Основна школа „Таковски устанак“ Таково

Матична школа и шест издвојених одељења

Име и презиме директора: Бранка Жижовић

Тел / факс: **032/5 -736-138**

e-mail: **os.takovo@mts.rs**

Ш К О Л С К И П Р О Г Р А М
ОШ „ТАКОВСКИ УСТАНАК“

ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС
ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
ОД ШКОЛСКЕ 2021/2022. ДО 2024/25. ГОД.

САДРЖАЈ:

УВОД

Полазне основе за израду школског програма **4**
Назив, врста и трајање школског програма **5**
Сврха, циљеви и задаци школског програма **6**
Наставни план за други циклус основног образовања и васпитања **8**

ПРОГРАМ ОБАВЕЗНИХ И ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА ПО РАЗРЕДИМА СА НАЧИНИМА И ПОСТУПЦИМА ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊА

САДРЖИНА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА ПЕТИ РАЗРЕД **10**

А) Обавезни наставни предмети **11**

Б) Изборни предмети **58**

В) Облици образовно васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности **64**

САДРЖИНА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД **92**

А) Обавезни наставни предмети **93**

Б) Изборни предмети **136**

В) Облици образовно васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности **142**

САДРЖИНА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА СЕДМИ РАЗРЕД **173**

А) Обавезни наставни предмети **174**

Б) Изборни предмети **227**

В) Облици образовно васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности **234**

САДРЖИНА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА ОСМИ РАЗРЕД **259**

А) Обавезни наставни предмети **260**

Б) Изборни предмети **324**

В) Облици образовно васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности **332**

ОСТАЛИ ПРОГРАМИ **361**

Школски одбор
ОШ „**Таковски устанак**“ Таково
на седници одржаној
_____ године

донео је

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ
ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС
основног образовања и васпитања

број _____

Директор школе **Председник Школског одбора**

_____ _____

Школски програм ОШ “Таковски устанак” у Такову припремио је стручан актив за развој школског програма, кога је именовало Наставничко веће својом одлуком, на дан _____.

Полазне основе за израду школског програма су:

- Закон о основном образовању и васпитању („Сл. гласник РС“, бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018-др. Закон и 10/2019);
- Закон о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 88/2017, 27/2018-др.закони, 10/2019 и 6/2020);
- Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност основног образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 73/2016, 45/2018, 106/2020 и 115/2020);
- Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље злостављање и занемаривање („Службени гласник РС“, број 46/2019 и 104/20);
- Правилник о стручно-педагошком надзору („Службени гласник РС“, број 87/19);
- Правилник о педагошком асистенту и андрагошком асистенту („Службени гласник РС“, број 87/19);
- Правилник о јединственом информационом систему просвете („Службени гласник РС“, број 81/19);
- Правилник о организацији и остваривању наставе у природи и екскурзије у основној школи („Службени гласник РС“, број 30/19);
- Правилник о наставном плану за други циклус основног образовања и васпитања и наставном програму за пети разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС-Просветни гласник“, број 6/2007, 2/2010, 7/2010, 3/2011, 1/2013 , 4/2013,11/2016, 6/2017, 8/2017 , 9/2017, 12/2018 и 15/2018 –др.правилник);
- Правилник о наставном програму за шести разред основног образовања и васпитања („Сл. гласник РС - Просветни гласник“, број 5/2008, 3/2011, 1/2013, 5/2014, 11/2016 , 3/2018, 12/2018 и 3/2020);
- Правилник о наставном програму за седми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС - Просветни гласник“, број 6/2009, 3/2011, 8/2013, 11/2016, 12/2018, 3/2019, 12/2019 и 3/2020);
- Правилник о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС- Просветни гласник“, број 2/2010, 3/2011, 8/2013 , 5/2014, 11/2016, 7/2017, 12/2018, 10/2019 и 3/2020);
- Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом („Службени гласник РС“ , број 80/18);
- Правилник о ближим упутствима за утврђивања права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање („Службени гласник РС“, број 74/2018);
- Правилник о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада (,,Службени гласник РС“, бр. 68/18);
- Правилник о стандардима квалитета рада установе („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 14/18);
- Правилник о степену и врсти образовања наставника који изводе образовно-васпитни рад из изборних предмета у основној школи („Службени гласник РС – Просветни гласник “, број 11/12, 15/13, 10/16, 11/16, 2/17, 11/17, 16/20 и 3/2021);
- Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника („Службени гласник РС“, број 81/17, 48/2018);
- Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“, бр. 34/2019, 59/2020 и 81/2020);
- Правилник о садржају и начину вођења евиденције и издавању јавних исправа у основној школи („Службени гласник РС“, број 66/18, 82/18, 37/19, 56/19, 112/20 и 6/2021)

- Правилник о ближим условима за организовање, остваривање и праћење исхране у основној школи („Службени гласник РС“, бр 68/18);
- Правилник о васпитној, васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности ученика (2/2021)
- Правилник о дисциплинској и материјалној одговорности запослених (2/2021);
- Правилник о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада у ОШ „Таковски устанак“, Таково (3/2020);
- Статут школе (3/2018);
- Пословник о раду Школског одбора (3/2018);
- Правила понашања у школи (3/2018);
- Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време боравка у школи и свих активности које организује школа (3/2018);
- Правилник о унутрашњој организацији рада школе (3/2018);
- Правилник о организацији и систематизацији послова (3/2018 и 9/2020);
- Правилник о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности („Сл. гласник РС” број 65/2018)
- Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања („Сл.гласник РС” број 22/2016);
- Извештај о раду Школе у претходној школској години;
- Правилник о степену и врсти образовања наставника и стручних сарадника у основној школи („Просветни гласник РС”, бр. 11/12, 15/13, 2/16, 10/16, 11/16, 2/17, 3/17, 13/18, 11/19, 2/20, 8/2020, 16/2020, 19/2020, 3/2021)
- Правилник о норми часова непосредног рада са ученицима и структури радних обавеза наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи („Просветни гласник РС“, бр. 2/92 и 2/2000.);
- Правилник о нормативима школског простора, опреме и наставних средстава за основну школу („Просветни гласник РС“, 4/90)
- Школски развојни план ОШ ,,Таковски устанак“;
- Правилник о дозволи за рад наставника, васпитача и стручних сарадника („Сл. гласник РС“, бр. 22/05, 51/08, 88/15, 105/15 и 48/2016);
- Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету ученику и одраслом („Сл. гласник РС“, бр. 80/18);
- Уредба о критеријумима за доношење акта о мрежи предшколских установа и акта о мрежи основних школа („Сл. гласник РС“, бр. 21/18);
- Одлука о мрежи јавних основних школа на територији општине Горњи Милановац број 2-06-30/2019 („Сл. гласник општине Горњи Милановац“ број 15/2019);
- План стручног усавршавања наставника и стручних сарадника у ОШ ,,Таковски устанак“; Таково.

НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

ОШ „Таковски устанак“ у Такову својим школским програмом обезбеђује остваривање развојног плана и укупног образовно-васпитног рада у школи. Школски програм носи назив ***„Школски програм за други циклус основног образовања и васпитања“*** и траје четири године, односно од 2017/18. до 2020/21. школске године

СВРХА, ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Школски програм обезбеђује:

- квалитетно образовање и васпитање које омогућава стицање језичке, математичке, научне, уметничке, културне, здравствене, еколошке и информатичке писмености, неопходне за живот у савременом и сложеном друштву;
- развијање знања, вештина, ставова и вредности које оспособљавају ученика да успешно задовољава сопствене потребе и интересе, развија сопствену личност и потенцијале, поштује друге и њихов идентитет, потребе, интересе;
- развијање интелектуалних капацитета и знања деце и ученика, нужних за разумевање природе, друштва, себе и света у коме живе у складу са њиховим развојним потребама, могућностима и интересовањима;
- подстицање и развој физичких и здравствених способности деце и ученика;
- оспособљавање за рад, даље образовање и самостално учење;
- оспособљавање за самостално и одговорно доношење одлука које се односе на сопствени развој и будући живот;
- развијање свести о државној и националној припадности, неговање српске традиције и културе;
- усвајање, разумевање и развој основних социјалних и моралних вредности;
- развијање свести о значају заштите и очувања природе и животне средине;
- развијање радозналости и одговорности за културе традиционалних црквa, верске заједнице;
- поштовање права деце, људских и грађанских права и основних слобода и развијање способности за живот у демократски уређеном друштву;
- развијање и неговање другарства и пријатељства, усвајање вредности заједничког живота и подстицање индивидуалне одговорности.

Циљеви образовања и васпитања су:

- пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета, ученика и одраслог, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- стицање квалитетних знања, вештина и ставова које су свима неопходне за лично остварење и развој, инклузију и запослење и стицање и развијање основних компетенција у погледу комуникације на матерњем језику, комуникације на страним језицима, математичке писмености и основних компетенција у науци и технологији, дигиталне компетенције, компетенције учења како се учи, међуљудске и грађанске компетенције и културног изражавања;
- развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса;
- развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија;
- оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању, професионалном раду и свакодневном животу ради унапређивања личног живота и економског, социјалног и демократског развоја друштва;
- развој мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, учење и образовање током целог живота и укључивање у међународне образовне и професионалне процесе;
- развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;
- оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- оспособљавање за рад и занимање стварањем стручних компетенција, у складу са захтевима занимања, потребама тржишта рада, развојем савремене науке, економије, технике и технологије;
- развој и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;

- развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
- развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, права на различитост и бризи за друге, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
- формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
- повећање образовног нивоа становништва и развој Републике Србије као државе засноване на знању.

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ред. број	**А) ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ**	**ПЕТИ РАЗРЕД**		**ШЕСТИ РАЗРЕД**		**СЕДМИ РАЗРЕД**		**ОСМИ РАЗРЕД**	
		нед.	**год.**	**нед.**	**год.**	**нед.**	**год.**	**нед.**	**год.**
1.	Српски језик и књижевност[1]	5	180	5	144	4	144	4	136
2.	Српски као нематерњи језик[2]	3	108	3	108	3	108	2	68
3.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	68
4.	Ликовна култура	2	72	1	36	1	36	1	34
5.	Музичка култура	2	72	1	36	1	36	1	34
6.	Историја	1	36	2	72	2	72	2	68
7.	Географија	1	36	2	72	2	72	2	68
8.	Физика			2	72	2	72	2	68
9.	Математика	4	144	4	144	4	144	4	136
10.	Биологија	2	72	2	72	2	72	2	68
11.	Хемија					2	72	2	68
12.	Техника и технологија	2	72	2	72	2	72	2	68
13.	Информатика и рачунаство	1	36	1	36	1	36	1	34
14.	Физичко и здравствено васпитање	2	72+54[3]	2	72+54[3]	3	108	3	102
	УКУПНО: А	**24 –27***	**918 – 1026***	**25 –28***	**954 – 1062***	**28–31***	**1008 – 1116***	**28–30***	**952 – 1020***
ред. број	**Б) ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ**								
1.	Верска настава/Грађанско васпитање[4]	1	36	1	36	1	36	1	34
2.	Други страни језик[5]	2	72	2	72	2	72	2	68
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе[6]	2	72	2	72	2	72	2	68
	УКУПНО: Б	**3–5***	**108–180***	**3–5***	**108–180***	**3 – 5***	**108–180***	**3 – 5***	**102 – 170***
	УКУПНО: А + Б	**27–30***	**1026–1134***	**28–31***	**1062–1170***	**31–34***	**1116 – 1224***	**31–33***	**1054 – 1122***

Облици образовно васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	27–30*	1026–1134*	28–31*	1062–1170*	31–34*	1116–1224*	21–33*	1054–1122*
2.	Слободне наставне активности[7]	1	36	1	36	1	36	1	34
3.	Допунска настава	1	36	1	36	1	36	1	34
4.	Додатна настава	1	36	1	36	1	36	1	34

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	36	1	36	1	34
2.	Ваннаставне активности[8]	1	36	1	36	1	36	1	34
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње		До 2 дана годишње		До 2 дана годишње		До 3 дана годишње	

1 Назив језика националне мањине у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине.

2 Реализује се у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине.

3 Обавезне физичке активности реализују се у оквиру предмета Физичко и здравствено васпитање

4 Ученик бира један од понуђених изборних програма.

5 Ученик бира страни језик са листе страних језика коју нуди школа у складу са својим кадровским могућностима и изучава га до краја другог циклуса.

6 Ученик припадник националне мањине који слуша наставу на српском језику може да изабере овај програм, али није у обавези.

7 Слободне наставне активности школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада. Ученик обавезно бира једну активност са листе од три слободне наставне активности које школа нуди

8 Ваннаставне активности могу да буду: друштвене, уметничке, техничке, хуманитарне, културне као и друге активности у складу са просторним и људским ресурсима школе.

***** Број часова за ученике припаднике националних мањина.

САДРЖИНА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

А)

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
КЊИЖЕВНОСТ **ЛИРИКА** Лектира • Народна песма: Вила зида град • Народне лирске песме о раду (избор); народне лирске породичне песме (избор) • Бранко Радичевић: Певам дању, певам ноћу • Милица Стојадиновић Српкиња: Певам песму • Душан Васиљев: Домовина/ Алекса Шантић: Моја отаџбина • Војислав Илић: Зимско јутро • Милован Данојлић: Шљива/ Десанка Максимовић: Сребрне плесачице • Пеђа Трајковић: Кад књиге буду у моди **Књижевни термини и појмови** • Песник и лирски субјекат. • Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме.	70	- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: - разликује књижевни и некњижевни текст; упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности - чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела - чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова - одреди род књижевног дела и књижевну врсту	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Хоризонтална корелација: - Математика 5. разред (Венов дијаграм, скупови) и Српски језик (граматика и језичка култура у разним задацима утврђивања и систематизације: уочи сличности и разлике, избаци уљеза, разврстај појмове и др.); Вертикална корелација: - Математика 3. разред (Читање и писање римских бројева) и Српски језик и књижевност, Бројеви (врсте речи);

• Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме. • Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста стиха по броју слогова (десетерац и осмерац). • Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност. • Стилске фигуре: епитет, ономатопеја. • Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне. **ЕПИКА** Лектира - Народна песма: Свети Саво - Народна песма: Женидба Душанова (одломак о савладавању препрека заточника Милоша Војиновића) - Еро с онога свијета - Дјевојка цара надмудрила - Милован Глишић: Прва бразда - Стеван Сремац: Чича Јордан (одломак) - Бранко Ћопић: Поход на Мјесец - Иво Андрић: Мостови - Данило Киш: Дечак и пас		- користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема - хеуристички приступ	- разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности - разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији - анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови фабуле – поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава) - разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца - разликује облике казивања - увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно-уметничком тексту	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Хоризонтална корелација: Информатика и рачунарство 5. разред (Обрада текста помоћу рачунара) и Српски језик и књижевност (Службено писмо); Хоризонтална корелација: Енглески језик 5. разред (Present Simple Tense) и Српски језик и књижевност (Презент); Хоризонтална корелација: Историја 5. разред (Религија и уметност хеленског света) и Српски језик и књижевност (Густав Шваб ,,Бог сунца и његов сих“, ,,Херакле“ и Љубивоје Ршумовић ,,Ујдурме и зврчке из античке Грчке“)

- Горан Петровић: Месец над тепсијом (први одломак приче „Бели хлеб од претеривања” и крај приче који чине одељци „Можеш сматрати да си задобио венац славе” и „Мрави су вукли велике трошице тишине”) - Антон Павлович Чехов: Шала **Књижевни термини и појмови** - Писац и приповедач. - Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу. - Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља. - Карактеризација ликова – начин говора, понашање, физички изглед, животни ставови, етичност поступака. - Врсте епских дела у стиху и прози: епска народна песма, бајка (народна и ауторска), новела (народна и ауторска), шаљива народна прича. - Врста стиха према броју слогова: десетерац. **ДРАМА** Лектира - Бранислав Нушић: Кирија - Душан Радовић: Капетан Џон Пиплфокс - Љубиша Ђокић: Биберче		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	- процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шаљив, ведар, тужан и сл.) - развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела - одреди тему и главне и споредне мотиве - анализира узрочно- последично низање мотива - илуструје особине ликова примерима из текста - вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове - илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Књижевни термини и појмови - Позоришна представа и драма -Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија. - Драмске врсте: једночинка, радио-драма. **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** (бирати до 2 дела) - Вук Ст. Караџић: Моба и прело (одломак из дела Живот и обичаји народа српскога) - Доситеј Обрадовић: О љубави према науци - М. Петровић Алас: У царству гусара (одломци) - Милутин Миланковић: Успомене, доживљаји, сазнања (одломак) - Избор из енциклопедија и часописа за децу **ДОМАЋА ЛЕКТИРА:** - Епске народне песме (о Немањићима и Мрњавчевићима – преткосовски тематски круг) - Народне бајке, новеле, шаљиве народне приче (избор); кратке фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке) - Бранислав Нушић: Хајдуци		- користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	- уважава националне вредности и негује српску културно-историјску баштину - наведе примере личне добити од читања - напредује у стицању читалачких компетенција - упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

- Данијел Дефо: Робинсон Крусо (одломак о изградњи склоништа) - Марк Твен: Доживљаји Хаклберија Фина/Краљевић и просјак/Доживљаји Тома Сојера - Избор ауторских бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: Зеленбабини дарови (одломци)) - Игор Коларов: Аги и Ема - Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...) Допунски избор лектире (бирати до 3 дела) - Јован Јовановић Змај: Песмо моја (из Ђулића) - Стеван Раичковић: Велико двориште (избор)/Мале бајке (избор) - Иван Цанкар: Десетица - Љубивоје Ршумовић: Ујдурме и зврчке из античке Грчке (избор)/Густав Шваб: Приче из старине - Џон Р. Р. Толкин: Хобит (одломци) - Никол Лезије: Тајна жутог балона - Корнелија Функе: Господар лопова (одломак)		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ		- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

- Вида Огњеновић: Путовање у путопис (одломак) - Владислава Војновић: Приче из главе (избор, осим приче Позориште) - Дејан Алексић: Музика тражи уши (избор)/Кога се тиче како живе приче (избор) - Јован Стерија Поповић: Лажа и паралажа (одломак о Месечевој краљици) и Едмон Ростан: Сирано де Бержерак (одломак о путу на Месец) Дело завичајног аутора по избору. **ЈЕЗИК** **Граматика** **(морфологија, синтакса)** - Променљиве речи: именице, заменице, придеви, бројеви (с напоменом да су неки бројеви непроменљиви), глаголи; непроменљиве речи: прилози (с напоменом да неки прилози могу имати компарацију) и предлози. -Именице – значење и врсте (властите, заједничке, збирне, градивне; мисаоне, глаголске) - Промена именица (деклинација): граматичка основа, наставак за облик, појам падежа	70	- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализ дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава остваренost циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада:** - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада:** - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна	- разликује променљиве речи од непроменљивих - разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деклинацију - разликује основне функције и значења падежа	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи		Остварена је вертикална корелација међу предметима: - Бројеви - Читање и писање римских бројева (3. разред, математика)

- Основне функције и значења падежа (с предлозима и без предлога): номинатив (субјекат); генитив (припадање и део нечега); датив (намена и усмереност); акузатив (објекат); вокатив (дози-вање, обраћање); инструментал (средство и друштво); локатив (место). - Придеви – значење и врсте придева (описни, присвојни, градивни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева. - Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу - Заменице – личне заменице: промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица себе, се. - Бројеви – врсте и употреба: главни (основни, збирни бројеви, бројне именице на -ица) и редни бројеви -Глаголи – глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаго-ли); глаголски облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур I.		- функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (уџбеник, књиге, енциклоедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра -саветује	- метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	- употребљава падежне облике у складу са нормом - употребљава глаголске обли-ке у складу са нормом - разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима)	- тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати - праћење напредовања ученика кроз педагошлку документацију		Остварена је хоризонтална корелација међу предметима: - Презент - Present Simple (5.разред, енглески језик) - Поређење придева Comparasion of adjectives (5. разред, енглески језик) - Грчка митологија - Култура, наука и уметност старе Грчке (5. разред,

-Предикатска реченица –предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом **ПРАВОПИС** -Велико слово у вишечланим географским називима; у називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева. -Заменица Ви из поштовања. -Одрична речца не уз именице, придеве и глаголе; речца нај у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви. -Интерпункцијски знаци: запета (у набрајању, уз вокатив и апозицију); наводници (наслови дела и називи школа); црта (уместо наводника у управном говору). **ОРТОЕПИЈА** -Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви). -Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица. -Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи).	40	- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	- доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова - користи правопис (школско издање) - правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице - говори јасно поштујући књижевнојезичку норму - течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА - Препричавање, причање, описивање – уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл) - Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице – њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору. - Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско-стилске функције. - Осам домаћих писмених задатака. - Четири школска писмена задатка		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава остваренost циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова	- користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог - издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) - саставља говорни или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште - проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту - напамет говори одабране књижевне текстове или одломке	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Остварена је вертикална корелација међу предметима: - бројеви - читање и писање римских бројева (3. разред, математика) Остварена је хоризонтална корелација међу предметима: - презент - Present Simple (5.разред, енглески језик) - поређење придева

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Наставни програм предмета Српски језик и књижевност чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 70 часова, Језик – 70 часова и Језичка култура – 40 часова. Све три области се прожимају и изучавају заједно. Наставни програм српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. Програм се реализује кроз: 1) планирање наставе и учења, 2) његово непостредно остваривање и 3) праћење и вредновање. 1) Наставни програм је оријентисан на исходе и наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да програм прилагоди саставу одељења, уџбеницима које ће користити, техничким условима, наставним средствима итд. Наставник креира свој годишњи, тј. глобални план рада, из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на нивоу конкретних наставних јединица. Он дефинише исходе на три нивоа: оне које би сви ученици требало да достигну, оне које би већина ученика требало да достигне и оне које могу само неки ученици да достигну, доводећи их у индиректну везу са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. 2) Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – лирика, епика, драма и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту. Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире и допунских текстова са циљем развијања читалачке културе ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста чиме се подстиче развијање континуиране навике читања. Наставник врши корелацију међу текстовима (хоризонталну и вертикалну), а при њиховој обради примењује јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. Током обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и писмених вежби, ученици откривају особине, осећања и душевна стања појединих ликова и изражавају своје ставове о њиховим поступцима. У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним) српским језиком. Захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању. Степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива се проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима. Вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања. 3) Праћење и вредновање резултата напредовања ученика започиње иницијалном проценом достигнутог нивоа знања. Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом. Наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.
Кључни појмови:
Књижевност, језик, језичка култура

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК								
Теме/ Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
1.Поздрављање и представљање себе и других и тражење и давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	72	- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима у раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - кординира наставом - помаже ученицима у раду	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; - постави и одговори на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	- праћење ученика у континуитету - посматрање - усмено испитивање - писмене провере - анализирање - развијање вештина и знања и њихова примена на истим и новим ситуацијама - вредновање домаћих задатака - ангажованост ученика на часу - напредак ученика у односу на почетно стање (постигнуће)	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња	Остварена је хоризонтална корелација са предметом Српски језик (Презент и презентска основа-Present Simple) Хоризонтална корелација са предметом Српски језик (Придеви – Adjectives)
2. Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места		- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима у раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - кординира наставом - помаже ученицима у раду	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме једноставније предлоге и одговори на њих; - упути једноставан предлог; - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање; - разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих;			

3.Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности		- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима у раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - кординира наставом - помаже ученицима у раду	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- упути једноставне молбе и захтеве; - затражи и пружи кратко обавештење; - захвали и извини се на једноставан начин; - саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује - разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње;	- праћење ученика у континуитету - посматрање - усмено испитивање - писмене провере - анализирање - развијање вештина и знања и њихова примена на истим и новим ситуацијама - вредновање домаћих задатака - ангажованост ученика на часу - напредак ученика у односу на почетно стање (постигнуће)	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња	Хоризонтална корелација са предметом Српски језик (Компарација придева- Comparison of adjective) Хоризонтална корелација са предметом Српски језик (Бројеви – Изражавање количине)
4.Разумевање и давање упутстава		- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима у раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - кординира наставом - помаже ученицима у раду	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи/ прави, напише рецепт и сл.) - разуме честитку и одговри на њу; - упути пригодну честитку; - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, - опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;			Вертикална корелација са предметом Свет око нас 2. Разред (Мерење времена на часовнику- Исказивање времена)
5.Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења								

6.Описивање догађаја и способности у садашњости		- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима у раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - кординира наставом - помаже ученицима у раду	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; - размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности користећи неколико везаних исказа; - разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.; - разуме жеље планове и намере и реагује на њих; - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама;	- праћење ученика у континуитету - посматрање - усмено испитивање - писмене провере - анализирање - развијање вештина и знања и њихова примена на истим и новим ситуацијама - вредновање домаћих задатака - ангажованост ученика на часу - напредак ученика у односу на почетно стање (постигнуће)	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња	остварена је хоризонтална корелација са - српски језик (садашње време)- Present Simple - српски језик (бројиве и небројиве именице)- Countable and uncountable nouns - српски језик (Прошло време)- Past Simple

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ЛИКОВНА КУЛТУРА							
Теме/ Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма						
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
1.Слободно ритмичко компоновање 2. Линија 3. Облик 4. Орнамент 5. Светлински објекти и колаж 6. Визуелно споразумевање 7. Обликовање и преобликовање употребних предмета	10 20 24 4 4 4 6	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми. - уочава препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме. - истражује и анализира постојеће радове на задату тему. - препознаје корелацију са другим предметима - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у за-датој теми. - схвата да није ограничен у креативности и да има подршку у експериментисању	- презентује задату тему јасно и конкретно. - истиче циљ часа - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом. - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја. - мотивише ученике. -дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална (монолошка, дијалошка) - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- да се ученик оспособи за коришћење адекватне терминологије при конверзацији. - да ученик савлада што више ликовних техника. - да вреднује свој резултат сходно циљу часа - да разуме и прихвати другачији начин рада на часу, који се разликује од рада на часовима где се знање усмено или писмено репродукује. - да развија такмичарски дух, али и да савлада тимски рад и рад у пару.	- процена остварености циља часа. - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, - поседовању адекватног прибора за рад, - показаном интересовању и вештини извођења радова. - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак.	- развој естетике - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора. - развој осећаја за економски потенцијал. - развој индивидуе. - решавање проблема и аналитичко размишљање. - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	

		- користи адекватан прибор за израду рада на задату тему - код цртачких техника, користи цртање графитном оловком разних мекоћа, користи туш и перо, дрвене боје, фломастере, пастел, цртање четкицом. - код сликарских техник користи темперу, водене боје (акварел), пастел, туш у боји. - код вајарских техника користи глину, глинамол и пластелин.	- саветује их искуством при коришћењу одабране технике при извођењу радова. - подстиче ученике да на часовима користе специфичност предмета ликовне културе, да имају неограничену креативну слободу изражавања и размишљања. - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона, фото апарата, камера) при изради радова на одређену тему	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална (монолошка, дијалошка) - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- да препознаје технике, уметничке правце и стилове. - да стиче осећај важности визуелне уметности и опште културе. - да буде способан да преузме иницијативу. - да развије индивидуалност - да је оспособљен да размишља ван стандардних оквира - уочава примену стеченог знања из ликовне културе у свакодневном животу.	- процена остварености циља часа. - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, - поседовању адекватног прибора за рад, - показаном интересовању и вештини извођења радова. - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак.	- развој естетике - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора. - развој осећаја за економски потенцијал. - развој индивидуе. - решавање проблема и аналитичко размишљање. - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм предмета ликовна култура формиран је са идејом развоја бољег визуелног образовања ученика – развоја индивидуализма и тимског духа, појавом и употребом експериментисања у креативном процесу, развоју опште културе ученика и антрополошком утицају визуелне уметности на друштво, оспособљавању за употребу разних ликовних техника и примени на самом часу и ван њега, коришћење и препознавање уметности у новим медијима, упознавање са ликовним фондом локалне и шире заједнице. Предмет ликовне културе поседује могућност сталне надградње и примене стечених знања код ученика и није ограничен конкретним разредом, што може да се односи и на исходе – могу се примењивати и у наредним разредима

Циљ учења:

Циљ учења предмета ликовна култура је да код ученика развије интересовање и љубав према визуелној уметности кроз индивидуално и колективно искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као улогу које визуелна уметност данас представља у модерном друштву.

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: МУЗИЧКА КУЛТУРА								
Теме/ Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
1. Човек и музика - Човек у праисторији - Улога музике у првобитном друштву; - Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичко-антрополошка истраживања); - Магијска моћ музике; - Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала), коло/групни плес; - Покрет: порекло плеса; - Слушање/доживљај ритма телом; - Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине. - Човек Антике - Божанска природа музике: – митолошка свест античког човека; - музички атрибути богова; - музика и држава. Музика у храму и музика на двору; -Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама;	10	- слуша, - прати - самостално закључује -практично примењује - разговара - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да примени - користи доступне изворе знања (уџбенике,књиге, интернет странице) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења -пише - сарађује - поставља питања	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши процену талентованих ученика за евентуалну додатну музичку едукацију у музичкој школи - помаже ученицима у раду -свира -пева -показује	облици - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару методе - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна - метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад	У оквиру ове теме ученик ће бити у стању да: - наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; - објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; - искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; - реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; - идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.);	- иницијални тест - усмено - писмено (тест - петнаестоминутна провера) - процена практичног рада - уметничко и стваралачко ангажовање -допринос ученика за време групног рада -израда креативних задатака на одређену тему - израда домаћих задатака - рад на пројекту - специфичне вештине - активност на часу - праћење ученика у континуитету - анализирањем примењених вештина и знања - напредовање у односу на почетно стање	-естетско-уметничка компетенција -општеобразовна компетенција - комуникацијска вештина - компетенција за критичко мишљење - вештина коришћења информационо комуникационих технологија - компетенција изражавања - развој способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства	- Српски језик и књижевност - Матерњи језик - Историја - Страни језици - Математика -Биологија - Географија - Ликовна култура - Физичко и здравствено васпитање - Информатика и рачунарство - Верска настава - Грађанско васпитање

-Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим - Појава првих нотација, пентатоника; **2. Музички инструменти** -Најстарији инструменти: тело, удараљке, дувачки, жичани; -Удараљке – настанак, првобитни облик и развој; -Ритмичке удараљке као најједноставнија група инструмената; -Мелодијске удараљке;	10	- помаже другим ученицима у раду - свира - пева - тактира - самостално израђу мелодијско-ритмичке задатке - слуша, - прати - самостално закључује -практично примењује - разговара - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да примени - користи доступне изворе знања (уџбенике,књиге, интернет странице)	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши процену талентованих ученика за евентуалну додатну музичку едукацију у музичкој школи - помаже ученицима у раду -свира -пева -показује	облици - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару методе - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна - метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад	❖ - класификује инструменте по начину настанка звука; - опише основне карактеристике удараљки; - препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; - користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација); ❖ - изражава се покретима за време слушања музике; - вербализује свој доживљај музике; - идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; - анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; - илуструје при-	- иницијални тест - усмено - писмено (тест - петнаестоминутна провера) - процена практичног рада - уметничко и стваралачко ангажовање -допринос ученика за време групног рада -израда креативних задатака на одређену тему - израда домаћих задатака - рад на пројекту - специфичне вештине - активност на часу - праћење ученика у континуитету - анализирањем примењених вештина и знања - напредовање у односу на почетно стање	-естетско-уметничка компетенција -општеобразовна компетенција - комуникацијска вештина - компетенција за критичко мишљење - вештина коришћења информационо комуникационих технологија - компетенција изражавања - развој способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства	- Српски језик и књижевност - Матерњи језик - Историја - Страни језици - Математика -Биологија - Географија - Ликовна култура - Физичко и здравствено васпитање - Информатика и рачунарство - Верска настава - Грађанско васпитање
3. Слушање музике Елементи музичке изражајности – темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената; Слушање вокалних, вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора;	15	- самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења -пише - сарађује	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши процену талентованих ученика за евентуалну додатну музичку	облици - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару методе - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна				

- Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; - Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича; **4. Извођење музике** - Певање - Свирање - Певање песама по слуху самостално и у групи; - Певање песама из нотног текста солмизацијом; - Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; - Певање песама у комбинацији са покретом; - Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима; - Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста; - Извођење дечијих, народних и уметничких игара; - Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих ци-	29	- поставља питања - слуша, - прати - самостално закључује -практично примењује - разговара - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да примени - користи доступне изворе знања (уџбенике,књиге, интернет странице) - самостално процењује тачност одговора	едукацију у музичкој школи - помаже ученицима у раду -свира -пева -показује - предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши процену талентованих ученика за евентуалну додатну музичку едукацију у музичкој школи - помаже ученицима у раду -свира -пева -показује	- метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад облици - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару методе - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна - метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад	мере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву); - критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; - понаша се у складу са правилима музичког бонтона; - користи могућности ИКТ-а за слушање музике ❖ - пева и свира самостално и у групи; - примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); - кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; - користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; - искаже своја осећања у току извођења музике;	- иницијални тест - усмено - писмено (тест - петнаестоминутна провера) - процена практичног рада - уметничко и стваралачко ангажовање -допринос ученика за време групног рада -израда креативних задатака на одређену тему - израда домаћих задатака - рад на пројекту - специфичне вештине - активност на часу - праћење ученика у континуитету - анализирањем примењених ве-	-естетско-уметничка компетенција -општеобразовна компетенција - комуникацијска вештина - компетенција за критичко мишљење - вештина коришћења информационо комуникационих технологија - компетенција изражавања - развој способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства	- Српски језик и књижевност - Матерњи језик - Историја - Страни језици - Математика -Биологија - Географија - Ликовна култура - Физичко и здравствено васпитање - Информатика и рачунарство - Верска настава - Грађанско васпитање

вилизација на инструментима или покретом; **5.Музичко стваралаштво** - Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; - Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; - Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; - Импровизација мелодије на задати текст; - Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима; - Израда једноставних музичких инструмената; - Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација.	8	- објашњава како је дошао до решења -пише - сарађује - поставља питања	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши процену талентованих ученика за евентуалну додатну музичку едукацију у музичкој школи - помаже ученицима у раду -свира -пева -показује	облици - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару методе - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна - метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад	- примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; - користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...) ❖ користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; - изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; - комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; - учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; - користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво	штина и знања - напредовање у односу на почетно стање - иницијални тест - усмено - писмено (тест - петнаестоминутна провера) - процена практичног рада - уметничко и стваралачко ангажовање -допринос ученика за време групног рада -израда креативних задатака на одређену тему - израда домаћих задатака - рад на пројекту - специфичне вештине - активност на часу - праћење ученика у континуитету - анализирањем примењених вештина и знања - напредовање у односу на почетно стање	-естетско-уметничка компетенција -општеобразовна компетенција - комуникацијска вештина - компетенција за критичко мишљење - вештина коришћења информационо комуникационих технологија - компетенција изражавања - развој способности за тимски рад и неговање другарства и пријате-љства	- Српски језик и књижевност - Матерњи језик - Историја - Страни језици - Математика -Биологија - Географија - Ликовна култура - Физичко и здравствено васпитање - Информатика и рачунарство - Верска настава - Грађанско васпитање

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Основни принципи реализације наставе: • јасноћа наставног процеса; • оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; • избор рационалних облика и метода рада; • избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима; • функционална повезаност делова часа; • унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме- при избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада. Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици. У том смислу основни методски приступ је од звука ка теорији. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање
Циљ учења:
Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ИСТОРИЈА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ - Основни садржаји - Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. - Хронологија – рачунање времена. - Подела прошлости и периодизација историје. - Историјски извори – дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. - Проширени садржаји - Сродне науке и помоћне историјске науке. - Историја око нас. - Историјско наслеђе – тековине **ПРАИСТОРИЈА** - Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци). - Подела праисторије (камено, метално доба). - Проширени садржаји - Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча...).	4 3	- учествују у разговору, - препознају, -објашњавају, - читају, - усвајају нова знања, - записују, - слушају, - постављају питања, - одговарају, - размењују знања и искуства, - проверавају дате одговоре, допуњују и коригују одговоре, - повезују претходна са новим сазнањима, - сумирају рад, - изводе закључке	- објашњава, - демонстрира, - чита, - подстиче ученике на рад, - задаје задатке, - поставља питања, - учествује у разговору, - записује на табли, - одговара на питања ученика, - проверава дате одговоре, - сумира рад, - изводи закључке, - прати рад ученика	- фронтални, - индивидуални - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - рад на тексту	– разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); – лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; – разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; – именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; – разврста историјске изворе према њиховој основној подели; - повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека); – разликује основне одлике каменог и металног доба; - наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, - нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	– компетенција за целоживотно учење – вештина комуникације – рад са подацима и информацијама – решавање проблема – вештина сарадње – вештина за живот у демократском друштву	- Биологија V р. – Почеци данашњег човека, Порекло и историјски развој човека.

СТАРИ ИСТОК - Појам Старог истока – географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија). - Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија – царства/краљевства) у цивилизацијама Старог истока. - Основне одлике привреде и свакодневни живот – обичаји, занимања, култура исхране и становања. - Култура и историјско наслеђе народа Старог истока – религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине (математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони). - Проширени садржаји - Специфичности египатске религије. - Специфичности религија цивилизација Месопотамије. - Основне одлике јудаизма. - Најважније цивилизације Далеког истока (Индија, Кина) **АНТИЧКА ГРЧКА** - Појам античке Грчке – географске одлике. - Најстарији период грчке историје (Критска и Микенска цивилизација).	5 12	- учествују у разговору, - препознају, -објашњавају, - читају, - усвајају нова знања, - записују, - слушају, - постављају питања, - одговарају, - размењују знања и искуства, - проверавају дате одговоре, допуњују и коригују одговоре, - повезују претходна са новим сазнањима, - сумирају рад, - изводе закључке	- објашњава, - демонстрира, - чита, - подстиче ученике на рад, - задаје задатке, - поставља питања, - учествује у разговору, - записује на табли, - одговара на питања ученика, - проверава дате одговоре, - сумира рад, - изводи закључке, - прати рад ученика	- фронтални, - индивидуални - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - рад на тексту	– лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; – користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока; – одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; – наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; – идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; – разликује врсте писама цивилизација Старог истока; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, - нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	– компетенција за целоживотно учење – вештина комуникације – рад са подацима и информацијама – решавање проблема – вештина сарадње – вештина за живот у демократском друштву	- Географија VIIр.- Југозападна Азија- природногеографске одлике; Друштвеноекономске одлике Југозападне Азије

- Грчки митови (појам, примери) и хомерски епови. - Колонизација и основне одлике привреде. - Полиси – Спарта и Атина (појам полиса, структура друштва, државно уређење). - Грчко-персијски ратови. - Пелопонески рат – узроци и последице. - Култура и свакодневни живот (религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања). - Хеленистичко доба и његова култура. - Историјско наслеђе (институције, закони, књижевност, позориште, филозофија, демократија, медицина, уметност, архитектура, беседништво, олимпијске игре). - Проширени садржаји - Пелопонески рат (ток рата, најважнији догађаји и личности). - Најистакнутије личности: Драконт, Перикле, Филип II, Аристотел, Архимед... - Грчка митологија, пантеон. - Седам светских чуда античког доба. **АНТИЧКИ РИМ** - Појам античког Рима – географске одлике и периодизација. - Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему).	29	- учествују у разговору, - препознају, -објашњавају, - читају, - усвајају нова знања, - записују, - слушају, - постављају питања, - одговарају, - размењују знања и искуства, - проверавају дате одговоре, допуњују и коригују одговоре, - повезују претходна са новим сазнањима, - сумирају рад, - изводе закључке	- објашњава, - демонстрира, - чита, - подстиче ученике на рад, - задаје задатке, - поставља питања, - учествује у разговору, - записује на табли, - одговара на питања ученика, - проверава дате одговоре, - сумира рад, - изводи закључке, - прати рад ученика	- фронтални, - индивидуални - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - рад на тексту	– изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом; – прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; – визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом; ❖ – опише особености природних услова и географског положаја античке Грчке; – лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; – приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој; – идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; – истражи основна обележја и значај религије старих Грка; – разликује легенде и митове од историјских чињеница; – наведе значај и последице освајања Александра Великог;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, - нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за целоживотно учење – вештина комуникације – рад са подацима и информацијама – решавање проблема – вештина сарадње – вештина за живот у демократском друштву	- Географија VIIр. – Друштвено-економске одлике Јужне Европе; Република Грчка

- Структура друштва и уређење Римске републике. - Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда). - Рим у доба царства – принципат и доминат. - Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). - Хришћанство – појава и ширење - Пад Западног римског царства (почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства). - Историјско наслеђе (абецеда, календар, медицина, уметност, архитектура, путеви, водовод, канализација, терме, римски бројеви, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије). - Проширени садржаји - Етрурци. - Римска војска. - Римски градови на територији Србије. - Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики...). - Римски пантеон. - Гладијаторске борбе		- учествују у разговору, - препознају, -објашњавају, - читају, - усвајају нова знања, - записују, - слушају, - постављају питања, - одговарају, - размењују знања и искуства, - проверавају дате одговоре, допуњују и коригују одговоре, - повезују претходна са новим сазнањима, - сумирају рад, - изводе закључке	- објашњава, - демонстрира, - чита, - подстиче ученике на рад, - задаје задатке, - поставља питања, - учествује у разговору, - записује на табли, - одговара на питања ученика, - проверава дате одговоре, - сумира рад, - изводи закључке, - прати рад ученика	- фронтални, - индивидуални - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - рад на тексту	– илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; – израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; – користи основне историјске појмове; ❖ - лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; – наведе основне разлике између античке римске републике и царства; – разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; – истражи основна обележја и значај религије античког Рима; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет; – пореди начин живота припадника различитих друштвених сло	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, - нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за целоживотно учење – вештина комуникације – рад са подацима и информацијама – решавање проблема – вештина сарадње – вештина за живот у демократском друштву	- Географија VIIр. - Регионална и политичка подела, интеграцијски процеси у Европи и свету; Република Италија

					-јева у античком Риму; – наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; – лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм наставе и учења је конципиран тако да су за сваку од пет тематских целина (Основи проучавања прошлости, Праисторија, Стари исток, Античка Грчка и Антички Рим), дати исходи, основни и проширени садржаји. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи историју. Они омогућавају да се циљ наставе историје достигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа

Циљ учења:

Циљ наставе и учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Кључне речи:

историјски извори, хронологија, друштво, држава, стари век.

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ГЕОГРАФИЈА							
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма						
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА - Ширење географских хоризоната и велика географска открића. Одговорност човека према планети Земљи **ВАСИОНА** - Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа. - Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори. **ПЛАНЕТА ЗЕМЉА** 1.Облик Земље и структура њене површине. - Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи - Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови. 2.Земљина кретања - Ротација Земље и последица ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време. - Револуција Земље и последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви	2 4 30 (1) (4)	– прате и слушају наставниково излагање; – активно учествују у разговору, дискутују; - коментаришу наведене примере и излажу своје мишљење; – решавају добијене задатке; – постављају питања; – записују у свескама.	– истиче циљ часа; – кратко излаже и објашњава нову наставну јединицу; – даје инструкције за рад у пару; – подстиче дискусију; – усмерава ученике да сами долазе до закључака; – поставља питања, коригује одговоре ученика, - одговара на питања ученика; – пише на табли.	- фронтални рад, - групни рад, - индивидуални рад - вербално-текстуална, - демонстративно-илустративна	– повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; – повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом; – на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; – разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи; ❖ – разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља; – објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; – разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; – одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	- Историја V р.- Простор, време и рачунање времена

3.Унутрашња грађа и рељеф Земље - Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената. - Вулканизам и земљотреси: елементи, настанак, зоне појава у свету и Србији, последице и шта радити у случају земљотреса. - Стене: магматске, седиментне, метаморфне. Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије, надморска и релативна висина. - Обликовање рељефа дејством воде (радом река, таласа, леда, растварање стена) и ветра. - Човек и рељеф (позитивни и негативни утицаји).	(11)	– прате и слушају наставниково излагање; – активно учествују у разговору, дискутују; - коментаришу наведене примере и излажу своје мишљење; – решавају добијене задатке; – постављају питања; – записују у свескама.	– истиче циљ часа; – кратко излаже и објашњава нову наставну јединицу; – даје инструкције за рад у пару; – подстиче дискусију; – усмерава ученике да сами долазе до закључака; – поставља питања, коригује одговоре ученика, - одговара на питања ученика; – пише на табли.	- фронтални рад, - групни рад, - индивидуални рад - вербално-текстуална, - демонстративно-илустративна	– помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику; – помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; – примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач; ❖ – разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – повеже нагнутост земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; – повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева; ❖ – разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље); – разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; – наведе спољашње силе (ветар, вода) Земље; – помоћу карте и цртежа опише начине и последице кре-	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	- Биологија VIр.- Геолошка доба - Хемија VIIIр- Азот – својства и примена - Хемија VIIIр –Загађивачи ваздуха, воде и земљишта
4.Ваздушни омотач Земље - Атмосфера (састав, структура и значај). - Време и клима: климатски елементи и појаве (температура, притисак, влажност ваздуха, падавине, облачност, ветар) - Климатски чиниоци, основни типови климе. Човек и клима (атмосферске непогоде, утицај човека на климу)	(6)			-				
5.Воде на Земљи - Светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде (сланост, температура, боја, провидност), кретање	(5)							

морске воде (таласи, цунами, плима и осека, морске струје). - Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници. - Човек и вода – поплаве и бујице, заштита вода од загађења. 6.Биљни и животињски свет на Земљи - Распростирање биљног и животињског света на Земљи. - Угроженост и заштита живог света	(3)				тања литосферних плоча (вулканизам, земљотреси, набирање и раседање);			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм наставе и учења географије који је пред вама представља програм оријентисан на исходе. Суштинска промена овог програма, у односу на претходни, је у томе да је он оријентисан на процес учења и ученичка постигнућа, а не на наставне садржаје. Исходи дефинисани програмом представљају ученичка постигнућа и као такви су основна водиља наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења је тематски конципиран. За сваку област/ тему дати су садржаји. Како је сада у први план стављен исход, а не садржај предмета, наставни садржаји дати у програму представљају само препоручене садржаје наставнику. Наставник је креатор наставе и учења и он има пуну слободу у планирању, осмишљавању и коришћењу садржаја којима ће остварити дефинисане исходе.

Циљ учења:

Циљ наставе и учења географије је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље

Кључне речи:

географија, васиона, Земља

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ - Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0 - Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја - Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9 - Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика. - Прости и сложени бројеви - Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. - Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС	34	- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни Методе: - илустративно-демонстративна - дијалошка - практични рад ученика - монолошка - метод рада на тексту	- израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; - разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; - одреди и примени НЗС и НЗД; - изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке; – правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко-логичком смислу;	- усмено; - писмена вежба; - израда домаћих задатака. - активност на часу	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- остварена је хоризонтална корелација међу предметима: - прости и сложени бројеви Ератостеново сито - Ератостен математичар – географија 5 разред

ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ - Тачке и праве; односи припадања и распореда. - Однос правих у равни; паралелност. - Мерење дужине и једнакост дужи. - Кружница и круг. Кружница и права. - Централна симетрија. Вектор и транслација	17	- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни Методе: - илустративно-демонстративна - дијалошка - практични рад ученика - монолошка - метод рада на тексту	- анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом; - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг; - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор; –упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски; - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом ❖ – правилно користи геометријски прибор, - идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; - измери дати угао и нацрта угао задате мере;	- усмено; - писмена вежба; - израда домаћих задатака. - активност на часу	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	
УГАО - Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). - Упоредни углови; врсте углова Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. - Углови на трансверзали. - Транслација и углови	17	- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни Методе: - илустративно-демонстративна - дијалошка - практични рад ученика - монолошка - метод рада на тексту		- усмено; - писмена вежба; - израда домаћих задатака. - активност на часу	- решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

РАЗЛОМЦИ - Појам разломка облика a/b (a,b∈N). - Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. - Децимални запис броја и превођење у запис облика a/b (b≠0) - Упоређивање бројева у децималном запису. - Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. - Једначине и неједначине у скупу разломака - Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера)	55	- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни Методе: - илустративно-демонстративна - дијалошка - практични рад ученика - монолошка - метод рада на тексту	–упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно –реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова); ❖ прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из једног записа у други; - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја, - заокругли број и процени грешку заокругљивања; - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; -одреди проценат дате величине; - примени размеру у једноставним реалним ситуацијама; –примени аритметичку средину датих бројева;	- усмено; - писмена вежба; - израда домаћих задатака. - активност на часу	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Остварена је хоризонтална корелација међу предметима: - Појам и врсте разломака: Кључ, такт јединица бројања 5 разред музичка култура; - Размера 5 разред: Размера техника и технологија 5 разред

ОСНА СИМЕТРИЈА - Осна симетрија у равни и њене особине. -Оса симетрије фигуре. -Симетрала дужи и конструкција нормале. - Симетрала угла	13	- слуша - прати - анализира - поставља питања - сарађује - пише - помаже другим ученицима раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни Методе: - илустративно-демонстративна - дијалошка - практични рад ученика - монолошка - метод рада на тексту	- сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер, ❖ идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије; –симетрично пресликa тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; –конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства; – конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој прави	- усмено; - писмена вежба; - израда домаћих задатака. - активност на часу	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Остварена је хоризонтална корелација међу предметима: - Осна симетрија у равни: Појам линијске симетрије 5 разред ликовна култура

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
Порекло и разноврсност живота	34	- слуша, прати - самостално закључује - практично примењује - разговара -размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу -разуме урађено и уме да примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, филмове..) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - пише - сарађује - поставља питања - помаже другим ученицима у раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши лабораторијске вежбе и помаже ученицима да их спроведу - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару Методе: - монолошка - дијалошка -илустративно-демонстративна - метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад	- истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - одабира макроморфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; - идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење; - једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље; - прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их Представља и изводи једноставне закључке;	- усмено - писмено (тест) - израда домаћих задатака - активност на часу - праћење ученика у континуитету - анализирањем примењених вештина и знања - напредовање у односу на почетно стање	- одговоран однос према здрављу и животној средини - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - комуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	Остварена је хоризонтална корелација међу предметима: - Географија: животна средина и жива бића; утицај људи на жива бића и животну средину - Техника и технологија: израда кућице за птице - Физичко васпитање: животни процеси; здрава исхрана и унос воде, физичка активност и здравље - Математика:- таблице здраве исхране (израчунавање калорија) - наслеђивање и еволуција(задаци) - Српски језик: описивање природе и живих бића; - приказ лекција кроз глуму 6.Ликовна култура: илустрација лекција
Јединство грађе и функције као основа живота	11							

Наслеђивање и еволуција **Живот у екосистему**	7 12	- слуша, прати - самостално закључује - практично примењује - разговара -размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу -разуме урађено и уме да примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, филмове..) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - пише - сарађује - поставља питања - помаже другим ученицима у раду	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши лабораторијске вежбе и помаже ученицима да их спроведу - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару Методе: - монолошка - дијалошка -илустративно-демонстративна - метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад	- разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота; - поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; - направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; - предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин; - илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава	- усмено - писмено (тест) - израда домаћих задатака - активност на часу - праћење ученика у континуитету - анализирањем примењених вештина и знања - напредовање у односу на почетно стање	- одговоран однос према здрављу и животној средини - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - комуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	Остварена је хоризонтална корелација међу предметима: - Географија: животна средина и жива бића; утицај људи на жива бића и животну средину - Техника и технологија: израда кућице за птице - Физичко васпитање: животни процеси; здрава исхрана и унос воде, физичка активност и здравље - Математика:- таблице здраве исхране (израчунавање калорија) - наслеђивање и еволуција(задаци) - Српски језик: описивање природе и живих бића; - приказ лекција кроз глуму 6.Ликовна култура: илустрација лекција

Човек и здравље	**8**				– идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања			

Циљ учења:
Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.
Кључне речи:
жива бића, животна средина, природа, наслеђивање, еволуција, здравље

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
Животно и радно окружење -Појам, улога и значај технике и технологије на развој друштва и животног окружења. - Подручја човековог рада и производње, занимања и послови у области технике и технологије. -Правила понашања и рада у кабинету. -Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду. - Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу.	6	- пажљиво прати излагање наставника и осталих ученика - користи различите изворе знања - проналази нове информације - уочава - разликује - упоређује - класификује - износи своје мишљење - уређује и презентује - закључује - процењује сопствени рад и напредак	- организатор и реализатор наставе, - презентује, - усмерава ученика, - подстиче на размишљање, - развија код ученика аналитичко, синтетичко, индуктивно, дедуктивно мишљење, - прати напредовање ученика, - наводи ученике на одговарајуће закључке, - упознаје их са техничким напретком од праисторије до данашњег доба	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна	познаје значај развоја технике за будућност и значаја технике и технологије за развој друштва – описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање – разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју – наводи занимања у области технике и технологије – процењује сопствена интересовања у области технике и технологије – организује радно окружење у кабинету - правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу - познаје основна правила и прописа кретања пешака и бицикла у јавном саобраћају и његов утицај на заштиту животне средине – процени како би изгледао живот људи без саобраћаја – класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени	У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Упроцесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад	- одговоран однос према околини, - естетичка	Остварена је хоризонтална корелација међу предметима: - Подела прошлости –историја пети разред
Саобраћај -Улога, значај и историјски развој саобраћаја. --Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени. -Професије у подручју рада саобраћај. -Употреба информационих технологија у савременом саобраћају - Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања. -Правила и прописи кретања пешака, возача бицикла и дечијих возила (ролери, скејт, тротинет) у саобраћају – Рачунарска симулација и саобраћајни полигон.	8			Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна			- одговоран однос према здрављу,	- кретање и саобраћај – географија-5 разред

- Обавезе и одговорност деце као учесника у саобраћају. - Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима **Техничка и дигитална писменост** - Прибор за техничко цртање (оловка, гумица, лењир, троугаоници, шестар). - Формати цртежа (А3, А4). - Размера. -Типови и дебљине линија (пуна дебела линија; пуна танка линија; пуна танка линија извучена слободном руком; испрекидана танка линија; црта-тачка-црта танка линија) - Геометријско цртање (цртање паралелних правих, цртање нормале на дату праву, цртање углова помоћу лењира и троугаоника). - Елементи котирања (помоћна котна линија, котна линија, показна линија, котни завршетак, котни број – вредност). - Цртање техничког цртежа са елементима (типови линија, размера и котирање). - Пренос података између ИКТ уређаја (рачунар, таблет, smartphone, дигитални фотоапарат). -Апликација за дигиталну обраду слике. Операције подешавања осветљености и контраста слике. - Промена величине/резолуције слике, издвајање дела слике. - Креирање документа у програму за обраду текста. - Форматирање текста, уметање слике и графике.	16 20	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима - користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)	- предаје, - објашњава, - поставља питања, - мотивише ученике, - награђује, - координира наставом, - помаже ученицима у раду	- дијалошка - демонстративна - самостални рад ученика	– наводи професије у подручју рада саобраћај – направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија - разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила. ❖ - познавање основних елемената техичког цртања, - приказивање своје идеје помоћу скице и техничког цртежа - коришћење једноставних софтверских пакета за израду једноставних техничких цртежа помоћу рачунара.	унапредили. Оцењивање тако постајеће тако постаје инструмент за напредовање у учењу. - На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења. - писмено - усмено	- дигитална, - рад са подацима и информацијама, - комуникативна	- Увод у информатику и рачунарство Информатика и рачунарство - 5разред

- Интернет претрага и приступ online ресурсима **Ресурси и производња** - Природни ресурси на Земљи: енергија и материјали. - Управљање отпадом (рециклажа; заштита животне средине). - Врсте, својства и примена природних материјала. - Технологија прераде и обраде дрвета. - Технологија прераде и обраде коже. - Текстилна технологија. - Технологија производње папира. - Поступци ручне обраде и спајања папира, текстила, коже и дрвета – сечење/резање, спајање (лепљење) и заштита (лакирање). - Коришћење алата и прибора за ручну обраду и спајање наведених материјала – маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега.	**18**	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима - користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)	- предаје, - објашњава, - поставља питања, - мотивише ученике, - награђује, - координира наставом, - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - самосталан рад	- повезује својства природних материјала са применом – објасни технологије прераде и обраде дрвета, производњу папира, текстила и коже – сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета – правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега) – направи план израде једноставног производа и план управљања отпадом – самостално израђује једноставан модел - самостално проналази информације потребне за израду предмета/ модела користећи ИКТ и Интернет сервисе – одабира материјале и алате за израду предмета/модела – мери и обележава предмет/модел – ручно израђује једноставан предмет/модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике, – показује иницијативу – планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова – активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и по-	У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Упроцесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постајење тако постаје инструмент за напредовање у учењу.	- естетичка, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу - компетенција за учење.	- грађа биљака –биологија 5 разред)
КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ - Израда предмета/модела ручном обрадом и спајањем папира и/или дрвета, текстила, коже коришћењем одговарајућих техника, поступака и алата. - Приказивање идеје, поступка израде и решења/производа. - Тимски рад и подела задужења у тиму.	16	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима	- предаје, - објашњава, - поставља питања, - мотивише ученике, - награђује, - координира наставом, - помаже ученицима у раду				- предузетништво, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална - комуникација	- Обликовање употребних предмета, - израда модела-ликовна култура-5 разред

		- користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)			казује поштовање према сарадницима – пружи помоћ у раду другим ученицима процењује остварен резултат и развија предлог унапређења			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма:

Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије.Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију.Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност.Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца. У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирње.

Циљ учења:

Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Кључни појмови:

Техника и технологија, ИКТ уређаји, саобраћај, геометријско цртање, енергија и материјали, алати, модели, предузетништво.

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
ИКТ - Предмет изучавања информатике и рачунарства - ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера - Подешавање радног окружења - Организација података - Рад са сликама - Рад са текстом - Рад са мултимедијом - Рад са презентацијама	11	- слуша, - чита, - излаже, - креира садржаје, - приказује радове, - процењује радове	- објашњава, - показује, - прати рад ученика	- монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - метода самосталних радова, - истраживачки рад ученика	- наводи примену информатике и рачунарства - правилно користи ИКТ уређаје - прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса - прилагоди радно окружење - креира дигиталну слику и примењује акције едитовања - креира текстуални документ и примењује акције едитовања - примени алате за едитовање и снимање видеа и звука - креира мултимедијалну презентацију - чува и организује податке	- усмено и писмено испитивање - пригодно посматрање - разговор - нормативни тестови	- компетенције за учење, - естетске, - рад са подацима, - дигиталне компетенције	Остварена је корелација: - правопис - Српски језик 5. разред - стварање звука – музичко 5. разред - естетско процењивање –ликовна култура 5. разред
ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ - Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин - Правила безбедног рада на Интернету - Претраживање Интернета, одабир садржаја и преузимање резултата - Заштита личних података - Заштита здравља, ризик зависности од технологије и управљање временом	5	- слуша, - чита, - креира садржаје, - излаже , - образложења	- објашњава, - показује, - прати рад ученика, - проверава тачност	- монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - метода самосталних радова, - истраживачки рад ученика	- реагује исправно у потенцијално небезбедним ситуацијама - доводи у везу значај одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине - реагује исправно када дође у контак са непримереним садржајима или непознатим особама путем интернета - информацијама на интернету приступа критички - разуме значај ауторских права - рационално управља временом које проводи на интернету и препознаје ризик од зависности од технологије	- праћење, - посматрање, - тестирање	- дигиталне компетенције, - рад са подацима, -решавање проблема, - вештина комуникације	- безбедно понашање на интернету – техника и технологија, 5. разред

РАЧУНАРСТВО - Упознавање са алатом за визуелно програмирање који ће се користити - Израда и извршавање једноставних примера	12	- решава задатке	- објашњава, - показује, - прати рад ученика, - проверава тачност, - даје смернице за рад, - исправља грешке	- монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - метода самосталних радова, - истраживачки рад ученика	- изводи скуповне операције уније, пресека, разлике, - правилно употребљава скуповне ознаке - схвати математичко –логички смисао речи „и“, „или“... - зна алгоритме аритметике и интерпретира их алгоритамски - наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема - креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу - сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби - користи математичке операторе за израчунавање - објасни сценарио и алгоритам - пројекте анализира, дискутује програм и отклања грешке у програму - сарађује са осталим члановима групе, - прикупља и одабира материјал - одабира и примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта - опише поступак решавања задатка, вредније свој рад, објављује на интернету	- посматрање, - тестирање, - провера знања путем израде практичних радова	- решавање проблема, - компетенције за учење, - дигиталне, - естетске, - дигиталне	Остварена је корелација са предметима: - алгоритам од идеје до реализације - техника и технологија, 5 разред - дељење са остатком – математика 5 разред - скупови – математика 5 разред
ПРОЈЕКТНА НАСТАВА - Фазе пројектног задатак од израде плана до представљања решења - Изарада пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима - Представљање резултата пројектног задатка	8	- решава задатке, - сарађује са другим ученицима, - приказује рад, - анализира, - вредније радове	- прати рад ученика, - усмерава, - проверава тачност, - исправља грешке	- дијалог - практичан рад - истраживачки рад ученика		- посматрање - излагање резултата рада ученика	- сарадња, - дигиталне компетенције, - решавање проблема, - вештина комуникације, - компетенције за учење	- сви предмети

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ								
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ - Примена националне батерије за праћење физичког развоја и моторичких способности (телесна висина, телесна маса, трчање 4x10, shutlle run, претклон у седу, скок у даљ из места, издржај у згибу, трбушњаци) - Вежбе за развој снаге, - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости, - Вежбе за развој брзине, - Вежбе за развој координације	8	- вежба, - примењује вежбе - тестира физичке способности - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију - слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - размењује знања и мишљења - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност - стиче знања, активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (књиге, часописе, енциклопедије, интернет) - самостално процењује савладаност елемената технике, тактику, игру, правила - асистира - хода (природно, лагано,на прстима, петама,са рукама у ра-	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује, - подстиче, - саветује, - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање, - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - - процењује квалитет и ниво усвојеног знања,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- упоређује резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледава сопствени моторички напредак - примењује комплексе простих и опште припремних вежби у већем обиму и интензитету у самосталном вежбању - користи научене вежбе у спорту, рекреацији, животним ситуацијама ❖ - разликује атлетске дисциплине, -познаје различите врсте трчања и старта, - правилно држи куглу, вортекс, - правилно постављају руке и ноге код различитих техника трчања, - развија своје моторичке способности, применом вежбања из атлетике, - приказ научених техника кроз одељењско такмичење, -ученик користи усвојене технике кретања у игри, спорту	- Оцењивање се врши бројчано, на основу остваривања оперативних задатака и минималних образовних захтева. -Праћење напретка ученика обавља се сукцесивно у току целе школске године, на основу јединствене методологије која предвиђа следеће тематске целине: - стање моторичких способности, -усвојене здравствено хигијенске навике, -достигнути ниво савладаности моторних знања, -однос према раду; - праћење и вредновање моторичких способности врши се на основу савладаности програмског садржаја којим се подстиче развој оних физичких способности за које је овај узраст критичан период због њи хове трансформације под	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Математика 5. р: „Мерење дужине“ - Физичко васпитање 6.р: „Мерење физичких способности: скок удаљ и претклон на клупици“
АТЛЕТИКА - припрема за крос - техника истрајног трчања - техника спринтерског трчања - техника високог старта - техника ниског старта - скок у вис (варијанта маказе) - скок у даљ (згрчна техника) - бацање лоптице од 200 грама - бацање кугле од 2 кг из места - одељенско такмичење у атлетицитробој	16							- Математика 5. р „Појам угла“ - Физичко васпитање 6.р: „Техника спринтерског трчања и ниски старт“, „Техника бацања кугле"
СПОРТСКА ГИМНАСТИКА **Тло:** - колут напред и назад, летећи колут - вежбе равнотеже - премет странце улево и удесно	16							

- обнављање елемената из млађих разреда - колут назад из става раскорачног до става раскорачног, - колут напред из става раскорачног до става раскорачног - став о шакама уз помоћ - став о плећима „свећа“ - мост из лежања на леђима вага претклоном и заножењем **Греда ниска:** - наскок- суножним одскоком суножни доскок - ходање у успону, са згрченим предножењем, са одножењем, са заножењем, са високим предножењем - равнотеже (вага претклоном и заножењем) - скок суножним одскоком-суножни доскок - саскок згрчено **Греда висока:** - наскок- у упор предњи - упор одножно десном (левом) - окрет за 90, прехват бочно - упор клечећи на десној са заножењем леве (мала вага) - кретања са ниске греде извести на високој **Прескок:** - разношка - разношка – козлић по дужини	18	зличитом положају...) - трчи природно споро, лагано, брзо, корацима различите дужине и интензитета, - трчи различитим техникама, - утрчању врши примопредају штафетне палице, - скаче у даљ из места и из залета, - скаче у вис, - баца куглу и вортекс у даљ	- хода, - трчи, - скаче у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих почетних положаја, - ради издржаје, ставове, - изводи основне гимнастичке елементе, - дружи се, - навија, - процењује и анализира себе и друге, - асистира - помаже другим ученицима у раду	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	-користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри - схвата вредност спортске гимнастике за сопствени развој, - процењује сопствене могућности, - поседује осећај за покрет и простор, - одржава равнотежу у различитим положајима, кретањима, - изводи ротације тела, - показује минимум знања и умешности, - развија своје моторичке способности применом вежби из гимнастике, -користи научене елементе у свакодневном животу, - правилно се понаша на вежбалиштима, - примењује достигнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу,	утицајем физичких активно-сти, - Усвојеност здравствено- хигијенских навика прати се на основу утврђивања нивоа правилног држања тела и одржавања личне и колективне хигијене. - Степен савладаности моторичких знања и умења спроводи се на основу минималних програмских захтева. -Однос према раду вреднује се на основу редовног и активног учествовања у наставном процесу, такмичењима и ван школским активностима. - При оцењивању физичких способности узима се у обзир ниво личних физичких способности сваког појединца, остварен у току школске године, према његовим индивидуалним могућностима. - За контролу физичких способности примењује се батерија тестова - телесна висина и тежину тела - трчање 4x10m - трчање shutlle run, -дубоки претклон у седу,	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Математика 5.р „Појам угла“ - Физичко васпитање 6.р: „Прескок разношка“ - Математика 5.р: „Врсте кретања“
РУКОМЕТ Обучавање основних елемената технике са лоптом: - техике држања, хватања и додавања лопте - додавање кратким замахом - додавање дугим замахом - техника вођења лопте		-хода, трчи, скаче без лопте и са лоптом, - баца, хвата, води, додаје лопту,						

- додавање и хватање лопте у паровима. - обучавање рукометног трокорака са додавањем лопте -скок шут - обучавање финте - обучавање игре у нападу - обучавање ученика у игри објашњавањем правила кроз игру (игра се спроводи на основу елемената технике са којима су ученици упознати) - усавршавање игре са применом новонаученог шутирања - елементи одбране 6:0, 5:1 - игра у одбрани - поставка игре у нападу - игра на 2 гола уз примену правила и научених елемената	18		- хода, - трчи, - скаче у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих почетних положаја, - ради издржаје, ставове, - изводи основне гимнастичке елементе, - дружи се, - навија, - процењује и анализира себе и друге, - асистира - помаже другим ученицима у раду	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	-изводи елементе кошаркашке технике -користи елементе кошарке у игри, -примењује основна правила игре, -примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу, - демонстративни приказ усвојених елемената технике, - демонстративни приказ игре, - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин, - зна да прихвати победу и пораз, - учествује на унутар одељењским такмичењима -зна да изведе кретања у различитом ритму, - игра народно коло - изводи основне кораке плеса из народне традиције других култура, -изводи кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу, -користи научена кола и друштвене игре у свакодневном животу,	- скок у даљ из места, - трбушњаке за 30s - издржај у згибу Провера се врши на почетку и крају школске године помоћу критеријума за процену физичког развоја и физичких способнсти. - Оцену **пет** добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје физичке способности и чији резултати знатно превазлазе стандарде узраста, који у спортско техничким достигнућима знатно прелазилази постављене захтеве и који има веома активан однос према физичкој култури - Оцену **врло добар** 4 добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје физичке способности, чији резултати превазилазе стандарде узраста, који у спортско техничким достигнућима превазилази постављене захтеве и који има веома активан однос према физичкој култури. --Оцену **добар** 3 добија ученик који је радом у току	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	
ПЛЕС И РИТМИКА - покрети уз ритам и уз музичку пратњу - ритмичка вежба без реквизита - народно коло „Моравац“ - народно коло из краја - вежбе са вијачом - вежбе са обручем - вежбе са лоптом - основни кораци друштвених плесова	8	- изводи кораке уз музичку пратњу - певање појединачн или у пару - ходање у комбинацији са поскоцима - усклађује покрете појединог дела тела са целим телом - плеше уз музику - изводи појединачне елементе са вијачом лоптом, обручем - комбинује елемент у састав,						- Музичка култура 5. р: „Дивна, Дивна“ - Физичко васпитање 6.р: обучавање корака за игре - Вертикална корелација - Музичка култура 5. р: „ Упознавање и слушање музике различитих епоха и народа“, - Физичко васпитање: „Основни кораци друштвених плесова“ - Хоризонтална корелација - Музичка култура 5. р: „Слушање народне изворне музике“ - Физичко васпитање 6.р: „Моравац“
ФИЗИЧКО ВЕЖБАЊЕ И СПОРТ - циљ и сврха вежбања - физичко вежбање и естетика - основна правила у играма са лоптом - понашање према осталим субјектима у игри (играчима, судијама) - постављање, чување и одржавање спортских		- ради вежбе обликовања користећи палицу, лопту, обруч и вијачу - трчи, скаче, прескаче, провлачи се и заобилази справе и реквизите						

терена,справа и реквизита - чување и одржавање материјалних добара која се користе у физичком и здравственом васпитању - упознавање ученика са најчешћим облицима насиља у физичком васпитању и у спорту - ферплеј (навијање, победа, пораз, решавање конфликтних ситуација) - значај развоја физичких способности за сналажење у ванредним ситуацијама - писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта **ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ** - основни принципи вежбања и врсте физичких активности - физичка активност, вежбање и здравље - лична и колективна хигијена пре и после вежбања - одржавање личне опреме за вежбање и поштовање здравствено-хигијенских мера пре и после вежбања - утицај правилне исхране на здравље и развој људи - исхрана пре и после вежбања - прва помоћ (значај и врсте повреда) - вежбање и играње на чистом ваздуху-чување околине	6	- прескаче, подиже, носи, окреће реквизите на различите начине -изводи вежбе на полигону од усвојених вештина - помаже и чува партнера код вежбања - чува, пакује и одржава справе и реквизите - зна да се понаша на спортском терену и ван њега - навија и бодри другове - брине о свом здрављу, личној хигијени, хигијени простора, правилној исхрани	- хода, - трчи, - скаче у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих почетних положаја, - ради издржаје, ставове, - изводи основне гимнастичке елементе, - дружи се, - навија, - процењује и анализира себе и друге, - асистира - помаже другим ученицима у раду	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- зна да објасни својим речима значај примењених вежби - изводи и повезује елементе технике атлетике, кошарке, гиманстике у новим измењеним условима, - зна да процени ниво сопствене дневне физичке активности, - препознаје начине за побољшање својих физичких способности, - препознаје могуће последице недовољне физичке активности, - поштује правила понашања на просторима за вежбање, као и на спортским манифестацијама -зна да примени мере безбедности приликом вежбања -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима	школске године побољшао своје физичке способности у границама стандарда, чији су резултати у спортско техничким достигнућима у границама минималних образовних захтева, чији је однос према физичкој култури задовољавајући. - Оцену **довољан** 2 добија ученик који у току школске године није побољшао своје физичке способности, чији су спортско технички резултати испод утврђених стандарда и који не показује минимум интересовања за физичку културу. - Оцену **недовољан** 1 у принципу не би требало да добије ни један ученик. Ученик чије су физичке способностиопале, и који не испуњава очекиване стандарде као и који не показује ни минимум интересовања за одржавање својих физичких способности, а који је здрав упућује се на корективно – педагошки рад.	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Основни принципи реализације наставе: - јасноћа наставног процеса; - оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; - избор рационалних облика и метода рада; - избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима; - функционална повезаност делова часа; - унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме- при избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада. Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода. У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају ангажовање целокупног локомоторног апарата. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке. У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује: - стање физичких способности; - стање здравља и хигијенских навика; - достигнути ниво савладаности моторичких вештина; - однос према раду. Оцењивање се врши бројчано, на основу достигнутости предвиђених исхода.
Циљ учења:
учења физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
Кључне речи:
физичко вежбање, плес, кошарка, здравље, васпитање.

Б)

И З Б О Р Н И П Р О Г Р А М

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ								
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Упознавање са основним елементима програма - Сагледавање услова школског живота - Избор проблема на коме ће се радити - Сакупљање података о изабраном проблему - Активизам и партиципација - план акције - Јавна презентација плана акције - Осврт на научено- евалуација	6 4 4 8 12 1 4	-слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме, - истражује и анализира - прикупља податке - доноси закључке - размишља у ширем контексту - постаје свестан своје локалне заједнице и њене улоге у животу свих њених чланова, - упознаје своју околину - проналази решења - презентуј их самостално и као члан тима - упознаје се са поделом задужења у овкиру једног пројекта	- презентује задату тему јасно и конкретно - истиче циљ часа - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избогр идеја - мотивише ученике - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема - саветује - подстиче ученике да слободно разговарају о проблемима које имају у својој локалној заједници и школском окружењу - координира радом ученичких тимова - пружа подршку при одабиру теме и њеној реализацији	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална (монолошка, дијалошка) - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- да се ученик оспособи за коришћење адекватне терминологије при конверзацији, - да вреднује свој резултат сходно циљу часа, - да разуме и прихвати другачији начин рада на часу, који се разликује од рада на часовима где се знање усмено или писмено репродукује, - да развија такмичарски дух, али и да савлада тимски рад и рад у пару, - да буде способан да преузме иницијативу, - да развије индивидуалност, - да је оспособљен да размишља ван стандардних оквира, - да развије осећај одговорности код ученика и да утиче на ученике тако што ће своје знање, ученици пренети на друге чланове њихове локалне заједнице	- процена остварености циља часа - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и активности на часу - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак.	- развој естетике, - употреб стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе -решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације, - развитак свести о екологији, друштвеној одговорности, личној одговорности појединца, - решавању проблема самостално или као члан групе, - способност покретања иницијативе, - развој активизма - развој грађанске свести - развој моралних карактеристика, - развој припадности	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Програм предмета грађанског васпитања формиран је са идејом развоја ученика као самосвесног припадника своје локалне заједнице, у којој ученик не представља само број, већ треба да постане њен активни протагониста. Ученик стиче знања и сазнања о свету који га окружује, уочава проблем у локалној заједници, прикупља потребне информације, анализира их, учествује у дискусији са осталим ученицима, доноси одлуку, учествује у изради плана реализације са циљем решавања изабраног проблема, укључује друге учеснике, сарађује са месном заједницом итд. – развија своје социјалне способности.
Циљ учења:
Циљ учења предмета грађанског васпитања је да код ученика развије осећај припадности локалној заједници, да развије значај индивидуе и значај појединца у локалној заједници, да развије осећај где се заједништвом долази до решавања проблем, да развије значај и валидност прикупљених података и њихову презентацију са циљем позитивног деловања у оквиру локалне заједнице.
Кључне речи:
ученик, грађанин, партиципација, активизам, проблем, решавање, анализа, презентација, дискусија

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ВЕРСКА НАСТАВА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
I – УВОД Упознавање садржаја програма и начина рада.	1	- разговор и питања у вези са наставним програмом.	- упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; - установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном школовању.	Облици рада: - фронтални - индивидуални Методе рада: - демонстрациона - метод рада на тексту - метода практичних радова - монолошка - дијалошка	Ученици ће бити у стању да : - спознају да је Бог из љубави створио свет за вечност - и да постојање света зависи од Божије воље. - уоче да је Бог створио свет као скуп конкретних врста - уоче да су бића створена ни из чега и да су зато смртна по природи.		- комуникација, - дигитална компетенција, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - компетенција за целоживотно учење, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - одговорно учешће у демократском друштву	Наставна јединица бр. 14. Химна Светоме Сави час обраде у предмету Српски језик и књижевност је у хоризонталној корелацији са наставном јединицом Свети Сава-први српски просветитељ час обраде, предмет Верска настава.
II - РЕЛИГИЈА И КУЛТУРА СТАРОГ СВЕТА - Религија и култура старог света - Човек тражи Бога	4	- репричавање библијске историје старог света.	- упознати ученике са основним елементима религије и културе старог века. - упознати ученике са паганским митовима и легендама о вечном животу.		- уоче разлику између природе и личности код човека			
III - ОТКРИВЕЊЕ - СВЕТ БИБЛИЈЕ - Божје Откровење - Свето Писмо (настанак, подела)	4	- решавање квиза на тему Светог писма	- припремити ученике за сусрет са Откровењем Истинитог Бога		- изграде свест о бићу као заједници личности, односно о личности као заједници слободе са другом личношћу			

IV - СТВАРАЊЕ СВЕТА И ЧОВЕКА - Стварање света - Стварање човека - Прародитељски грех - Човек изван рајског врта **V - СТАРОЗАВЕТНА ИСТОРИЈА СПАСЕЊА** - Аврам и Божји позив - Исак и његови синови - Праведни Јосиф - Мојсије - Пасха **VI - ЗАКОН БОЖЈИ** - На гори Синају - Десет Божјх заповести - Закон Божји као педагог за Христа	4 7 4	- препричавање библијске приче о стварању света - препричавање старозаветне историје спасења.		Облици рада: - фронтални - индивидуални Методе рада: - демонстрациона - метод рада на тексту - метода практичних радова - монолошка - дијалошка	- развијање код деце осећаја за припадност заједници и литургијском начину живота.			

Циљ учења:

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) јесте да пружи целовит православни погледна свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот(историјску реалност Цркве) и есхатолошки живот(будућу димензију идеалног).То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се хришћанско виђење живота и постојања света излаже у веома отво реном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне цркве) овухвата све позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све то остварује се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и делатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота(однос с Богом, са све том, с другим људима и са собом.

Задаци наставе православног катихизиса (веронауке) јесу да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу, другачијем и савршеном у односу на нас, као и отвореност и однос према другим личности ма, према људима као ближњима, а тиме се буди и развија свест о заједници са Богом и са људима и посредно се сузбија екстремни индивидуализам и егоцентризам;
- развије способност за постављање питања о целини и коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у за једници, о феномену смрти, о односу са природом која нас окружује, као и сопственој одговорности за друге, за свет као творевину Божију и за себе,
- развије тежњу ка одговорном обликовању заједничког живота са другим људима из сопственог народа и сопствене цркве или верске заједнице, као и са људима, народима, верским заједницама и културама другачијим од сопствене, ка изналажењу равнотеже између заједнице и властите личности и ка остваренју сус рета са светом, са природом, и пре и после свега, са Богом;
- изгради способност за дубље разумевање и вредновање културе и цивилизације у којој живе, историје човечанства и људског стваралаштва у науци и другим областима;
- изградисвест и уверење да свет и живот имају вечни смисао, као и способност за разумевање и преиспитивање сопственог односа према Богу, људима и природи.

Напомена: у току школске године планирана је посета храму Св. Ђорђа на Лазареву суботу, као и неколико обилазака неког од храмова, у зави сности од објективних могућности (удаљеност, време, итд).

Кључне речи:

Литургија, причешће, Свете тајне, пост, исповест, покајање

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: РУСКИ ЈЕЗИК							
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма						
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма								
Циљ учења:								
Кључне речи:								

В)

ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈУ ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ, ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ И АКТИВНОСТИ

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ, ВАЈАЊЕ – СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
Цртање Сликање Вајање	12 12 12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме - истражује и анализира постојеће радове на задату тему -препознаје корелацију са другим предметима - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми - има потпуну слободу при одабиру мотив на задату тему - схвата да није ограничен креатив и да има подршку у експериментисању - користи адекватан прибор за израду рада на задату тему - код цртачких техника, користи цртање графитном оловком разних мекоћа, користи туш и перо, дрвене боје, фломастере, пастел, цртање четкицом.	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућечег решавања конкретног проблема, - саветује их искуством при коришћењу одабране технике при извођењу радова - подстиче ученике да на часовима користе специфичност предмета ликовне културе, - да имају неограничену креативну сло-	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- да се ученик оспособи за коришћење адекватне терминологије при конверзацији, - да ученик савлада што више ликовних техника, - да вреднује свој резултат сходно циљу часа - да разуме и прихвати другачији начин рада на часу, који се разликује од рада на часовима где се знање усмено или писмено репродукује, - да развија такмичарски дух, али и да савлада тимски рад и рад у пару - да препознаје технике, уметничке правце и стилове, - да стиче осећај важности визуелне уметности и опште културе, - да буде способан да преузме иницијативу, - да развије индивидуалност, - да је оспособљен да размишља ван стандардних оквира,	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини извођења радова, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	

		- код сликарских техник користи темпру, водене боје (акварел), пастел, туш у боји - од вајарских техника користи глину, глинамол и пластелин.	боду изражавања и размишљања, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона, фото апарата, камера) при изради радова на одређену тему.		- уочава примену стеченог знања из ликовне културе у свакодневном животу			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм предмета цртања, сликања и вајања формиран је са идејом развоја бољег визуелног образовања ученика – развоја индивидуализма и тимског духа, појавом и употребом експериментисања у креативном процесу, развоју опште културе ученика и антрополошком утицају визуелне уметности на друштво, оспособљавању за употребу разних ликовних техника и примени на самом часу и ван њега, коришћење и препознавање уметности у новим медијима, упознавање са ликовним фондом локалне и шире заједнице. Предмет цртања, сликања и вајања поседује могућност сталне надградње и примене стечених знања код ученика и није ограничен конкретним разредом, што може да се односи и на исходе – могу се примењивати и у наредним разредима.

Циљ учења:

Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Кључне речи:

површина, облик, линија, боја, текстура, контраст, маса/ волумен, материјал, димензије

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ШАХ – СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
УВОД - упознавање са циљевима и задацима програма и начином рада **СРЕДИШЊИЦА** **Привремене и трајне предности. Концепти и примери** - начин реализације трајних предности, начин реализације привремених предности, фактор времена **Тактика у игри и њен значај** - реализација предности у средишњици путем комбинаторних мотива, утврђивање кроз примере из праксе **Комбинаторна игра кроз практичне примере. Напад на краља** - напад на заосталог краља у центру, отварање линија, уништавање одбране, утврђивање кроз примере из праксе; великани шаха: Адолф Андерсен; његов допринос жртвеном стилу игре. Андерсенове партије: "бесмртна", "вечито зелена"; напад на рокадни положај краља (жртва на пољу H7, итд.); утврђивање кроз примере из праксе и активно решавање задатака; напад пешацима при супротносмерним рокадама; утврђивање кроз примере из праксе и активно решавање задатака	3 3 6 3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака	- ученик зна привремене и трајне предности у игри, - упознат је са тактикама у игри, - зна значај тактика, - зна да примени научене тактике, - упознат је са концептом блокаде, - уме да разликује повољне и неповољне измене фигура	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак,	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

Позициона игра са примерима из праксе - концепт блокаде; повољна и неповољна измена фигура; **Одигравање партија** - турнир ученика **ЗАВРШНИЦА** **Начин реализације предности или спасавања из тешке ситуације у завршници путем комбинаторних мотив** - комбинације у завршницама лаких фигура; комбинације у завршницама лаке фигуре са топом; комбинације у пешачким завршницама. **Примери са једним пешаком на табли** - дама против пешака; посебан случај: пешак на ивичној или ловчевој линији; топ против пешака; "одбацивање раменом" противничког краља; скакач против пешака; посебан случај: ивични пешак **ТЕОРИЈА ОТВАРАЊА** - Равнотежа у отварању. Основне теоријске варијанте и њихова примена у пракси. Отворене игре. Шпанска партија. Варијанта измене (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); отворена шпанка (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); практична игра у тематским варијантама; класични наставци: Чигоринова и Брајерова варијанта (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); практична игра у тематским варијантама.	2 2 3 3 5	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака	- ученик је упознат са комбинацијама у завршници лаких фигура, - упознат је са комбинацијама у завршници лаке фигуре са топом, - упознат је са комбинацијама у пешачким завршницама, - упознат је са разним примерима са једним пешаком на таблим, - ученик познаје теорије отварања, - упознат је са чиниоцима који нарушавају равнотежу у отварању	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак,	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

ПРЕЛАЗАК ИЗ ОТВАРАЊА И СРЕДИШЊИЦУ - Нарушавање равнотеже у отварању: фактор времена у отварању; значај темпа; игра на иницијативу; гамбитна игра; утврђивање кроз примере из праксе; великани шаха: Пол Морфи; његов значај за борбу за иницијативу у отварању; Морфијеве минијатуре (око 20 потеза, класични примери) у којима једна страна брзо захвата иницијативу и стиче одлучујућу предност. **ОДИГРАВАЊЕ ПАРТИЈА** - Турнир ученика, Симултанка предметног наставника против ученика	4 3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака		- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Садржаји који се проучавају у оквиру овог предмета део су опште шаховске културе, која афирмише ову древну игру као друштвено прихватљив модел за сагледавање животних законитости кроз симболику шаховског надметања двеју супротстављених страна. Тринаести светски првак и можда и највећи шампион свих времена Гари Каспаров говорио је о томе да су "креативност, имагинација и интуиција незаменљиви, баш као и чврст карактер, али победа долази само кроз борбу." На тај начин прегнуће и вољни моменат избијају у први план, пружајући ослонац младој особи која се налази у деликатној животној фази, у којој се од ње очекује да одговори захтевима које пред њега/њу поставља школски систем. Проучавање шаха требало би да подстакне напредак логичког мишљења и способности генерализације, а посебно је драгоцена поука легендарног светског шампиона Емануела Ласкера, доктора филозофских наука, који је наглашавао да путем шаха треба "подучавати о независном размишљању и просуђивању". Већ поменуто јачање карактера ствара неопходне предуслове за преузимање одговорности приликом доношења тешких одлука пред које нас стављају ситуације које настају током шаховске игре, али и околности које доноси сам живот. Гради се и однос према грешкама путем њиховог разумевања и прихватања као неизбежних пратилаца настојања да се нешто постигне, али и развија навика да се учи и на сопственим и на туђим грешкама, и улаже свестан напор да се оне не понављају.

Теоријска настава из шаха пружа скуп фундаменталних знања која представљају надградњу оних која су стечена током прве четири године учења шаха. Како је већ оформљена база основних знања, стичу се предуслови за њихову непосреднију примену у практичним условима. Стога, кад год је то могуће, предметни наставник у улози модератора треба да издвоји довољно времена за практичну наставу у виду решавања примера на демонстрационој табли и кроз тестове, али и кроз проигравање у паровима. На крају сваког полугодишта предвиђа се одржавање шаховског турнира за ученике, који ће бити у прилици да том приликом заједно са својим вршњацима непосредно тестирају примењивост стечених знања. Прелазак у више разреде подразумева и узраст у којем се може, уз повишен опрез и сензибилност предметног наставника, радити и на грађењу толеранције на фрустрацију (која је неминован пратилац било којег облика одмеравања снага, макар и у пажљиво контролисаним условима), као једног од основа емоционалне интелигенције.

Циљ учења:

Циљ наставе шаха јесте да ученици овладају основним и напредним законитостима и принципима шаховске игре ради формирања њихових радних способности, савесности, истрајности, упорности, уредности, радозналости, креативности, оригиналности и спремности на сарадњу уз уважавање туђег мишљења и начела лепог понашања, да се код ученика изгради култура рада, да се рад обавља у одређено време у предвиђеном радном простору, као и да се развија свесна потреба да се започети посао доврши до краја.

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ЧУВАРИ ПРИРОДЕ							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
Положај и улога човека у природи - основни појмови из области животне средине - утицај човека на животну средину - концепт одрживог развоја - природна равнотежа - спровођење акција у заштити и очувању животне средине -квалитетан и здрав стил живота **Природна богатства (ресурси) и одрживо коришћење** -обновљиви и необновљиви природни ресурси - одрживо коришћење природних ресурса **Извори и последице загађивања животне средине** - појам, извори и врсте загађивања - глобалне промене и глобалне последице - смањење загађења од отпада - рециклажа **Биодиверзитет-биолошка разноврсност** -биодиверзитет -нестајање врста и заштита	36	- ученици посматрају, - бележе, - анализирају, - дискутују, - закључују, - прикупљају податке, - обрађују их, - сортирају, - праве презентацију, - изводе огледе, - организују акцију	- примењују адекватна дидактичко-методичка решења на часу, - учи ученике различитим техникама учења на часу, - прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика, - ефикасно управља процесом учења на часу, - користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења, - ствара подстицајну атмосферу за рад на часу	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - практичан рад - ПП презентације - примена знања - посета стручним предавањима		- процена остварености циља часа. - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања проблемских питања и задатака. - Процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак. - План оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Садржаји програма изборног предмета чувари природе имају тенденцију појачаног развијања знања у односу на први циклус,програмски континуитет и даљу развојну концепцију заштите животне средине и одрживог развоја. Наведени садржаји програма поред основног теоријског приступа поседују и активан приступ који је усмерен ка практичној реализацији ван учионице и ка изради малих пројеката.Овако конципиран програм даје велике могућности наставницима и ученицима да га на креативан начин реализују сходно условима,могућностима и времену. Улога наставника је да уз примену различитих метода рада подстичу и усмеравају интересовање и креативност ученика у покушају да самостално објасне узроке и последице човековиг дејства на животну средину. Оперативна разрада програмских садржаја препуштена је наставницима који сами креирају време,место извођења и број часова за одређене теме.
Циљ учења:
Настава изборног предмета Чувари природе јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине ,усвајање и примена концепта одрживог развоја и остваривање образовања о квалитету живота

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ХОР – СЕКЦИЈА							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Канони - Мелодије за распевавање - Државна химна - Химна Светом Сави - Школаска химна - Композиције по потреби културних манифестација које се организују у школи: Дечија недеља, Новогодишњи програм и сл.	36	- слушају, - посматрају, - закључују, - постављају питања, - одговарају на питања, - учествују у решавању задатака и групном раду, - певају песме по слуху и нотном тексту, - усвајају предвиђене садржаје, - слушају звучне примере	- мотивише ученике, - објашњава, - описује, - води разговор, - подстиче ученике, - прати активност ученика, - организује израду задатака и групни рад, - указује на правилно извођење песме, - пева, - свира, - активира мултимедијалне садржаје	- индивидуални, - групни, - у пару - монолошка, - дијалошка, - метода практичних радова - демонстративна	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва – комуницира у групи – учествује у креирању и реализацији школских приредби, догађаја и пројеката – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у комуникацији и заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама;	– допринос ученика за време групног рада; – израда креативних задатака на одређену тему; - специфичне вештине.	- за сарадњу - естетичка	

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ОБАВЕЗНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
РУКОМЕТ - хватање котрљајућих лопти; - дриблинг- вежбе вођења са радом ногу(кроз ноге, поред и испред тела), вођење две лопте; - додавање лопте: додавање „дугим замахом“ – чеони залет, додавање лопте изведеним начинима, додавање са изменом места; - шутирање на гол, бочни шут са отклоном, шутирање пивотмена, шут са крилне позиције; - финтирање: једнострука финта у „слабију страну“; - хватање лопте једном руком; - вежбе са два или три играча у нападу; - основни принципи колективне одбране; - техника игре голмана; - игра са применом правила	18	- хода - трчи - скаче без лопте и са лоптом - баца, хвата, води, додаје лопту - изводи дриблинг и пивотирање - изводи трокорак - изводи шут и скокшут - игра у нападу и одбрани у различитим формацијама - вежба - примењује вежбе - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију - слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност - стиче знања - активно учествује у раду на часу	- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује - подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	-фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- изводи елементе рукометне технике - користи елементе рукомета у игри - примењује основна правила игре - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - демонстративни приказ усвојених елемената технике - демонстративни приказ игре - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин -зна да прихвати победу и пораз -учествује на унутар одељењским такмичењима - знају да контролишу лопту у месту и у кретању - упознати су са правилима и пропозицијама игре	Праћење напретка ученика обавља се континуирано током целе школске године. На тај начин наставник прати различите аспекте учења и развоја, пружа подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, има увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране). У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује: -активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању, који се огледа кроз: - вежбање у адекватној спортској опреми, - редовно присуствовање на часо-	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	- Физичко - ОФА: „Штафетне игре са лоптом за развијање брзине“ - Биологија: 7.разред: „Мишићни систем“ Вертикална корелација - Физичко - ОФА: „Кретање играча у нападу-сарадња 2-3 играча“ - Математика:7. Разред: „Централни и периферни угао“ Вертикална корелација - Физичко - ОФА: „Основни став, у нападу и одбрани-паралелни, дијагонални“ - Физика: 6. разред: „Кретање у обичном животу“

МАЛИ ФУДБАЛ - вођење и контрола лопте - примање и додавање лопте различитим деловима стопала - шутирање на гол и основе игре у нападу(откривање) - одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање) - вежбе са два и три играча - игра са применом правила - колективна игра у нападу и одбрани - техника игре голмана **БАДМИНТОН** - основни ставови, рад ногу, покрети руку - форхенд и бекенд ударци - сервис обема странама - форхенд и бекенд ударци са ротацијом - гуране лоптице - ударци офанзивног карактера - форхенд ударац (контраударац) - слободна игра без мреже - игра сингл уз примену научених елемената на мрежи - игра дубл уз примену научених елемената у терену са мрежом	6 6	- разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (књиге, часописе, енциклопедије, интернет) - самостално процењује савладаност елемената технике, тактику, игру,правила - хода (природно, лагано, на прстима, петама, са рукама у различитом положају - трчи природно споро, лагано, брзо, корацима различите дужине и интензитета - скаче у месту и у кретању - води, додаје лопту у месту и у кретању - шурира на гол различитим деловим стопала - прескаче справе различите висине - контролише лопту самостално или у пару - прима и додаје различите ударце и сервисе у слободном простору - игра без мреже - игра на терену са мрежом - дружи се - навија - анализира и процењује стање на терену (врсту ервиса,ударца, постављање играча) - планира игру	- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује - подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	-фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- усвојили су сложеније елементе технике - развијање тимског и такмичарског духа -знају своје место у екипи и крећу се по терену у складу са тим - знају да контролишу простор у одбрани и нападу - знају да организују игру у нападу са два-три играча - знају основну технику игре голмана - самостална комбинација елемената технике и њихова практична примена у игри - контролисање лоптице обема странама рекета, - развијена фина моторика шаке и координација покрета - примене и враћање различитих врста сервиса, удараца и контра удараца у различитим условима и ситуацијама на терену - самостална комбинација елемената технике и њихова практична примена у игри -развијена брзина реакције	вима физичког и здравственог васпитања и обавезним физичким активностима, - учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима, - приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања) - достигнути ниво постигнућа, моторичких знања, уме-ња и навика (напредак у усавршавању технике). Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом. За праћење спортско техничких достигнућа служе минимални образовни стандарди на основу којих се вреднује постигнути успех. Резултати провере служе сваком појединцу да упоређујући утврђено стање са ранијим оцени напредак	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	Хоризонтална корелација - Физичко - ОФА: „Шут са крилних позиција“ - Математика: 6. Разред: „Појам угла“ - Математика:7. разред: „Централни и периферни угао“ Вертикална корелација - Физичко - ОФА: „Штафетне игре са лоптом за развој брзине и окретности“ - Физика: 6. разред: „Мерење времена“ Хоризонтална корелација - Физичко - ОФА: „Основни став-рад ногу, покрети руку“ - Физика: 6.разред „Кретање у свакодневном животу“

СТОНИ ТЕНИС - основни ставови, рад ногу, покрети руку - врсте држања рекета - форхенд и бекенд ударци без ротације - школски сервис обема странама, пријем сервиса - пимпл игра обема странама - форхенд и бекенд ударци са ротацијом - форхенд и бекенд резане лоптице - штоп ударци - гуране лоптице - ударци офанзивног карактера - форхенд ударац (контраударац) - игра сингл уз примену научених елемената - игра дубл уз примену научених елемената - извлачење – игра - форхенд-спин ударац-игра - форхенд спин са бочном ротацијом- игра - форхенд контра спин-игра - бекенд-чист ударац-игра - бекенд-контра ударац-игра - бекенд спин ударац-игра - игра сингл и дубл партија одељењско такмичење	16	- контролише и усклађује игру са партнером	- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује - подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	-фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	-развијен осећај за простор, спретност, окретност, координацију - контролисање лоптице обема странама рекета, - развијена фина моторика шаке и координација покрета - враћање различитих врста сервиса, удараца и контра удараца у различитим условима и ситуацијама на терену - самостална комбинација елемената технике и њихова практична примена у игри - развијена брзина реакције	Резултати провера служе наставницима физичког васпитања као основа за програмирање рада у наредном периоду, посебно за индивидуални приступ и одређивање радних задатака за сваког или групу ученика.	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	- Физичко - ОФА: „Форхенд и бекенд ударци“, „Форхенд и бекенд ударци са ротацијом“.,„Форхенд и бекенд резане лоптице“ - Математика: 5. Разред: „Појам угла“ Вертикална корелација - Физичко - ОФА: „Пимпл игра обема странама-развој фине моторике шаке“ - Биологија: 7. Разред: „Скелетни систем- грађа кости“

КОНДИЦИОНО ВЕЖБАЊЕ - Вежбе за развој снаге - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости - Вежбе за развој брзине - Вежбе за развој координације - Вежбе за развој експлозивности - Вежбе за развој брзине реакције - Вежбе за развој скочности	8		- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује - подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	-фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- зна да објасни својим речима значај примењених вежби - изводи и повезује елементе технике атлетике, кошарке, гиманстике у новим измењеним условим - препознаје начине за побољшање својих физичких способности -препознаје могуће последице недовољне физичке активности -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - повезује утицај вежби, игара и спорта на здравље		- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	- Физичко – ОФА: „Кондиционо вежбање брзине, снаге, издржљивости“ - Биологија: 7. разред: „Мишићни систем- грађа мишића и њихова подела“

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Основни принципи реализације наставе:
- јасноћа наставног процеса;
- оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;
- избор рационалних облика и метода рада;
- избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима;
- функционална повезаност делова часа;
- унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме- при избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада.

Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода.

У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају ангажовање целокупног локомоторног апарата. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби.

Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- стање физичких способности; - стање здравља и хигијенских навика; - достигнути ниво савладаности моторичких вештина; - однос према раду
Кључне речи:
физичко вежбање, плес, кошарка, здравље, васпитање.

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ДОДАТНА НАСТАВА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Истражи своју околину (жива и нежива природа) - Израда ћелија од пластелина - Израда дрва живота - Одакле кисеоник у ваздуху - Да ли су твоја плућа у кондицији? - Транспирација - Истражи своја чула - Вегетативно размножавање - Клијање семена - Истражи свет у свом окружењу	36	- слуша, - прати - самостално закључује - практично примењује - разговара - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, филмове..) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши лабораторијске вежбе и помаже ученицима да их спроведу - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару Методе: - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна - метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад	- истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - групише жива бића према њиховим заједничким особинама - одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића - идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење; - једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље; - прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; - разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине,	- усмено - писмено (тест) - израда домаћих задатака - активност на часу - праћење ученика у континуитету - анализирањем примењених вештина и знања -напредовање у односу на почетно стање	- одговоран однос према здрављу и животној средини - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - комуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	

- Исто и другачије у једном организму - Направи склониште птицама - Допринеси очувању природе у свом крају - Виртуелни хербаријум		- пише - сарађује - поставља питања - помаже другим ученицима у раду - врши експерименте			- на моделима из свакодневног живота; - поставља једноставне претпоставке, - огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; - направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; - предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин; - илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава; - идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих			

Циљ учења:
Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем
Кључне речи:
жива бића, животна средина,природа, наслеђивање, еволуција, здравље

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ДОПУНСКА НАСТАВА								
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Порекло и разноврсност живота - Јединство грађе и функције као основа живота - Наслеђивање и еволуција - Живот у екосистему - Човек и здравље	36	- слуша, - прати - самостално закључује - практично примењује - разговара - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, филмове..) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- предаје - објашњава - поставља питања - мотивише ученике - награђује - координира наставом - врши лабораторијске вежбе и помаже ученицима да их спроведу - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару Методе: - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна - метод рада на тексту - лабораторијска метода - практичан рад	- истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - групише жива бића према њиховим заједничким особинама - одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића - идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење; - једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље; - прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; - разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине,	- усмено - писмено (тест) - израда домаћих задатака - активност на часу - праћење ученика у континуитету - анализирањем примењених вештина и знања -напредовање у односу на почетно стање	- одговоран однос према здрављу и животној средини - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - комуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	

- Исто и другачије у једном организму - Направи склониште птицама - Допринеси очувању природе у свом крају - Виртуелни хербаријум		- пише - сарађује - поставља питања - помаже другим ученицима у раду - врши експерименте			- на моделима из свакодневног живота; - поставља једноставне претпоставке, - огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; - направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; - предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин; - илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава; - идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих			

Циљ учења:
Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем
Кључне речи:
жива бића, животна средина,природа, наслеђивање, еволуција, здравље

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ЛИТЕРАРНО – НОВИНАРСКА СЕКЦИЈА								
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Формирање редакције - Едукација чланова новинарске секције - Рад и истраживање на терену - Ученичко стваралаштво - Учешће на конкурсима и такмичењима - Школски лист	2 5 5 9 3 12	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава оствареност циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- развија културу писаног изражавања, негује таленат и креативност; - уочи и усвоји карактеристике новинарског стила; - упозна одлике различитих облика новинарског изражавања (вести, извештаја, репортаже, интервјуа) и овлада техником њиховог писања;		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Програм се остварује реализацијом следећих садржаја: формирање редакције (2 часа), едукација чланова Новинарске секције (5 часова), рад и истраживање на терену (5 часова), ученичко стваралаштво (9 часова), учешће на конкурсима и такмичењима (3 часа), припрема и израда школског листа (12 часова). Укупан број часова за реализацију је 36. Све области се прожимају са редовном наставом. Програм рада заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује
Циљ учења:
- Мотивисати ученике да креативно и правилно пишу развијајући културу писаног изражавања, негујући свој таленат и креативност. - Упознавање са новинарским стилом и овладање техником писања вести, извештаја, репортаже, интервјуа. Учешће у осмишљавању концепције листа(избором тема, рубрика, трагањем за значајним и занимљивим информацијама;осмишљавањем и писањем прилога за школске новине, анализаом и одабиром прилога за нови број). Ученик усваја нове појмове и негује новинарску етику кроз промовисање својих и туђих достигнућа негујући слобиду мишљења и изражавања.
Кључне речи:
Писано изражавање, новинарски стил, школски лист, вест, извештај, репортажа, интервју

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ДРАМСКО – РЕЦИТАТОРСКА СЕКЦИЈА								
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Проучавање драмских текстова - Основни појмови из позоришне уметности - Чиниоци изражајног казивања - Такмичење у рецитовању - Такмичењ у лепом говору - Посета позоришту - Писање сценских дела (драматизација) - Свети Сава – наша слава - Прослава Дана школе - Учешће на неком од фестивала дечијег драмског стваралаштва	2 1 3 4 4 2 2 2 4 10	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- упозна основне појмова из позоришне уметности; - упозна занимања која постоје у позоришту; - упозна чиниоце изражајног казивања (увежбавањем изражајног, доживљајног и интерпретатикног казивања, слушањем добрих примера, снимањем и анализом сопственог говора, критичким процењивањем, увежбавањем правилне атрикулације и акцентуације); - ближе упозна одлике књижевних родова кроз драматизацију текстова (вођењем рачуна о елементима глуме и раду на сцени); - научи да ради на тексту (кроз одабир и анализу драмског текста/ песме, анализу ликовима, аргументовање, самостално закључивање, истраживање); - овлада различитим техникама читања (пробе читања – изражајно, доживљајно, интерпретативно, читање са оловком у руци); - размењује знања и мишљење;		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

					- оспособи се за извођење драмског задатка (извођење на сцени, израда костима, реквизита и сценогрфије, одабир музике, осмишљавање и увежбавање кореографије, осмишљавање и израда плаката); -воснажи се у јавном наступу; - јача машту, креативност и емоционално се развија.			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм се остварује реализацијом следећих садржаја: Проучавање драмских текстова (2 часа), Основни појмови из позоришне уметности (1), Чиниоци изражајног казивања (3), Такмичење у рецитовању (4), Такмичењ у лепом говору (4), Посета позоришту (2), Писање сценских дела (драматизација) (2), Свети Сава – наша слава (2), Прослава Дана школе (4), Учешће на неком од фестивала дечијег драмског стваралаштва (10). Укупно 36 часова.

Све области се прожимају са редовном наставом.

Програм рада заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује

Циљ учења:

Упознавање ученика са основним појмовима из позоришне уметности, упознавање и увежбавање изражајног казивања, ближе упознавање са књижевним родовима и могућностима њихове драматизације. Ученик треба да овлада различитим техникама читања како би се оспособио за јавни наступ на сцени. Код ученика треба развијати машту, креативност и емоционалност.

Кључне речи:

Позориште, изражајно рецитовање, драматизација, технике читања

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – МАТЕМАТИЧКА СЕКЦИЈА							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Историјат математичких ознака - Танграм, улога и својства танграма у математици - Математика и информатика кроз занимљиве математичке игре - Шах и улога шаха у математици - Арабљанска математика - Израда математичких паноа у учионицама - Решавање занимљивих логичких математичких задатака - Настанак и развој геометрије - Повезаност математике и физике кроз научнике - Ератостеново сито - Златни пресек у математици - Решавање задатака са магичним квадратом - Све о нули - Израда математичког квиза знања - Талесово мерење висине пирамиде	2 2 2 2 2 4 2 2 2 1 1 2 1 3 2	- активан приступ при излагању наученог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка - запажа, упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- решава сложеније задатке и примењује их у пракси, - развија систематичност и поступност у раду - уме да примењује ИКТ технологије у раду, - повезује стечено знање са другим предметима и користи их у свакодневном животу	- домаћи задаци - активност на часу У процесу вредновања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање)	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

Циљ учења:

Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

ПРОГРАМ РАДА СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ		Назив секције: **ФОЛКЛОР**
Тема	Број часова	Ученик треба да:
- Моравац (друга,трећа и четврта варијанта) - Зупчанка коло - Шушкавац коло - Заврзлама коло - Прекид коло - Стари заплет - Нови заплет - Влашко коло - Маказице - Качерац - Чачак коло	4 4 4 4 4 4 4 4 4	- Успешно научи и овлада народним играма као и да прошири већ стечена знања о нашој народној традицији. - Ученици ће усавршити и побољшати своју координацију покрета као и осећај за ритам и кретање уз музику у одређеном простору и ван њега.
Укупно часова:	36	

ПРОГРАМ РАДА СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ		Назив секције: **САОБРАЋАЈНА СЕКЦИЈА**
Тема	Број часова	Ученик треба да:
- Пешак у саобраћају - Прелазак и кретање пешака коловозом - Саобраћајни знаци - Правила у саобраћају - Тест - Саобраћајна култура и безбедност - Саобраћајни полигон спретности „Шта знаш о саобраћају“ - Полигон практичног понашања у саобраћају „Шта знаш о саобраћају“ - Практичне вежбе на полигонима и школско такмичење „Саобраћајна патрола“ - Практичне вежбе на полигонима II - Општинско такмичење „Шта знаш о саобраћају“	5 3 4 4 4 2 2 3 3 6 4 2 1	- научи правила понашања у саобраћају, саобраћајне прописе и знакове - развија самостално размишљање и његове креативне способности - развија свест као учесника у саобраћају према сопственој безбедности и безбедности других - развија саобраћајну културу
Укупно часова:	36	

ПРОГРАМ РАДА СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ		Назив секције: **СПОРТСКА СЕКЦИЈА**
Тема	Број часова	Ученик треба да:
РУКОМЕТ: - Техника држања, хватања и додавања лопте - Техника вођења лопте - Техника обучавања шута са земље и из корака - Техника обучавања рукометног трокорака са додавањем лопте - Обучавање скок шута - Техника скокова и лажне кретње "финте" - Правила игре - Усавршавање игре са применом научених елемената технике - Игра у одбрани, сарадња, преузимање играча - Систем одбране 6:0 и 5:1 - Поставка игре у нападу - Техника контранапада, увежбавање дрибли-нга и шута из корака - Игра на два гола са елементима технике и тактике рукометне игре - Игра на два гола уз примену правила игре	36	- изводи појединачно елементе технике - користи елементе технике у игри - примењује основна правила игре - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - демонстративни приказ игре - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин - зна да прихвати победу и пораз - учествује на унутар одељењским такмичењима
МАЛИ ФУДБАЛ: - вођење лопте,трчање и заустављање - додавање и пријем лопте у месту и у кретању - техника шута на гол - различити шутеви са разних позиција - постављање играча у одбрани и њихове позиције - кретање играча у нападу - врсте контра напада и њихове специфичности - напад и контра напад као целина - правила игре - примена правила у игри - кретање голмана и техника одбране - игра две екипе са применом правила - систем игре 1:3:4 - тактика одбране: индивидуална и колективна - постављање играча у одбрани, одузима-ње лопте, покривање играча - игра две екипе са применом правила.	36	- зна да контролише лопту у месту и у кретању - упознат су са правилима и пропозицијама игре - усвајање сложенијих елемената технике - развијање тимског и такмичарског духа - знају своје место у екипи и крећу се по терену у складу са тим - знају да контролишу простор у одбрани и нападу - знају да организују игру у нападу са два-три играча - знају основну технику игре голмана - самостално комбинују елементе технике и практично примењују у игри
СТОНИ ТЕНИС: - основни ставови, рад ногу, покрети руку - врсте држања рекета - форхенд и бекенд ударци без ротације - школски сервис обема странама, пријем сервиса - пимпл игра обема странама - форхенд и бекенд ударци са ротацијом - форхенд и бекенд резане лоптице - штоп ударци - гуране лоптице - ударци офанзивног карактера - форхенд ударац (контраударац) - игра сингл уз примену научених елемената - игра дубл уз примену научених елемената - извлачење – игра - форхенд и бекенд спин ударци	36	- контролише лоптицу обема странама рекета, - зна основне елементе технике - развијена је фина моторика шаке и координација покрета - враћа различите врста сервиса, удараца и ко-нтра удараца у различитим условима и ситуацијама на терену - самостално комбинује елементе технике и практично примењује у игри - развијена је брзина реакције - развијен осећај за простор, спретност, окретност, координацију

- игра сингл и дубл партија одељењско такмичење **КОШАРКА** - Технике држања, хватања и додавања лопте - Техника хватања лопти у месту и кретању, хватање лопти које долазе: високо, средње и ниско. - Техника додавања са две руке са груди директно и о под, додавање са једном руком директно и о под, додавање са две руке изнад главе у месту у паровима у троуглу, четвороуглу - Основни кошаркашки став у нападу са лоптом, основни став у одбрани дијагонални, паралелни - Техника обучавања кошаркашког дрибли-нга; дриблиг у месту једном руком у ставу, пребацивање лопте из руке у руку - Полазак у дриблинг: укрштени полазак, праволинијски дриблинг - Техника кошаркашког двокорака - Техника скок шута из места, подбаци-вањем лопте и из додавања - Техника шута полагањем лопте у кош (горње и доње полагање) - Правила игре - Техника кретања у дијагоналном ставу 1:1 дириговано у цик –цак кретању (нападач вежба дриблинг одбрана кретање) - Повезивање нападачких елемената у акционе целине - Контра напад са два и три играча - Систем одбране „човек на човека“ - Игра 3:3 - Игра две екипе 5:5 са применом правила	36	
ОДБОЈКА: - Одбојкашки став и кретње у ставу - Техника додавања прстима - Техника одигравања лопте чекићем - Одигравање лопте чекићем једном руком - Одигравање чекићем са одговарајућим искораком - Доњи сервис, тенис сервис - Сервис са задацима - Техника смеча - Техника блока - Јединични и двојни блок - Правила игре - Падови – поваљка и сун - Смеч пенала - Смеч из друге линије - Техника смеча - ал - Техника „кување“ - Игра 3:3 - Игра две екипе са применом правила	36	- изводи елементе технике појединачно - користи елементе одбојке у раду и игри - самостално посматрањем опажа, открива и уочавање законитост, које касније примењује - зна да контролишу лопту - знају своје место у екипи - знају своју улогу у тиму - примењује усвојено знање - демонстративни приказ усвојених елемената технике - демонстративни приказ игре и тактичких достигнућа - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - решава конфликте на друштвено прихватљив начин - зна да прихвати победу и пораз
Укупно часова:	36	

САДРЖИНА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД

А)

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
КЊИЖЕВНОСТ **ЛИРИКА** ***Лектира*** Обредне лирске народне песме (избор) - Ђура Јакшић: Вече - Јован Дучић: Село - Мирослав Антић: Плава звезда - Вељко Петровић: Ратар / Алекса Шантић: О, класје моје - Десанка Максимовић: Грачаница / Војислав Илић: Свети Сава - Стеван Раичковић: Хвала сунцу, земљи, трави - Милован Данојлић: Овај дечак зове се Пепо Крста - Сергеј Јесењин: Песма о керуши **Књижевни термини и појмови** • Врста строфе према броју стихова у лирској песми: дистих; терцет; врста стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац). • Одлике лирске поезије: нагласак речи и ритам; рима – парна, укрштена, обгрљена; улога риме у обликовању стиха • Стилске фигуре: контраст, хипербола • Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елегија; обредне песме (коледарске, краљичке, додолске, божићне).	54	- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава остваренost циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе Рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова	– повеже књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима која чита; – чита са разумевањем; - парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова; – одреди род књижевног дела и књижевну врсту; – прави разлику између дела лирског, епског и драмског карактера; – разликује ауторску приповетку од романа; – анализира структуру лирске песме (строфа, стих, рима); – уочава основне елементе структуре књижевно-уметничког дела: тема, мотив; радња, време и место радње;	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Хоризонтална корелација: Историја (Србија у доба Немањића) и Српски језик и књижевност („Свети Сава“, Војислав Илић); Вертикална корелација: Географија 5. разред (Васиона и васионска тела) и Српски језик и књижевност (Писање назива небеских тела); Хоризонтална корелација: Историја (Крај српског царства и обласни господари) и Српски језик и књижевност (Епске народне песме о Марку Краљевићу);

ЕПИКА Лектира - Народна песма: Смрт Мајке Југовића Народна песма: Марко Краљевић укида свадбарину - Петар Кочић: Јаблан - Исидора Секулић: Буре(одломак) /Бранко Ћопић: Чудесна справа - Иво Андрић: Аска и вук - Антон Павлович Чехов: Вањка/ Итало Калвино: Шума на ауто-путу (из збирке прича Марковалдо или годишња доба у граду) - Светлана Велмар Јанковић: Сирото ждребе (из Књиге за Марка) **Књижевни термини и појмови** • Основна тема и кључни мотиви. • Облици казивања: нарација (хронолошко приповедање), описивање, дијалог, монолог. •Фабула/радња, редослед догађаја. •Врсте епских дела: приповетка, роман. •Културно-историјско предање (нпр. Смрт Марка Краљевића) **ДРАМА** Лектира - Коста Трифковић: Избирачица (одломак) - Миодраг Станисављевић: И ми трку за коња имамо (одломак) - Бранислав Нушић: Аналфабета (одломак) **Књижевни термини и појмови** • Драмске врсте: комедија – основне одлике. Монолог и дијалог у драми. Дидаскалије, реплика. Етапе драмске радње (заплет и расплет).		- користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује	- интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	– разликује заплет и расплет као етапе драмске радње – разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; – разликује облике казивања; – увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике; – одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевно-уметничком тексту; – анализира узрочно-последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди; – анализира поступке ликова у књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста; – уочава хумор у књижевном делу; – разликује хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона; – илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима;	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Хоризонтална корелација: Историја (Долазак Турака Османлија на Балканско полуострво и Моравска Србија) и Српски језик и књижевност (Епске народне песме о Косовском боју); Хоризонтална корелација: Историја (Покрштавање Срба и других Јужних Словена и њихова рана култура) и Српски језик и књижевност (Обредне лирске народне песме, „Живот и обичаји народа српског“, Вук Стефановић Караџић, „Каљави коњ“, Весна Алексић); Хоризонтална корелација: Музичка култура (Стара српска световна музика) и Српски језик и књижевност (Обредне лирске народне песме);

НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ (бирати до 2 дела) - Вук Караџић: Живот и обичаји народа српскога: Божић (одломак) Ђурђевдан (одломак); Додоле, прпоруше и чароице (одломци) - Владимир Хулпах: Легенде о европским градовима (избор) - Никола Тесла: Моји изуми (поглавље по избору) - Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца (избор) - Гроздана Олујић: Били су деца као и ти (избор) **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** - Епске народне песме о Косовском боју (избор) - Епске народне песме о Марку Краљевићу (избор) - Бранислав Нушић: Аутобиографија - Анђела Нанети: Мој дека је био трешња - Весна Алексић: Каљави коњ (Прича о богињи Лади – Звездана вода; Прича о богу Сварогу – Небески ковач и Прича о богу Стрибору – Сеченско светло) - Бранко Ћопић: Орлови рано лете - Ференц Молнар: Дечаци Павлове улице **Допунски избор лектире** (бирати 3 дела) - Добрица Ерић: Месечеви миљеници (песме о свицима) (избор)		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава остваренost циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе Рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова	- уважава националне вредности и негује српску културно-историјску баштину - наведе примере личне добити од читања - напредује у стицању читалачких компетенција - упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

- Бранислав Петровић: избор из антологија песама за децу (Морава, Влашићи, Дунав, Говор дрвећа, Грађење куће, Па шта, па шта и друге) - Владимир Стојиљковић: Писмописац (Писмо Бранку Ћопићу) - Владимир Андрић: Пустолов - Тиодор Росић: Приче старог чаробњака(једна прича по избору) - Борислав Пекић: Сентиментална повест Британског царства („Велика повеља слободе у земљи без устава” – одломци) - Вилијем Саројан: Зовем се Арам - Хенрик Сјенкијевич: Кроз пустињу и прашуму - Џејмс Крис: Тим Талир или Продати смех - Џек Лондон: Зов дивљине/Бели очњак - Реј Бредбери: Маслачково вино (избор) - Ивана Брлић Мажуранић: Приче из давнина (избор) - Владислава Војновић: Приче из главе (прича Позориште – одломци) - Јасминка Петровић: Ово је најстрашнији дан у мом животу - Александар Поповић: Снежана и седам патуљака, драмска бајка **ЈЕЗИК** **Граматика** - Подела речи по настанку: просте речи и творенице; породица речи, уочавање корена речи. - Саставни делови твореница (творбене основе, префикси и суфикси). - Граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном	52	- користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује	- интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	– уважава националне вредности и негује културно-историјску баштину; – препоручи књижевно дело уз кратко образложење; – упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст; – повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – препозна делове речи у вези са њиховим грађењем; – разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора; – разликује врсте гласовних прмена у једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму; – одреди врсте и подврсте заменица, као и њихов облик; – препознаје глаголска времена и употребљава их у складу са нормом; – разликује реченице по комуникативној функцији; – доследно примењује правописну норму;	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

основом и суфиксима. - Настанак гласова и говорни органи; подела гласова: самогласници и сугласници (прави сугласници и сонанти); - Подела сугласника по звучности и по месту изговора. - Подела речи на слогове; слоготворно р. - Гласовне промене – уочавање у грађењу и промени речи: непостојано а; промена л у о; палатализација; сибиларизација; јотовање; једначење сугласника по звучности; једначење сугласника по месту изговора; губљење сугласника. - Заменице: неличне именичке заменице (односно-упитне, неодређене, опште, одричне); придевске заменице: присвојне (с нагласком на употребу заменице свој, показне, односно-упитне, неодређене, опште, одричне). Граматичке категорије заменица: род, број, падеж и лице. - Грађење и основна значења глаголских времена: аорист, имперфекат (само на нивоу препознавања; имперфекат глагола бити); плусквамперфекат. - Независне предикатске реченице – појам комуникативне функције; подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице. **Правопис** - Писање имена васионских тела. - Растављање речи на крају реда (основна правила). - Правописна решења у вези са гласовним променама.		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику - евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе Рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова	– користи правопис (школско издање); разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи; – употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; – разликује и гради аугментативе и деминутиве; – саставља обавештење, вест и кратак извештај; – разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; – проналази, повезује и тумачи експлицитно и имлицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; – драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; – говори јасно, поштујући стандарднојезичку норму; – изражајно чита обрађене књижевне текстове.	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

- Писање именичких и придевских одричних заменица са предлозима. - Писање заменице Ваш великим почетним словом. - Правописна решења у вези са писањем обрађених глаголских облика **Ортоепија** - Правилан изговор гласова ч, ћ, џ, ч, р. - Дуги и кратки акценти. **ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** - Текстови у функцији унапређивања језичке културе. - Анализирање снимљених казивања и читања (звучна читанка). - Говорне вежбе на унапред одређену тему. - Учтиве форме обраћања. - Лексикологија: аугментативи (са пејоративима), деминутиви (са хипокористицима). - Правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; уочавање и објашњавање научених правописних правила у тексту. - Богаћење речника: лексичко-семантичке вежбе (нпр. избегавање сувишних речи и туђица; фигуративна значења речи; проналажење изостављених реченичних делова); стилске вежбе: (нпр. текст као подстицај за сликовито казивање; ситуациони предложак за тражење погодног израза). - Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. - Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање унапређене верзије састава).	38	- користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује	- интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ		- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 54 часа, Језик – 52 часа и Језичка култура – 38 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета.
Циљ предмета:
Циљеви учења Српског језика и књижевности јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.
Кључни појмови садржаја:
књижевност, језик, језичка култура.

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК								
Теме/ Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
People`s possessions - Present Simple, affirmative and negative - Free- time activities - Adverbs of frequency - Present Simple, - Questions - Asking for and giving opinion - An Internet profile **Home** - At home - Seeing stars -Present Continuous - Housework - Questions - Making Compromises	11	- слушају, -реагују на команде наставника или са аудио записа, - игре, - певање, - класирање и упоређивање, - писање по диктату, - писање - глуме -истражују	- усмеравање активности ученика -подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик,свет око нас, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање)	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	-слуша и чита описе и размењује исказе у вези са сталним, уобичајеним догађајима/активностима и способностима; - усмено и писано описује сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности. -слуша и чита описе и размењује исказе у вези са сталним, уобичајеним догађајима/активностима и способностима; - усмено и писано описује сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности	- дијагностички тестови, - самоевалуација, - језички портфолио, - пројектни задаци - писмени задаци, - завршни тестови, - тестови језичког нивоа Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.	- компетенција за учење; - одговорно учешће у демократском друштву; - естетичка компетенција; - комуникација; - решавање проблема; - сарадња	Вертикална копелација: - Математика (1. разред): Основни бројеви - Time and Numbers - Српски језик (Култура изражавања) - Perfect Place to live

Looking back - Adjectives, - feelings and events - Remember this! - Past Simple, to be - Milestones - Past Simple - Your weekend - A past event	10 8	- слушају, -реагују на команде наставника или са аудио записа, - игре, - певање, - класирање и упоређивање, - писање по диктату, - писање - глуме -истражују	- усмеравање активности ученика -подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик,свет око нас, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање)	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	– опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа; – разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	- дијагностички тестови, - самоевалуација, - језички портфолио, - пројектни задаци - писмени задаци, - завршни тестови, - тестови језичког нивоа Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.	- компетенција за учење; - одговорно учешће у демократском друштву; - естетичка компетенција; - комуникација; - решавање проблема; - сарадња	Остварена је вертикална корелација са: - Математика 1. разред): (Основни бројеви)
Dare - Prepositions - Daredevils - Past Continuous - Geographical features - Past Continuous, questions -Expressing interest - A narrative text	15	- слушају, -реагују на команде наставника или са аудио записа, - игре, - певање, - класирање и упоређивање, - писање по диктату, - писање - глуме -истражују	- усмеравање активности ученика -подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик,свет око нас, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање)	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	– разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; - затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;		- компетенција за учење; - одговорно учешће у демократском друштву; - естетичка компетенција; - комуникација; - решавање проблема; - сарадња	

Time and number - Superstitions - Future Simple - Adjectives, characteristics - First Conditional - Comparative and superlative adjectives - Choosing a present - Polite requests **People in sport** - Be going to - Compound nouns - Making plans and arrangements - Feelings - Arachnophobia - Present Perfect - Injuries	15 16	- слушају, -реагују на команде наставника или са аудио записа, - игре, - певање, - класирање и упоређивање, - писање по диктату, - писање - глуме -истражују	- усмеравање активности ученика -подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик,свет око нас, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање)	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме једноставније текстове у којима се описују догађаји у прошлости - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и пре-двиђањима; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа -описује бића и предмете и пореди их -разуме услове и њихове исходе – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава; разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осећањима и реагује на њих;	- дијагностички тестови, - самоевалуација, - језички портфолио, - пројектни задаци - писмени задаци, - завршни тестови, - тестови језичког нивоа Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.	- компетенција за учење; - одговорно учешће у демократском друштву; - естетичка компетенција; - комуникација; - решавање проблема; - сарадња	Остварена је хоризонтална корелациоја са - Биологија (Дивље животиње и њихове особине) Adjectives Time and Numbers

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења, имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, уџбенике и друге наставне материјале, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; наставник треба да буде сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; битно је значење језичке поруке; знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; поимање програма наставе и учења као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности; наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја; ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

Циљ предмета:

Циљ учења Страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Кључни појмови садржаја:

комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултуралност.

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ЛИКОВНА КУЛТУРА								
Теме/ Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Боја - Комуникација - Текстуре - Уобразиља - Простор	12 6 8 4 6	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми. - уочава препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме. - истражује и анализира постојеће радове на задату тему. - препознаје корелацију са другим предметима - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у за-датој теми. - схвата да није ограничен у креативности и да има подршку у експериментисању - користи адекватан прибор за израду рада на задату тему	- презентује задАту тему јасно и конкретно; - истиче циљ часа - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми; - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом. - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја; - мотивише ученике; -дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема - саветује их искуством при коришћењу одабране техни-	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална (монолошка, дијалошка) - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- да се ученик оспособи за коришћење адекватне терминологије при конверзацији. - да ученик савлада што више ликовних техника. - да вреднује свој резултат сходно циљу часа - да разуме и прихвати другачији начин рада на часу, који се разликује од рада на часовима где се знање усмено или писмено репродукује. - да развија такмичарски дух, али и да савлада тимски рад и рад у пару. - да препознаје технике, уметничке правце и стилове.	- процена остварености циља часа. - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, - поседовању адекватног прибора за рад, - показаном интересовању и вештини извођења радова. - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак.	- развој естетике - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора. - развој осећаја за економски потенцијал. - развој индивидуе. - решавање проблема и аналитичко размишљање. - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	- Географија 5.разред Географска карта - Биологија 5. разред - Животиње - Биљке - Техника и информатика 5. разред - Простор

		- код цртачких техника, користи цртање графитном оловком разних мекоћа, користи туш и перо, дрвене боје, фломастере, пастел, цртање четкицом. - код сликарских техник користи темперу, водене боје (акварел), пастел, туш у боји. - код вајарских техника користи глину, глинамол и пластелин.	ке при извођењу радова. - подстиче ученике да на часовима користе специфичност предмета ликовне културе, да имају неограничену креативну слободу изражавања и размишљања. - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона, фото апарата, камера) при изради радова на одређену тему		- да стиче осећај важности визуелне уметности и опште културе. - да буде способан да преузме иницијативу. - да развије индивидуалност - да је оспособљен да размишља ван стандардних оквира - уочава примену стеченог знања из ликовне културе у свакодневном животу.			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм предмета ликовна култура формиран је са идејом развоја бољег визуелног образовања ученика – развоја индивидуализма и тимског духа, појавом и употребом експериментисања у креативном процесу, развоју опште културе ученика и антрополошком утицају визуелне уметности на друштво, оспособљавању за употребу разних ликовних техника и примени на самом часу и ван њега, коришћење и препознавање уметности у новим медијима, упознавање са ликовним фондом локалне и шире заједнице. Предмет ликовне културе поседује могућност сталне надградње и примене стечених знања код ученика и није ограничен конкретним разредом, што може да се односи и на исходе – могу се примењивати и у наредним разредима. Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У првом разреду их има три: простор – облик, линија; у другом разреду четири: простор – облик, линија, боја; у трећем пет: простор – облик, линија, боја, текстура и од четвртог шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Понављање истих кључних појмова из разреда у разред не подразумева понављање истих садржаја и активности. У сваком разреду кључни појмови се разматрају из другог угла и надограђују новим појмовима и подпојмовима. У програму су назначени кључни појмови који се нарочито надограђују у датом разреду (испод табеле). Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе

Циљ учења:

Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме, кроз практични рад оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Кључне речи:

простор, боја, текстура

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: МУЗИЧКА КУЛТУРА								
Теме/ Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
ЧОВЕК И МУЗИКА МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	10 5 7 10 4	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - анализира задате мелодије, - препознаје корелацију са другим предметима, - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми, - схвата да није ограничен креативно при стварању мелодија, - пева песме по слуху самостално и у групи, - пева песме из нотног текста солмизацијом, - пева песме у комбинацији са покретом. - свира по слуху и из нотног текста, - креира пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, - ствара мелодије на задати текст	- презентује задату тему јасно и конкретно., - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми., - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при стварању композиција, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона) при стварању мелодија и ритмичких покрета	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период средњег века и ренесансе; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку и ренесанси; – опише улогу музике у средњовековној Србији; – уочи разлике између духовних и световних вокалних композиција средњег века и ренесансе; – издвоји начине коришћења изражајних средстава у одабраним музичким примерима; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – одреди врсту музичког инструмента са диркама по изгледу и звуку;	- Настава Музичке културе подразумева учешће свих ученика. - Полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика - Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност, али и напредовање у односу на претходна постигнућа.	- развој естетике - употреба стандардних и модерних наставних помагала/ прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе - решавање проблема и аналитичко размишљање, - развој комуникације и значаја музичке уметности у модерном друштву.	- Српски језик и књижевност - Матерњи језик - Историја - Страни језици - Математика -Биологија - Географија - Ликовна култура - Физичко и здравствено васпитање - Информатика и рачунарство - Верска настава - Грађанско васпитање

		- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - анализира задате мелодије, - препознаје корелацију са другим предметима, - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми, - схвата да није ограничен креативно при стварању мелодија, - пева песме по слуху самостално и у групи, - пева песме из нотног текста солмизацијом, - пева песме у комбинацији са покретом. - свира по слуху и из нотног текста, - креира пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, - ствара мелодије на задати текст	- презентује задату тему јасно и конкретно., - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми., - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при стварању композиција, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона) при стварању мелодија и ритмичких покрета	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– опише разлику у начину добијања звука код инструмената са диркама; – разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике средњег века и ренесансе; – коментарише слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте ; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века и ренесансе; – уочи сличности и разлике између православне и (римо)католичке духовне музике; – идентификује елементе средњовековне музике као инспирацију у музици савременог доба; – изводи музичке примере користећи глас, покрет и традиционалне и/или електронске инструменте, самостално и у групи; – примењује правилну технику певања; – примењује различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – развије координацију и моторику кроз свирање и покрет; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката;	- Тако се у настави Музичке културе за исте васпитно-образовне задатке могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима - У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања	- развој естетике - употреба стандардних и модерних наставних помагала/ прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе - решавање проблема и аналитичко размишљање, - развој комуникације и значаја музичке уметности у модерном друштву.	- Српски језик и књижевност - Матерњи језик - Историја - Страни језици - Математика -Биологија - Географија - Ликовна култура - Физичко и здравствено васпитање - Информатика и рачунарство - Верска настава - Грађанско васпитање

					– изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама;			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Природа саме музике, па и предмета Музичка култура указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђен програмом наставе и учења. Ниједна област се не може изучавати изоловано од друге и бити сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике. Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја из живота ученика. Паралелно одвијање различитих музичких активности подстиче мисаону активност, драгоцену за развијање укупног менталног и психомоторног потенцијала ученика, и представља одличну основу за интеграцију са другим предметима. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање

Циљ учења:

Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа

Кључне речи:

Музика, глас, инструменти, мултимедија, покрет, игра

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ИСТОРИЈА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ - Основне одлике периода средњег века и новог века (појмови средњи век, нови век, прединдустријско доба, хронолошки и просторни оквири). - Историјски извори за историју сре-дњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност (писани и материјални).	4	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна - рад на тексту, - истраживачка и експериментална	– образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – пореди историјске појаве; – наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем и раном новом веку; – на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава); - сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена; – на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у средњем и раном новом веку; – идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; – изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; – пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, при	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност и вођења свеске	- има позитиван и одговоран однос према учењу; – мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење - разликује битно од небитног, - изражава и образлаже идеје; – користи различите изворе информација и има критички однос према њима; – примењује различите начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом; – способан је да самостално и у сарадњи са другим истражује, открива и повезује нова знања; - користи могућности ваншколског учења; - негује и развија лична интересовања, – промовише позитивне вредности	- Географија, - Ликовна култура, - Српски језик и књижевност, - Верска настава, - Математика - учење, - комуникативна, - сарадња, - рад с подацима и информацијама, - дигитална, - естетичка
ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ - Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи (германска и словенска племена, Бугари, Мађари, Викинзи). - Најзначајније државе раног средњег века (Франачка држава, Византијско царство, Арабљани). - Религија у раном средњем веку (христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам). - Феудално друштво (структура, друштвене категорије, вазални односи).	16	- активно слушају, - постављају питања, - самостално се служе уџбеником, - читају, - посматрају и уочавају објекте и односе у простору; - бележе	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.					

- Српске земље и Балканско полуострво (досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености). - Истакнуте личности: Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије II, краљ Михаило, Ћирило и Методије					падника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; – на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности;		друштва у различитим активностима (нпр. еколошке); – понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву	
ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ - Државно уређење (типови европских монархија; република) - Сусрети и прожимања цивилизација и народа (хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања – Марко Поло, Ибн Батута и др). - Српске земље и суседи (краљевина и царство, деспотовина, аутокефална црква, односи са Византијом, Угарском, Бугарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). - Свакодневни живот у Европи и српским земљама (двор и дворски живот, живот на селу и граду – занимања, родни односи, правоверје и и јереси, куга). - Опште одлике средњовековне културе (верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе и универзитети, проналасци; писана и визуелна култура код Срба, легенде – Косовска, о краљу Артуру...).	28	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна - рад на тексту, - истраживачка и експериментална	– образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; – илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација; – разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини; – илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву; – одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); – учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања. - користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе;	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност и вођења свеске	- има позитиван и одговоран однос према учењу; – мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење - разликује битно од небитног, - изражава и образлаже идеје; – користи различите изворе информација и има критички однос према њима; – примењује различите начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом; – способан је да самостално и у сарадњи са другим истражује, открива и повезује нова знања; - користи могућности ваншколског учења;	- Географија, - Ликовна култура, - Српски језик и књижевност, - Верска настава, - Математика - учење, - комуникативна, - сарадња, - рад с подацима и информацијама, - дигитална, - естетичка

Истакнуте личности: Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, Стефан Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, султанија Мара, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Црнојевићи, Мехмед II Освајач. **ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ НОВОМ ВЕКУ** (Прединдустријско доба)/ - Прединдустријско доба (хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, банкарство, успон градова – примери Фиренце, Венеције, Антверпена...). - Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама – Северна и Јужна Америка, Индија, Африка, Кина, Јапан, Аустралија; последице). - Опште одлике културе раног новог века (основна обележја хуманизма и ренесансе; књижевност, политичка мисао, промене у свакодневном животу, обичаји и веровања – прогон „вештица”...) - Реформација и противреформација (узроци, протестантизам, католичка реакција – улога језуита; верски сукоби и ратови). - Појава апсолутистичких монархија (промене у државном уређењу, централизација државе, положај владара)	24	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна - рад на тексту, - истраживачка и експериментална	– повеже визуелне и текстуалне информације са са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); – учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања. – образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – пореди историјске појаве; – наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем и раном новом веку; – на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава); – сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена; – на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у средњем и раном новом веку; – идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; – изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; – пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби,	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност и вођења свеске	- негује и развија лична интересовања, – промовише позитивне вредности друштва у различитим активностима (нпр. еколошке); – понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву	- Географија, - Ликовна култура, - Српски језик и књижевност, - Верска настава, - Математика - учење, - комуникативна, - сарадња, - рад с подацима и информацијама, - дигитална, - естетичка

- Врхунац моћи Османског царства (освајања, држава и друштво) - Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу (обнова Пећке патријаршије; мењање верског и културног идентитета – исламизација, покатоличавање, унијаћење; учешће у ратовима, отпори и сеобе, положај и привилегије, Војна крајина). - Истакнуте личности: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Кристифор Колумбо, Фернандо Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Елизабета I, Вилијам Шекспир, Луј XIV, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић					припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; – на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности; – образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; – илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација;			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Приступ настави заснован на процесу и исходима учења подразумева да ученици развијају не само основна знања, већ да их искористе у развоју вештина историјског мишљења и изградњи ставова и вредности.

Циљ учења:

Циљ учења Историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи

Кључне речи:

феудализам, прединдустријско доба, монархија, градска комуна, Црква, религија, хуманизам и ренесанса, географска открића, научна открића и технички проналасци, сеобе, прожимање цивилизација, индивидуални и колективни идентитети

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ГЕОГРАФИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА - Друштвена географија, предмет проучавања и подела **ГЕОГРАФСКА КАРТА** -Географска/картографска мрежа - Географска ширина и географска дужина, часовне зоне. - Појам карте и њен развој кроз историју. - Елементи карте (математички, географски и допунски). - Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. - Подела карата према садржају и величини размера. - Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи. **СТАНОВНИШТВО** - Основни појмови о становништву: демографски развитак и извори података о становништву, - Број и распоред становништва на Земљи. - Природно кретање становништва - Миграције становништва. - Структуре становништва: биолошке и друштвено-економске - Савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету	2 15 9	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - рад на тексту, - истраживачка и експериментална.	– успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса; – одређује математичко географски положај на Земљи; – анализира, чита и тумачи опште географске и тематске карте; – оријентише се у простору користећи компас, географску карту и сателитске навигационе системе; – доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама простора; – анализира компоненте популацоне динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; – анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група;	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност вођења свеске.	- има позитиван и одговоран однос према учењу; – мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење - разликује битно од небитног, - изражава и образлаже идеје; – користи различите изворе информација и има критички однос према њима; – примењује различите начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом; – способан је да самостално и у сарадњи са другим истражује, открива и повезује нова знања; - користи могућности ваншколског учења; - негује и развија лична интересовања, – промовише позитивне вредности	- историја, - биологија - математика, - техника и технологија, - физика - учење, - комуникативна, - сарадња, - рад с подацима и информацијама, - дигитална, - естетичка.

НАСЕЉА - Појам и настанак првих насеља. - Положај и географски размештај насеља. - Величина и функције насеља. - Типови насеља. - Урбанизација. - Град – унутрашња структура и односи са околним простором. - Село и рурални процеси	7	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - рад на тексту, - истраживачка и експериментална.	– анализира географски положај насеља; – објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији, Европи и свету; – доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима; – уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; – доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; – вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету; – објасни политичко-географску структуру државе; – представи процесе који су довели до формирања савремене политичко-географске карте света; – објасни како се издвајају географске регије; – илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност вођења свеске.	друштва у различитим активностима (нпр. еколошке); – понаша се одговорно, хумано и толерантно у друштву	- историја, - биологија - математика, - техника и технологија, - физика - учење, - комуникативна, - сарадња, - рад с подацима и информацијама, - дигитална, - естетичка.
ПРИВРЕДА - Привреда, привредне делатности и сектори привреде. - Пољопривреда и географски простор. - Индустрија и географски простор. - Саобраћај, туризам и географски простор. - Ванпривредне делатности. - Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. - Концепт одрживог развоја.	13							
ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ - Појам и настанак првих држава. - Географски положај државе. - Величина и компактност територије државе. - Појам и функција државних граница. Главни град. - Облик владавине. - Политичко-географска карта Европе после Другог светског рата. - Политичко-географска карта света после Другог светског рата. -Територијални интегритет и спорови. - Интеграциони процеси	6	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања,			- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност вођења свеске.		

ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ - Географске регије и регионална географија. - Положај и границе Европе. - Природне карактеристике Европе - Становништво Европе. - Насеља Европе. - Привреда Европе. - Географске регије Европе	10							

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази.

Циљ учења:

Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма

Кључне речи:

географска карта, становништво, насеља, привреда, држава, регије, Европа.

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ФИЗИКА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Увод у физику **- Кретање** **- Сила**	4 14 14	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	- разликује врсте кретања према облику путање и према промени брзине и одређује средњу брзину, - објашњава узајамно деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и узајамно деловање тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање), - разликује деловање силе Земљине теже од тежине тела; - повезује масу и инерцију, - разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу, - решава различите проблемске задатке (проблем ситуације); - демонстрира утицај трења и отпора средине на кретање тела и примењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу; – демонстрира појаву инерције тела, деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета, притисак чврстих тела и течности, – разликује преношење силе притиска кроз чврста тела и	- процена остварености циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, седовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- примењена је вертикална корелација међу предметима: Начини упознавања природе – биологија (5.р.) - примењена је хоризонтална корелација међу предметима: Решавање једначина у скупу рационалних бројева – математика(6) - примењена је хоризонтална корелација међу предметима: Размера и њене пропорције – математика (6.разред) - примењена је хоризонтална корелација међу предметима; Појам површине фигуре – математика (6.р) Апсолутна вредност целог броја – математика (6.)

- Мерење **- Маса и густина** **- Притисак**	13 15 12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу…); - познаје примену хидростатичког притиска (принцип рада водовода, фонтане); – изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (SI) и разликује основне и изведене физичке величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро, мили, кило, мега); - процењује вредност најмањег подеока код мерних инструмената (односно, тачност мерења); - мери тежину, дужину, време, запремину и масу и на основу мерених вредности одређује густину и притисак; - одређује средњу вредност мерене величине и грешку мерења; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (брзина, тежина, густина, притисак чврстих тела и течности…).	- процена остварености циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Полазна опредељења при дефинисању исхода и конципирању програма наставе и учења Физике били су усвојени стандарди постигнућа ученика у основној школи. Ученици шестог разреда треба да науче основне појмове и законе физике на основу којих ће разумети појаве у природи и значај Физике у образовању и свакодневном животу. Они треба да стекну основу за праћење програма Физике у следећим разредима. Полазна опредељења утицала су на избор програмских садржаја и метода логичког закључивања, демо-нстрационих огледа и лабораторијских вежби, оријентисаних на очекиване исходе. Из физике као научне дисциплине одабрани су они садржаји које на одређеном нивоу, у складу са образовним стандардима и исходима, могу да усвоје сви ученици шестог разреда.

Циљ предмета:

Општи циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.
Остали циљеви и задаци наставе физике су: развијање функционалне писмености , упознавање основних начина мишљења и расуђивања у физици, разумевање појава у природи на основу физичких закона, развијање способности за активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање , развијање логичког и апстрактног мишљења, схватање смисла и метода остваривања експеримента и значаја мерења, решавање једноставних проблема и задатака у оквиру наставних садржаја, развијање радних навика и склоности ка изучавању наука о природи.

Кључне речи:

кретање, мерење, сила, маса, густина, притисак

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА								
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
ЦЕЛИ БРОЈЕВИ - Скуп целих бројева (Z). - Супротан број. Апсолутна вредност целог броја. - Приказ целих бројева на бројевној правој. - Упоређивање целих бројева. - Основне рачунске операције у скупу Z и њихова својства. - Изрази са целим бројевима. **РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ** Први део - Скуп рационалних бројева. - Супротан број. - Апсолутна вредност рационалног броја. - Приказ рационалних бројева на бројевној правој. - Упоређивање рационалних бројева. - Основне рачунске операције у скупу Q и њихова својства. - Изрази са рационалним бројевима. - Једначине и неједначине: $ax + b = c$; $ax + b \leq c$; $ax + b < c$; $ax + b \geq c$; $ax + b > c$ ($a, b, \in Q, a \neq 0$). Други део - Координатни систем. Приказ података у координатном систему. - Приказ зависности међу величинама - Размере, пропорције и проценти. - Директна пропорционалност. - Обрнута пропорционалност $\in$	24 50	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка, - запажа, - упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја - усмеравање активности ученика - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика,хемија, географија, техника и технологија) - похваљује ученике за добро одрађене активности и задатке -мотивише ученике за рад - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални - индивидуални - рад у пару Метод рада: - дијалошка - монолошка - илустративна - демонстративна - самостални рад - метод рада на тексту - метода практичног рада - хеуристичка	- прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе и рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; – примени пропорцију и проценат	- иницијално тестирање ученика на почетку школске године, - контролни задатак (цели бројеви). - писмени задатак (цели бројеви, троугао) - контролни задатак (рационални бројеви први део), - контролни задатак (четвороугао) - писмени задатак (рационални бројеви први део,четвороугао - контролни задатак (рационални бројеви други део)	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Вертикалана корелација: - математика 6. разред: Приказ зависности међу величинама - физика 6. разред: График зависности брзине од времена - математика 6. разред: Размера - географија 5. разред: географска карта, математички елементи карте - Математика 6. разред: пропорције и проценти - хемија 7. разред: Процентни састав раствора

ТРОУГАО Први део - Појам троугла. - Обим троугла. - Једнакокраки и једнакостранични троуглови. - Висина троугла. - Углови троугла. Збир углова троуглова. Врсте троуглова према угловима - Однос између страница и углова троугла. - Неједнакост троугла. - Конструкције неких углова (60°, 120°, 30°, 45°, 75°, 135°) Други део - Основне конструкције троуглова - Појам подударности и ставови подударности. - Централна симетрија и подударност - Осна симетрија и подударност. - Центар описане и уписане кружнице **ЧЕТВОРОУГАО** - Четвороугао. - Углови четвороугла. Збир углова четвороугла. - Паралелограм. Особине паралелограма. Услови да четвороугао буде паралелограм. Ромб, правоугаоник и квадрат. Конструкција паралелограма. - Сабирање и одузимање вектора. Множење вектора бројем. - Трапез. Особине трапеза. Средња линија троугла и трапеза. Конструкције трапеза. - Делтоид. **ПОВРШИНА ЧЕТВОРОУГЛА И ТРОУГЛА** - Појам површине фигуре, површина правоугаоника и квадрата. - Једнакост површина подударних фигура. - Површина паралелограма, троугла, трапеза. - Површина четвороугла с нормалним дијагоналама.	24 22 16	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка, - запажа, - упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја - усмеравање активности ученика - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика,хемија, географија, техника и технологија) - похваљује ученике за добро одрађене активности и задатке -мотивише ученике за рад - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални - индивидуални - рад у пару Метод рада: - дијалошка - монолошка - илустративна - демонстративна - самостални рад - метод рада на тексту - метода практичног рада - хеуристичка	– класификује троуглове односно четвороуглове на основу њихових својстава; – конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова; – уочи одговарајуће елементе подударних троуглова; – утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности; – конструише троугао, паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови троуглова и четвороуглова и дијагонала четвороугла); – примени својства троуглова и четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима; – сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – одреди центар описане и уписане кружнице троугла; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставнијим задацима; – израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост	- контролни задатак (конструкције четвороугла) - писмени задатак (рационални бројеви други део, конструкција четвороугла) - контролни задатак (површина троугла и четвороугла) - писмени задатак - Завршни тест Такође провера оствреност стандарда се врши кроз учеников рад домаћих задатака, као и ангажовању на часу и спремности за рад.	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- математика 6. разред: Површина квадрата и правоугаоника - физика 6. разред: Мерење и мере - математика 6. разред: Конструкције неких углова (60°,120°,30°,45°, 90°) - техника и технологија 5.разред: Употреба лењира и шестара за цртање углова

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.
Циљ предмета:
Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.
Кључне речи:
цео број, апсолутна вредност, рационалан број, изрази, једначине и неједначине, координатни систем, пропорција, конструкције углова, троуглова и четвороуглова, паралелограм, ромб, трапез, делтоид, центар описаног и уписаног круга,површине троуглова и четвороуглова.

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
Јединство грађе и функције као основа живота **Живот у екосистему**	31 20	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада - изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	- упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма, - повеже грађу и животне про-цесе на нивоу ћелије и нивоу организма, - одреди положај органа човека и њихову улогу, - цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама, - користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата - хумано поступа према организмима које посматра, - направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише, - размотри односе међу члановима једне популације, као и односе међу различитим популацијама (на конкретним примерима), - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином, - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научних метода, - идентификује примере природне и вештачке селекције	- процена остваренoти циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција, - решавање проблема, - сарадња, - одговоран однос према околини, - естетичка компетенција	-Polution and the enviroment, Енглески језик 6.разред -Фактори угрожавања и значај заштите животне средине, Техника и технологија 6.разред - Грађа живих бића, Ликовна култура - Дрво живота Ликовна култура - Биљни и животињски свет, Географија 6. разред

- Наслеђивање и еволуција **- Порекло и разноврсност живота** **- Човек и здравље**	6 5 9	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада - изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	у окружењу и у задатом тексту/илустрацији, - повеже еволутивне промене са наследном веријабилношћу и природном селекцијом - групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи, - одреди положај непознате врсте на дрвету живота на основу познавања општих одлика једноћелијских и вишећелијских организама -прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања, - одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција, - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци - збрине поврсинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ када процени да је потребна, - повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата - табеларно и графички представи прикупљене податке	- процена остваренoти циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција, - решавање проблема, - сарадња, - одговоран однос према околини, - естетичка компетенција	

					и изведе одговарајуће закључке -разматра,у групи шта и како је учио/учила и где та знања може да примени			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма:

Програм биологије за шести разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и орјентисан је на достизање исхода.Спирални програм подразумева да се у сваком разреду из сваке области усваја мања количина информација,до којих долази самостално уз подршку наставника.У сваком наредном разреду количина информација –знања се по мало повећава,при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у предходном разреду,уз постепено појачавање захтева. На тај начин се знање постепено проширује и продубљује,односно гради.
Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи Биологију и друге предмете.Представљају опис интегрисаних знања,вештина,ставова и вредности ученикау пет области: Јединство грађе и функције као основа живота, Живот у екосистему, Наслеђивање и еволуција, Порекло и разноврсност живота и Човек и здравље. (Исходи за шесту област посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у предходних пет, сходно планираним активностима). Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних, општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру,садржаје и организацију наставе,као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је ревидирана Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму.
Важна одлика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: смислено (повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Биологије и других предмета); проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатиг проблема), дивергентно (предлагањем нових решења;смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података;смишљањем аргумената); кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Циљ предмета:

Циљ учења Биологије ја да ученик ,изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином,развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

Научни метод, грађа живих бића, животне функције, популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша, наследни материјал, селекција, дрво живота, хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
Животно и радно окружење - Значај и развој грађевинарства - Просторно и урбанистичко планирање - Култура становања у: урбаним и руралним срединама, објектима за индивидуално и колективно становање, распоред просторија, уређење стамбеног простора -Кућне инсталације	6	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима - користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)	- предаје, - објашњава, - поставља питања, - мотивише ученике, - награђује, - координира наставом, - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - самосталан рад	- повеже развој грађевинарства и значај урбанизма у побољшању услова живљења; - анализира карактеристике савремене културе становања; - класификује кућне инсталације на основу њихове намене; ❖ - класификује врсте саобраћајних објеката према намени; - повезује неопходност изградње прописне инфраструктуре са безбедношћу учесника у саобраћају; - повезује коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима са објектима са управљањем и безбедношћу путника и робе; - демонстрира правилно и безбедно понашање и кретање пешака и возача бицикла на саобраћајном полигону и/или уз помоћ рачунарске симулације; ❖ - скицира просторни изглед грађевинског објекта; - чита и црта грађевински технички цртеж уважавајући фазе изградње грађевинског објекта уз приме-	У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). - Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). - Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да	- Одговоран однос према околини - Естетичка	- Геометријски објекти: математика 5. разред – симетрија, ликовна култура 5. Разред
Саобраћај - Саобраћајни системи - Саобраћајни објекти - Управљање саобраћајном сигнализацијом - Правила безбедног кретања пешака и зозача бицикла у јавном саобраћају	8						- Одговоран однос према здрављу	Кретање и саобраћај - географија-5 разред

Техничка и дигитална писменост - Приказ грађевинских објеката и техничко цртање у грађевинарству -Техничко цртање помоћу рачунара -Представљање идеја и решења уз коришћење дигиталних презентација	18	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима - користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)	- предаје, - објашњава, - поставља питања, - мотивише ученике, - награђује, - координира наставом, - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - самосталан рад	ну одговарајућих правила и симбола; - користи рачунарске апликације за техничко цртање, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашње уређење стана уважавајући потребе савремене културе становања; - самостално креира дигиталну презентацију и представља је; ❖ - класификује грађевинске материјале према врсти и својствима и процењује могућности њихове примене; - повезује коришћење грађевинских материјала са утицајем на животну средину; - повезује алате и машине са врстама грађевинских и пољопривредних радова; - реализује активност која указује на важност рециклаже; - образложи на примеру коришћење обновљивих извора енергије и начине њиховог претварања у корисне облике енергије; - правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора, - повезује значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије;	размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. - На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења. - писмено - усмено	- дигитална, - рад са подацима и информацијама - комуникација	- цртање у програму за обраду текста (Информатика и рачунарство 5. разред), - примена мултимедије у настави (Информатика и рачунарство 5. разред), -мерење дужине (Математика 5. разред)
Ресурси и производња - Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала - Техничка средства у грађевинарству и пољопривреди - Организација рада у грађевинарству и пољопривреди - Обновљиви извори енергије и мере за рационално и безбедно коришћење топлптне енергије - Рециклажа материјала у грађевинарству и пољопривреди и заштита животне средине - Моделовање машина и уређаја у грађевинарству и пољопривреди или модела који користе обновљиве изворе енергије	20						- естетичка, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу - компетенција за учење.	Загађивање атмосфере, глобално загревање (Географија 5.разред) - фактори угрожавања и значај заштите животне средине (Биологија 6.разред)

Конструкторско моделовање - Израда техничке документације -Израда макета/модела у грађевинарству, пољопривреди или модела који користе обновљиве изворе енергије - Представљање идеје, поступка израде и решења производа -Одређивање тржишне вредности производа укључујући и оквирну процену трошкова -Представљање производа и креирање дигиталне презентације	**20**	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима - користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)	- предаје, - објашњава, - поставља питања, - мотивише ученике, - награђује, - координира наставом, - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - самосталан рад	- повезује гране пољопривреде са одређеном врстом производње хране; - описује занимања у области грађевинарства, пољопривреде, производње и прераде хране; - изради модел грађевинске машине или пољопривредне машине уз примену мера заштите на раду - самостално/тимски врши избор макете/ модела грађевинског објекта и образложи избор; - самостално проналази информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела, - креира планску документацију (листу материјала, редослед операција, процену трошкова) користећи програм за обраду текста; ❖ - припрема и организује радно окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује; - израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду; - учествује у успостављању критеријума за вредновање, процењује свој рад и рад других и предлаже унапређења постојеће макете/ модела;		- предузетништво, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална - комуникација.	Остварена је хоризонталка корелација међу предметима - појам алгоритма (Информатика и рачунарство 5. разред) - естетско процењивање (ликовна култура 6.разред)

					- одреди реалну вре-дност израђене макете/ модела укључујући и оквирну процену трошкова			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије.

Циљ учења:

Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Кључне речи:

техника, технологија, ресурси

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ИКТ - Дигитални уређаји и кориснички програми - Управљање дигиталним документима - Рад са сликама - Рад са текстом - Рад са мултимедијалним презентацијама које садрже видео и аудио садржаје	10	- слушање, - вежбање, - практичан рад, - истраживачки рад, - прикупљање података, - усмено излагање, - демонстрација - рад - процена рада - самоевалуација	- излагање, - демонстрација, - објашњавање, - посматрање, - праћење рада, - кориговање, - усмеравање, - процењивање	- монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - метода самосталних радова, - истраживачки рад ученика	- правилно користи ИКТ уређаје - креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који садрже табеле у програму за рад са текстом и програмима за рад са мултимедијалним презентацијама - креира и обрађује дигиталну слику - самостално снима и врши основну обраду аудио и видео записа - уређује мултимедијалну презентацију која садржи видео и аудио садржаје - чува и организује податке локално и у облаку	- праћење, - посматрање, - тестирање	- однос према раду, - комуникација, - дигиталне компетенције, - естетске компетенције	- Техника и технологија - 5.разред, - Српски језик – правопис, - Ликовна култура – естетско изражавање
ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ - Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин у мрежном окружењу - Интернет сервиси - Правила безбедног рада на Интернету - Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја -Заштита приватности личних података и ауторских права	4	- вежбање, - истраживање, - прикупљање материјала, - селекција података, - израда дигиталних материјала, - излагање, - демонстрација радова	- излагање, - демонстрација, - објашњавање, - посматрање, - провера знања - процењеивање, - разумевање	- монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - метода самосталних радова, - истраживачки рад ученика	- одговорно и правилно користи ИКТ уређаје у мрежном окружењу - разликује основне Интернет сервисе - примењује поступке и правила за безбедно понашање и представљање на мрежи - приступа Интернету, - самостално претражује, проналази и процењује информације; - преузима их на свој уређај поштујући ауторска права;	- праћење, - посматрање, - тестирање	- дигиталне компетенције, - комуникацијске компетенције, - сигурност и заштита, - сарадништво	- Информатика и рачунарство -5. разред

РАЧУНАРСТВО - Основе изабраног програмског језика - Основне аритметичке операције - Уграђене функције ниске (стрингови) - Структуре података - Гранање - Понављање - Основни алгоритми	15	- слуша, - учи, - логички размишља, - алгоритамски решава проблем, - вежба, - тестира програм, - отклања проблем, - уочава грешке, - демонстрира рад, - објашњава,	- објашњава, - демонстрира, - показује решења, - усмерава, - прати рад ученика, - коригује, - похваљује, -износи своје мишљење, - слуша мишљења ученика, - разматра предлоге ученика, - прати излагања ученика, - процењује рад, - оцењује	- дијалог, - практичан рад, - истраживачки рад ученика	- објасни поступак заштите дигиталног производа/ садржаја одговарајућом СС лиценцом - објасни поступак прикупљања података путем онлајн упитника ❖ - креира једноставан програм у текстуалном програмском језику - користи математичке изразе за израчунавање у једноставним програмима - обајсни и примени одговарајућу програмску структуру (наредбе доделе, гранања, петље) - користи у оквиру програма нумеричке, текстуалне и јенодимензионалне низовске вредности - разложи сложени проблем на једноставне функционалне средине - проналази и отклања грешке у програму;	- посматрање, - тестирање, - провера знања путем израде практичних радова	- развој алгоритамског начина размишљања, - логичко решавање проблема, - развој мишљења, - сарадничке компетенције, - дигиталне компетенције,	- Информатика и рачунарство -5. разред, - Математика – рачунске операције, изрази, геометријске фигуре - Сви предмети
ПРОЈЕКТНА НАСТАВА - Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења - Израда пројектног задатка у групи и корелацији са другим предметима - Вредновање резултата пројектног задатка	7	- подела задужења у групи, - осмишљавање решења, - израда пројекта по фазама, - тестирање, - исправљање грешака, - приказ пројекта, - самовредновање	- подела задатака, - подела ученика у групе, - усмеравање рада ученика, - давање додатних објашњења и упутстава, - праћење и вредновање рада	- дијалог, - практичан рад, - истраживачки рад ученика	- сарађује са осталим члановима групе, - прикупља и одабира материјал, - представља пројектни резултат и закључаке, - користи могућности које пружају рачунарске мреже у сфери комуникације и сарадње, - креира, објављује и представља дигиталне садржаје користећи расположиве алате, - вреднује процес и резултате пројектних активности	- посматрање, - праћење, - вредновање резултата пројекта	- тимски рад, -сарадништво, - истраживашки рад, - решавање проблема, - комуникацијске вештине, - вештине излагања и демонстрације сопственог и тимског рада	Сви предмети

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ - Примена националне батерије за праћење физичког развоја и моторичких способности (телесна висина, телесна маса, трчање 4x10, shutlle run, претклон у седу, скок у даљ из места, издржај у згибу, трбушњаци) - Вежбе за развој снаге, - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости, - Вежбе за развој брзине, - Вежбе за развој координације **АТЛЕТИКА** - техника истрајног трчања, - техника спринтерског трчања, - техника штафетног трчања, - техника високог и ниског старта, - скок у вис (опкорачна варијанта) - скок у даљ („увинуће“ техника), - бацање кугле од 2 кг – бочна техника, - бацање „вортекс- а“ у даљ, - тробој (трчања, бацања и скокови), - одељенско такмичење у атлетици **СПОРТСКА ГИМНАСТИКА** **Тло:** - колут напред (два повезана) - колут назад - летећи колут (обичан затим летећи колут) - став на глави уз помоћ	8 16 16	- вежба, - примењује вежбе - тестира физичке способности - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију - слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - размењује знања и мишљења - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност - стиче знања, активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (књиге, часописе, енциклопедије, интернет) - самостално процењује савладаност елемената технике, тактику, игру, правила - асистира - хода (природно, лагано,на прстима, петама,са рукама у ра-	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује, - подстиче, - саветује, - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање, - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - - процењује квалитет и ниво усвојеног знања,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- упоређује резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледава сопствени моторички напредак - примењује комплексе простих и опште припремних вежби у већем обиму и интензитету у самосталном вежбању - користи научене вежбе у спорту, рекреацији, животним ситуацијама ❖ - разликује атлетске дисциплине, -познаје различите врсте трчања и старта, - правилно држи куглу, вортекс, - правилно постављају руке и ноге код различитих техника трчања, - развија своје моторичке способности, применом вежбања из атлетике, - приказ научених техника кроз одељењско такмичење, -ученик користи усвојене технике кретања у игри, спорту	- Оцењивање се врши бројчано, на основу остваривања оперативних задатака и минималних образовних захтева. -Праћење напретка ученика обавља се сукцесивно у току целе школске године, на основу јединствене методологије која предвиђа следеће тематске целине: - стање моторичких способности, -усвојене здравствено хигијенске навике, -достигнути ниво савладаности моторних знања, -однос према раду; - праћење и вредновање моторичких способности врши се на основу савладаности програмског садржаја којим се подстиче развој оних физичких способности за које је овај	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Математика 5. р: „Мерење дужине“ - Физичко васпитање 6.р: „Мерење физичких способности: скок удаљ и претклон на клупици“ - Математика 5. р „Појам угла“ - Физичко васпитање 6.р: „Техника спринтерског трчања и ниски старт“, „Техника бацања кугле"

- премет упором странце „звезда“ - став о шакама уз помоћ - став о плећима „свећа“ - обнављање елемената из млађих разреда - колут напред и назад из става раскорачног до става раскорачног - колут летећи преко препреке - састав на тлу комбинован од елемената из петог и шестог разреда **Греда ниска:** - наскок- суножним одскоком суножни доскок(једна нога мало испред друге) - ходање у успону, са згрченим предножењем, са одножењем, са заножењем, са високим предножењем - равнотеже (вага претклоном и заножењем) - суножни одскок из става предножног са променом ноге и доскок - саскок згрчено **Греда висока:** - наскок- у упор предњи - упор одножно десном (левом) - окрет за 90, прехват бочно - упор клечећи на десној са заножењем леве (мала вага) - кретања са ниске греде извести на високој **Прескок:** - разношка - разношка – козлић по дужини **КОШАРКА** - држање лопте, основни ставови у нападу са лоптом, заустављање у став - хватања и додавања лопте у месту и кретању - вођење лопте	18	зличитом положају...) - трчи природно споро, лагано, брзо, корацима различите дужине и интензитета, - трчи различитим техникама, - утрчању врши примопредају штафетне палице, - скаче у даљ из места и из залета, - скаче у вис, - баца куглу и вортекс у даљ -хода, трчи, скаче без лопте и са лоптом, - баца, хвата, води, додаје лопту, - изводи дриблинг и пивотирање.	- хода, - трчи, - скаче у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих почетних положаја, - ради издржаје, ставове, - изводи основне гимнастичке елементе, - дружи се, - навија, - процењује и анализира себе и друге, - асистира - помаже другим ученицима у раду	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	-користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри - схвата вредност спортске гимнастике за сопствени развој, - процењује сопствене могућности, - поседује осећај за покрет и простор, - одржава равнотежу у различитим положајима, кретањима, - изводи ротације тела, - показује минимум знања и умешности, - развија своје моторичке способности применом вежби из гимнастике, -користи научене елементе у свакодневном животу, - правилно се понаша на вежбалиштима, - примењује достигнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу,	узраст критичан период због њихове трансформације под утицајем физичких активности, - Усвојеност здравствено- хигијенских навика прати се на основу утврђивања нивоа правилног држања тела и одржавања личне и колективне хигијене. - Степен савладаности моторичких знања и умења спроводи се на основу минималних програмских захтева. -Однос према раду вреднује се на основу редовног и активног учествовања у наставном процесу, такмичењима и ван школским активностима. - При оцењивању физичких способности узима се у обзир ниво личних физичких способности сваког појединца, остварен у току школске године, према његовим индивидуалним могућностима.	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Математика 5.р „Појам угла“ - Физичко васпитање 6.р: „Прескок разношка“ - Математика 5.р: „Врсте кретања“

- пивотирање - дриблинг у месту и кретању - двокораком шут на кош - шут из места и скок шут - основни став у одбрани, кре-тање у одбрани, чување напа-дача са лоптом - ситуациона игра 1:1 - сарадња два и три играча у по-зиционој игри и контранападу (обука кроз игру) - игра 3:3 и 4:4 (на један кош) - игра 5:5 уз примену правила прилагођених нивоу усвојености елеманата игре - позициона игра 3:3 и 5:5 - игра „2:2“ по принципу „додај и утрчи“ - финте (продор, шут) - демаркирање - повезивање елемената технике у акционе целине (хватање, дриблинг, шутирање) **ПЛЕС И РИТМИКА** - народно коло „Моравац“ (поновити прве две варијанте, обрадити трећу и четврту) - народно коло из краја - вежбе са вијачом - кратки састав са вијачом - састав са обручем - састав са лоптом - основни кораци друштвених плесова - Енглески валцер	18 8	- изводи двокорак, -изводи шут и скок-шут, - игра у нападу и одбрани у различи-тим формацијама - изводи кораке уз музичку пратњу - певање појединачн или у пару - ходање у комбина-ији са поскоцима - усклађује покрете појединог дела тела са целим телом - плеше уз музику - изводи појединачне елементе са вијачом лоптом, обручем - комбинује елемент у састав,	- хода, - трчи, - скаче у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих поче-тних положаја, - ради издржаје, ставове, - изводи основне гимнастичке еле-менте, - дружи се, - навија, - процењује и ана-лизира себе и дру-ге, - асистира - помаже другим ученицима у раду	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – верба-лни (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активно-сти	-изводи елементе кошаркашке технике -користи елементе кошарке у игри, -примењује основна правила игре, -примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу, - демонстративни приказ усвојених елемената технике, - демонстративни приказ игре, - примењује и по-штује правила игре у складу са ети-чким нормама - примерено се по-наша као посма-трач и као играч на такмичењима - решава конфли-кте на друштвено прихватљив начин, - зна да прихвати победу и пораз, - учествује на уну-тар одељењским такмичењима -зна да изведе кре-тања у различитом ритму, - игра народно коло - изводи основне ко-раке плеса из наро-дне традиције дру-гих култура, -изводи кретања, ве-жбе и саставе уз му-зичку пратњу, -користи научена ко-ла и друштвене игре у свакодневном животу,	- За контролу фи-зичких способно-сти примењује се батерија тестова - телесна висина и тежину тела - трчање 4x10m - трчање shutlle run, -дубоки претклон у седу, - скок у даљ из места, - трбушњаке за 30s - издржај у згибу Провера се врши на почетку и крају школске године помоћу критеријума за процену физичког развоја и физичких способнсти. - Оцену **пет** добија ученик који је ра-дом у току шко-лске године побо-љшао своје физи-чке способности и чији резултати зна-тно превазлазе стандарде узраста, који у спортско те-хничким достигну-ћима знатно пре-лазилази поста-вљене захтеве и који има веома активан однос према физичкој култури. - Оцену **врло добар** 4 добија ученик који је радом у то-ку школске године побољшао своје физичке способно-	- одговоран однос према здрављу - решавање про-блема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компе-тенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Музичка култура 5. р: „Дивна, Дивна“ - Физичко васпитање 6.р: обучавање кора-ка за игре - Вертикална корелација - Музичка култура 5. р: „ Упознавање и слушање музике ра-зличитих епоха и на-рода“, - Физичко васпита-ње: „Основни кора-ци друштвених плесова“ - Хоризонтална ко-релација - Музичка култура 5. р: „Слушање наро-дне изворне музике“ - Физичко васпита-ње 6.р: „Моравац“

ПОЛИГОН - полигон за развијање брзине, снаге - полигон са елементима атлетике - спортски полигон са лоптом - спортски полигон са елементима гимнастике **ФИЗИЧКО ВЕЖБАЊЕ И СПОРТ** - основна правила вежбања - основна правила кошарке и рукомета - понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе) - чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању - уредно постављање и склањање справа и реквизита неопходних за вежбање - упознавање ученика са најчешћим облицима насиља у физичком и здравственом васпитању и у спорту - „ферплеј“ (навијање, победа, пораз, решавање конфликтних ситуација) - писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта - развој физичких способности у функцији сналажења у ванредним ситуацијама - повезаност физичког вежбања и естетике - значај вежбања у породици	6	- ради вежбе обликовања користећи палицу, лопту, обруч и вијачу - трчи, скаче, прескаче, провлачи се и заобилази справе и реквизите - прескаче, подиже, носи, окреће реквизите на различите начине -изводи вежбе на полигону од усвојених вештина - помаже и чува партнера код вежбања - чува, пакује и одржава справе и реквизите - зна да се понаша на спортском терену и ван њега - навија и бодри другове	- хода, - трчи, - скаче у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих почетних положаја, - ради издржаје, ставове, - изводи основне гимнастичке елементе, - дружи се, - навија, - процењује и анализира себе и друге, - асистира - помаже другим ученицима у раду	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- зна да објасни својим речима значај примењених вежби - изводи и повезује елементе технике атлетике, кошарке, гиманстике у новим измењеним условима, - зна да процени ниво сопствене дневне физичке активности, - препознаје начине за побољшање својих физичких способности, - препознаје могуће последице недовољне физичке активности, - поштује правила понашања на просторима за вежбање, као и на спортским манифестацијама -зна да примени мере безбедности приликом вежбања -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима	сти, чији резултати превазилазе стандарде узраста, који у спортско техничким достигнућима прелазилази постављене захтеве и који има веома активан однос према физичкој култури. - Оцену **добар** 3 добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје физичке способности у границама стандарда, чији су резултати у спортско техничким достигнућима у границама минималних образовних захтева, чији је однос према физичкој култури задовољавајући. - Оцену **довољан** 2 добија ученик који у току школске године није побољшао своје физичке способности, чији су спортско технички резултати испод утврђених стандарда и који не показује минимум интересовања за физичку културу.	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	

ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ - значај физичке активности за здравље - поштовање здравствено-хигијенских мера пре и после вежбања - последице неодржавања хигијене-хигијена пре и после вежбања - значај употребе воћа и поврћа у исхрани - последице неправилне исхране и прекомерног уношења енергетских напитака - поступци ученика након повреда (тражење помоћи) - вежбање и играње у различитим временским условима (упутства за игру и вежбање на отвореном простору) - чување околине на отвореним просторима изабраним за вежбање - последице конзумирања дувана		- брине о свом здрављу, личној хигијени, хигијени простора, правилној исхрани	- хода, - трчи, - скаче у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих почетних положаја, - ради издржаје, ставове, - изводи основне гимнастичке елементе, - дружи се, - навија, - процењује и анализира себе и друге, - асистира - помаже другим ученицима у раду	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама -решава конфликте на друштвено прихватљив начин -прихватање сопствене победе и пораза у складу са „ферплејом“, -процењује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту -навијање и бодрење екипе на социјално прихватљив начин - повезује утицај вежби, игара и спорта на здравље, - зна да примени препоручени дневни ритам рада, исхране и одмора - користи здраве намирнице у исхрани - користи само препоручене додатке исхрани - примењује здравствено-хигијенске мере у вежбању - правилно реагује након повреда -чува животну средину током вежбања - препознаје последице конзумирања дувана	- Оцену **недовољан** 1 у принципу не би требало да добије ни један ученик. Ученик чије су физичке способностио пале, и који не испуњава очекиване стандарде као и који не показује ни минимум интересовања за одржавање својих физичких способности, а који је здрав упућује се на корективно – педагошки рад.	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Основни принципи реализације наставе:
- јасноћа наставног процеса;
- оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;

- избор рационалних облика и метода рада;
- избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима;
- функционална повезаност делова часа;
- унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме- при избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада.

Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода.

У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају ангажовање целокупног локомоторног апарата. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби.

Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- стање физичких способности;
- стање здравља и хигијенских навика;
- достигнути ниво савладаности моторичких вештина;
- однос према раду.

Оцењивање се врши бројчано, на основу достигнутости предвиђених исхода.

Циљ учења:

учења физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Кључне речи:

физичко вежбање, плес, кошарка, здравље, васпитање.

Б)

ИЗБОРНИ ПРОГРАМ

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
1.Људска права **2.Демократско друштво** **3.Процеси у савременом свету** **4.Грађански активизам**	8 9 7 10	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме, - истражује и анализира, - прикупља податке, - доноси закључке, - размишља у ширем контексту, - постаје свестан своје локалне заједнице и њене улоге у животу свих њених чланова, - упознаје своју околину, - проналази решења, - презентује их самостално и као члан тима, - упознаје се са поделом задужења у овкиру једног пројекта.	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема - саветује их искуством - додстиче ученике да слободно разговарају о проблемима које имају у својој локалној заједници и школском окружењу, - координира радом ученичких тимова, - пружа подршку при одабиру теме и њеној реализацији.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– образложи везу права и одговорности на примеру; – наведе примере за групу права слобода да и заштита од; – аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика; – штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; – идентификује показатеље кршења права детета у свакодневном животу, примерима из прошлости, литературе; – сврсисходно користи кључне појмове савременог демократског друштва: демократија, грађанин, власт; – образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти на примеру; – разликује стварну партиципацију ученика у одељењу и школи од симболичке и декоративне; – позитивно користи интернет и мобилни телефон за учење, информисање, дружење, покретање акција; – образложи могући утицај друштвених мрежа на ставове и деловање	- процена остваренсоти циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и активности на часу, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак.	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе - решавање проблема и аналитичко размишљање, - развој комуникације, - развитак свести о екологији, друштвеној одговорности, личној одговорности појединца, - решавање проблема самостално или као члан групе - способност покретања иницијативе, - развој активизма, - развој грађанске свести - развој моралних карактеристика, - развој припадности.	

					појединца; – примени 7 правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; – препознаје ситуације дигиталног насиља и зна како да реагује и коме да се обрати за помоћ; – учествује у избору теме, узорка и инструмента истраживања; – учествује у спровођењу истраживања, прикупљању и обради добијених података и извођењу закључака; – презентује спроведено истраживање и добијене резултате; – процењује ефекте спроведеног истраживања и идентификује пропусте и грешке; – у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; – учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; – проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Изборни програм Грађанско васпитање за шести разред основног образовања и васпитања организован је, као и програм за претходни разред, по моделу спирале, што значи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам), али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише, јер између њих постоји природна веза.

Циљ учења:

Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа,вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.

Кључне речи:

права и одговорности, демократско друштво, партиципација, дигитално насиље, ставови

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ВЕРСКА НАСТАВА							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
I – УВОД Упознавање садржаја програма и начина рада.	1	- разговор и питања у вези са наставним програмом.	- упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; - установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном школовању.	Облици рада: - фронтални - индивидуални Методе рада: - демонстрациона - метод рада на тексту - метода практичних радова - монолошка - дијалошка	- спознају да је Бог из љубави створио свет за вечност - и да постојање света зависи од Божије воље. - уоче да је Бог створио свет као скуп конкретних врста - уоче да су бића створена ни из чега и да су зато смртна по природи. - уоче разлику између природе и личности код човека - изграде свест о бићу као заједници личности, односно о личности као заједници слободе са другом личношћу		- комуникација, - дигитална компетенција, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - компетенција за целоживотно учење, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - одговорно учешће у демократском друштву	Наставна јединица бр. 14. Химна Светоме Сави час обраде у предмету Српски језик и књижевност је у хоризонталној корелацији са наставном јединицом Свети Сава-први српски просветитељ час обраде, предмет Верска настава.
II - ПРИПРЕМА СВЕТА ЗА ДОЛАЗАК СИНА БОЖЈЕГ - Историјске околности пред долазак Христов - Јеврејско ишчекивање Месије - Свети Јован Претеча - Човек тражи Бога	4	- препричавање библијске приче о Рођењу Исуса Христа	- припремити ученике за сусрет са Откровењем Истинитог Бога					
III - УВОД У НОВИ ЗАВЕТ - Нови Завет је испуњење Старог Завета - Новозаветни списи - Јеванђелисти	4	- решавање квиза на тему Светог писма	- упознати ученике са основним елементима религије и културе старог века.					
IV - БОГОЧОВЕК – ИСУС ХРИСТОС - Пресвета Богородица – Благовести - Богородичини празници - Рођење Христово								

- Христос је Богочовек - Крштење Христово - Христова чуда - Новозаветне заповести и Беседа на гори - Христос – „пут, истина и живот” - Лазарева Субота и Цвети - Тајна Вечера – прва Литургија - Страдање Христово - Васкрсење Христово	10	- препричавање библијске приче о богочовечанској личности Исуса Христа.		Облици рада: - фронтални - индивидуални Методе рада: - демонстрациона - метод рада на тексту - метода практичних радова - монолошка - дијалошка	- уоче да се структура створеног света огледа у литургији.		- комуникација, - дигитална компетенција, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - компетенција за целоживотно учење, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу,	
V - ЦРКВА ДУХА СВЕТОГА - Вазнесење и Педесетница - Црква у Јерусалиму - Павле – апостол незнабожаца - Прогони хришћана - Свети цар Константин и крштење	6	- решавање квиза на тему празника Вазнесења и Педесетнице.	- развијање код деце осећаја за припадност заједници и литургијском начину живота		- изграде свест о бићу као заједници личности, односно о личности као заједници слободе са другом личношћу			

Циљ учења:

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) јесте да пружи целовит православни погледна свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот(историјску реалност Цркве) и есхатолошки живот(будућу димензију идеалног).То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се хришћанско виђење живота и постојања света излаже у веома отво реном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне цркве) овухвата све позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све то остварује се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и делатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота(однос с Богом, са све том, с другим људима и са собом.

Задаци наставе православног катихизиса (веронауке) јесу да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу, другачијем и савршеном у односу на нас, као и отвореност и однос према другим личности ма, према људима као ближњима, а тиме се буди и развија свест о заједници са Богом и са људима и посредно се сузбија екстремни индивидуализам и егоцентризам;
- развије способност за постављање питања о целини и коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у за једници, о феномену смрти, о односу са природом која нас окружује, као и сопственој одговорности за друге, за свет као творевину Божију и за себе,
- развије тежњу ка одговорном обликовању заједничког живота са другим људима из сопственог народа и сопствене цркве или верске заједнице, као и са људима, народима, верским заједницама и културама другачијим од сопствене, ка изналажењу равнотеже између заједнице и властите личности и ка остваренју сус рета са светом, са природом, и пре и после свега, са Богом;
- изгради способност за дубље разумевање и вредновање културе и цивилизације у којој живе, историје човечанства и људског стваралаштва у науци и другим областима;
- изградисвест и уверење да свет и живот имају вечни смисао, као и способност за разумевање и преиспитивање сопственог односа према Богу, људима и природи.

Напомена: у току школске године планирана је посета храму Св. Ђорђа на Лазареву суботу, као и неколико обилазака неког од храмова, у зави сности од објективних могућности (удаљеност, време, итд).

Кључне речи:

Литургија, причешће, Свете тајне, пост, исповест, покајање

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: РУСКИ ЈЕЗИК							
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма						
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма								
Циљ учења:								
Кључне речи:								

В)

ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈУ ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ, ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ И АКТИВНОСТИ

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ, ВАЈАЊЕ – СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
Цртање Сликање Вајање	12 12 12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме - истражује и анализира постојеће радове на задату тему -препознаје корелацију са другим предметима - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми - има потпуну слободу при одабиру мотива на задату тему - схвата да није ограничен креатив и да има подршку у експериментисању - користи адекватан прибор за израду рада на задату тему - код цртачких техника, користи цртање графитном оловком разних мекоћа, користи туш и перо, дрвене боје, фломастере, пастел, цртање четкицом.	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућечег решавања конкретног проблема, - саветује их искуством при коришћењу одабране технике при извођењу радова - подстиче ученике да на часовима користе специфичност предмета ликовне културе, - да имају неограничену креативну сло-	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- да се ученик оспособи за коришћење адекватне терминологије при конверзацији, - да ученик савлада што више ликовних техника, - да вреднује свој резултат сходно циљу часа - да разуме и прихвати другачији начин рада на часу, који се разликује од рада на часовима где се знање усмено или писмено репродукује, - да развија такмичарски дух, али и да савлада тимски рад и рад у пару - да препознаје технике, уметничке правце и стилове, - да стиче осећај важности визуелне уметности и опште културе, - да буде способан да преузме иницијативу, - да развије индивидуалност, - да је оспособљен да размишља ван стандардних оквира,	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини извођења радова, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	

		- код сликарских техник користи темперу, водене боје (акварел), пастел, туш у боји - од вајарских техника користи глину, глинамол и пластелин.	боду изражавања и размишљања, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона, фото апарата, камера) при изради радова на одређену тему.		- уочава примену стеченог знања из ликовне културе у свакодневном животу			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм предмета цртања, сликања и вајања формиран је са идејом развоја бољег визуелног образовања ученика – развоја индивидуализма и тимског духа, појавом и употребом експериментисања у креативном процесу, развоју опште културе ученика и антрополошком утицају визуелне уметности на друштво, оспособљавању за употребу разних ликовних техника и примени на самом часу и ван њега, коришћење и препознавање уметности у новим медијима, упознавање са ликовним фондом локалне и шире заједнице. Предмет цртања, сликања и вајања поседује могућност сталне надградње и примене стечених знања код ученика и није ограничен конкретним разредом, што може да се односи и на исходе – могу се примењивати и у наредним разредима.

Циљ учења:

Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Кључне речи:

површина, облик, линија, боја, текстура, контраст, маса/ волумен, материјал, димензије

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ШАХ – СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
УВОД - упознавање са циљевима и задацима програма и начином рада **СРЕДИШЊИЦА** **Привремене и трајне предности. Концепти и примери** - начин реализације трајних предности, начин реализације привремених предности, фактор времена **Тактика у игри и њен значај** - реализација предности у средишњици путем комбинаторних мотива, утврђивање кроз примере из праксе **Комбинаторна игра кроз практичне примере. Напад на краља** - напад на заосталог краља у центру, отварање линија, уништавање одбране, утврђивање кроз примере из праксе; великани шаха: Адолф Андерсен; његов допринос жртвеном стилу игре. Андерсенове партије: "бесмртна", "вечито зелена"; напад на рокадни положај краља (жртва на пољу H7, итд.); утврђивање кроз примере из праксе и активно решавање задатака; напад пешацима при супротносмерним рокадама; утврђивање кроз примере из праксе и активно решавање задатака	3 3 6 3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака	- ученик зна привремене и трајне предности у игри, - упознат је са тактикама у игри, - зна значај тактика, - зна да примени научене тактике, - упознат је са концептом блокаде, - уме да разликује повољне и неповољне измене фигура	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак,	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

Позиционa игра са примерима из праксе - концепт блокаде; повољна и неповољна измена фигура; **Одигравање партија** - турнир ученика **ЗАВРШНИЦА** **Начин реализације предности или спасавања из тешке ситуације у завршници путем комбинаторних мотив** - комбинације у завршницама лаких фигура; комбинације у завршницама лаке фигуре са топом; комбинације у пешачким завршницама. **Примери са једним пешаком на табли** - дама против пешака; посебан случај: пешак на ивичној или ловчевој линији; топ против пешака; "одбацивање раменом" противничког краља; скакач против пешака; посебан случај: ивични пешак **ТЕОРИЈА ОТВАРАЊА** - Равнотежа у отварању. Основне теоријске варијанте и њихова примена у пракси. Отворене игре. Шпанска партија. Варијанта измене (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); отворена шпанка (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); практична игра у тематским варијантама; класични наставци: Чигоринова и Брајерова варијанта (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); практична игра у тематским варијантама.	2 2 3 3 5	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака	- ученик је упознат са комбинацијама у завршници лаких фигура, - упознат је са комбинацијама у завршници лаке фигуре са топом, - упознат је са комбинацијама у пешачким завршницама, - упознат је са разним примерима са једним пешаком на таблим, - ученик познаје теорије отварања, - упознат је са чиниоцима који нарушавају равнотежу у отварању	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак,	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

ПРЕЛАЗАК ИЗ ОТВАРАЊА И СРЕДИШЊИЦУ - Нарушавање равнотеже у отварању: фактор времена у отварању; значај темпа; игра на иницијативу; гамбитна игра; утврђивање кроз примере из праксе; великани шаха: Пол Морфи; његов значај за борбу за иницијативу у отварању; Морфијеве минијатуре (око 20 потеза, класични примери) у којима једна страна брзо захвата иницијативу и стиче одлучујућу предност. **ОДИГРАВАЊЕ ПАРТИЈА** - Турнир ученика, Симултанка предметног наставника против ученика	4 3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака		- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Садржаји који се проучавају у оквиру овог предмета део су опште шаховске културе, која афирмише ову древну игру као друштвено прихватљив модел за сагледавање животних законитости кроз симболику шаховског надметања двеју супротстављених страна. Тринаести светски првак и можда и највећи шампион свих времена Гари Каспаров говорио је о томе да су "креативност, имагинација и интуиција незамењиви, баш као и чврст карактер, али победа долази само кроз борбу." На тај начин прегнуће и вољни моменат избијају у први план, пружајући ослонац младој особи која се налази у деликатној животној фази, у којој се од ње очекује да одговори захтевима које пред њега/њу поставља школски систем. Проучавање шаха требало би да подстакне напредак логичког мишљења и способности генерализације, а посебно је драгоцена поука легендарног светског шампиона Емануела Ласкера, доктора филозофских наука, који је наглашавао да путем шаха треба "подучавати о независном размишљању и просуђивању". Већ поменуто јачање карактера ствара неопходне предуслове за преузимање одговорности приликом доношења тешких одлука пред које нас стављају ситуације које настају током шаховске игре, али и околности које доноси сам живот. Гради се и однос према грешкама путем њиховог разумевања и прихватања као неизбежних пратилаца настојања да се нешто постигне, али и развија навика да се учи и на сопственим и на туђим грешкама, и улаже свестан напор да се оне не понављају.

Теоријска настава из шаха пружа скуп фундаменталних знања која представљају надградњу оних која су стечена током прве четири године учења шаха. Како је већ оформљена база основних знања, стичу се предуслови за њихову непосреднију примену у практичним условима. Стога, кад год је то могуће, предметни наставник у улози модератора треба да издвоји довољно времена за практичну наставу у виду решавања примера на демонстрационој табли и кроз тестове, али и кроз проигравање у паровима. На крају сваког полугодишта предвиђа се одржавање шаховског турнира за ученике, који ће бити у прилици да том приликом заједно са својим вршњацима непосредно тестирају примењивост стечених знања. Прелазак у више разреде подразумева и узраст у којем се може, уз повишен опрез и сензибилност предметног наставника, радити и на грађењу толеранције на фрустрацију (која је неминован пратилац било којег облика одмеравања снага, макар и у пажљиво контролисаним условима), као једног од основа емоционалне интелигенције.

Циљ учења:

Циљ наставе шаха јесте да ученици овладају основним и напредним законитостима и принципима шаховске игре ради формирања њихових радних способности, савесности, истрајности, упорности, уредности, радозналости, креативности, оригиналности и спремности на сарадњу уз уважавање туђег мишљења и начела лепог понашања, да се код ученика изгради култура рада, да се рад обавља у одређено време у предвиђеном радном простору, као и да се развија свесна потреба да се започети посао доврши до краја.

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ЧУВАРИ ПРИРОДЕ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
Одрживост, животна средина и утицај човека - повезаност живог света - утицај човека на одрживост животне средине **Одговоран однос према одрживости животне средине** - глобалне промене у животној средини и њихове последице - загађивање и заштита од загађивања - комунална хигијена - рециклажа **Одговоран однос према здрављу** - очување здравља - исхрана - здравствена култура **Одговоран однос према животињама** - права животиња - кућни љубимци - угроженост животиња - брига о животињама **Одговоран однос према разноврсности живог света** - заштићене биљке и животиње Србије - посета резервату природе -обележавање Дана планете и Светског дана заштите животне средине	3 9 8 5 11	- ученици посматрају, - бележе, - анализирају, - дискутују, - закључују, - прикупљају податке, - обрађују их, - сортирају, - праве презентацију, - изводе огледе, - организују акцију	- примењују адекватна дидактичко-методичка решења на часу, - учи ученике различитим техникама учења на часу, - прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика, - ефикасно управља процесом учења на часу, - користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења, - ствара подстицајну атмосферу за рад на часу	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - практичан рад - ПП презентације - примена знања - посета стручним предавањима		- процена остварености циља часа. - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања проблемских питања и задатака. - Процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак. - План оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Садржаји програма изборног предмета чувари природе имају тенденцију појачаног развијања знања у односу на први циклус,програмски континуитет и даљу развојну концепцију заштите животне средине и одрживог развоја. Наведени садржаји програма поред основног теоријског приступа поседују и активан приступ који је усмерен ка практичној реализацији ван учионице и ка изради малих пројеката.Овако конципиран програм даје велике могућности наставницима и ученицима да га на креативан начин реализују сходно условима,могућностима и времену. Улога наставника је да уз примену различитих метода рада подстичу и усмеравају интересовање и креативност ученика у покушају да самостално објасне узроке и последице човековиг дејства на животну средину. Оперативна разрада програмских садржаја препуштена је наставницима који сами креирају време,место извођења и број часова за одређене теме.
Циљ учења:
Настава изборног предмета Чувари природе јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, усвајање и примена концепта одрживог развоја и остваривање образовања о квалитету живота

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ЛИТЕРАРНО – НОВИНАРСКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Формирање редакције - Едукација чланова новинарске секције - Рад и истраживање на терену - Ученичко стваралаштво - Учешће на конкурсима и такмичењима - Школски лист	2 5 5 9 3 12	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- развија културу писаног изражавања, негује таленат и креативност; - уочи и усвоји карактеристике новинарског стила; - упозна одлике различитих облика новинарског изражавања (вести, извештаја, репортаже, интервјуа) и овлада техником њиховог писања;		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Програм се остварује реализацијом следећих садржаја: формирање редакције (2 часа), едукација чланова Новинарске секције (5 часова), рад и истраживање на терену (5 часова), ученичко стваралаштво (9 часова), учешће на конкурсима и такмичењима (3 часа), припрема и израда школског листа (12 часова). Укупан број часова за реализацију је 36. Све области се прожимају са редовном наставом. Програм рада заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује
Циљ учења:
- Мотивисати ученике да креативно и правилно пишу развијајући културу писаног изражавања, негујући свој таленат и креативност. - Упознавање са новинарским стилом и овладање техником писања вести, извештаја, репортаже, интервјуа. Учешће у осмишљавању концепције листа(избором тема, рубрика, трагањем за значајним и занимљивим информацијама;осмишљавањем и писањем прилога за школске новине, анализаом и одабиром прилога за нови број). Ученик усваја нове појмове и негује новинарску етику кроз промовисање својих и туђих достигнућа негујући слобиду мишљења и изражавања.
Кључне речи:
Писано изражавање, новинарски стил, школски лист, вест, извештај, репортажа, интервју

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ДРАМСКО – РЕЦИТАТОРСКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Проучавање драмских текстова - Основни појмови из позоришне уметности - Чиниоци изражајног казивања - Такмичење у рецитовању - Такмичењ у лепом говору - Посета позоришту - Писање сценских дела (драматизација) - Свети Сава – наша слава - Прослава Дана школе - Учешће на неком од фестивала дечијег драмског стваралаштва	2 1 3 4 4 2 2 2 4 10	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- упозна основне појмова из позоришне уметности; - упозна занимања која постоје у позоришту; - упозна чиниоце изражајног казивања (увежбавањем изражајног, доживљајног и интерпретатикног казивања, слушањем добрих примера, снимањем и анализом сопственог говора, критичким процењивањем, увежбавањем правилне атрикулације и акцентуације); - ближе упозна одлике књижевних родова кроз драматизацију текстова (вођењем рачуна о елементима глуме и раду на сцени); - научи да ради на тексту (кроз одабир и анализу драмског текста/ песме, анализу ликовима, аргументовање, самостално закључивање, истраживање); - овлада различитим техникама читања (пробе читања – изражајно, доживљајно, интерпретативно, читање са оловком у руци); - размењује знања и мишљење;		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

					- оспособи се за извођење драмског задатка (извођење на сцени, израда костима, реквизита и сценогрфије, одабир музике, осмишљавање и увежбавање кореографије, осмишљавање и израда плаката); -воснажи се у јавном наступу; - јача машту, креативност и емоционално се развија.			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм се остварује реализацијом следећих садржаја: Проучавање драмских текстова (2 часа), Основни појмови из позоришне уметности (1), Чиниоци изражајног казивања (3), Такмичење у рецитовању (4), Такмичењ у лепом говору (4), Посета позоришту (2), Писање сценских дела (драматизација) (2), Свети Сава – наша слава (2), Прослава Дана школе (4), Учешће на неком од фестивала дечијег драмског стваралаштва (10). Укупно 36 часова.

Све области се прожимају са редовном наставом.

Програм рада заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује

Циљ учења:

Упознавање ученика са основним појмовима из позоришне уметности, упознавање и увежбавање изражајног казивања, ближе упознавање са књижевним родовима и могућностима њихове драматизације. Ученик треба да овлада различитим техникама читања како би се оспособио за јавни наступ на сцени. Код ученика треба развијати машту, креативност и емоционалност.

Кључне речи:

Позориште, изражајно рецитовање, драматизација, технике читања

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК – ДОДАТНА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Обнављање наставних садржаја из претходних разреда - Продубљивање садржаја из граматике и правописа - Језичке недоумице - Приказ прочитане књиге ван школског програма - Анализа текстова - Изражајно казивање - Драматизација текста - Коришћење речника у настави - Избор текстова из дечјих часописа - Избор текстова за школски лист - Припрема за такмичење рецитатора - Припрема за такмичење из књижевности - Припрема за такмичење из језика	36	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- повеже књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима која чита; - анализира узрочно-последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди, - препоручи књижевно дело уз кратко образложење, - повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима - доследно примењује правописну норму, - употребљава различите облике усменог и писменог изражавања, - драматизује текст, - говори јасно поштујући језичку норму, - изражајно чита.		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Планирани садржаји прожимају се са редовном наставом уз увођење садржаја за који ученици имају додатно интересовање. Додатна настава реализује се у виду једног часа седмично, укупно 36 часова на годишњем нивоу. Додатном наставом обухваћени су ученици који напредују у стицању знања на редовној настави, па их је потребно проширити и продубити.
Циљ учења:
Развијање љубави према језику и књижевности, читању и изражајном казивању. Повезивање наставе језика, књижевности, правописа и језичке културе. Вредновање литературе уз повезивање са граматичким садржајима. Развијање и унапређивање општепредметних компентенције, посебно естетичке и компентенције за учење.
Кључне речи:
Књижевност, језик, правопис, језичка култура

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК – ДОДАТНА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Обнављање наставних садржаја из претходних разреда - Читање и разумевање прочитаног - Утврђивање и понављање обрађених садржаја из граматике и правописа - Вежбања из граматике - Обнављање и утврђивање књижевних појмова - Језичка култура - Усмено изражавање - Писано изражавање	36	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - тумачи уз помоћ наставника, - истиче своју индивидуалност, - развија говорну културу, - повезује садржаје, - стиче знања - активно учествује у раду, - служи се уџбеником - понавља	- организује час, - стручно води час, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - понавља, - додатно појашњава, - похваљује ученике - разуме и поштује ученика, - мотивише, - даје упутства и објашњава, - процењује напредовање ученика , - подстиче, - разговара, - посматра, прати, помаже у раду,	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- чита и пише оба писма, - разуме текст који чита, - саставља граматички исправну реченицу, - примењује правописну норму, - дели речи на слогове. - препознаје врсте речи, - одређује службу речи, - препознаје синтаксичке јединице, - правилно употребљава падеже, - разликује основне врсте независних реченица - зна поделу гласова, - препознаје корен речи и суфикс, - разликује књижевни род и врсту	- формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере, - диктат, - читање и рецитовање, - домаћи задаци - наставни листићи, - тумачење књижевних дела, - говорне вежбе, - праћење напредовања ученика кроз педагошку документацију	- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Настава се реализује као додатна подршка редовној настави како би ученици достигли основни ниво знања из предмета. Допунском наставом обухватају се и ученици који желе да поправе оцене или нису најбоље савладали одређену област. Остварује се кроз најмање 36 часова у току школске године, једном седмично где ученици понављају, обнављају, утврђују и увежбавају градиво

Циљ учења:

Развијање позитивног односа према раду кроз усвајање садржаја који нису остварени на редовној настави. Развијање љубави према језику и мотивисање ученика за правилан говор и писање.

Кључне речи:

Читање, разумевање, граматика, књижевност, правопис, језичка култура

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – ДОДАТНА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Ред вршења рачунских операција са рационалним бројевима - Бројевни изрази у скупу Z са и без заграде - Приказивање статистичких података табелом, полигоном, хистограмом - Конструкција троугла - сложени задаци - Конструкција четвороугла - Разлагање и састављање фигура - Задаци логично – комбинаторне природе - Задаци који се своде на Дирихлеов принцип - Површина равних фигура - Такмичарски задаци	3 2 2 3 3 2 1 2 3 3	- рачуна - примењује - сређује по редоследу - закључује - решава проблем, - повезује знања са другим областима - понавља	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- решава сложеније задатке и примењује их у пракси, - развија систематичност и поступност у раду, - уме да правилно користи геметријски прибор и конструише сложеније захтев,е - повезује стечено знање са другим предметима и користи их у свакодневном животу	- домаћи задаци - активност на часу	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење

Циљ учења:

Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање матема-тичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

Кључне речи:

цео број, апсолутна вредност, рационалан број, изрази, једначине и неједначине, координатни систем, пропорција, конструкције углова, троуглова и четвороуглова, паралелограм, ромб, трапез, делтоид, центар описаног и уписаног круга,површине троуглова и четвороуглова.

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – МАТЕМАТИЧКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Историјат математичких ознака - Танграм, улога и својства танграма у математици - Математика и информатика кроз занимљиве математичке игре - Шах и улога шаха у математици - Арабљанска математика - Израда математичких паноа у учионицама - Решавање занимљивих логичких математичких задатака - Настанак и развој геометрије - Повезаност математике и физике кроз научнике - Ератостеново сито - Златни пресек у математици - Решавање задатака са магичним квадратом - Све о нули - Израда математичког квиза знања - Талесово мерење висине пирамиде	2 2 2 2 2 4 2 2 2 1 1 2 1 3 2	- активан приступ при излагању наученог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка - запажа, упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- решава сложеније задатке и примењује их у пракси, - развија систематичност и поступност у раду - уме да примењује ИКТ технологије у раду, - повезује стечено знање са другим предметима и користи их у свакодневном животу	- домаћи задаци - активност на часу У процесу вредновања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање)	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

Циљ учења:

Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОШКА СЕКЦИЈА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Обележавање датума значајних за екологију - Акције везане за очување и Уређење животне средине - Акције сакупљања рециклажног материјала	12 12 12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада и изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - повезује градиво са примерима из свакодневног живота, - помаже ученицима у извођењу вежби	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - експериментална, - практичан рад	-хумано поступа према организмима које посматра, - направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише, - размотри односе међу члановима једне популације, као и односе међу различитим различитих популација на конкретним примерима, - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином, - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научних метода, - идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији, - повеже еволутивне промене са наследном веријабилношћу и природном селекцијом, - групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи, - одреди положај непознате врсте на дрвету живота на основу познавања општих одлика једноћелијских и вишеће лијских организама, - прикупи податке о радовима научника који су допри-	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања проблемских питања и задатака, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција -предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	- Polution and the enviroment Енглески језик 6.разред - Фактори угрожавања и значај заштите животне средине Техника и технологија 6.разред

					нели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истражи-вања			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм биологије за шести разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и орјентисан је на достизање исхода.Спирални програм подразумева да се у сваком разреду из сваке области усваја мања количина информација, до којих долази самостално уз подршку наставника.У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава,при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у предходном разреду, уз постепено појачавање захтева.На тај начин се знање постепено проширује и продубљује, односно гради. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи Биологију и друге предмете.За секцију најбитнија област Човек у екосистему. Важна одлика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: смислено(повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Биологије и других предмета); проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација;постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатиг проблема), дивергентно (предлагањем нових решења;смишљањем нових примера); повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената);кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Циљ учења:

Циљ учења Биологије ја да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

Научни метод, грађа живих бића, животне функције, популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша, наследни материјал, селекција, дрво живота, хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ДОПУНСКА НАСТАВА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Јединство грађе и функције као основа живота - Живот у екосистему - Наслеђивање и еволуција - Порекло и разноврсност живота - Човек и здравље	20 2 10 2 2	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада и изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - експериментална, - практичан рад	- упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма, - повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма, - одреди положај органа човека и њихову улогу - цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама, -користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата, - хумано поступа према организмима које посматра, - направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише, - размотри односе међу члановима једне популације, као и између различитих популација на конкретним примерима, - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином. - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научних метода - идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања проблемских питања и задатака, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција -предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	Ради постизања што бољих резултата и реализације задатака, потребно је остварити корелацију са више предмета: географија, српски језик, математика, физика, ликовна култура

					илустрацији -повеже еволутивне промене са наследном веријабилношћу и природном селекцијом			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм биологије за шести разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и орјентисан је на достизање исхода.Спирални програм подразумева да се у сваком разреду из сваке области усваја мања количина информација, до којих долази самостално уз подршку наставника.У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава,при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у предходном разреду, уз постепено појачавање захтева.На тај начин се знање постепено проширује и продубљује, односно гради. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи Биологију и друге предмете.За секцију најбитнија област Човек у екосистему. Важна одлика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: смислено(повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Биологије и других предмета); проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација;постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатиг проблема), дивергентно (предлагањем нових решења;смишљањем нових примера); повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената);кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Циљ учења:

Циљ учења Биологије ја да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

Научни метод, грађа живих бића, животне функције, популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша, наследни материјал, селекција, дрво живота, хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ДОДАТНА НАСТАВА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
- Прављење паноа на тему „Откриће ћелије“ - Прављење паноа на тему „Грађа ћелије“ - Изучавање грађе хлоропласта и других биљних пигмената - Једнећелијски организми видљиви голим оком - Доказивање присуства спроводних снопића кроз корен - Осликавање листова акварелом и уочавање разлика и сличности међу врстама - Посматрање стома под микроскопом - Испитивање пулса при различитим активностима - Израда ленте времена - Израда „Дрва живота“ - Различите врсте љубичице и храстова	36	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада и изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - експериментална, - практичан рад	- упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма, - повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма, - одреди положај органа човека и њихову улогу - цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једнећелијских и вишећелијских организама, -користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата, - хумано поступа према организмима које посматра, - направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише, - размотри односе међу члановима једне популације, као и између различитих популација на конкретним примерима, - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином. - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научних метода - идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања проблемских питања и задатака, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција -предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	- Polution and the enviroment Енглески језик 6.разред - Фактори угрожавања и значај заштите животне средине Техника и технологија 6.разред - Грађа живих бића Ликовна култура - Дрво живота Ликовна култура - Биљни и животињски свет Географија 6. разред

					илустрацији -повеже еволутивне промене са наследном веријабилношћу и природном селекцијом			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм биологије за шести разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и орјентисан је на достизање исхода.Спирални програм подразумева да се у сваком разреду из сваке области усваја мања количина информација, до којих долази самостално уз подршку наставника.У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава,при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у предходном разреду, уз постепено појачавање захтева.На тај начин се знање постепено проширује и продубљује, односно гради. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи Биологију и друге предмете.За секцију најбитнија област Човек у екосистему. Важна одлика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: смислено(повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Биологије и других предмета); проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација;постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатиг проблема), дивергентно (предлагањем нових решења;смишљањем нових примера); повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената);кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Циљ учења:

Циљ учења Биологије ја да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

Научни метод, грађа живих бића, животне функције, популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша, наследни материјал, селекција, дрво живота, хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ГРБОВИ И ЗАСТАВЕ НЕКАД И САД - Појам грба и заставе као симбола и хералдике као науке о грбовима (основни елементи: застава – једнобојна или вишебојна тканина на заставном копљу или стегу; грб - штит са грбовном сликом изнад кога је шлем или круна). - Улога и значај грбова и застава у садашњости (као симбола државе, нације, владара, војске, града, установе, предузећа, политичке организације, спортског друштва...). -Улога и значај грбова и застава у прошлости (појава грбова у XII веку - породични грбови на штитовима као начин распознавања витезова на турнирима и у ратним походима; грбови на заставама, новцу, печатима, поштанским маркама, споменицима, шлемовима...; најчешћи хералдички симболи - крст, орао, лав, змај, јелен, коњ, лик свеца, кула, љиљан, месечев срп...; вексилум - застава римских царева, лабарум – застава Константина Великог са знаком крста и грчким почетним словима имена Исуса Христа, значај освајања и губитка заставе у рату, значење беле заставе у рату...). - Грбови и заставе у прошлости српског народа (порекло српског грба и заставе, значење четири оцила, најчешћи хералдички симболи на грбовима српских нововековних и средњовековних династија и властелинских породица двоглави бели орао Немањића, Лазаревића, Карађорђевића, Обреновића и Петровића-Његоша, лав Бранковића и Петровића-Његоша, вук Балшића, љиљани Котроманића **СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ**- Свакодневни живот у средњовековној Европи/ - Начин исхране у средњем веку (сакупљање и припремање намирница, лов и риболов, јеловник, начини чувања хране, земљорадња, виноградарство, пића). - Употребни предмети (техника и умеће израде оруђе, посуђе, кућни инвентар, печати, новац). - Страхови средњовековног становништва (од смака	4 32	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - рад на тексту, - истраживачка и експериментална	- средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; – пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад рад на часу, - уредност и вођења свеске	- целоживотно учење, - комуникативна, сарадња, - рад с подацима и информацијама, - дигитална, - естетичка	- грађанско васпитање, - историја, - верска настава, - српски језик и књижевност

света, природних непогода, болести, непознатог, другачијег и другог - странаца, припадника друге професије, пола, вероисповести, митских бића - вештица, вампира, вукодлака, духова...). - Лечење (заразне болести, појава куге – „црна смрт", начини здравствене заштите и превентиве, лекови и лековито биље). - Путовање и трговина (ходочашћа - света места, мисионари, путујући трговци, значајни сајмови). - Свакодневни живот у српским земљама средњег века - Начин исхране (припремање хране, кућно посуђе, реконструкција могућег јеловника...). - Одевање (материјали и тканине, склавина - основна гардероба Јужних Словена, разлика у одевању међу припадницима различитих друштвених група, накит, преодевање у одећу супротног пола и у животињске коже у време поклада и карневала...). - Становање (грађевински материјали, начин градње, изглед објеката и организација простора куће, хигијена куће...). - Лечење (лична хигијена, технике лечења, различити мелеми, лековито биље, манастирске болнице – Хиландар, Студеница...; чудесна исцељења, врачбине...). - Животни циклус (рођење, крштење, брак, свадба, смрт, сахрана). - Српска средњовековна породица (положај мушкарца, жене и детета у породици и локалној заједници). - Образовање (ширење основне писмености у локалним срединама - парохијски свештеник као учитељ писања и читања, манастири као центри писмености и високог образовања, значај Хиландара). - Друштвени живот (основни празници заједнице, различити облици забавних активности, гозба, пле с-коло, игра, панађури, црквене славе, сабори, глумци, жонглери, музика, музички инструменти, народне песме дугог стиха - бугарштице, витешке игре, коњичке трке, борбе животиња...). - Насеља (основни типови насеља - село, трг, град, рударско насеље; примери Котора, Новог Брда, Скопља, Призрена, Београда, Смедерева...). - Живот на селу (основни ритмови аграрне производње, основна обележја средњовековне земљорадње, виноградарства и сточарства, пољопривредни алати - рало, плуг, срп, коса, мотика, млинови, чување и складиштење хране - житне јаме и сл.).		- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - рад на тексту, - истраживачка и експериментална	- средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; – пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад рад на часу, - уредност и вођења свеске	- целоживотно учење, - комуникативна, сарадња, - рад с подацима и информацијама, - дигитална, - естетичка	- грађанско васпитање, - историја, - верска настава, - српски језик и књижевност

- Војска (начин ратовања, војна техника, значај утврђења и кула). - Путовање и трговина (ковање новца и његов значај, основни правци трговачких путева: правци Морава - Вардар и Дрина - Полимље, поморске везе - односи са Котором и Дубровником и другим приморским градовима).								

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Приступ настави заснован на процесу и исходима учења подразумева да ученици развијају не само основна знања, већ да их искористе у развоју вештина историјског мишљења и изградњи ставова и вредности.

Циљ учења:

изучавања предмета је проширивање знања из области опште културе и оспособљавање ученика да, кроз упознавање с начином живота људи у прошлости, боље разумеју свет и време у коме живе и развију свест о континуитету и укорењености. Ученици би требало да се упознају са специфичностима динамике културних промена и да науче како да сагледају себе у контексту "другог", да би сопствени идентитет што потпуније интегрисали у шири контекст разуђене и сложене садашњости.

Кључне речи:

Владар, замак, манастири, архитектура, задужбине, брак, књижевност, сликарство

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ОБАВЕЗНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
РУКОМЕТ - хватање котрљајућих лопти; - дриблинг- вежбе вођења са радом ногу(кроз ноге, поред и испред тела), вођење две лопте; - додавање лопте: додавање „дугим замахом“ – чеони залет, додавање лопте изведеним начинима, додавање са изменом места; - шутирање на гол, бочни шут са отклоном, шутирање пивотмена, шут са крилне позиције; - финтирање: једнострука финта у „слабију страну“; - хватање лопте једном руком; - вежбе са два или три играча у нападу; - основни принципи колективне одбране; - техника игре голмана; - игра са применом правила	18	- хода - трчи - скаче без лопте и са лоптом - баца, хвата, води, додаје лопту - изводи дриблинг и пивотирање - изводи трокорак - изводи шут и скокшут - игра у нападу и одбрани у различитим формацијама - вежба - примењује вежбе - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију - слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност - стиче знања - активно учествује у раду на часу	- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује - подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	-фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- изводи елементе рукометне технике - користи елементе рукомета у игри - примењује основна правила игре - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - демонстративни приказ усвојених елемената технике - демонстративни приказ игре - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин -зна да прихвати победу и пораз -учествује на унутар одељењским такмичењима - знају да контролишу лопту у месту и у кретању - упознати су са правилима и пропозицијама игре	Праћење напретка ученика обавља се континуирано током целе школске године. На тај начин наставник прати различите аспекте учења и развоја, пружа подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, има увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране). У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује: -активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању, који се огледа кроз: - вежбање у адекватној спортској опреми, - редовно присуствовање на часо-	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	- Физичко - ОФА: „Штафетне игре са лоптом за развијање брзине“ - Биологија: 7.разред: „Мишићни систем“ Вертикална корелација - Физичко - ОФА: „Кретање играча у нападу-сарадња 2-3 играча“ - Математика:7. Разред: „Централни и периферни угао“ Вертикална корелација - Физичко - ОФА: „Основни став, у нападу и одбрани-паралелни, дијагонални“ - Физика: 6. разред: „Кретање у обичном животу“

МАЛИ ФУДБАЛ - вођење и контрола лопте - примање и додавање лопте различитим деловима стопала - шутирање на гол и основе игре у нападу(откривање) - одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање) - вежбе са два и три играча - игра са применом правила - колективна игра у нападу и одбрани - техника игре голмана **БАДМИНТОН** - основни ставови, рад ногу, покрети руку - форхенд и бекенд ударци - сервис обема странама - форхенд и бекенд ударци са ротацијом - гуране лоптице - ударци офанзивног карактера - форхенд ударац (контраударац) - слободна игра без мреже - игра сингл уз примену научених елемената на мрежи - игра дубл уз примену научених елемената у терену са мрежом	6 6	- разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (књиге, часописе, енциклопедије, интернет) - самостално процењује савладаност елемената технике, тактику, игру,правила - хода (природно, лагано, на прстима, петама, са рукама у различитом положају - трчи природно споро, лагано, брзо, корацима различите дужине и интензитета - скаче у месту и у кретању - води, додаје лопту у месту и у кретању - шурира на гол различитим деловим стопала - прескаче справе различите висине - контролише лопту самостално или у пару - прима и додаје различите ударце и сервисе у слободном простору - игра без мреже - игра на терену са мрежом - дружи се - навија - анализира и процењује стање на терену (врсту ервиса,ударца, постављање играча) - планира игру	- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује - подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	-фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- усвојили су сложеније елементе технике - развијање тимског и такмичарског духа -знају своје место у екипи и крећу се по терену у складу са тим - знају да контролишу простор у одбрани и нападу - знају да организују игру у нападу са два-три играча - знају основну технику игре голмана - самостална комбинација елемената технике и њихова практична примена у игри - контролисање лоптице обема странама рекета, - развијена фина моторика шаке и координација покрета - примене и враћање различитих врста сервиса, удараца и контра удараца у различитим условима и ситуацијама на терену - самостална комбинација елемената технике и њихова практична примена у игри -развијена брзина реакције	вима физичког и здравственог васпитања и обавезним физичким активностима, - учествовање у ванчасовним и ваншколским активностима, - приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања) - достигнути ниво постигнућа, моторичких знања, уме-ња и навика (напредак у усавршавању технике). Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом. За праћење спортско техничких достигнућа служе минимални образовни стандарди на основу којих се вреднује постигнути успех. Резултати провере служе сваком појединцу да упоређујући утврђено стање са ранијим оцени напредак	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	Хоризонтална корелација - Физичко - ОФА: „Шут са крилних позиција“ - Математика: 6. Разред: „Појам угла“ - Математика:7. разред: „Централни и периферни угао“ Вертикална корелација - Физичко - ОФА: „Штафетне игре са лоптом за развој брзине и окретности“ - Физика: 6. разред: „Мерење времена“ Хоризонтална корелација - Физичко - ОФА: „Основни став-рад ногу, покрети руку“ - Физика: 6.разред „Кретање у свакодневном животу“

СТОНИ ТЕНИС - основни ставови, рад ногу, покрети руку - врсте држања рекета - форхенд и бекенд ударци без ротације - школски сервис обема странама, пријем сервиса - пимпл игра обема странама - форхенд и бекенд ударци са ротацијом - форхенд и бекенд резане лоптице - штоп ударци - гуране лоптице - ударци офанзивног карактера - форхенд ударац (контраударац) - игра сингл уз примену научених елемената - игра дубл уз примену научених елемената - извлачење – игра - форхенд-спин ударац-игра - форхенд спин са бочном ротацијом- игра - форхенд контра спин-игра - бекенд-чист ударац-игра - бекенд-контра ударац-игра - бекенд спин ударац-игра - игра сингл и дубл партија одељењско такмичење	16	- контролише и усклађује игру са партнером	- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује - подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	-фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	-развијен осећај за простор, спретност, окретност, координацију - контролисање лоптице обема странама рекета, - развијена фина моторика шаке и координација покрета - враћање различитих врста сервиса, удараца и контра удараца у различитим условима и ситуацијама на терену - самостална комбинација елемената технике и њихова практична примена у игри - развијена брзина реакције	Резултати провера служе наставницима физичког васпитања као основа за програмирање рада у наредном периоду, посебно за индивидуални приступ и одређивање радних задатака за сваког или групу ученика.	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	- Физичко - ОФА: „Форхенд и бекенд ударци“, „Форхенд и бекенд ударци са ротацијом“.,„Форхенд и бекенд резане лоптице“ - Математика: 5. Разред: „Појам угла“ Вертикална корелација - Физичко - ОФА: „Пимпл игра обема странама-развој фине моторике шаке“ - Биологија: 7. Разред: „Скелетни систем- грађа кости“

КОНДИЦИОНО ВЕЖБАЊЕ - Вежбе за развој снаге - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости - Вежбе за развој брзине - Вежбе за развој координације - Вежбе за развој експлозивности - Вежбе за развој брзине реакције - Вежбе за развој скочности	8		- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује - подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	-фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- зна да објасни својим речима значај примењених вежби - изводи и повезује елементе технике атлетике, кошарке, гиманстике у новим измењеним условим - препознаје начине за побољшање својих физичких способности -препознаје могуће последице недовољне физичке активности -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - повезује утицај вежби, игара и спорта на здравље		- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	- Физичко – ОФА: „Кондиционо вежбање брзине, снаге, издржљивости“ - Биологија: 7. разред: „Мишићни систем- грађа мишића и њихова подела“

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Основни принципи реализације наставе: јасноћа наставног процеса; оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; избор рационалних облика и метода рада; избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима; функционална повезаност делова часа; унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме- при избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада.
Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода.
У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају ангажовање целокупног локомоторног апарата. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби.
Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.
У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује: стање физичких способности; стање здравља и хигијенских навика; достигнути ниво савладаности моторичких вештина; однос према раду

Кључне речи:

физичко вежбање, плес, кошарка, здравље, васпитање.

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: ХОР – СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Канони - Мелодије за распевавање - Државна химна - Химна Светом Сави - Школаска химна - Композиције по потреби културних манифестација које се организују у школи: Дечија недеља, Новогодишњи програм и сл.	36	- слушају, - посматрају, - закључују, - постављају питања, - одговарају на питања, - учествују у решавању задатака и групном раду, - певају песме по слуху и нотном тексту, - усвајају предвиђене садржаје, - слушају звучне примере	- мотивише ученике, - објашњава, - описује, - води разговор, - подстиче ученике, - прати активност ученика, - организује израду задатака и групни рад, - указује на правилно извођење песме, - пева, - свира, - активира мултимедијалне садржаје	- индивидуални, - групни, - у пару - монолошка, - дијалошка, - метода практичних радова - демонстративна	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва – комуницира у групи – учествује у креирању и реализацији школских приредби, догађаја и пројеката – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у комуникацији и заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама;	– допринос ученика за време групног рада; – израда креативних задатака на одређену тему; - специфичне вештине.	- за сарадњу - естетичка	

САДРЖИНА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА СЕДМИ РАЗРЕД

А)

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
КЊИЖЕВНОСТ **ЛИРИКА** Лектира - Јован Дучић: Подне - Милан Ракић: Божур - Владислав Петковић Дис: Међу својима - Милутин Бојић: Плава гробница - Десанка Максимовић: Крвава бајка - Стеван Раичковић: После кише - Јован Јовановић Змај: Јутутунска јухахаха - Рабиндранат Тагоре: Папирни бродови - Вислава Шимборска: Облаци **ЕПИКА** - Народна бајка (једна по избору): Међедовић / Чудотворни прстен / Златоруни ован - Стефан Митров Љубиша: Кањош Мацедоновић (одломак) - Радоје Домановић: Вођа (одломак) 4. Петар Кочић: Кроз мећаву 5. Иво Андрић: Јелена, жена које нема (одломак) 6. Данило Киш: Прича о печуркама / Еолска харфа 7. Алфонс Доде: Последњи час / Владимир Набоков: Лош дан 8. Дневник Ане Франк (одломак)	54	- слушање, - упоређивање, - самостално закључивање, - практично примењивање, - истраживање, - читање, - разговор, - размењивање знања и мишљења, - анализа, - исказивање властитих судова приликом анализе дела, - самостално тумачење, - истицање индивидуалности, - неговање говорне и писане културе	- упознаје ученике са циљевима и садржајима часа, - упознаје ученике са правилима рада на часу, - мотивише ученике да активно учествују на часу, - упознаје ученике са циљевима и садржајима часа, - подстиче ученике да сами изводе закључке поводом одређене наставне јединице/о прочитаном делу, - подстиче ученике на разумевање, учење и функционално коришћење језичких, књижевнотеоријских и књижевноисторијских појмова и њихову примену при анализи књижевног дела, - негује естетски доживљај књижевног дела код ученика,	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарше их, у складу са узрастом; – разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста; – разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен; – тумачи мотиве (према њиховом садејству или ко-	- редовно и континуирано оцењивање, - посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима, - иницијално и завршно терстирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садражаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за одговорно учешће у демократском друштву; - компетенција за учење; - комуникација; - естетичка компетенција; - компетенција за рад с подацима и информацијама; - компетенција за сарадњу; - компетенција за решавање проблема; - компетенција за одговоран однос према здрављу; - дигитална компетенција.	- Информатика и рачунарство - Музичка култура - Биологија - Унутарпредметнак орелација (Књижевност и Језик) - Унутарпредметна корелација (Језичка култура) - Унутарпредметна корелација (Правопис) - Физичко васпитање - Географија - Историја - Ликовна култура - Грађанско васпитање - Народна традиција - Верска настава - Енглески језик - Руски језик

- Ефраим Кишон: Код куће је најгоре (једна прича по избору) - Афоризми (Душан Радовић и други) **ДРАМА** - Бранислав Нушић: Власт (одломак) - Вида Огњеновић: Кањош Мацедоновић (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана) **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** Обавезна дела - Михајло Пупин: Са пашњака до научењака (одломак) - Јелена Димитријевић: Седам мора и три океана (одломак) / Милош Црњански: Наша Небеса („Крф, плава гробница” – одломак) Једно дело по избору - Јован Цвијић: Охридско језеро (одломак) / Пеђа Милосављевић: Потера за пејзажима - Светлана Велмар Јанковић: Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана) - Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја - Избор из енциклопедија и часописа за децу		- слушање, - упоређивање, - самостално закључивање, - практично примењивање, - истраживање, - читање, - разговор, - размењивање знања и мишљења, - анализа, - исказивање властитих судова приликом анализе дела, - самостално тумачење, - истицање индивидуалности, - неговање говорне и писане културе	- усмерава ученике на уочавање унутарпредметних и ванпредметних корелација, - сумативно и формативно оцењује ученике, - упознаје ученике са критеријумима оцењивања, - омогућује ученицима да сами изводе закључке поводом одређене наставне јединице, - охрабрује ученике да успешно ураде задатке и правилно схвате нову лекцију, - проверава јесу ли исправно разумели упутство и уопште садржај наставне јединице која се на часу утврђује, - подстиче ученике на активност, усмерава их и помаже им да самостално закључују, - подстиче код ученика развој мишљења и учење с разумевањем, - проверава да ли су ученици разумели ново градиво. - одстиче ученике на активност, усмерава и води до	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	нтрастивиости) и песничке слике у одабраном лирском тексту; – локализује књижевна дела из обавезног школског програма; – разликује етапе драмске радње; – разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; – разликује облике казивања (форме приповедања); – идентификује језичко-стилска изражајна средства и разуме њихову функцију; - анализира идејни слој књижевног дела служећи се аргументима из текста; – уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким; – разликује хумористички од иронично и сатиричног тона књижевног дела; – критички промишља о смислу књижевног текста и аргументовано образложи свој став	- редовно и континуирано оцењивање, - посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима, - иницијално и завршно терстирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садржаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за одговорно учешће у демократском друштву; - компетенција за учење; - комуникација; - естетичка компетенција; - компетенција за рад с подацима и информацијама; - компетенција за сарадњу; - компетенција за решавање проблема; - компетенција за одговоран однос према здрављу; - дигитална компетенција.	- Информатика и рачунарство - Музичка култура - Биологија - Унутарпредметнак орелација (Књижевност и Језик) - Унутарпредметна корелација (Језичка култура) - Унутарпредметна корелација (Правопис) - Физичко васпитање - Географија - Историја - Ликовна култура - Грађанско васпитање - Народна традиција - Верска настава - Енглески језик - Руски језик

ДОМАЋА ЛЕКТИРА - Епске народне песме покосовског тематског круга (Смрт војводе Пријезде, Диоба Јакшића и песма по избору) - Епске народне песме о хајдуцима и ускоцима (Мали Радојица, Стари Вујадин, Старина Новак и кнез Богосав; Иво Сенковић и ага од Рибника, Ропство Јанковић Стојана) - Свети Сава у књижевности: -одломак из Житија Светог Симеона (о опроштају оца од сина); – избор из народних прича и предања (на пример Свети Сава и ђаво, легенде о Светом Сави); – избор из ауторске поезије о Св. Сави (на пример Матија Бећковић: Прича о Светом Сави) - Мирослав Антић: Плави чуперак и Шашава књига (избор) - Антоан де Сент Егзипери: Мали Принц; Момо Капор: Мали Принц - Јован Стерија Поповић: Покондирена тиква - Душан Ковачевић: Свемирски змај - Дејан Алексић: Ципела на крају света / Игор Коларов: Дванаесто море **ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ** (бирати 3 дела) - Милорад Павић: Руски хрт (одломак) - Тургењев: Шума и степа - Антон Павлович Чехов: Чиновникова смрт - Јанко Веселиновић: Хајдук Станко (одломак из првог дела романа) - Гордана Малетић: Катарке Београда (прича Зебња и друге)		- слушање, - упоређивање, - самостално закључивање, - практично примењивање, - истраживање, - читање, - разговор, - размењивање знања и мишљења, - анализа, - исказивање властитих судова приликом анализе дела, - самостално тумачење, - истицање индивидуалности, - неговање говорне и писане културе	решења, - повезује искуство ученика са градивом чинећи га ближим и занимљивијим, - негује естетски доживљај књижевног дела код ученика, - подстиче ученике да запажају аспекте садржине и форме књижевноуметничког текста, - прати вођење свеске за школски рад.	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	– доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста; – препозна националне вредности и негује културно-историјску баштину; – размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевно-уметничких текстова; – препоручи књижевно дело уз кратко образложење; – упореди књижевно и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст.	- редовно и континуирано оцењивање, - посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима, - иницијално и завршно терстирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садражаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за одговорно учешће у демократском друштву; - компетенција за учење; - комуникација; - естетичка компетенција; - компетенција за рад с подацима и информацијама; - компетенција за сарадњу; - компетенција за решавање проблема; - компетенција за одговоран однос према здрављу; - дигитална компетенција.	- Информатика и рачунарство - Музичка култура - Биологија - Унутарпредметнак орелација (Књижевност и Језик) - Унутарпредметна корелација (Језичка култура) - Унутарпредметна корелација (Правопис) - Физичко васпитање - Географија - Историја - Ликовна култура - Грађанско васпитање - Народна традиција - Верска настава - Енглески језик - Руски језик

- Урош Петровић: Загонетне приче - Александар Манић: У свитање света - Јасминка Петровић: Лето кад сам научила да летим - Градимир Стојковић: Хајдук у Београду - Корнелија Функе: Срце од мастила - Душица Лукић: Земља је у квару (избор) - Гордана Брајовић: из збирке песама Индија, Индија (Пролази слон пун мириса, Пролази слон пун Хималаја) - Душан Поп Ђурђев: Лет лионског Икара **КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ** - Опкорачење. Рефрен. Цезура. Везани и слободни стих. ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма. - Језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација). - Функција мотива у композицији лирске песме. Песма у прози. Фабула и сиже. Статички и динамички мотиви. Композиција. Епизода. Идејни слој књижевног текста. Хумор, иронија и сатира. Врсте карактеризације књижевног лика. Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање. Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари. Афоризам. Пословице, изреке; питалице; загонетке.		- слушање, - упоређивање, - самостално закључивање, - практично примењивање, - истраживање, - читање, - разговор, - размењивање знања и мишљења, - анализа, - исказивање властитих судова приликом анализе дела, - самостално тумачење, - истицање индивидуалности, - неговање говорне и писане културе		**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ		- редовно и континуирано оцењивање, - посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима, - иницијално и завршно терстирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садржаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за одговорно учешће у демократском друштву; - компетенција за учење; - комуникација; - естетичка компетенција; - компетенција за рад с подацима и информацијама; - компетенција за сарадњу; - компетенција за решавање проблема; - компетенција за одговоран однос према здрављу; - дигитална компетенција.	- Информатика и рачунарство - Музичка култура - Биологија - Унутарпредметнак орелација (Књижевност и Језик) - Унутарпредметна корелација (Језичка култура) - Унутарпредметна корелација (Правопис) - Физичко васпитање - Географија - Историја - Ликовна култура - Грађанско васпитање - Народна традиција - Верска настава - Енглески језик - Руски језик

Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу. **ЈЕЗИК** **Граматика** - Грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог садашњи и гл. прилог прошли. - Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне. - Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици. - Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме. - Логички субјекат. Сложени глаголски предикат. - Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни. - Појам комуникативне и предикатске реченице. - Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни). - Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене). - Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. - Конгруенција – основни појмови.	52			**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	– разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом; – одреди врсте непроменљивих речи у типичним случајевима; – уочи делове именичке синтагме; – разликује граматички и логички субјекат; – разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да; – препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама; – идентификује врсте зависних реченица; – искаже реченични члан речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; – примени основна правила конгруенције у реченици	- редовно и континуирано оцењивање, - посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима, - иницијално и завршно терстирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садржаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за одговорно учешће у демократском друштву; - компетенција за учење; - комуникација; - естетичка компетенција; - компетенција за рад с подацима и информацијама; - компетенција за сарадњу; - компетенција за решавање проблема; - компетенција за одговоран однос према здрављу; - дигитална компетенција.	- Информатика и рачунарство - Музичка култура - Биологија - Унутарпредметнак орелација (Књижевност и Језик) - Унутарпредметна корелација (Језичка култура) - Унутарпредметна корелација (Правопис) - Физичко васпитање - Географија - Историја - Ликовна култура - Грађанско васпитање - Народна традиција - Верска настава - Енглески језик - Руски језик

Правопис - Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима. Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница, правописних знакова. **Ортоепија** - Дугоузлазни и дугосилазни акценат. **ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** - Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. - Књижевноуметнички и публицистички текстови. - Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.). - Текст заснован на аргументима. - Технички и сугестивни опис. - Репортажа. - Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова. - Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и др. - Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). - Правописне вежбе: диктат,исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке. - Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима проме-	38				– доследно примени правописну норму; – разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат.			

нљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге. - Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. - Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.								

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 54 часа, Језик – 52 часа и Језичка култура – 38 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета.

Циљ учења:

Циљеви учења Српског језика и књижевности јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Кључне речи:

Књижевност, језик, језичка култура

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/ Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима - Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања - Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих	72	- слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); - реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) - слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; - усмено и писано преговарање и договарање око предлога; писање позивнице за прославу/журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка активност;	- усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, -корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик, свет око нас, музичка култура, ликовна култура,физичко васпитање)	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање - комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање - комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације – разуме једноставније текстове који се односе на опис биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства; – разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне коуникационе моделе	- дијагностички тестови, - самоевалуација, - језички портфолио, - пројектни задаци, - писмени задаци, - завршни тестови, - тестови језичког нивоа Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.	- компетенција за учење, - естетска компетенција, - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	Хоризонтална корелација са предметом Српски језик (Придеви и глаголи)

- Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности		- слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност; - усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, - изражавање извињења и захвалности.	- усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, -корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик, свет око нас, музичка култура, ликовна култура,физичко васпитање)	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	– разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упути уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства,	- дијагностички тестови, - самоевалуација, - језички портфолио, - пројектни задаци, - писмени задаци, - завршни тестови, - тестови језичког нивоа Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.	- компетенција за учење, - естетска компетенција, - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	Хоризонтална корелација са предметом Српски језик (Придеви и глаголи)
- Разумевање и давање упутстава		- слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства,		- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота			
- Описивање радњи у садашњости		- усмено и писано описивање активности, радњи и способности у садашњости;			– размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости;			
- Описивање радњи у прошлости.		- усмено и писано описивање искустава, активности из прошлости			– разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости			
Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)		- слушање и читање једноставнијих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима;		- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	– разуме и размени једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере предвиђања и реагује на њих			
Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања		- слушање и читање једноставнијих текстова у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима			– разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осећањима и реагује на њих;			

Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору Изрицање дозвола, забрана, упозорења, правила понашања и обавеза - Изражавање припадања и поседовања - Изражавање допадања и недопадања - Изражавање количине, димензија и цена		- слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; - усмено и писано размењивање информација; - слушање и читање једноставнијих исказа у којима се изражавају дозволе, упозорења, правила понашања и обавезе; - слушање и читање једноставнијих текстова, у којима се говори о томе шта неко има/нема или чије је нешто; - постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих. - слушање и читање једноставнијих текстова којима се изражава допадање/не допадање; - усмено и писано изражавање допадања/недопадања. - слушање и читање једноставнијих текстова у којима се наводе количине, димензије и цене; - размењивање информација у вези с количином, димензијама и ценама, усмено и писано.	- усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, -корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик, свет око нас, музичка култура, ликовна култура,физичко васпитање)	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање - комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета, бића и места у простору и правац кретања и одговори на њих; – разуме и размени једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих; – разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање; – формулише питања и једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање; – разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставније образложење; – разуме једноставније исказе који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	- дијагностички тестови, - самоевалуација, - језички портфолио, - пројектни задаци, - писмени задаци, - завршни тестови, - тестови језичког нивоа Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.	- компетенција за учење, - естетска компетенција, - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	Хоризонтална корелација са предметом Српски језик (Придеви и глаголи)

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Полазећи од датих исхода, комуникативних функција и препоручених језичких активности, наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи су дефинисани за крај разреда и усмеравају наставника да их операционализује на нивоу једне или виш наставних јединица имајући у виду ниво постигнућа ученика .Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од исхода преко комуникативне функције као области до препоручених језичких активности и садржаја у комуникативним функцијама које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови: – циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; – говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; – наставник треба да буде сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе; – битно је значење језичке поруке; – знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник; – с циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала,настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавањапроблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем; – наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа; – сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом,а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута. Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.). Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.). Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.). Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологијуи сл.). Игре примерене узрасту- Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...). Решавање „проблем-ситуација” у разреду, тј. договори и мини-пројекти. Превођење” исказа у гест и геста у исказ. Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом,повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова. Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала. С обзиром на то да се исходи остварују преко активности језичке комуникације, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора. Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем.
Циљ учења:
Циљ учења Страног језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу..
Кључни појмови:
Језик, култура, интеркултурност, комуникативни приступ и функционална употреба језика

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ЛИКОВНА КУЛТУРА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/ Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ПРОСТОР И КОМПОЗИЦИЈА - Композиција. Боје и емоције, стилизација облика. -Композиција линија, композиција боја, композиција облика - Равнотежа, контраст, понављање и степеновање облика, варијације. - Орнамент и арабеска. - Пропорције. Пропорције главе и тела. - Перспектива. Колористичка, ваздушна, линеарна перспектива.	12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми. - уочава препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме. - истражује и анализира постојеће радове на задату тему. - препознаје корелацију са другим предметима - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми. - схвата да није ограничен у креативности и да има подршку у експериментисању - користи адекватан прибор за израду рада на задату тему.	- презентује задату тему јасно и конкретно. - истиче циљ часа - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом. - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја. - мотивише ученике. -дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална (монолошка, дијалошка) - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна истраживања; – изражава, одабраним ликовним елементима, емоције, стање или имагинацију; – обликује композиције примењујући основна знања о пропорцијама и перспективи; – користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад; - разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих култура и епоха; – уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије; – учествује у заједничком креативном раду који обједињује рзличите уметности и/или уметност и технологију;	Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: – однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...); – однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...); – однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...); – разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме	- развој естетике - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора. - развој осећаја за економски потенцијал. - развој индивидуе. - решавање проблема и анализичко размишљање. - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	Математика - Пропорције Биологија - Животиње - Биљке Техника и информатика - Простор - Перспектива - Компјутерска графика

КОМУНИКАЦИЈА - Теме. Историјска, религијска и митолошка тема. - Оригинал, копија и плагијат. - Дигитална фотографија. - Кадар, селфи и аутопортрет. - Анимација. Процес креирања, стори борд. - Сцена. Обједињавање покрета, игре и звука. - Презентације.	12	- код цртачких техника, користи цртање графитном оловком разних мекоћа, користи туш и перо, дрвене боје, фломастере, пастел, цртање четкицом. - код сликарских те-хника користи темперу, водене боје (акварел), пастел, туш у боји. - код вајарских техника користи глину, глинамол и пластелин	- саветује их искуством при коришћењу одабране технике при извођењу радова. - подстиче ученике да на часовима користе специфичност предмета ликовне културе, да имају неограничену креативну слободу изражавања и размишљања. - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона, фото апарата, камера) при изради радова на одређену тему.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална (монолошка, дијалошка) - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући	концепт; разуме визуелне информације...); – повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...); – оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...); – организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...); – вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...); – употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму). Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка. - Самопроцена радова је вербална и писана. Најефикаснија је метода 3, 2, 1. Ученик сам припрема	- развој естетике - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора. - развој осећаја за економски потенцијал. - развој индивидуе. - решавање проблема и аналитичко размишљање. - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	Математика - Пропорције Биологија - Животиње - Биљке Техника и информатика - Простор - Перспектива - Компјутерска графика

УМЕТНОСТ ОКО НАС - Уметност и технологија. - -Уметничка занимања и продукти. - Савремена технологија и уметност. - Уметност око нас. Уметничка рециклажа, уметнички пројекти, хуманитарне акције... - Наслеђе.	12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми. - уочава препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме. - истражује и анализира постојеће радове на задату тему. - препознаје корелацију са другим предметима - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми. - схвата да није ограничен у креативности и да има подршку у експериментисању - користи адекватан прибор за израду рада на задату тему.	- презентује задату тему јасно и конкретно. - истиче циљ часа - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом. - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја. - мотивише ученике. -дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална (монолошка, дијалошка) - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна истраживања; – изражава, одабраним ликовним елементима, емоције, стање или имагинацију; – обликује композиције примењујући основна знања о пропорцијама и перспективи; – користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад; - разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих култура и епоха; – уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије; – учествује у заједничком креативном раду који обједињује рзличите уметности и/или уметност и технологију;	листић на коме уписује име, презиме, датум и назив рада. Затим кратко наводи: 3 ствари које сам научио на часу, 2 примера која илуструју то што сам научио, 1 ствар која ми није јасна или питање које бих поставио. Када се разговара о ликовним делима, ученик пише: 3 речи којима бих описао дело, 2 ствари које ми се највише допадају на делу, 1 ствар коју не разумем. Када се разговара о уметнику: 3 ствари због којих је уметник значајан, 2 дела која ми се највише свиђају, 1 питање које бих поставио уметнику. Када се ученик ликовно изражава: 3 ствари о којима сам размишљао током рада, 2 ствари које ми се свиђају на мом раду, 1 ствар коју бих променио. Или: 3 речи којима бих описао свој рад, 2 разлога због којих је мој рад оригиналан, 1 ствар коју бих урадио другачије. Важно је да ученик не наводи више од једне нејасноће или грешке, ни у случају када му ништа није јасно или сматра да је рад упропашћен. Издвајање само једне нејасноће или грешке постепено оспособљава ученика да идентификује најважнији пропуст и да се фокусира на његово уклањање или да дође до бољих идеја. Ученике је потребно навикавати да	- развој естетике - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора. - развој осећаја за економски потенцијал. - развој индивидуе. - решавање проблема и аналитичко размишљање. - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	Математика - Пропорције Биологија - Животиње - Биљке Техника и информатика - Простор - Перспектива - Компјутерска графика

					– прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући	листиће попуњавају брзо. Понекад је најважније оно чега се првог сете. Наставник може да прилагођава методу у складу са типом активности/задатка или да осмисли другачије чек-листе.		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У седмом разреду их има шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Понављање истих кључних појмова из разреда у разред не подразумева понављање истих садржаја и активности. У сваком разреду кључни појмови се разматрају из другог угла и надограђују новим појмовима и подпојмовима. Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе.

Циљ учења:

Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Кључне речи:

простор, облик, линија, боја, текстура, светлина.

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: МУЗИЧКА КУЛТУРА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/ Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ЧОВЕК И МУЗИКА - Барок. - Рођење опере. - Клаудио Монтеверди. - Облици вокално-инструменталне музике (ораторијум, кантата). - Инструментална музика: солистичко, камерно и оркестарско музицирање. - Инструментални облици: свита, кончерто гросо. - Антонио Вивалди, Јохан Себастијан Бах и Георг Фридрих Хендл. - Класицизам - Појам сонате и симфоније. - Жанрови класичне музике – опера, црквени жанрови, симфонијска, концертантна, камерна (посебно гудачки квартет), солистичка музика. - Јозеф Хајдн, Волфганг Амадеус Моцарт и Лудвиг ван Бетовен. - Развој српске црквене музике.	9	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - анализира задате мелодије, - препознаје корелацију са другим предметима, - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми, - схвата да није ограничен креативно при стварању мелодија, - пева песме по слуху самостално и у групи, - пева песме из нотног текста солмизацијом, - пева песме у комбинацији са покретом. - свира по слуху и из нотног текста, - креира пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, - ствара мелодије на задати текст	- презентује задату тему јасно и конкретно., - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми., - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при стварању композиција, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона) при стварању мелодија и ритмичких покрета	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	-повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у бароку и класицизму; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – разликује музичке форме барока и класицизма; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; – идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба; – изводи музичке приме-	- Настава Музичке културе подразумева учешће свих ученика. - Полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика - Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност, али и напредовање у односу на претходна постигнућа.	- компетенција за сарадњу, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/ прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање, - развој комуникације и значаја музичке уметности у модерном друштву.	Ликовна култура - барок, класицизам, сцена Верска настава - религија

МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ - Жичани: трзалачки и гудачки - Градитељске школе. - Појам симфонијског оркестра - Српски народни музички инструменти. **СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ** - Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. - Слушање световне и духовне музике барока и класицизма. - Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. - Слушање дела традиционалне народне музике. **ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ** - Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. - Певање песама у комбинацији са покретом. - Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. - Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.	6 4 13	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - анализира задате мелодије, - препознаје коорелацију са другим предметима, - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми, - схвата да није ограничен креативно при стварању мелодија, - пева песме по слуху самостално и у групи, - пева песме из нотног текста солмизацијом, - пева песме у комбинацији са покретом. - свира по слуху и из нотног текста, - креира пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, - ствара мелодије на задати текст	- презентује задату тему јасно и конкретно., - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми., - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при стварању композиција, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона) при стварању мелодија и ритмичких покрета	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	ре користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво	- Тако се у настави Музичке културе за исте васпитно-образовне задатке могу добити различите оцене, као и за различите резултате исте оцене, због тога што се конкретни резултати упоређују са индивидуалним ученичким могућностима - У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања	- компетенција за сарадњу, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/ прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање, - развој комуникације и значаја музичке уметности у модерном друштву.	Ликовна култура - барок, класицизам, сцена Верска настава - религија

- Извођење (певање или свирање једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/ тема) у стилу музике барока, класицизма. **МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО** - Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. - Креирање ритмичке пратње. - Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма.	4				– изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама;			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Ниједна област се не може изучавати изоловано од друге и бити сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике. Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја из живота ученика. Паралелно одвијање различитих музичких активности подстиче мисаону активност, драгоцену за развијање укупног менталног и психомоторног потенцијала ученика, и представља одличну основу за интеграцију са другим предметима.Настава усмерена на остваривање исхода даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање(певање и свирање) ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици. Основни методски приступ се темељи на звучном утиску, по принципу од звука ка нотној слици и тумачењу.Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање

Циљ учења:

Циљ учења предмета је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Кључне речи:

барок, ораторијум, кантата, свита, кончерто гросо, класицизам, соната, симфонија, камерна музика

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ИСТОРИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ/ - Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од индустријске револуције до завршетка Првог светског рата. - Историјски извори за изучавање периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио и визуелни).	3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна - рад на тексту, - истраживачка и експериментална	На крају часа ученик ће бити у стању да: - наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; - повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки,политички, друштвени, културни); - пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; - анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; - уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; - раздваја битно од небитног у историјској нараци препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва.прилика, друштвених и културних појава); – сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена;	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност и вођења свеске	- Компетенција за целоживотно учење - Вештина комуникације - Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција - Решавање проблема - Вештина сарадње - Вештине за живот у демократском друштву - Брига за здравље -Еколошка компетенција -Естетска компетенција	- Географија, - Ликовна култура, - Српски језик и књижевност, - Верска настава, - Математика
ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века) - Индустријска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). - Политичке револуције (узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма). - Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). - Свакодневни живот и култура (промене у начину живота).	24	- активно слушају, - постављају питања, - самостално се служе уџбеником, - читају, - посматрају и уочавају објекте и односе у простору; - бележе	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.					

- Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). - Живот Срба под османском и Хабзбуршком влашћу. - Српска револуција 1804–1835 (основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). - Развој модерне српске државе (аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). - Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина II, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић. **ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX В** - Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). - Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе –	31	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна - рад на тексту, - истраживачка и експериментална	– на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у средњем и раном новом веку; – идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; – изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; – пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; – на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности; – образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; – илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација; – разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини;	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност и вођења свеске	- Компетенција за целоживотно учење - Вештина комуникације - Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција - Решавање проблема - Вештина сарадње - Вештине за живот у демократском друштву - Брига за здравље -Еколошка компетенција -Естетска компетенција	- Географија, - Ликовна култура, - Српски језик и књижевност, - Верска настава, - Математика

право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). - Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). - Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић. **ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА** - Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). - Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). - Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна поли-	14	- слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна - рад на тексту, - истраживачка и експериментална	– илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву; – користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; – повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); – учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.	- усмени одговор, - тест у току полугодишта, - полугодишњи и годишњи тест, - реферат, - нема карта, - рад на часу, - уредност и вођења свеске	- Компетенција за целоживотно учење - Вештина комуникације - Рад с подацима и информацијама -Дигитална компетенција - Решавање проблема - Вештина сарадње - Вештине за живот у демократском друштву - Брига за здравље -Еколошка компетенција -Естетска компетенција	- Географија, - Ликовна култура, - Српски језик и књижевност, - Верска настава, - Математика

тика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). - Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис.					припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; – на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности; – образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; – илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација;			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Сви садржаји су дефинисани тако да буду у функцији остваривања исхода предвиђених програмом. Наставник има значајан простор за избор и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика.

Циљ учења:

Циљ учења Историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Кључне речи:

револуција, индустријско доба, Источно питање, људска права, уставност, Сретењски устав, уставна и парламентарна монархија, република, Кнежевина Србија, Краљевина Србија, Велики рат, либерализам, национализам, социјализам, империјализам, колонијализам, расизам

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ГЕОГРАФИЈА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА - Регионална географија, принципи регионализације. - Хомогеност и хетерогеност географског простора **ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ** - Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике. - Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка - основне географске карактеристике. - Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике	3 20	– прате и слушају наставниково излагање; – активно учествују у разговору, дискутују; - коментаришу наведене примере и излажу своје мишљење; – решавају добијене задатке; – постављају питања; – записују у свескама.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - рад на тексту, - истраживачка и експериментална.	– дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; – проналази на карти државе проучаване регије и именује их; – приказује на немој карти: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; – класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију; – анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; – објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	- историја, - биологија, - математика, - техника и технологија, - физика

- Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике. - Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса. **АЗИЈА** - Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела. Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. - Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. - Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. - Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси,	17	- активно слушају, - постављају питања, - самостално се служе уџбеником, - читају, - посматрају и уочавају објекте и односе у простору; - бележе, - слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - рад на тексту, - истраживачка и експериментална.	– проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; – укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; – тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; – описује узроке и последице урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; – доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; – уз помоћ географске карте објашњава специфичности појединих просторних целина и описује различите начине издвајања регија; – објасни формирање политичке карте у	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	- историја, - биологија, - математика, - техника и технологија, - физика

етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. - Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво **АФРИКА** - Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. - Афрички Медитеран и Сахарска Африка. - Подсахарска Африка **СЕВЕРНА АФРИКА** - Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке. - Природне одлике Северне Америка. - Становништво Северне Америке. - Насеља Северне Америке. - Привреда Северне Америке. - Политичка подела **ЈУЖНА АМЕРИКА** - Географски положај, границе и величина Јужне Америке. - Природне одлике Јужне Америке. - Становништво Јужне Америке.	12 6 5	- активно слушају, - постављају питања, - самостално се служе уџбеником, - читају, - посматрају и уочавају објекте и односе у простору; - бележе, - слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - рад на тексту, - истраживачка и експериментална.	света; – објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност; – доводе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; – препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама; – анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима нашој земљи; – изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	- историја, - биологија, - математика, - техника и технологија, - физика

- Насеља Јужне Америке. - Привреда Јужне Америке. - Политичка подела. **АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА** - Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. - Природне одлике Аустралије. - Колонијални период и становништво Аустралије. - Насеља Аустралије. - Привреда Аустралије. - Океанија – основна географска обележја. - Политичка и регионална подела **ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ** - Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. - Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.	4 5	- активно слушају, - постављају питања, - самостално се служе уџбеником, - читају, - посматрају и уочавају објекте и односе у простору; - бележе, - слушају, - размишљају, - присећају се, - описују, - дефинишу, - закључују, - успостављају везе, - дају одговоре, - постављају питања.	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава разговор, - помаже ученику да организује своја размишљања, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава исказивање стеченог знања, - проверава домаћи задатак, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, - групни, - индивидуализовани, - комбиновани - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - рад на тексту, - истраживачка и експериментална.	– истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; – описује улогу међународних организација у свету	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	- историја, - биологија, - математика, - техника и технологија, - физика

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано спроводи евалуацију и самоевалуацију процеса наставе и учења.

Циљ учења:

Циљ наставе географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.

Кључне речи:

регије Европе, Азија, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Аустралија и Океанија, поларне области.

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ФИЗИКА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
СИЛА И КРЕТАЊЕ - Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања. - Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон. - Динамичко мерење силе. - Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон. Примери - Равномерно променљиво праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања. - Тренутна и средња брзина тела. Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. - Графичко представљањ зависности брзине тела, од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања. **Демонстрациони огледи:** – Илустровање инерције тела помоћу папира и тега. – Кретање куглице низ Галилејев жљеб. – Кретање тела под дејством сталне силе. – Мерење силе динамометром. – Илустровање закона акције и реакције помоћу динамометара и колица, колица са опругом и других огледа (реактивно кретање балона и пластичне боце).	25	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	По завршетку седмог разреда ученик ће бити у стању да: – разликује скаларне и векторске физичке величине; – користи и анализира резултате мерења различитих физичкихвеличина и приказује их табеларно и графички; – анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; – примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; – покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање; – демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; – самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике, прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента;	- процена остваренооти циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Унутарпредметна компетенција -(физика 6. разред) - математика - географија - ликовна култура - хемија - техника и технологија

Лабораторијске вежбе - Одређивање сталног убрзања при кретању куглице низ жљеб. - Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине. **КРЕТАЊЕ ТЕЛА ПОД ДЕЈСТВОМ СИЛЕ ТЕЖЕ** - Силе трења - Убрзање при кретању тела под дејством силе теже. Галилејев оглед. - Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. - Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела. **Демонстрациони огледи:** – Слободно падање тела различитих облика и маса (Њутнова цев, слободан пад везаних новчића…). – Падање тела уразним срединама – Бестежинско стање тела (огледи са динамометром, с два тега и папиром између њих, са пластичном чашом која има отвор на дну и напуњена је водом). – Трење на столу, косој подлози и сл. – Мерење силе трења помоћу динамометра. **Лабораторијске вежбе** - Одређивање убрзања тела које слободно пада. - Одређивање коефицијента трења клизања.	12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	– покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења; – наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу; – прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води; – повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; – разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом; – демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...); – разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног тела на друго; – анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом грејања или хлађења;	- процена остварености циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Унутарпредметна компетенција -(физика 6. разред) - математика - географија - ликовна култура - хемија - техника и технологија

РАВНОТЕЖА ТЕЛА - Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. Разлагање сила. - Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена. Сила притиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела. **Демонстрациони огледи:** – Врсте равнотеже помоћу лењира или штапа. – Равнотежа полуге. – Услови пливања тела (тегови и стаклена посуда на води, Картезијански гњурац, суво грожђе у минералној води, свеже јаје у води и воденом раствору соли, мандарина са кором и без коре у води, пливање коцке леда на води…). **Лабораторијске вежбе** - Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона.	11	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	– наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере њеног рационалног коришћења.	- процена остварености циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Унутарпредметна компетенција -(физика 6. разред) - математика - географија - ликовна култура - хемија - техника и технологија
МЕХАНИЧКИ РАД И ЕНЕРГИЈА. СНАГА - Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења. - Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијална енергија. Гравитациона потенцијална енергија тела. - Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рада. - Закон о одржању механичке енергије.	15							Унутарпредметна компетенција -(физика 6. разред) - математика - географија - ликовна култура - хемија - техника и технологија

- Снага. Коефицијент корисног дејства. **Демонстрациони огледи:** – Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама, уз коришћење динамометра. – Коришћење потенцијалне енергије воде или енергије надуваног балона за вршење механичког рада. – Примери механичке енергије тела. Закон о одржању механичке енергије (Галилејев жљеб; математичко клатно; тег са опругом) **Лабораторијске вежбе** - Одређивање рада силе под чијим дејством се тело креће по различитим подлогама. - Провера закона одржања механичке енергије помоћу колица. **ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ** - Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање - Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. Унутрашња енергија и температура. - Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа. - Агрегатна стања супстанције. **Демонстрациони огледи:** – Дифузија и Брауново кретање. – Ширење чврстих тела, течности и гасова (надувани балон на стакленој посуди – флаши и две посуде са хладном и топлом водом, Гравесандов прстен, издужење жице,	9	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад		- процена остварености циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, седовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праће-	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Унутарпредметна компетенција -(физика 6. разред) - математика - географија - ликовна култура - хемија - техника и технологија

капилара...). **Лабораторијске вежбе** - Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже.			примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.			њу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм наставе и учења Физике за седми разред чине пет наставних тема и то Сила и кретање, Кретање тела под дејство силе теже и сила трења, Равнотежа тела, Механички рад, енергија и снага и Топлотне појаве. Препоручена дистрибуција часова по наставним темама је следећа: Сила и кретање - 25 часова, Кретање тела под дејство силе теже и сила трења - 12 часова, Равнотежа тела - 11 часова, Механички рад, енергија и снага - 15 часова и Топлотне појаве - 9 часова. Полазна опредељења при дефинисању исхода и конципирању програма физике били су усвојени Стандарди образовних постигнућа ученика у основној школи. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина и ставова које ученик стиче, гради и проширује у процесу остваривања наставе.

Циљ предмета:

Циљ учења Физике јесте да ученици стекну базичну језичку и научну писменост, оспособе се да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, образложе своје мишљење у оквиру дискусије, упознају природне појаве и основне природне законе и њихову примену у свакодневном животу, развију мотивисаност за учење и напредују ка достизању одговарајућих образовних стандарда.

Кључне речи:

кретање, сила, убрзање, Њутнови закони, сила теже, трење, равнотежа тела, механички рад, енергија, снага, топлотне појаве, температура.

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
РЕАЛНИ БРОЈЕВИ - Квадрат рационалног броја. - Решавање једначине $x^2 = a$, $a \neq 0$; постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$). - Реални бројеви и бројевна права. - Квадратни корен, једнакост $\sqrt{a^2} = \lvert a \rvert$ - Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. - Основна својства операција с реалним бројевима. - Функција директне пропорционалности $y = kx$, $k \in R\setminus\{0\}$. - Продужена пропорција.	21	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка, - запажа, - упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја - усмеравање активности ученика - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика,хемија, географија, техника и технологија) - похваљује ученике за добро одрађене активности и задатке -мотивише ученике за рад - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални - индивидуални - рад у пару Метод рада: - дијалошка - монолошка - илустративна - демонстративна - самостални рад - метод рада на тексту - метода практичног рада - хеуристичка	- израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција; – одреди бројевну вредност једноставнијег израза са реалним бројевима; – нацрта график функције $y = kx$, $k \in R\setminus\{0\}$ – примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама – примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима; – трансформише збир, разлику и производ полинома; – примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; – растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); – примени трансформације полинома на решавање једначина;	- иницијално тестирање ученика на почетку школске године - Контролни задатак (реални бројеви) - Писмени задатак (реални бројеви, Питагорина теорема) - Контролни задатак (цели алгебарски изрази) - Контролни задатак (многоугао) - Писмени задатак (цели алгебарски изрази, многоугао), - Контролни задатак (круг), - Писмени задатак (круг, обрада података)	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- физика 7. раз. (Графици , цртање и читање графика са слике) - хемија 7.разред (Процентни састав, Пропорције и примене) - техника и технологија 7. разред, -географија 5. разред (Размера, читање и писање размере) - математика 5. разред (Аритметичка средина) - математика 6. разред (Примена подударности)
ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА - Питагорина теорема (директна и обратна). - Важније примене Питагорине теореме. - Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројевима, итд. - Растојање између две тачке у координатном	19							
ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ Први део - Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. **Други део** - Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик	48							

полинома). - Квадрат бинома и разлика квадрата. - Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене. **МНОГОУГАО** - Појам многоугла. - Врсте многоуглова. - Збир углова многоугла. - Број дијагонала многоугла. - Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). - Обим и површина многоугла. - Тежишна дуж троугла. - Ортоцентар и тежиште троугла. -Сложеније примене ставова подударности. **КРУГ** - Централни и периферијски угао у кругу. - Обим круга, број π. - Дужина кружног лука. - Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. - Ротација. **ОБРАДА ПОДАТАКА** Средња вредност, медијана и мод	21 18 5	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка, - запажа, - упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја - усмеравање активности ученика - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика,хемија, географија, техника и технологија) - похваљује ученике за добро одрађене активности и задатке -мотивише ученике за рад - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални - индивидуални - рад у пару Метод рада: - дијалошка - монолошка - илустративна - демонстративна - самостални рад - метод рада на тексту - метода практичног рада - хеуристичка	– примени својства страница, углова и дијагонала многоугла; – израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; – конструише ортоцентар и тежиште троугла; – примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивним задацима; – примени својства централног и периферијског угла у кругу; – израчуна обим и површину круга и његових делова; – преслика дати геометријски објекат ротацијом; – одређује средњу вредност, медијану и мод	- Завршни тест Такође провера оставрености стандарда се врши кроз учеников рад домаћих задатака, као и ангажовању на часу и спремности за рад.	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- физика 7. раз. (Графици , цртање и читање графика са слике) - хемија 7.разред (Процентни састав, Пропорције и примене) - техника и технологија 7. разред, -географија 5. разред (Размера, читање и писање размере) - математика 5. разред (Аритметичка средина) - математика 6. разред (Примена подударности)

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

При избору садржаја и писању исхода за предмет математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања.
Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

Циљ предмета:

Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Кључне речи:

реални број, степен, квадратни корен, Питагорина теорема, полином, многоугао, ортоцентар и тежиште, круг, број π, ротација и средња вредност.

РАЗРЕД: ШЕСТИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА								
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
Наслеђе и еволуција **Јединство грађе и функције као основа живота**	12 34	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада - изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; – упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу; – одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота” према начину на који обављају животне процесе; – користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива; – разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева; – повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста – фосила;	- процена остварености циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција, - решавање проблема, - сарадња, - одговоран однос према околини, - естетичка компетенција	- Фактори угрожавања и значај заштите животне средине, Техника и технологија 6.разред - Грађа живих бића, Ликовна култура Биљни и животињски свет Географија 6,разред - Хемија: Органска и неорганска једињења

Порекло и разноврсност живота **Живот у екосистему** **Човек и здравље**	6 9 11	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада - изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	– идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима; – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; – идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; – предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима; – анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; – идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); – планира време за рад, одмор и рекреацију; – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; – аргументује предности вакцинације; – примени поступке збрињавања лакших облика крварења; – расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке и изведе одговарајуће	- процена остваренoти циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција, - решавање проблема, - сарадња, - одговоран однос према околини, - естетичка компетенција	- Фактори угрожавања и значај заштите животне средине, Техника и технологија 6.разред - Грађа живих бића, Ликовна култура Биљни и животињски свет Географија 6,разред - Хемија: Органска и неорганска једињења

					закључке -разматра,у групи шта и како је учио/учила и где та знања може да примени варијабилности, толеранције и прихватања различитости			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма:

Програм Биологије за седми разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на достизање исхода. Спирални програм подразумева да у сваком разреду из сваке области ученик усваја мању количину информација, до којих долази самостално уз подршку наставника. У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава, при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у претходним разредима и знањем стеченим неформалним образовањем, уз постепено подизање захтева. На тај начин се знања постепено проширују и продубљују, односно граде. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: наслеђивање и еволуција, јединство грађе и функције као основа живота, порекло и разноврсност живота, живот у екосистему и човек и здравље. (Исходи за шесту област посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима.) Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника

Циљ предмета:

Циљ учења Биологије је да ученик изучавањем биолошких процеса и живих бића у итеракцији са животном средином ,разуме значај биолошке разноврсности и потребу за одрживим развојем и развије одговоран однос према себи и природи

Кључне речи:

Правила наслеђивања особина, принципи грађе и функције, систематика, докази еволуције, структура популације, адаптације, мреже исхране, вируси, уравнотежена исхрана, прва помоћ, адолесценција, животне области, заштита биодиверзитета

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ХЕМИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас **Хемијска лабораторија** **Атоми и хемијски елементи**	**3** **8** **10**	- слушају предавање наставника и дискутују кроз питања о задатој теми, - прате и бележе предавања, - изводе закључке на основу нових сазнања, - повезују градиво, - учествују у дијалозима, - постављају питања, - изводе закључке на основу практичног рада, - користе уџбеник и другу литературу, - посматрају и прикупљају податке, - формулишу објашњења, - посматрају, - растварају, - мешају супстанце, - изводе једноставније реакције,	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	- идентификује и објашњава појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама - објашњава основну разлику између хемијских елемената и једињења, препознаје примере хемијских елемената и једињења у свакодневном животу; - правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама и показује одговоран однос према здрављу и животној средини; - експериментално појединачно и у групи испита, објасни физичка и хемијска својства супстанци и физичке и хемијске промене супстанци; - повезује физичка и хемијска својства супстанци са применом у свакодневном животу; - налази потребне информације у различитим изворима користећи основну хемијску терминологију и симболику; - представља структуру атома помоћу модела, хемијских симбола и формула; - повезује распоред електрона у атому елемената с положајем елемената у ПСЕ и својствима елемената; - представља структуру молекула и јона помоћу модела, хемијских симбола и формула;	- процена оствареноти циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење, - вештина комуникације, - предузимљивост, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција.	- свет око нас, - физика, - биологија, - математика, - ликовна култура, - техника и технологија

Молекули елемената и једињења, јони и јонска једињења **Хомогене и хетерогене смеше** **Хемијске реакције и хемијске једначине** **Израчунавања у хемији** **Водоник и кисеоник и њихова једињења. Соли**	**9** **11** **8** **11** **12**	- увежбавају основне лабораторијске технике, - цртају и праве моделе атома, - упознају хемијске симболе користећи ПСЕ - цртају и праве моделе кристалних решетки, - упознају хемијске формуле. - упоређују својства супстанци, - уочавају раствоpе у природи, - упознајусе са саставом ваздуха, - испитују растворљивост супстанци, - раздвајају смеше различитим поступцима. - састављају и уређују хемијске једначине, - врше једноставнија израчунавања, - састављају хемијске реакције. - упознају се са неметалима и њиховим једињењима, - користе лабораторијсек технике за испитивање својства супстанци	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	- разликује хемијске елементе и једињења на основу хемијских симбола и формула; - разликује типове хемијских веза,препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује са својствима тих супстанци; - објашњава по чему се разликују чисте супстанце од смеша и илуструје то примерима; - разликује хомогене и хетерогене смеше, наводи примере из свакодневног живота и раздваја састојке смеша; - објасни процес растварања супстанве и квантитативно значење растворљивости супстанце; -изводи израчунавања у вези са масеним процентним саставом раствора; - напише једначине хемијских реакција и објасни њихово квалитативно и квантитативно значење; - квантитативно тумачи хемијске симболе и формуле користећи појмове ралативна атомска и молекулска маса, количина супстанце и моларна маса - опише и објасни физичка и хемијска својства водоника и кесеоника; - разликује оксиде, киселине, хидроксиде и соли на основу хемијске формуле и назива, и опише основна својства ових класа једињења; - индикаторима испита и на pH скали процени киселост раствора; - тумачи ознаке са амбалаже супстанци/комерцијалних производа	- процена оствареноти циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење, - вештина комуникације, - предузимљивост, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција.	- свет око нас, - физика, - биологија, - математика, - ликовна култура, - техника и технологија

					закључке -разматра,у групи шта и како је учио/учила и где та знања може да примени варијабилности, толеранције и прихватања различитости			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма:

Програм наставе и учења Хемије првенствено је орјентисан на процес учења и остваривање исхода.Исходи су исказани о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи хемију.Они омогућавају да се циљ наставе хемиједостигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа.Исходи представљају ученичка постигнућа и као такава су основна водиља наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски конципиран.За сваку област/ тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се број часова по темама. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да да учи: смислено, проблемски, дивергентно, критички, кооперативно.

Циљ предмета:

Циљ учења Хемије је да ученик развије систем основних хемијских појмова и вештине за правилно руковање лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, да се оспособи за примену стеченог знања и вештина за решавање проблема у свакодневном животу у наставку образовања, да развије способности апстрактног и критичког мишљења, способност за сарадњу и тимски рад, и одговоран однос према себи, другима и животној средини

Кључне речи:

Хемија, супстанца,елемент, једињење, смеша, хемијска лабораторија,оглед, хемијско својство, хемијска промена/ хемијска реакција, атом ,молекул, јон ,ковалентна веза, јонска веза, хемијски симбол, хемијска формула, хемијска једначина, Периодни систем елемената, масени процентни састав, количина супстанце,оксид, киселина, хидроксид,со, pH вредност.

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ - Појам, улога и развој машина и механизама. - Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде. - Утицај дизајна и правилне употребе техничких средстава на здравље људи. - Зависност очувања животне средине од технологије. **САОБРАЋАЈ** - Машине спољашњег и унутрашњег транспорта. - Подсистеми код возила друмског саобраћаја (погонски, преносни, управљачки, кочиони). - Исправан бицикл/мопед као битан предуслов безбедног учешћа у саобраћај **Техничка и дигитална писменост** - Специфичности техничких цртежа у машинству - Ортогонално и просторно приказивање предмета.	6 6 18	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима - користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)	- предаје, - објашњава, - поставља питања, - мотивише ученике, - награђује, - координира наставом, - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - самосталан рад	Ученик ће бити у стању да: - повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада; – повеже ергономију са здрављем и конфором људи при употреби техничких средстава; – анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине; – истражи могућности смањења трошкова енергије у домаћинству; – разликује врсте транспортних машина; – повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом; – провери техничку исправност бицикла; – демонстрира поступке одржавања бицикла или мопеда; – самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално и просторно приказивање;	-У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. - У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др.). - Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). - Приликом сваког вредновања постигнућа по-	- Одговоран однос према околини - Естетичка - Одговоран однос према здрављу - дигитална, - рад са подацима и информацијама - комуникација.	-Екологија и животна средина Биологија 8.раз. Кретање и саобраћај - географија-5 разред

- Коришћење функција и алата програма за CAD. - Основне компоненте ИКТ уређаја. - Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. **Ресурси и производња** - Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и заштита животне средине. - Материјали у машинству (пластика, метали, легуре и др.). - Мерење и контрола – појам и примена мерних средстава (мерила). - Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са и без скидања струготине, савремене технологије обраде). - Елементи машина и механизама (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи). - Производне машине: врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња. - Појам, врсте, намена и конструкција робота (механика, погон и управљање). - Погонске машине – мотори (хидраулични, пнеуматски, топлотни). - Моделовање погонских машина и/или школског мини робота	20	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима - користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)	- организатор и реализатор наставе, - презентује, - утиче на развој свести ученика о значају и примени техничког цртања, као начина комуникације у техници, - развија осећај ученика за простор, тачност, уредност, прецизност и одговорност - прати постигнућа ученика	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - самосталан рад - истраживачки рад ученика	– користи CAD технологију за креирање техничке документације; – управља моделима користећи рачунар; – објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја; – аргументује значај рационалног коришћења расположивих ресурса на Земљи; – идентификује материјале који се користе у машинству и на основу њихових својстава процењује могућност примене; – користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења; – врши операције обраде материјала који се користе у машинству, помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду; – објасни улогу одређених елемената машина и механизама на једноставном примеру;	требно је да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу. На тај начин ученици ће бити подстакнути да промишљају о квалитету свог рада и начинима како га унапредити. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погоне стратегије учења.	- естетичка, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу - компетенција за учење.	- примена мултимедије у настави Информатика и рачунарство 5.раз - фактори угрожавања и значај заштите животне средине Биологија 6.раз.

Конструкторско моделовање - Проналажење информација, стварање идеје и дефинисање задатка. - Самосталан/тимски рад на пројекту. - Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација. - Реализација пројекта – израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. - Представљање идеје, поступака израде и производа. - Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. - Употреба електронске коресподенције са циљем унапређења производа. - Одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела. - Креирање рекламе за израђен производ.	**22**	- усваја и примењује знања, - развија вештине, ставове, одговорност и самосталност, - проналази потребне информације, - уочава, - разликује, - упоређује, - одабира, - налази решење, - формира идеју, - израђује техничку документацију - планира и реализује сопствени производ, - ствара (мери, обележава, обрађује), - контролише, - презентује	- упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковима за реализацију пројектних активности - организатор и реализатор наставе - пажљиви посматрач, - помагач када је то потребно, - давалац повратне информације - неко ко охрабрује - презентује, - саветује и одговара на питања ученика, - утиче на развој свести ученика о значају примене теоријских знања за израду предмета који имају употребни карактер и могу се користити у реалном окружењу - упознаје ученике са правилима рада у групи, -помаже у избору материјала и алата	Пројекте реализовати у паровима или малим групама. - У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационо-комуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ.	– образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса; – објасни основе конструкције робота; – класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом; – самостално/тимски истражи и реши задати проблем у оквиру пројекта; – изради производ у складу са принципима безбедности на раду; – тимски представи идеју, поступак израде и производ; – креира рекламу за израђен производ; – врши е-коресподенцију у складу са правилима и препорукама са циљем унапређења продаје; – процењује свој рад и рад других на основу постављених критеријума (прецизност, педантност и сл.).		- предузетништво, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална - комуникација.	Остварена је хоризонталка корелација међу предметима - појам алгоритма (Информатика и рачунарство 5. разред) - естетско процењивање (ликовна култура 6.разред)

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Наставни предмет Техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособља- вања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја. Програм наставе и учења за седми разред оријентисан је на остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање.
Циљ учења:
Циљ учења Технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.
Кључне речи:
машинство, саобраћај, техничка документација, енергетика, заштита личне безбедности и животне средине, предузимљивост и иницијатива.

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ИКТ - Обележавање логичке структуре и генерисање прегледа садржаја текстуалног документа. - Карактеристике рачунарске графике (пиксел, резолуција, RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика). - Рад у програму за растерску графику - Коришћење алата за снимање екрана. **ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ** - URL, DNS, IP адреса. - Хипервеза и хипертекст. - Електронска пошта, креирање налога, слање и пријем поште. - Електронска пошта (контакти, безбедност, нежељена пошта). - Рад на дељеним документима (текстуалним документима /презентацијама/упитницима.) у облаку.	10 4	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу - практична примена стечених знања - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка, - запажа, - упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује области, - ослања се на претходно искуство - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару метод рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту - метода практичног рада - хеуристичка	– разликује визуелну презентацију и логичку структуру текста; – користи алате за стилско обликовање документа и креирање прегледа садржаја у програму за обраду текста; – објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја; – креира растерску слику у изабраном програму; – креира векторску слику у изабраном програму; – користи алате за уређивање и трансформацију слике; – креира гиф анимацију, – креира видео-запис коришћењем алата за снимање екрана; – разликује појмове URL, DNS, IP адреса; – објасни појмове хипервеза и хипертекст; – креира, форматира и шаље електронску пошту; – обавља електронску комуникацију на сигуран, етички одговоран и безбедан начин водећи рачуна о приватности; – препозна непримерени садржај, нежељене контакте и адекватно се заштити; – сараднички креира и де-	Процена постигнућа се врши кроз тестове, сарадњу са другим ученицима. Такође провера остварености стандарда се врши кроз учеников рад домаћих задатака, као и ангажовању на часу и спремности за рад	- компетенција за учење. - естетска компетенција, - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	- Техника и технологија - 5.разред, - Српски језик – правопис, - Ликовна култура – естетско изражавање - Информатика и рачунарство -5. разред

РАЧУНАРСТВО - Рад са изабраним текстуалним програмским језиком у области 2Д графике. - Основне карактеристике изабране графичке библиотеке. - Методе за исцртавање основних геометријских облика. - Подешавање боја и положаја објеката. - Примена петљи и случајно генерисаних вредности на исцртавање геометријских облика.	14	- слуша, - учи, - логички размишља, - алгоритамски решава проблем, - вежба, - тестира програм, - отклања проблем, - уочава грешке, - демонстрира рад, - објашњава,	- објашњава, - демонстрира, - показује решења, - усмерава, - прати рад ученика, - коригује, - похваљује, -износи своје мишљење, - слуша мишљења ученика, - разматра предлоге ученика, - прати излагања ученика, - процењује рад, - оцењује	- дијалог, - практичан рад, - истраживачки рад ученика	ли документе у облаку водећи рачуна о одговарајућим нивоима приступа; – подешава хипервезе према делу садржаја, другом документу или веб локацији; – уз помоћ програмске библиотеке текстуалног програмског језика исцртава елементе 2Д графике; – употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцртавање сложенијих облика; – планира, опише и имплементира решење једноставног проблема; – проналази и отклања грешке у програму;	- посматрање, - тестирање, - провера знања путем израде практичних радова	- развој алгоритамског начина размишљања, - логичко решавање проблема, - развој мишљења, - сарадничке компетенције, - дигиталне компетенције,	- Информатика и рачунарство -5. разред, - Математика – рачунске операције, изрази, геометријске фигуре - Сви предмети
ПРОЈЕКТНИ ЗАДАТАК - Фазе пројектног задатка од израде плана до редстављања решења. - Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. - Вредновање резултата пројектног задатка.	8	- подела задужења у групи, - осмишљавање решења, - израда пројекта по фазама, - тестирање, - исправљање грешака, - приказ пројекта, - самовредновање	- подела задатака, - подела ученика у групе, - усмеравање рада ученика, - давање додатних објашњења и упутстава, - праћење и вредновање рада	- дијалог, - практичан рад, - истраживачки рад ученика	- сарађује са осталим члановима групе, - прикупља и одабира материјал, - представља пројектни резултат и закључаке, - користи могућности које пружају рачунарске мреже у сфери комуникације и сарадње, - креира, објављује и представља дигиталне садржаје користећи расположиве алате, - вреднује процес и резултате пројектних активности	- посматрање, - праћење, - вредновање резултата пројекта	- тимски рад, -сарадништво, - истраживашки рад, - решавање проблема, - комуникацијске вештине, - вештине излагања и демонстрације сопственог и тимског рада	Сви предмети

Циљ учења:

Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем

Кључне речи:

логичка структура и садржај документа, пиксел, резолуција, растерска и векторска графика, RGB и CMYK палете боја, гиф анимација, хипервеза, URL, електронска пошта, текстуални програмски језик, 2Д графика

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ - Примена националне батерије за праћење физичког развоја и моторичких способности (телесна висина, телесна маса, трчање 4x10, shutlle run, претклон у седу, скок у даљ из места, издржај у згибу, трбушњаци) - Вежбе за развој снаге, - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости, - Вежбе за развој брзине, - Вежбе за развој координације **АТЛЕТИКА** - техника истрајног трчања, - техника спринтерског трчања, деонице до 60 метара, - техника штафетног трчања, деонице 4x60м, - техника високог и ниског старта, - скок у вис (опкорачна техника) - скок у даљ („увинуће“ техника, припрема за корачну технику), - бацање кугле од 3 и 4 кг –бочна техника, - бацање „вортекс-а“ у даљ, - одељенско такмичење у атлетицитробој (трчања, бацања и скокови) **СПОРТСКА ГИМНАСТИКА** **Тло:** - колут напред (два повезана) - колут назад - мост	8 14 14	- вежба, - примењује вежбе - тестира физичке способности - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију - слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - размењује знања и мишљења - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност - стиче знања, активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (књиге, часописе, енциклопедије, интернет) - самостално процењује савладаност елемената технике, тактику, игру, правила - асистира - хода, - трчи,	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује, - подстиче, - саветује, - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање, - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - - процењује квалитет и ниво усвојеног знања,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад, -метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности, -тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- упоређује резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледава сопствени моторички напредак - примењује комплексе простих и опште припремних вежби у већем обиму и интензитету у самосталном вежбању - користи научене вежбе у спорту, рекреацији, животним ситуацијама ❖ - разликује атлетске дисциплине, -познаје различите врсте трчања и старта, - правилно држи куглу, вортекс, - правилно постављају руке и ноге код различитих техника трчања, - развија своје моторичке способности, применом вежбања из атлетике, - приказ научених техника кроз одељењско такмичење, -ученик користи усвојене технике кретања у игри, спорту	- Оцењивање се врши бројчано, на основу остваривања оперативних задатака и минималних образовних захтева. -Праћење напретка ученика обавља се сукцесивно у току целе школске године, на основу јединствене методологије која предвиђа следеће тематске целине: - стање моторичких способности, -усвојене здравствено хигијенске навике, -достигнути ниво савладаности моторних знања, -однос према раду; - праћење и вредновање моторичких способности врши се на основу савладаности програмског садржаја којим се подстиче развој оних физичких способности за које је овај узраст критичан	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - сарадња - естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву	- Математика 5.р: „Мерење дужине“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Мерење физичких способности: скок удаљ и претклон на клупици“ - Физика 6.р: „Мерење времена“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Мерење физичких способности: 4x10м, издржај, „shutlle run“ - Математика 5.р: „Појам угла“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Техника спринтерског трчања и ниски старт“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Техника бацања кугле“, „Техника бацања вортекса“ - Физика 6.р: „Кретање у свакодневном животу“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Технике трчања-истрајно и спринтерско

- летећи колут (из места и залетом) , - премет странце упором „звезда“, - два повезана премета странце упором. - став на шакама, колут напред уз помоћ, - став на шакама, колут напред, - премет странце упором са окретом за 180 до става на једној нози, другом заножити, - залетом премет странце упором са окретом за 180 до става на једној нози, припремне вежбе за рондат, - обнављање елемената из млађих разреда, - колут напред и назад из става раскорачног до става раскорачног, - колут летећи преко препреке, - састав на тлу комбинован од елемената из петог и шестог разреда **Греда ниска** - наскок- суножним одскоком суножни доскок(једна нога мало испред друге), - ходање у успону, са згрченим предножењем, са одножењем, са заножењем, са високим предножењем, - окрет у успону, - равнотеже (вага претклоном и заножењем) - суножним одскоком скок пружено и доскок на једну ногу, друга је у предножењу - саскок згрчено		- изводи скокове у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих почетних положаја, - ради издржаје, ставове, - изводи основне гимнастичке елементе, - дружи се, - навија, - процењује и анализира себе и друге, - асистира, - помаже другим ученицима у раду, - вежба, - примењује вежбе, - упоређује, - самостално закључује, -исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност, - стиче знања , - активно учествује у раду на часу , - разуме урађено и уме да то примени, - хода са обилажењем и прекорачивањем препрека, - хода по греди у успону, са предножењем, заножењем, - изводи основне гимнастичке елементе, - изводи равнотеже - изводи поскоке на греди - изводи окрете - изводи саскоке	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује, - подстиче, - саветује, - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање, - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - - процењује квалитет и ниво усвојеног знања,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад, -метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности, -тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	-користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри - схвата вредност спортске гимнастике за сопствени развој, - процењује сопствене могућности, - поседује осећај за покрет и простор, - одржава равнотежу у различитим положајима, кретањима, - изводи ротације тела, - показује минимум знања и умешности, - развија своје моторичке способности применом вежби из гимнастике, -користи научене елементе у свакодневном животу, - правилно се понаша на вежбалиштима, - примењује достигнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу,	период због њихове трансформације под утицајем физичких активности, - Усвојеност здравствено- хигијенских навика прати се на основу утврђивања нивоа правилног држања тела и одржавања личне и колективне хигијене. - Степен савладаности моторичких знања и умења спроводи се на основу минималних програмских захтева. -Однос према раду вреднује се на основу редовног и активног учествовања у наставном процесу, такмичењима и ван школским активностима. - При оцењивању физичких способности узима се у обзир ниво личних физичких способности сваког појединца, остварен у току школске године, према његовим индивидуалним могућностима.	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Биологија 7. р: „Мишићни систем“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р:„Премет странце упором“, „Вежба на греди“ *Хоризонтална корелација - Математика 5.р: „Појам угла“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Став на шакама, колут напред“, „Припремне вежбе за рондат“ - Биологија 7. р: „Скелетни систем-грађа кости“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Летећи колут“, „Вежба на греди“ *Хоризонтална корелација

Греда висока: - наскок у упор одножно десном (левом), - окрет за 90 - упор клечећи на десној са заножењем леве (мала вага) - кретања са ниске греде извести на високој - лагана трчања, ходања на прстима, ходање докорацима - скок суножним одскоком и доскок на једну ногу - саскок пруженим телом са окретом за 90 или 180 - наскоци (у упор чучећи; у упор предњи одножно; сед „амазон“) - галоп, дечји поскоци, мачји скок - окрети на једној нози за 180 - саскоци (предножно разножити, са окретом за 360) - комбинације вежби најмање две дужине греде **Прескок:** - разношка и згрчка, коњ у ширину висине 110 cm, - усавршавање фазе првог и другог лета - разношка и згрчка, коњ у ширину висине 120 cm за девојчице и 125 cm за дечаке - припремне вежбе за прескоке са заножењем **ТИМСКЕ И СПОРТСКЕ ИГРЕ** ОДБОЈКА - Одбојкашки став и кретње у ставу - Техника додавања лопте прстима - Техника одигравања лопте чекићем - Доњи сервис, горњи сервис - Техника смеча - Техника блока (јединични и двојни блок - Правила игре - Игра две екипе са применом правила - Систем игре 6:0, 4:2, 5:1 - Игра са задатком „Лелујави“ сервис	18	- хода са обилажењем и прекорачивањем препрека - хода по греди у успону, са предножењем, заножењем, - изводи основне гимнастичке елементе - изводи равнотеже - изводи поскоке на греди - изводи окрете - изводи саскоке - процењује и анализира себе и друге, - асистира, - помаже другим ученицима у раду - вежба, - примењује вежбе, - упоређује, - самостално закључује, - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу , - разуме урађено и уме да то примени	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује, - подстиче, - саветује, - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање, - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - - процењује квалитет и ниво усвојеног знања,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад, -метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности, -тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- приказује научене елементе гимнастике - користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри - схвата вредност спортске гимнастике за сопствени развој - примењује мере безбедности у вежбању у школи и ван ње - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - решева конфликте на друштвено прихватљив начин - прихвата победу и пораз - уважава различите спортове без обзира на лично интересовање - вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту - подстиче породицу на редовно вежбање - повезује значај вежбања за одређене професије - повезује врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље	- За контролу физичких способности примењује се батерија тестова - телесна висина и тежину тела - трчање 4x10m - трчање shutlle run, -дубоки претклон у седу, - скок у даљ из места, - трбушњаке за 30s - издржај у згибу Провера се врши на почетку и крају школске године помоћу критеријума за процену физичког развоја и физичких способнсти. - Оцену **пет** добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје физичке способности и чији резултати знатно превазлазе стандарде узраста, који у спортско техничким достигнућима знатно прелазилази постављене захтеве и који има веома активан однос према физичкој култури. - Оцену **врло добар** 4 добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје физичке способно-	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Биологија 7. р: „Скелетни систем-грађа кости“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Летећи колут“, „ Вежба на греди“ *Хоризонтална корелација - Математика 5.р: „Појам угла“ - Физичко и здравствено васпитање 7.р: „Прескок разношка и згрчка“ *Вертикална корелација

КОШАРКА - држање лопте, основни ставови у нападу са лоптом, заустављање у став - хватања и додавања лопте у месту и кретању - вођење лопте - пивотирање - дриблинг у месту и кретању - двокорак, скок шут, шут из места - основни став у одбрани, кретање у одбрани, чување нападача са лоптом - ситуациона игра 1:1 - сарадња два и три играча у позиционој игри и контранападу(обука кроз игру) - игра 3:3 и 4:4 (на један кош) - позициона игра 3:3 и 5:5 - игра „2:2“ по принципу „додај и утрчи“ - финте (продор, шут) - демаркирање - повезивање елемената технике у акционе целине (хватање, дриблинг, шутирање) - игра са применом правила	10	- хода, трчи, - скаче без лопте и са лоптом, - баца, хвата, води, додаје лопту, - изводи дриблинг и пивотирање, - изводи двокорак, - изводи шут и скок-шут, - игра у нападу и одбрани у различитим формацијама , - размењује знања и мишљења, - анализира, - зна своје место у екипи, - зна своју улогу у тиму, - помаже другим ученицима у раду, - слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује, - подстиче, - саветује, - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање, - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - - процењује квалитет и ниво усвојеног знања,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад, -метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности, -тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- демонстративни приказ усвојених елемената технике - користи елементе технике кошарке у игри - примењује основна правила игре - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - демонстративни приказ игре - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин - зна да прихвати победу и пораз - учествује на унутар одељењским такмичењима - повезује врсте вежби , игара и спорта са њиховим утицајем на здравље - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - уважава различите спортове без обзира на лично интересовање	сти, чији резултати превазилазе стандарде узраста, који у спортско техничким достигнућима прелазилази постављене захтеве и који има веома активан однос према физичкој култури. - Оцену **добар** 3 добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје физичке способности у границама стандарда, чији су резултати у спортско техничким достигнућима у границама минималних образовних захтева, чији је однос према физичкој култури задовољавајући. - Оцену **довољан** 2 добија ученик који у току школске године није побољшао своје физичке способности, чији су спортско технички резултати испод утврђених стандарда и који не показује минимум интересовања за физичку културу.	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Математика 5.р: „Врсте кретања-праволинијско и кружно“ - Физичко 7. р: „Вођење лопте у месту и кретању“ *Вертикална корелација - Физика 6.р: „Кретање у обичном животу“ - Физичко 7. р: „ Основни кошаркашки став-паралелни и дијагонални“ *Вертикална корелација - Биологија 7.р: „Мишићни систем“ - Физичко 7. р: „Штафетне игре са лоптом за развијање снаге“ *Хоризонтална корелација
ФУТСАЛ - вођење и контрола лопте - примање и додавање лопте различитим деловима стопала - шутирање на гол и основе игре у нападу (откривање) - одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање) - вежбе са два и три играча - колективна игра у нападу и одбрани - игра са применом правила и суђењем	10							
РУКОМЕТ - техике држања, хватања и додавања лопте - додавање кратким и дугим замахом - техника вођења, додавање и хватање лопте - техника шута-из корака, скок шут, трокорак - финта	10							

- игра са применом правила (игра се на основу научених елемената технике) - примена тактике у одбрани и нападу - игра на 2 гола уз примену правила и суђење СТОНИ ТЕНИС - основни ставови, рад ногу, покрети руку - врсте држања рекета - форхенд и бекенд ударци без ротације - школски сервис обема странама, пријем сервиса - пимпл игра обема странама - форхенд и бекенд ударци са ротацијом - форхенд и бекенд резане лоптице - штоп ударци - гуране лоптице - ударци офанзивног карактера - форхенд ударац (контраударац) - игра сингл уз примену научених елемената - игра дубл уз примену научених елемената - основна правила - игра сингл са правилима - игра дубл са правилима - игра сингл и дубл са правилима и суђењем **ПЛЕС И РИТМИКА** - народно коло „Моравац“ (4 варијанте, савладати 5.) - народно коло из краја - вежбе са вијачом-дупли провлак унапред - вежбе са обручем - вежбе са лоптом - Енглески валцер (основни кораци) - састав са вијачом-дупли провлак кружењем вијаче уназад - састав са лоптом - састав са обручем - основни кораци rock n roll	16

ПОЛИГОНИ - полигон спортских игара - полигон са елементима гимнастике - полигон са препрекама **ФИЗИЧКО ВЕЖБАЊЕ И СПОРТ** - основна подела вежби, - функција скелетно-мишићног система - основна правила одбојке - понашање према осталим субјектима у игри (судијама, играчима супротне и своје екипе) - чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању - облици насиља у физичком васпитању и спорту - навијање,победа, пораз, решавање спорних ситуација - писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта - вежбање у функцији сналажење у ванредним ситуацијама - значај вежбања за одбрамбено-безбедносне потребе - повезаност физичког вежбања и естетике - породица и вежбање - планирање вежбања		- подиже, носи, окреће, баца, хвата, води, котрља, реквизите на различите начине - хода, трчи, скаче, прескаче, провлачи се заобилази справе - развија тимски и такмичарски дух - помаже другим ученицима у раду - тестира своје способности, - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију, - користи основну терминологију вежбања - објашњава сврху и значај физичког вежбања - поштује правила понашања на просторима за вежбање, као и на спортским манифестацијама - зна основна правила одбојке - примењује и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама - прихвата сопствену победу и пораз у складу са „ферплејом“ - примењује мере безбедности приликом вежбања - навија и бодри екипе на социјално прихватљив начин - користи различите изворе информација из области спорта - користи вежбање као припрему за	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује, - подстиче, - саветује, - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање, - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - - процењује квалитет и ниво усвојеног знања,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад, -метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности, -тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- користи научене технике из атлетике, гимнастике, спортских игара у свакодневном животу - одговорно се односи према справама и реквизитима - повезује врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље - примењује усвојене вештине у ванредним ситуацијама - вреднује утицај примењених вежби на организам - процењује ниво сопствене дневне физичке активности - користи различите вежбе за побољшање својих физичких способности - процењује последице недовољне физичке активности - примењује мере безбедности у вежбању у школи и ван ње - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - примењује и поштује правила игара у складу са етичким нормама - примерено се понаша као учесник или као посматрач на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин			- Физика: 6. разред „Узајамно деловање тела у непосредном додиру“ - Физичко 7.р: „Полигон“ *Вертикална корелација

ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ - утицај аеробног вежбања (ходања, трчања) на кардио-респираторни систем - здравствено-хигијенске мере пре и после вежбања, - значај употребе воћа и поврћа и градивних материја у исхрани, - подела енергетских напитака и последице њиховог прекомерног конзумирања, - прва помоћ након површинских повреда (посекотина и одеротина), - вежбање у различитим временским условима, - чување околине при вежбању, - последице конзумирања дувана и алкохола, - додаци исхрани-суплементи, - вежбање и менструални циклус, - значај заштите репродуктивних органа приликом вежбања		- гради правилан однос према вежбању здрављу и раду - брине о свом здрављу, личној хигијени, хигијени простора, правилној исхрани * користи знања о врсти, подели намирница и значају које оне имају за правилан раст и развој, - препознаје штетност и последице конзумирања енергетских напитака, дувана и алкохола, - правилно реагује у случају повреде, - пружа прву помоћ, - чува животну средину током вежбања, - развија и негује здравствену културу - примењује мере заштите, чувања себе и других током вежбања	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује, - подстиче, - саветује, - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују, - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање, - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - - процењује квалитет и ниво усвојеног знања,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад, -метод усменог излагања-вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности, -тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- користити различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекреативних активности - прихвата победу и пораз - подстиче породицу на редовно вежбање - правилно реагује и пружа основну прву помоћ приликом повреда, - чува животну средину током вежбања, - води рачуна о репродуктивним органима приликом вежбања, - препознаје последице конзумирања дувана, алкохола, и штетних енергетских напитака исхрани,	- Оцену **недовољан** 1 у принципу не би требало да добије ни један ученик. Ученик чије су физичке способностио пале, и који не испуњава очекиване стандарде као и који не показује ни минимум интересовања за одржавање својих физичких способности, а који је здрав упућује се на корективно – педагошки рад.	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Основни принципи реализације наставе: јасноћа наставног процеса; оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; избор рационалних облика и метода рада; избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима; функционална повезаност делова часа; унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме, при избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада. Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода.

У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају ангажовање целокупног локомоторног апарата. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби.

Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке. У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује: стање физичких способности, стање здравља и хигијенских навика, достигнути ниво савладаности моторичких вештина и однос према раду.

Циљ учења:

Циљ учења физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Б)

ИЗБОРНИ ПРОГРАМ

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
1.Људска права **2.Демократско друштво** **3.Процеси у савременом свету** **4.Грађански активизам**	8 9 7 10	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме, - истражује и анализира, - прикупља податке, - доноси закључке, - размишља у ширем контексту, - постаје свестан своје локалне заједнице и њене улоге у животу свих њених чланова, - упознаје своју околину, - проналази решења, - презентује их самостално и као члан тима, - упознаје се са поделом задужења у овкиру једног пројекта.	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема - саветује их искуством - додстиче ученике да слободно разговарају о проблемима које имају у својој локалној заједници и школском окружењу, - координира радом ученичких тимова, - пружа подршку при одабиру теме и њеној реализацији.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– наведе и опише основне карактеристике људских права; – својим речима опише везу између права појединца и општег добра; – дискутује о односу права и правде и о сукобу права; – образложи личну одговорност у заштити свог здравља; – штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; – образложи сврху постојања политичких странака; – аргументује потребу ограничења и контролу власти; – наведе кораке од предлагања до усвајања закона; – образложи на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Народне скупштине; – препозна и одупре се различитим облицима вршњачког притиска; – препозна опасност када се нађе у великој групи људи и заштити се; – учествује у организацији, реализацији и евалуацији симулације Народне скупштине; – у дискусији показује вештину активног слушања,	- процена остваренсоти циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и активности на часу, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак.	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе - решавање проблема и аналитичко размишљање, - развој комуникације, - развитак свести о екологији, друштвеној одговорности, личној одговорности појединца, - решавање проблема самостално или као члан групе - способност покретања иницијативе, - развој активизма, - развој грађанске свести - развој моралних карактеристика, - развој припадности.	

					износи свој став заснован на аргументима, комуни-цира на конструктиван начин;			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Изборни програм Грађанско васпитање за седми разред основног образовања и васпитања организован је, као и програм за претходни разред, по моделу спирале, што значи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам), али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише, јер између њих постоји природна веза.

Циљ учења:

Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа,вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.

Кључне речи:

права и одговорности, демократско друштво, партиципација, дигитално насиље, ставови

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ВЕРСКА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
I – УВОД Упознавање садржаја програма и начина рада. **II – БОГОПОЗНАЊЕ** - Процес сазнавања - Личносно познање - Познање Бога - Бог је један, али није сам **III - СИМВОЛ ВЕРЕ** - Сабори као израз јединства Цркве - Васељенски сабори - Символ вере - Богочовек Христос **IV - СВЕТОТАЈИНСКИ ЖИВОТ ЦРКВЕ** - Светотајински живот Цркве - Света Литургија – светајна Цркве - Свете Тајне крштења и миропомазања - Света Тајна исповести	1 5 6 11	- Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. - слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми. - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме. - истражује и анализира. - прикупља податке - доноси закључке., - размишља у ширем контексту, - повезује елементе из црквеног и свакодневног живота.	Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	По завршетку теме ученик ће : - моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 7. разреда основне школе; - моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања, - моћи да уочи да су знање и учење важни у његовом животу; - моћи да кроз очигледне примере и експерименте закључи да постоје различити начини сазнавања - моћи да кроз примере из личног искуства уочи да једино онај кога заволимо за нас постаје личност – непоновљиво и бескрајно важно биће, - моћи да повезује личносно познање са нашим познањем Бога; - моћи да препозна да нам Христос открива Бога као љубавну заједницу три личности;		- комуникација, - дигитална компетенција, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - компетенција за целоживотно учење, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - одговорно учешће у демократском друштву	

- Света Тајна брака - Монашка заједница - Света Тајна рукоположења - Молитвословља Цркве **V - СРПСКА ЦРКВА КРОЗ ВЕКОВЕ** - Света браћа Кирило и Методије - Свети Сава - Срби светитељи - Крсна слава и обичаји - Српска црквена баштина	13	- препричавање библијске приче о богочовечанској личности Исуса Христа. - решавање квиза на тему празника Вазнесења и Педесетнице.	- развијање код деце осећаја за припадност заједници и литургијском начину живота	Облици рада: - фронтални - индивидуални Методе рада: - демонстрациона - метод рада на тексту - метода практичних радова - монолошка - дијалошка	- моћи да препозна да култура и писменост Словена имају корен у мисионарској делатности просветитеља равноапостолних Кирила и Методија; - моћи да објасни просветитељску улогу и значај Светога Саве за српски народ; - бити подстакнут да доживи српске светитеље као учитеље хришћанских врлина;		- комуникација, - дигитална компетенција, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - компетенција за целоживотно учење, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу,	

Циљ учења:

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) јесте да пружи целовит православни погледна свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот(историјску реалност Цркве) и есхатолошки живот(будућу димензију идеалног).То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се хришћанско виђење живота и постојања света излаже у веома отво реном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне цркве) овухвата све позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све то остварује се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и делатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота(однос с Богом, са све том, с другим људима и са собом.

Задаци наставе православног катихизиса (веронауке) јесу да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу, другачијем и савршеном у односу на нас, као и отвореност и однос према другим личности ма, према људима као ближњима, а тиме се буди и развија свест о заједници са Богом и са људима и посредно се сузбија екстремни индивидуализам и егоцентризам;
- развије способност за постављање питања о целини и коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у за једници, о феномену смрти, о односу са природом која нас окружује, као и сопственој одговорности за друге, за свет као творевину Божију и за себе,
- развије тежњу ка одговорном обликовању заједничког живота са другим људима из сопственог народа и сопствене цркве или верске заједнице, као и са људима, народима, верским заједницама и културама другачијим од сопствене, ка изналажењу равнотеже између заједнице и властите личности и ка остваренју сус рета са светом, са природом, и пре и после свега, са Богом;
- изгради способност за дубље разумевање и вредновање културе и цивилизације у којој живе, историје човечанства и људског стваралаштва у науци и другим областима;
- изградисвест и уверење да свет и живот имају вечни смисао, као и способност за разумевање и преиспитивање сопственог односа према Богу, људима и природи.

Напомена: у току школске године планирана је посета храму Св. Ђорђа на Лазареву суботу, као и неколико обилазака неког од храмова, у зави сности од објективних могућности (удаљеност, време, итд).

Кључне речи:

Литургија, причешће, Свете тајне, пост, исповест, покајање

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: РУСКИ ЈЕЗИК								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
1. **Повторяем!** (Понављање градива претходног разреда; - Представљање себе, своје породице и пријатеља; - Разговор о родном месту; - Распитивање о реду вожње, средстава градског превоза; - Распитивање о путу и пружање информација о путу) 2. **Урок 1:** **Семейные будни и праздники** (Разговор о свакодневници и оба-везама у породици; - Разговор о породичним традицијама - Породичне прославе, јубилеји; - Разговор о односу између младих и њихових родитеља; - Изражавање слагања и неслагања; - Изношење свог мишљења) 3. **Урок 2:** **Где лучше жить:** **в городе или деревне?** (Навођење предности и мана живота у граду и на селу; - Резервација хотелске собе - Информисање о хотелском смештају и услугама - Образлагање избора дестинација(хотела)		Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на теме часа (дијалози, наративни текстови и сл.); - реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање и проширивање лексичог фонда; - самостално закључивање, - практично примењивање стеченог знања; - истраживање и упоређивање словенских култура (српске и руске), - читање, - разговор, - размењивање знања и мишљења, - анализа, - исказивање властитих судова приликом анализе текстова, - самостално тумачење,	- упознаје ученике са циљевима и садржајима часа. - упознаје ученике са правилима рада на часу. - мотивише ученике да активно учествују на часу. - подстиче ученике да сами изводе закључке поводом одређене наставне јединице; - додстиче ученике на разумевање, учење и функционалну писменост; - усмерава активности ученика - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја; - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик, енглески језик, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање, географија, историја,	- фронтални, - индивидуални, - групни рад, - рад у пару - текстуална, - дијалошка, - монолошка метода; - метода писаних радова, - интерактивне методе - комуникацијска, - дијалошка - демонстративна метода, - конкретизација - поредбена - дескриптивна метода, - допуњавање - систематизовање	– разумевање текстова који се односе на теме породице, празника, живота у великим и малим срединама; - представљање себе, својих интересивања и тражење/давање информација личне природе; - размењивање информација коришжењем усвојених језичких садржаја; - описивање културолошких сличности и разлика, - упућивање на заједничке активности, - исказивање предлога, савета и др.	-оцењивање посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање - диктати - дијагностички тестови, - самоевалуација, - језички портфолио, - пројектни задаци - писмени задаци, - иницијални и завршни тестови, - тестови нивоа А2+	- компетенција за учење; - комуникација; - естетичка компетенција; - компетенција за рад с подацима и информацијама; - компетенција за сарадњу; - компетенција за решавање проблема; - компетенција за одговоран однос према здрављу; - дигитална компетенција; - вештина комуникације; - сарадња.	- Српски и енглески језик: придеви, заменице, предлози, - Географија: подаци о местима становања, географске одлике Србије и Русије, - Техника и технологија: саобраћај, - Историја: познавање основних историјских података о Србији и Русији - Музичка култура: музички жанрови

- Разговор о очекивањима приликом размене ученика; - Разговор о занимљивим местима Русије;) 4. **Урок 3: Как живёт молодёжь?** (Поређење интересовања младих у Србији и Русији; Представљање омиљеног места за провошење слободног времена; Компарација придева и прилога; Употреба присвојних заменица свой, его, её, их) 5. **Систематизация**		- истицање индивидуалности, - неговање говорне и писане језичке културе	техника и технологија)			Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.		

В)

ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈУ ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ, ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ И АКТИВНОСТИ

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ, ВАЈАЊЕ – СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
Цртање Сликање Вајање	12 12 12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме - истражује и анализира постојеће радове на задату тему -препознаје корелацију са другим предметима - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми - има потпуну слободу при одабиру мотива на задату тему - схвата да није ограничен креатив и да има подршку у експериментисању - користи адекватан прибор за израду рада на задату тему - код цртачких техника, користи цртање графитном оловком разних мекоћа, користи туш и перо, дрвене боје, фломастере, пастел, цртање четкицом.	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућечег решавања конкретног проблема, - саветује их искуством при коришћењу одабране технике при извођењу радова - подстиче ученике да на часовима користе специфичност предмета ликовне културе, - да имају неограничену креативну сло-	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	- да се ученик оспособи за коришћење адекватне терминологије при конверзацији, - да ученик савлада што више ликовних техника, - да вреднује свој резултат сходно циљу часа - да разуме и прихвати другачији начин рада на часу, који се разликује од рада на часовима где се знање усмено или писмено репродукује, - да развија такмичарски дух, али и да савлада тимски рад и рад у пару - да препознаје технике, уметничке правце и стилове, - да стиче осећај важности визуелне уметности и опште културе, - да буде способан да преузме иницијативу, - да развије индивидуалност, - да је оспособљен да размишља ван стандардних оквира,	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини извођења радова, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе, - решавање проблема и аналитичко размишљање - развој комуникације и значаја визуелне уметности у модерном друштву	

		- код сликарских техник користи темперу, водене боје (акварел), пастел, туш у боји - од вајарских техника користи глину, глинамол и пластелин.	боду изражавања и размишљања, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона, фото апарата, камера) при изради радова на одређену тему.		- уочава примену стеченог знања из ликовне културе у свакодневном животу			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм предмета цртања, сликања и вајања формиран је са идејом развоја бољег визуелног образовања ученика – развоја индивидуализма и тимског духа, појавом и употребом експериментисања у креативном процесу, развоју опште културе ученика и антрополошком утицају визуелне уметности на друштво, оспособљавању за употребу разних ликовних техника и примени на самом часу и ван њега, коришћење и препознавање уметности у новим медијима, упознавање са ликовним фондом локалне и шире заједнице. Предмет цртања, сликања и вајања поседује могућност сталне надградње и примене стечених знања код ученика и није ограничен конкретним разредом, што може да се односи и на исходе – могу се примењивати и у наредним разредима.

Циљ учења:

Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Кључне речи:

површина, облик, линија, боја, текстура, контраст, маса/ волумен, материјал, димензије

РАЗРЕД: ПЕТИ	ПРЕДМЕТ: ШАХ – СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
УВОД - упознавање са циљевима и задацима програма и начином рада **СРЕДИШЊИЦА** **Привремене и трајне предности. Концепти и примери** - начин реализације трајних предности, начин реализације привремених предности, фактор времена **Тактика у игри и њен значај** - реализација предности у средишњици путем комбинаторних мотива, утврђивање кроз примере из праксе **Комбинаторна игра кроз практичне примере. Напад на краља** - напад на заосталог краља у центру, отварање линија, уништавање одбране, утврђивање кроз примере из праксе; великани шаха: Адолф Андерсен; његов допринос жртвеном стилу игре. Андерсенове партије: "бесмртна", "вечито зелена"; напад на рокадни положај краља (жртва на пољу H7, итд.); утврђивање кроз примере из праксе и активно решавање задатака; напад пешацима при супротносмерним рокадама; утврђивање кроз примере из праксе и активно решавање задатака	3 3 6 3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака	- ученик зна привремене и трајне предности у игри, - упознат је са тактикама у игри, - зна значај тактика, - зна да примени научене тактике, - упознат је са концептом блокаде, - уме да разликује повољне и неповољне измене фигура	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак,	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

Позиционa игра са примерима из праксе - концепт блокаде; повољна и неповољна измена фигура; **Одигравање партија** - турнир ученика **ЗАВРШНИЦА** **Начин реализације предности или спасавања из тешке ситуације у завршници путем комбинаторних мотив** - комбинације у завршницама лаких фигура; комбинације у завршницама лаке фигуре са топом; комбинације у пешачким завршницама. **Примери са једним пешаком на табли** - дама против пешака; посебан случај: пешак на ивичној или ловчевој линији; топ против пешака; "одбацивање раменом" противничког краља; скакач против пешака; посебан случај: ивични пешак **ТЕОРИЈА ОТВАРАЊА** - Равнотежа у отварању. Основне теоријске варијанте и њихова примена у пракси. Отворене игре. Шпанска партија. Варијанта измене (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); отворена шпанка (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); практична игра у тематским варијантама; класични наставци: Чигоринова и Брајерова варијанта (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); практична игра у тематским варијантама.	2 2 3 3 5	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака	- ученик је упознат са комбинацијама у завршници лаких фигура, - упознат је са комбинацијама у завршници лаке фигуре са топом, - упознат је са комбинацијама у пешачким завршницама, - упознат је са разним примерима са једним пешаком на таблим, - ученик познаје теорије отварања, - упознат је са чиниоцима који нарушавају равнотежу у отварању	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак,	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

ПРЕЛАЗАК ИЗ ОТВАРАЊА И СРЕДИШЊИЦУ - Нарушавање равнотеже у отварању: фактор времена у отварању; значај темпа; игра на иницијативу; гамбитна игра; утврђивање кроз примере из праксе; великани шаха: Пол Морфи; његов значај за борбу за иницијативу у отварању; Морфијеве минијатуре (око 20 потеза, класични примери) у којима једна страна брзо захвата иницијативу и стиче одлучујућу предност. **ОДИГРАВАЊЕ ПАРТИЈА** - Турнир ученика, Симултанка предметног наставника против ученика	4 3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака		- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Садржаји који се проучавају у оквиру овог предмета део су опште шаховске културе, која афирмише ову древну игру као друштвено прихватљив модел за сагледавање животних законитости кроз симболику шаховског надметања двеју супротстављених страна. Тринаести светски првак и можда и највећи шампион свих времена Гари Каспаров говорио је о томе да су "креативност, имагинација и интуиција незаменљиви, баш као и чврст карактер, али победа долази само кроз борбу." На тај начин прегнуће и вољни моменат избијају у први план, пружајући ослонац младој особи која се налази у деликатној животној фази, у којој се од ње очекује да одговори захтевима које пред њега/њу поставља школски систем. Проучавање шаха требало би да подстакне напредак логичког мишљења и способности генерализације, а посебно је драгоцена поука легендарног светског шампиона Емануела Ласкера, доктора филозофских наука, који је наглашавао да путем шаха треба "подучавати о независном размишљању и просуђивању". Већ поменуто јачање карактера ствара неопходне предуслове за преузимање одговорности приликом доношења тешких одлука пред које нас стављају ситуације које настају током шаховске игре, али и околности које доноси сам живот. Гради се и однос према грешкама путем њиховог разумевања и прихватања као неизбежних пратилаца настојања да се нешто постигне, али и развија навика да се учи и на сопственим и на туђим грешкама, и улаже свестан напор да се оне не понављају.

Теоријска настава из шаха пружа скуп фундаменталних знања која представљају надградњу оних која су стечена током прве четири године учења шаха. Како је већ оформљена база основних знања, стичу се предуслови за њихову непосреднију примену у практичним условима. Стога, кад год је то могуће, предметни наставник у улози модератора треба да издвоји довољно времена за практичну наставу у виду решавања примера на демонстрационој табли и кроз тестове, али и кроз проигравање у паровима. На крају сваког полугодишта предвиђа се одржавање шаховског турнира за ученике, који ће бити у прилици да том приликом заједно са својим вршњацима непосредно тестирају примењивост стечених знања. Прелазак у више разреде подразумева и узраст у којем се може, уз повишен опрез и сензибилност предметног наставника, радити и на грађењу толеранције на фрустрацију (која је неминован пратилац било којег облика одмеравања снага, макар и у пажљиво контролисаним условима), као једног од основа емоционалне интелигенције.

Циљ учења:

Циљ наставе шаха јесте да ученици овладају основним и напредним законитостима и принципима шаховске игре ради формирања њихових радних способности, савесности, истрајности, упорности, уредности, радозналости, креативности, оригиналности и спремности на сарадњу уз уважавање туђег мишљења и начела лепог понашања, да се код ученика изгради култура рада, да се рад обавља у одређено време у предвиђеном радном простору, као и да се развија свесна потреба да се започети посао доврши до краја.

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ЛИТЕРАРНО – НОВИНАРСКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Формирање редакције - Едукација чланова новинарске секције - Рад и истраживање на терену - Ученичко стваралаштво - Учешће на конкурсима и такмичењима - Школски лист	2 5 5 9 3 12	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- развија културу писаног изражавања, негује таленат и креативност; - уочи и усвоји карактеристике новинарског стила; - упозна одлике различитих облика новинарског изражавања (вести, извештаја, репортаже, интервјуа) и овлада техником њиховог писања;		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Програм се остварује реализацијом следећих садржаја: формирање редакције (2 часа), едукација чланова Новинарске секције (5 часова), рад и истраживање на терену (5 часова), ученичко стваралаштво (9 часова), учешће на конкурсима и такмичењима (3 часа), припрема и израда школског листа (12 часова). Укупан број часова за реализацију је 36. Све области се прожимају са редовном наставом. Програм рада заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује
Циљ учења:
- Мотивисати ученике да креативно и правилно пишу развијајући културу писаног изражавања, негујући свој таленат и креативност. - Упознавање са новинарским стилом и овладање техником писања вести, извештаја, репортаже, интервјуа. Учешће у осмишљавању концепције листа(избором тема, рубрика, трагањем за значајним и занимљивим информацијама;осмишљавањем и писањем прилога за школске новине, анализаом и одабиром прилога за нови број). Ученик усваја нове појмове и негује новинарску етику кроз промовисање својих и туђих достигнућа негујући слобиду мишљења и изражавања.
Кључне речи:
Писано изражавање, новинарски стил, школски лист, вест, извештај, репортажа, интервју

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ДРАМСКО – РЕЦИТАТОРСКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Проучавање драмских текстова - Основни појмови из позоришне уметности - Чиниоци изражајног казивања - Такмичење у рецитовању - Такмичењ у лепом говору - Посета позоришту - Писање сценских дела (драматизација) - Свети Сава – наша слава - Прослава Дана школе - Учешће на неком од фестивала дечијег драмског стваралаштва	2 1 3 4 4 2 2 2 4 10	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- упозна основне појмова из позоришне уметности; - упозна занимања која постоје у позоришту; - упозна чиниоце изражајног казивања (увежбавањем изражајног, доживљајног и интерпретатикног казивања, слушањем добрих примера, снимањем и анализом сопственог говора, критичким процењивањем, увежбавањем правилне атрикулације и акцентуације); - ближе упозна одлике књижевних родова кроз драматизацију текстова (вођењем рачуна о елементима глуме и раду на сцени); - научи да ради на тексту (кроз одабир и анализу драмског текста/ песме, анализу ликовима, аргументовање, самостално закључивање, истраживање); - овлада различитим техникама читања (пробе читања – изражајно, доживљајно, интерпретативно, читање са оловком у руци); - размењује знања и мишљење;		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

					- оспособи се за извођење драмског задатка (извођење на сцени, израда костима, реквизита и сценогрфије, одабир музике, осмишљавање и увежбавање кореографије, осмишљавање и израда плаката); -воснажи се у јавном наступу; - јача машту, креативност и емоционално се развија.			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм се остварује реализацијом следећих садржаја: Проучавање драмских текстова (2 часа), Основни појмови из позоришне уметности (1), Чиниоци изражајног казивања (3), Такмичење у рецитовању (4), Такмичењ у лепом говору (4), Посета позоришту (2), Писање сценских дела (драматизација) (2), Свети Сава – наша слава (2), Прослава Дана школе (4), Учешће на неком од фестивала дечијег драмског стваралаштва (10). Укупно 36 часова.

Све области се прожимају са редовном наставом.

Програм рада заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује

Циљ учења:

Упознавање ученика са основним појмовима из позоришне уметности, упознавање и увежбавање изражајног казивања, ближе упознавање са књижевним родовима и могућностима њихове драматизације. Ученик треба да овлада различитим техникама читања како би се оспособио за јавни наступ на сцени. Код ученика треба развијати машту, креативност и емоционалност.

Кључне речи:

Позориште, изражајно рецитовање, драматизација, технике читања

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК – ДОДАТНА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Обнављање наставних садржаја из претходних разреда - Продубљивање садржаја из граматике и правописа - Језичке недоумице - Приказ прочитане књиге ван школског програма - Анализа текстова - Изражајно казивање - Драматизација текста - Коришћење речника у настави - Избор текстова из дечјих часописа - Избор текстова за школски лист - Припрема за такмичење рецитатора - Припрема за такмичење из књижевности - Припрема за такмичење из језика	36	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- повеже књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима која чита; - анализира узрочно-последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди, - препоручи књижевно дело уз кратко образложење, - повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима - доследно примењује правописну норму, - употребљава различите облике усменог и писменог изражавања, - драматизује текст, - говори јасно поштујући језичку норму, - изражајно чита.		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Планирани садржаји прожимају се са редовном наставом уз увођење садржаја за који ученици имају додатно интересовање. Додатна настава реализује се у виду једног часа седмично, укупно 36 часова на годишњем нивоу. Додатном наставом обухваћени су ученици који напредују у стицању знања на редовној настави, па их је потребно проширити и продубити.
Циљ учења:
Развијање љубави према језику и књижевности, читању и изражајном казивању. Повезивање наставе језика, књижевности, правописа и језичке културе. Вредновање литературе уз повезивање са граматичким садржајима. Развијање и унапређивање општепредметних компентенције, посебно естетичке и компентенције за учење.
Кључне речи:
Књижевност, језик, правопис, језичка култура

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК – ДОДАТНА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Обнављање наставних садржаја из претходних разреда - Читање и разумевање прочитаног - Утврђивање и понављање обрађених садржаја из граматике и правописа - Вежбања из граматике - Обнављање и утврђивање књижевних појмова - Језичка култура - Усмено изражавање - Писано изражавање	36	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - тумачи уз помоћ наставника, - истиче своју индивидуалност, - развија говорну културу, - повезује садржаје, - стиче знања - активно учествује у раду, - служи се уџбеником - понавља	- организује час, - стручно води час, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - понавља, - додатно појашњава, - похваљује ученике - разуме и поштује ученика, - мотивише, - даје упутства и објашњава, - процењује напредовање ученика , - подстиче, - разговара, - посматра, прати, помаже у раду,	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- чита и пише оба писма, - разуме текст који чита, - саставља граматички исправну реченицу, - примењује правописну норму, - дели речи на слогове. - препознаје врсте речи, - одређује службу речи, - препознаје синтаксичке јединице, - правилно употребљава падеже, - разликује основне врсте независних реченица - зна поделу гласова, - препознаје корен речи и суфикс, - разликује књижевни род и врсту	- формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере, - диктат, - читање и рецитовање, - домаћи задаци - наставни листићи, - тумачење књижевних дела, - говорне вежбе, - праћење напредовања ученика кроз педагошку документацију	- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Настава се реализује као додатна подршка редовној настави како би ученици достигли основни ниво знања из предмета. Допунском наставом обухватају се и ученици који желе да поправе оцене или нису најбоље савладали одређену област. Остварује се кроз најмање 36 часова у току школске године, једном седмично где ученици понављају, обнављају, утврђују и увежбавају градиво

Циљ учења:

Развијање позитивног односа према раду кроз усвајање садржаја који нису остварени на редовној настави. Развијање љубави према језику и мотивисање ученика за правилан говор и писање.

Кључне речи:

Читање, разумевање, граматика, књижевност, правопис, језичка култура

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – ДОДАТНА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Ред вршења рачунских операција са рационалним бројевима - Бројевни изрази у скупу Z са и без заграде - Приказивање статистичких података табелом, полигоном, хистограмом - Конструкција троугла - сложени задаци - Конструкција четвороугла - Разлагање и састављање фигура - Задаци логично – комбинаторне природе - Задаци који се своде на Дирихлеов принцип - Површина равних фигура - Такмичарски задаци	3 2 2 3 3 2 1 2 3 3	- рачуна - примењује - сређује по редоследу - закључује - решава проблем, - повезује знања са другим областима - понавља	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- решава сложеније задатке и примењује их у пракси, - развија систематичност и поступност у раду, - уме да правилно користи геметријски прибор и конструише сложеније захтев,е - повезује стечено знање са другим предметима и користи их у свакодневном животу	- домаћи задаци - активност на часу	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење

Циљ учења:

Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање матема-тичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

Кључне речи:

цео број, апсолутна вредност, рационалан број, изрази, једначине и неједначине, координатни систем, пропорција, конструкције углова, троуглова и четвороуглова, паралелограм, ромб, трапез, делтоид, центар описаног и уписаног круга,површине троуглова и четвороуглова.

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – МАТЕМАТИЧКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Историјат математичких ознака - Танграм, улога и својства танграма у математици - Математика и информатика кроз занимљиве математичке игре - Шах и улога шаха у математици - Арабљанска математика - Израда математичких паноа у учионицама - Решавање занимљивих логичких математичких задатака - Настанак и развој геометрије - Повезаност математике и физике кроз научнике - Ератостеново сито - Златни пресек у математици - Решавање задатака са магичним квадратом - Све о нули - Израда математичког квиза знања - Талесово мерење висине пирамиде	2 2 2 2 2 4 2 2 2 1 1 2 1 3 2	- активан приступ при излагању наученог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка - запажа, упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- решава сложеније задатке и примењује их у пракси, - развија систематичност и поступност у раду - уме да примењује ИКТ технологије у раду, - повезује стечено знање са другим предметима и користи их у свакодневном животу	- домаћи задаци - активност на часу У процесу вредновања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање)	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

Циљ учења:

Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОШКА СЕКЦИЈА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Обележавање датума значајних за екологију - Акције везане за очување и Уређење животне средине - Акције сакупљања рециклажног материјала	12 12 12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада и изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - повезује градиво са примерима из свакодневног живота, - помаже ученицима у извођењу вежби	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - експериментална, - практичан рад	-хумано поступа према организмима које посматра, - направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише, - размотри односе међу члановима једне популације, као и односе међу различитим различитих популација на конкретним примерима, - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином, - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научних метода, - идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији, - повеже еволутивне промене са наследном веријабилношћу и природном селекцијом, - групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи, - одреди положај непознате врсте на дрвету живота на основу познавања општих одлика једноћелијских и вишећелијских организама, - прикупи податке о радовима научника који су допри-	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања проблемских питања и задатака, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција -предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	- Polution and the enviroment Енглески језик 6.разред - Фактори угрожавања и значај заштите животне средине Техника и технологија 6.разред

					нели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истражи-вања			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм биологије за шести разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и орјентисан је на достизање исхода.Спирални програм подразумева да се у сваком разреду из сваке области усваја мања количина информација, до којих долази самостално уз подршку наставника.У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава,при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у предходном разреду, уз постепено појачавање захтева.На тај начин се знање постепено проширује и продубљује, односно гради. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи Биологију и друге предмете.За секцију најбитнија област Човек у екосистему. Важна одлика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: смислено(повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Биологије и других предмета); проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација;постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатиг проблема), дивергентно (предлагањем нових решења;смишљањем нових примера); повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената);кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Циљ учења:

Циљ учења Биологије ја да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

Научни метод, грађа живих бића, животне функције, популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша, наследни материјал, селекција, дрво живота, хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ДОПУНСКА НАСТАВА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Јединство грађе и функције као основа живота - Живот у екосистему - Наслеђивање и еволуција - Порекло и разноврсност живота - Човек и здравље	20 2 10 2 2	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада и изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - експериментална, - практичан рад	- упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма, - повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма, - одреди положај органа човека и њихову улогу - цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама, -користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата, - хумано поступа према организмима које посматра, - направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише, - размотри односе међу члановима једне популације, као и између различитих популација на конкретним примерима, - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином. - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научних метода - идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања проблемских питања и задатака, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција -предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	Ради постизања што бољих резултата и реализације задатака, потребно је остварити корелацију са више предмета: географија, српски језик, математика, физика, ликовна култура

					илустрацији -повеже еволутивне промене са наследном веријабилношћу и природном селекцијом			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм биологије за седми разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и орјентисан је на достизање исхода.Спирални програм подразумева да се у сваком разреду из сваке области усваја мања количина информација, до којих долази самостално уз подршку наставника.У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава,при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у предходном разреду, уз постепено појачавање захтева.На тај начин се знање постепено проширује и продубљује, односно гради. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи Биологију и друге предмете.За секцију најбитнија област Човек у екосистему. Важна одлика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: смислено(повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Биологије и других предмета); проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација;постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатиг проблема), дивергентно (предлагањем нових решења;смишљањем нових примера); повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената);кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Циљ учења:

Циљ учења Биологије ја да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

Научни метод, грађа живих бића, животне функције, популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша, наследни материјал, селекција, дрво живота, хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ДОДАТНА НАСТАВА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Прављење паноа на тему „Откриће ћелије“ - Прављење паноа на тему „Грађа ћелије“ - Изучавање грађе хлоропласта и других биљних пигмената - Једнећелијски организми видљиви голим оком - Доказивање присуства спроводних снопића кроз корен - Осликавање листова акварелом и уочавање разлика и сличности међу врстама - Посматрање стома под микроскопом - Испитивање пулса при различитим активностима - Израда ленте времена - Израда „Дрва живота“ - Различите врсте љубичице и храстова	36	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - прати и бележи предавања, - изводи закључке на основу нових сазнања, - повезује градиво, - учествује у дијалозима, - поставља питања, - изводи закључке на основу практичног рада и изводи вежбе уз помоћ наставника	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - експериментална, - практичан рад	- упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма, - повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма, - одреди положај органа човека и њихову улогу - цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једнећелијских и вишећелијских организама, -користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата, - хумано поступа према организмима које посматра, - направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише, - размотри односе међу члановима једне популације, као и између различитих популација на конкретним примерима, - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином. - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научних метода - идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања проблемских питања и задатака, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција -предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	- Polution and the enviroment Енглески језик 6.разред - Фактори угрожавања и значај заштите животне средине Техника и технологија 6.разред - Грађа живих бића Ликовна култура - Дрво живота Ликовна култура - Биљни и животињски свет Географија 6. разред

					илустрацији -повеже еволутивне промене са наследном веријабилношћу и природном селекцијом			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм биологије за шести разред је део спиралног програма Биологије за основну школу и орјентисан је на достизање исхода.Спирални програм подразумева да се у сваком разреду из сваке области усваја мања количина информација, до којих долази самостално уз подршку наставника.У сваком наредном разреду количина информација – знања се по мало повећава,при чему се ново знање повезује са знањем и искуством стеченим у предходном разреду, уз постепено појачавање захтева.На тај начин се знање постепено проширује и продубљује, односно гради. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи Биологију и друге предмете.За секцију најбитнија област Човек у екосистему. Важна одлика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: смислено(повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Биологије и других предмета); проблемски (самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација;постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатиг проблема), дивергентно (предлагањем нових решења;смишљањем нових примера); повезивањем садржаја у нове целине), критички (поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената);кооперативно (кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Циљ учења:

Циљ учења Биологије ја да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

Научни метод, грађа живих бића, животне функције, популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша, наследни материјал, селекција, дрво живота, хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
УВОД - Појам свакодневног живота (уочавање разлике између политичке историје и историје свакодневног живота и указивање на основне тематске области истраживања - исхрана, становање, одевање, образовање, односи у породици и локалној заједници, лечење, религиозност и веровања обичних људи, забава, такмичарске игре...). - Значај проучавања свакодневног живота у прошлости (прошлост не припада само владарима, војсковођама и државницима, већ и обичним људима, којима се можемо приближити једино истраживањем њихове свакодневице).	3	да ученици, кроз наставу усмерену ка упознавању с различитим елементима свакодневног живота, као што су односи у породици, исхрана, образовање, дечје игре, забава, станишта, одевање итд, уоче њихову условљеност историјским процесима и догађајима.	Подстицањем радозналости, креативности и истраживачког духа у проучавању овог предмета, ученици треба да се оспособе да формирају јаснију слику о прошлим временима, да овладају елементарним процедурама прикупљања историјске грађе, као и да развију критички однос према њој.	-демонстративни, - дијалошки, - текстуални, - аудио-визуелни	- да стечена знања користе у свакодневном животу	- разумеју појам свакодневни живот , - разумеју значај проучавања свакодневног живота у прошлости , - усвоје и прошире знања о разликама између свакодневног живота данас и у прошлости, - усвоје и прошире знања о улози новца и банака у свакодневном животу људи некад и сад, – употпуне знања о историји српског новца - стекну знања о свакодневном животу у новом веку, - стекну знања о свакодневном животу Срба у новом веку - развијају истраживачку радозналост , - развијају способност повезивања знања из различитих области.	- компетенције за целоживотно учење - комуникација - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција	- историја, - ликовна култура, - српски језик
НОВАЦ И БАНКЕ НЕКАД И САД - Појмови нумизматика, новац и банка (нумизматика као наука о постанку, развоју и употреби кованог новца; новац као специфична роба, мера вредности, платежно средство и као једно од обележја самосталности државе; банка као предузеће које тргује новцем). -Новац и банке у садашњости (сврха и значај постојања новца и банака; појмови - штедња, трезор, кредит, камата, деоница, инфлација, дефлација; фалсификовања новца, савремено потрошачко друштво у коме је новац највиша вредност...). - Новац и банке у прошлости (историјат новца и банака - од старог века до данас: од плаћања у натури до кованог, папирног, „пластичног“ и „електронског“ новца и од малих мењачница у Старој Грчкој и Риму, преко ренесансних банака, до модерних мултинационалних финансијских институција; материјали од којих је израђиван новац, историјски феномен „кварења“ новца; ликови и различити симболи на кованом и папирном новцу...). - Новац у Србији некад и сад (историјат новца од средњег века до данас: перпер, динар, дукат, грош, акчаспра, талир, форинта, марка; динар као званична	6							

валута модерне Србије; мотиви на новчаницама; настанак и развој Народне банке као прве финансијске институције у Србији). **СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У НОВОМ ВЕКУ** Свакодневни живот у Европи и свету од краја XV до краја XIX века - Начин исхране (сакупљање и припремање намирница, употреба источњачких зачина, јеловник, понашање за столом, прибор за јело, начини чувања хране и њено конзервирање, пиће, конзумирање кафе, чаја и дувана...). - Одевање (материјали и начини обраде, појава шиваће машине, стилови у одевању, модне куће, свакодневна и свечана одећа, накит, фризуре, перике, шминка, парфеми, лична хигијена...). - Породични односи (традиционални и модерни погледи на породицу, положај детета; промене настале после Француске револуције). - Становање у доба ренесансе и барока (грађевински материјали, начин градње, оруђа за рад, изглед објеката и организација простора - палата, дворана, ложница, студио, кабинет, оџаклија; осветљење, грејање, украшавање стамбеног простора - слике, портрети чланова породице; кућни инвентар; разлика у начину становања између села и града и између богатих и сиромашних). - Становање у индустријско доба (врсте објеката и организација простора; осветљење - гас и струја; грејање, кућни инвентар; украшавање стамбеног простора - слике, портрети чланова породице, фотографије). - Живот у ренесансном и барокном граду (просторно и урбано планирање, примери Венеције, Фиренце, Напуља, Мадрида, Париза, Лондона, Антверпена, Амстердама...). - Живот у граду индустријског доба (просторно и урбано планирање, нове улице - појава булевара; настанак индустријских четврти, радничка насеља и предграђа; боемске четврти; појава модерне инфраструктуре – водовод, канализација, метро; примери Париза, Лондона, Берлина, Њујорка) - Живот на селу (основни ритмови аграрне производње, организација радног дана...). - Образовање и васпитање (школе и универзитети, улога цркве и државе - појава световног и обавезног образовања; појава штампарства и ширење писме-	27	да ученици, кроз наставу усмерену ка упознавању с различитим елементима свакодневног живота, као што су односи у породици, исхрана, образовање, дечје игре, забава, станишта, одевање итд, уоче њихову условљеност историјским процесима и догађајима.	Подстицањем радозналости, креативности и истраживачког духа у проучавању овог предмета, ученици треба да се оспособе да формирају јаснију слику о прошлим временима, да овладају елементарним процедурама прикупљања историјске грађе, као и да развију критички однос према њој.	-демостративни, - дијалошки, - текстуални, - аудиовизуелни	- да стечена знања користе у свакодневном животу	- разумеју појам свакодневни живот , - разумеју значај проучавања свакодневног живота у прошлости , - усвоје и прошире знања о разликама између свакодневног живота данас и у прошлости, - усвоје и прошире знања о улози новца и банака у свакодневном животу људи некад и сад, – употпуне знања о историји српског новца - стекну знања о свакодневном животу у новом веку, - стекну знања о свакодневном животу Срба у новом веку - развијају истраживачку радозналост , - развијају способност повезивања знања из различитих области.	- компетенције за целоживотно учење - комуникација - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција	- историја, - ликовна култура, - српски језик

ности, појава школских уџбеника, забрањене књиге, појава легата и задужбина; положај ученика – награђивање и кажњавање, одевање ученика). - Верски живот (обележја свакодневног живота припадника различитих верских конфесија - сличности и разлике између католика, протестаната, православаца, муслимана, Јевреја; појава атеизма). - Војска (израда и изглед војничке опреме: мачеви, копља, ватрено оружје - од примитивних пушака аркебуза и мускета до разорне артиљерије; увођење стајаће војске, развој модерне војне стратегије и тактике - појава генералштаба, увођење униформи и војних одликовања; војно образовање). -Класична музика и класично позориште (музички инструменти - клавир, оргуље, виолина, флаута, гитара; позориште у доба Шекспира и Молијера, настанак опере). - Доколица и забавни живот (игре, плес уз музику, балови, маскирање, улични забављачи, путујућа позоришта, коцкање...). - Комуникације у индустријско доба (развој поштанског, телеграфског и железничког саобраћаја; појава телефона, пароброд, новине и новинарство) - Путовање и туризам (откривање нових дестинација, гостионице и хотели, бање) - Однос према другом и различитом (према транцима, припадницима друге професије, пола, вероисповести, политичког уверења; прогон вештица). - Страхови становништва (од смака света, помрачења сунца и месеца, комета, природних непогода, глади, болести, митских бића - вампира, вукодлака, духова...) - Лечење (болнице, начини здравствене заштите и превентиве, хуманитарне организације - Црвени крст; лекови и лековито биље, апотеке, заразне болести, болести морнара, хигијенски услови, епидемије, карантини...).		да ученици, кроз наставу усмерену ка упознавању с различитим елементима свакодневног живота, као што су односи у породици, исхрана, образовање, дечје игре, забава, станишта, одевање итд, уоче њихову условљеност историјским процесима и догађајима.	Подстицањем радозналости, креативности и истраживачког духа у проучавању овог предмета, ученици треба да се оспособе да формирају јаснију слику о прошлим временима, да овладају елементарним процедурама прикупљања историјске грађе, као и да развију критички однос према њој.	-демостративни, - дијалошки, - текстуални, - аудиовизуелни	- да стечена знања користе у свакодневном животу	- разумеју појам свакодневни живот , - разумеју значај проучавања свакодневног живота у прошлости , - усвоје и прошире знања о разликама између свакодневног живота данас и у прошлости, - усвоје и прошире знања о улози новца и банака у свакодневном животу људи некад и сад, – употпуне знања о историји српског новца - стекну знања о свакодневном животу у новом веку, - стекну знања о свакодневном животу Срба у новом веку - развијају истраживачку радозналост ,	- компетенције за целоживотно учење - комуникација - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција	- историја, - ликовна култура, - српски језик

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Приступ настави заснован на процесу и исходима учења подразумева да ученици развијају не само основна знања, већ да их искористе у развоју вештина историјског мишљења и изградњи ставова и вредности.

Циљ учења:

Циљ изучавања предмета је проширивање знања из области опште културе и оспособљавање ученика да, кроз упознавање с начином живота људи у прошлости, боље разумеју свет и време у коме живе и развију свест о континуитету и укорењености. Ученици би требало да се упознају са специфичностима динамике културних промена и да науче како да сагледају себе у контексту "другог", да би сопствени идентитет што потпуније интегрисали у шири контекст разуђене и сложене садашњости.

Кључне речи:

писмо, пошта, телеграф; путеви, новине и новинарство, поклоничка путовања - хаџилуци

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: ХОР – СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Канони - Мелодије за распевавање - Државна химна - Химна Светом Сави - Школаска химна - Композиције по потреби културних манифестација које се организују у школи: Дечија недеља, Новогодишњи програм и сл.	36	- слушају, - посматрају, - закључују, - постављају питања, - одговарају на питања, - учествују у решавању задатака и групном раду, - певају песме по слуху и нотном тексту, - усвајају предвиђене садржаје, - слушају звучне примере	- мотивише ученике, - објашњава, - описује, - води разговор, - подстиче ученике, - прати активност ученика, - организује израду задатака и групни рад, - указује на правилно извођење песме, - пева, - свира, - активира мултимедијалне садржаје	- индивидуални, - групни, - у пару - монолошка, - дијалошка, - метода практичних радова - демонстративна	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва – комуницира у групи – учествује у креирању и реализацији школских приредби, догађаја и пројеката – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у комуникацији и заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама;	– допринос ученика за време групног рада; – израда креативних задатака на одређену тему; - специфичне вештине.	- за сарадњу - естетичка	

САДРЖИНА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА ОСМИ РАЗРЕД

А)

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
КЊИЖЕВНОСТ **ЛИРИКА** Лектира - Ђура Јакшић: „Отаџбина” - Јован Јовановић Змај: „Светли гробови” - Јован Јовановић Змај: „Ђулићи” (избор) - Десанка Максимовић: „Пролетња песма”/„Опомена” - Момчило Настасијевић: „Труба” - Иван В. Лалић: „Ветар” - Марина Цветајева: „Месечев сјај” **ЕПСКО-ЛИРСКЕ ВРСТЕ** - Бранко Радичевић: Ђачки растанак (одломак „Ој Карловци, место моје драго...”) - Народна епско-лирска песма: Женидба Милића Барјактара **ЕПИКА** - Вук Стефановић Караџић: О народним певачима - Вук Стефановић Караџић: Житије Ајдук Вељка Петрови-ћа (одломак) - Доситеј Обрадовић: Живот и прикљученија (одломак) - Прота Матеја Ненадовић: Меморари (одломак) - Петар Петровић Његош: Горски вијенац (одломак „Бадње вече”) - Симо Матавуљ: „Пилипенда” - Лаза Лазаревић: „Све ће то народ позлатити”	52	- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (уџбенике,	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења проверава остваре-ност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује - подстиче кооперативност ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања; – тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; – критички промишља о стварности на основу прочитаних дела; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда;	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- Вертикална међупредметна: Географија, 7. разред, Географски положај и природне карактеристике Африке (клима, биљни и животињски свет) са ,,Африка“, Растко Петровић - Вертикална међупредметна: Историја, 7. разред, Српска револуција са Песме ослобођења Србије и Црне Горе и ,,Мемоари“, прота Матеја Ненадовић - Вертикална међупредметна: Историја 7. разред Црна Гора у доба владичанства са ,,Горски вијенац“, Петар II Петровић Његош - Вертикална међупредметна: Историја, 7. разред, Положај Срба у Босни и Херцеговини након 1908. са ,,Јазавац пред

- Милош Црњански: Сеобе (одломак) / Роман о Лондону („Пролеће је стигло у Лондон”) - Бранимир Ћосић: Покошено поље (одломак из прве књиге „Читава једна младост”) - Дино Буцати: „Колумбар” - Херман Хесе: „Магија књиге”/Нил Гејмен: „Зашто наша будућност зависи од библиотека, читања и сањарења”/ Милорад Павић: Роман као држава (избор одломака из огледа: „Кратка историја читања”, „Последњих сто читалаца”, „Нова генерација електронске књиге”, „Скакутаво читање или повратак фусноте”, „Романи без речи”) **ДРАМА** - Данило Киш: Ноћ и магла - Петар Кочић: Јазавац пред судом (одломак) - Жан Батист Поклен Молијер: Грађанин племић (одломак) **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** - Веселин Чајкановић: „О ускршњим обичајима” - Милутин Миланковић: Кроз васиону и векове (одломак) - Хилда Дајч: Писма - одломак, (обавезна напомена о власнику права: ©Јеврејски историјски музеј) - Споменка Крајчевић: Кругом двојке (избор одломака: „Унутрашња пруга”: „Станица пристаниште” – „Почетак и крај”, „Одлазак”; „Станица Калемегдан” – „Гозбе”, „Теорија”; „Станица Браће Барух” –		- књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - сарађује са другим ученицима	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује - подстиче кооперативност ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	– издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопу интерпретације; – уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање; – повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом; – одреди временски оквир у којем је писац стварао; – разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; – препозна националне вредности и негује културно-историјску баштину, поштујући особености сопственог народа и других народа; – учествује у избору књижевних дела и начина њихове обраде и представљања; – објасни настанак и развој српског књижевног језика; – разуме значај књижевног језика за културу и историју српско наро-	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	судом“, Петар Кочић - Вертикална међупредметна: Историја, 7. разред, Срби у Хабсбуршкој монархији (Срби у Далмацији) са ,,Пилипенда“, Симо Матавуљ - Вертикална међупредметна: Историја, 7. разред, Први српски устанак са Епске народне песме новијих времена - Хоризонтална међупредметна: Музичка култура, 8. разред, Романтизам са песмом „Отаџбина“, Ђура Јакшић

„Извесност”, „Тајна”; „Станица Вуков споменик” – „Простор”, „Булеварска бајка”) - Герман Титов: „25 сати у свемиру” Са наведеног списка, обавезан је избор два дела за обраду. **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** - Народне епске песме новијих времена (тематски круг ослобођењу Србије: „Почетак буне против дахија”; „Бој на Мишару”, „Бој на Чокешини”...) - Љубавне народне лирске песме („Српска дјевојка”, „Љубавни растанак”...); обичајне народне лирске песме (избор) - Избор из савремене српске поезије (нпр. Васко Попа: „Очију твојих да није”, Бранко Миљковић: „Критика метафоре”, Војислав Карановић: „О читању поезије”, Момчило Мошо Одаловић: „Ршуме, јеси ли знао Црњанског”, Ана Ристовић: „Гледајући у дрвеће”...) - Иво Андрић: Деца („Деца”, „Књига” и „Панорама”) - Бранислав Нушић: Сумњиво лице - Клод Кампањ: Збогом мојих петнаест година - Давид Албахари, Мамац **ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ** (бирати 3–6 дела) - Милош Црњански: „Ја, ти и сви савремени парови” - Оскар Давичо: „Србија” / „Детињство” (избор) - Бранко Ћопић: Мала моја из Босанске Крупе	50	- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - сарађује са другим ученицима	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује - подстиче кооперативност ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	да; – сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; – издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; – користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом; – доследно примени правописну норму; – примени основна правила о распореду акцената; – уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила; – пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; – уочи разлику између речи и лексеме; – препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију;	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	Специфична предметна компетенција: Књижевност **Основни ниво** Разговетно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између усмене и ауторске књижевности. Уочава основне елементе тематске, композиционе и стилске структуре епског, лирског и драмског књижевног дела из обавезне школске лектире. Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста.

- Станислав Винавер: Ратни другови („Аритон”) - Народна приповетка: Усуд - Вук Стефановић Караџић: Српски рјечник (избор, нпр. „Отмица”...); - Растко Петровић: Африка (одломци) - Радослав Братић: Мајсторова рука (одломак) - Милорад Павић: Хазарски речник, одреднице о Ћирилу и Методију (одломци) - Душан Ковачевић: Ко то тамо пева - Гроздана Олујић: Гласам за љубав - Џон Селинџер: Ловац у житу - Ричард Бах: Галеб Џонатан Ливингстон - Кајо Ритер: Дечко који није био из Ливерпула - Џон Бојн: Дечак у пругастој пиџами - Сју Таузенд: Дневник Адријана Мола. **КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ** Стилска средства: анафора и епифора, апострофа. Лирске врсте: народне љубавне песме, обичајне песме (сватовске, тужбалице и здравице); љубавна песма (ауторска). Епско-лирске врсте: поема, балада Драмски спев. Мемоари. Биографија.		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - сарађује са другим ученицима	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује - подстиче кооперативност ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ	– разуме значење застарелих речи и неологизама; – користи речник, енциклопедију и лексикон; – уочи манипулацију у пропагандним текстовима; – напише приказ, расправу и краћи есеј; – разликује делове текста и књиге – укључујући индекс, појмовник, библиографију – и уме да их користи; – повезује информације и идеје изнесене у тексту, уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту	- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	**Средњи ниво** Тумачи и критички промишља дужи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела. Самостално анализира издвојен проблем у књижевном тексту и уме да аргументује своје мишљење. Познаје основне стратегије читања и уме да их примени у типичним читалачким ситуацијама. Заузима јасан став према тексту који чита. Самостално одабира дела за читање из опуса књижевности за децу. Испољава читалачку радозналост (нпр. радо посећује библиотеке) и схвата значај читања за развој сопствене опште културе и знања

ЈЕЗИК **Граматика** - Језик Словена у прапостојбини; сеобе Словена и стварање словенских језика. Мисија Ћирила и Методија. Почетак писмености код Срба. - Старословенски језик и писма (глагољица и ћирилица). - Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски језик. - Вук Караџић – реформа језика, писма и правописа. - Књижевни језик код Срба од Вука до данас (основни подаци). - Основне језичке групе у Европи и место српског језика у породици словенских језика. - Дијалекти српског језика: екавски (призренско-тимочки, косовско ресавски, шумадијско-војвођански) и ијекавски (зетско-рашки и источнохерцеговачки). Народни језик (језик као скуп дијалеката) и књижевни (нормирани) језик. - Службена употреба језика и писма према Уставу. Језици националних мањина (основни подаци). Језик – основне особине говорног и писаног језика. **Грађење речи:** – основни модели: извођење, слагање, префиксација; – просте речи и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице); – састав твореница: корен, творбена основа, префикс, суфикс.	34	- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - сарађује са другим ученицима	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује - подстиче кооперативност ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ		- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	**Напредни ниво** Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње сложености из школског програма. Самостално уочава и анализира проблеме у таквим књижевним текстовима. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираног књижевног дела са другим делима. Аргументовано износи свој суд о тексту. Користи препоручену основну и секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Примењује стратегије читања које су усаглашене са читалачким задатком. Има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. Уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор. Исказује љу-

Систематизација претходно обрађених садржаја из фонетике, морфологије и синтаксе. **Фонетика**: подела гласова и гласовне промене. **Морфологија**: врсте и подврсте речи и њихове категорије. **Синтакса**: реченични чланови (састав и функција); независне и зависне реченице; слагање реченичних чланова. **Правопис**: Писање имена из страних језика са акцентом на њихову промену; спојено и одвојено писање речи (сложенице, полусложенице, синтагме); генитивни знак; црта и цртица; други интерпункцијски и правописни знаци. **Ортоепија**: Краткоузлазни и краткосилазни акценат; правила о распореду акцената и неакцентованих дужина (основни појмови). **ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА** - Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. - Текстови писани различитим функционалним стиловима: публицистички стил (репортажа, интервју); административни стил (молба, жалба, уплатница, обрасци, радна биографија; бирократски језик); научни стил (примери из текстова у уџбеницима других наставних предмета; употреба термина).		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - сарађује са другим ученицима	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује - подстиче кооперативност ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ		- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	бав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и културе других народа. **Специфична предметна компетенција:** Језик **Основни ниво** Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи оба писма, дајући предност ћи-

Лексикологија: – једнозначност и вишезначност речи; – лексичка метафора и лексичка метонимија као механизми остваривања вишезначности; – синонимија, антонимија и хомонимија; – застареле речи; нове речи – неологизми; – речник, лексикон, енциклопедија Пропагандни текстови (рекламе и слично). Расправа и есеј на задату тему. Приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.). Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); анализа снимљеног разговора; интервју; расправа (дискусија); презентовање чињеница и коментара. Правописне вежбе: диктат, уочавање и објашњавање правописних грешака у тексту; писање имена из страних језика; писање позајмљеница (информатички термини, мејл и сл.); писање сложеница, полусложеница и синтагми; писање црте и цртице; запета у независносложеним реченицама. Језичке вежбе: уочавање и исправљање грешака у неправилно маркираном тексту; попуњавање текста са празнинама; тражење грешака у тексту и исправљање. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег синонима;		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - сарађује са другим ученицима	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује - подстиче кооперативност ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ		- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	рилици. Влада основним жанровима писане комуникације потребним за учешће у друштвеном животу. Примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа. **Средњи ниво** Разликује основне језичке групе у Европи и одређује место српског језика у породици словенских језика. Познаје основне етапе у развоју књижевног језика код Срба и разуме његов значај за културу и историју српског народа. У говору и писању примењује одређена граматичка правила у вези са гласовима, облицима иврстама речи и са реченицама српског језика. Употребљава фонд речи у складу са основним нивоом образовања. Примењује правописна правила у сложенијим примерима и уме да се служи речницима, приручницима и енциклопедијама. Јасно формулише своје мишљење. Саставља логичан и структу-

антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту		- слуша - упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - исказује властити суд приликом анализе дела - самостално тумачи - истиче своју индивидуалност - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...) - самостално процењује тачност одговора - објашњава како је дошао до решења - сарађује са другим ученицима	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења проверава оствареност циљева - оцењује у Педагошкој свесци и Дневнику евидентира рад ученика залагање и напредовање - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - похваљује напредак ученика - разуме и поштује ученике - мотивише - учи ученике како се учи - даје упутства и објашњава - процењује знања, вештине, ставове и понашање - подстиче - разговара - посматра - саветује - подстиче кооперативност ученика	**Облици рада**: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски **Методе рада**: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова - демонстративна - метода практичних радова - метода писаних радова - интерактивне методе - решавање проблема – хеуристички приступ		- иницијално тестирање - формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере - диктат - читање и рецитовање - домаћи задаци - наставни листићи - тумачење књижевних дела - контролни задаци - писмени задаци - говорне вежбе - завршни тестови (језик, правопис и књижевност) - петнаестоминутне провере - реферати и кореферати	- компетенције за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција -одговоран однос према околини -одговоран однос према здрављу - предузимљивост и орјентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	риран сложенији говорени или писани текст, тумачећи основне идејне и формалне елементе једноставнијег књижевног и неуметничког текста. **Напредни ниво** Разликује дијалекте српског језика на основу њихових основних особина. Има шира знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе, имајући на уму читалачку публику. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма:
Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 52 часа, Језик – 50 часова и Језичка култура – 34 часа. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 136 часова. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Предвиђени часови у оквиру области Језичка култура у одређеном обиму изједначени су са часовима утврђивања садржаја из подобласти Књижевност, што доприноси преливању и функционалном повезивању наставног градива. Програм наставе и учења Српског језика и књижевности заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области овог предмета. На крају осмог разреда исходи досегнути у разредима од петог до осмог здружују се у стандарде, дефинисане у различитим областима предмета, на три нивоа ученичких постигнућа.
Циљ предмета:
Оспособљавање ученика да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области
Кључни појмови:
Књижевност, језик, језичка култура

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК								
Теме/ Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
1. Our Teenage years	8	- слушају предавање наставника и дискутују кроз питања о задатој теми - изводе закључке на основу нових сазнања, повезују градиво, учествују у дијалозима, постављају питања, - користе уџбеник и другу литературу - читају текстове који се односе на представљање - реагују на усмени или писани импулс саговорника (наставника,вршњака и слично), - иницирају и проширују комуникацију - усмено и писано дају информације о себи и траже и дају информације о другима	- корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик, географија, историја, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање), - презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, води дијалог са ученицима, помаже у доношењу закључака, контролише и помаже у њиховм практичном раду, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима.	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се односе на представљање и тражење, давање информација личне природе, - тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима, - у неколико повезаних исказа представља себе, своју ужу, ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства, - размењује информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања, - упућује предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе	- редовно и континуирано оцењивање, посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима - иницијално и завршно тестирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садражаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за учење, - естетска компетенција - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

2. Romance	8	- слушају и читају текстове у којима се описују бића, предмети, места појаве, радње, стања и збивања; - усмено и писано описују, пореде бића, предмете, појаве, места из искуственог и измишљеног спектра; - слушају и читају описе и усмено и писано размењују исказе у вези са личним искуствима, догађајима, активностима, способностима и особеностима; - изражавају допадања и недопања	- корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (српски језик, географија, историја, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање), - презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, води дијалог са ученицима, помаже у доношењу закључака, контролише и помаже у њиховм практичном раду, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима.	**Облици рада:** - фронтални, - индивидуални, - рад у пару **Метод рада:** - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна - самостални рад - метод рада н тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; - разуме краће низове исказа који се односе на предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; - упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затражи и пружи детаљније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности; - разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих; - саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања; - разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност и изви-	- редовно и континуирано оцењивање, посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима - иницијално и завршно тестирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садражаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за учење, - естетска компетенција - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	
3. Past and present	8							A tower of tales Историја-средњи век (Енглеска)

4. Imagine a world without it	9	– активно приступају излагању новог градива и изради задатака на часу, - практично примењују стечена знања - активно учествују у раду, -самопроцењују напредак, - запажају, - упоређују, - примењују, - повезују, - организују, - решавају проблем - повезују знања са другим областима, - ослањају се на претходно искуство - решавају домаће задатке -слушају и читају једноставније текстове у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - усмено и писано договарају/извештавају о одлукама плановима, намерама и предвиђањима.	- води и усмерава интеракцијски однос у учионици, - излаже градиво кроз питања, захтеве, - објашњава нове речи и изразе, - пушта компакт диск	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова који се односе на представљање и тражење, давање информација личне природе, - тражи, саопшти, пренесе информације личне природе или податке о себи и другима, - у неколико повезаних исказа представља себе, своју ужу, ширу породицу и пријатеље користећи једноставнија језичка средства, - размењује информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања, - упућује предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе	- редовно и континуирано оцењивање, посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима - иницијално и завршно тестирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садржаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за учење, - естетска компетенција - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	Computer, The latest big brother (The first conditional) Српски језик-Условне реченице

5. Saving the Animal World	10	- практично примењују стечена знања - активно учествују у раду, - самопроцењују напредак, - запажају, - упоређују, - повезују, - организују, - решавају проблем - повезују знања са другим областима, - дају своје мишљење - користе глаголску именицу и упоређују њену употребу у матерњем језику, - препричавају нечији говор, - слушају и читају једноставније текстове у вези са изражавањем мишљења, - одговарају на питања у вези са текстом	- води и усмерава интеракцијски однос у учионици, - излаже градиво кроз питања, захтеве, - објашњава нове речи и изразе, - пушта компакт диск	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања; – размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на изражавање допадања и недопадања и даје кратка образложења; – разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; – тражи и саопшти мишљење, слагање/неслагање и даје кратка образложења; – разуме краће низове исказа који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама - користи слагање времена у индиректном говору, - уочи употребу герунда у реченицама - разликује предлоге код фразалних глагола	- редовно и континуирано оцењивање, посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима - иницијално и завршно тестирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садражаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за учење, - естетска компетенција - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	Unusual operation (Reported statements) Српски језик-Неуправни говор My life among wild chimpanzees Биологија-ограниченост ресурса

6. City life	9	- практично примењују стечена знања - активно учествују у раду, - самопроцењују напредак, - запажају, - упоређују, - повезују, - организују, - решавају проблем - повезују знања са другим областима, - дају своје мишљење - користе глаголску именицу и упоређују њену употребу у матерњем језику, - препричавају нечији говор, - слушају и читају једноставније текстове у вези са изражавањем мишљења, - одговарају на питања у вези са текстом	- води и усмерава интеракцијски однос у учионици, - излаже градиво кроз питања, захтеве, - објашњава нове речи и изразе, - пушта компакт диск	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- употреби предлоге уз одређене глаголе, - изрази мишљење уз аргументацију коришћењем познатих језичких елемената, - увежбава индиректна питања кроз већи број примера и вежби, - развија способности за драмску интерпретацију, - увежба вештине слушања и налажења одговарајуће информације у усменом тексту - да користи питања која почињу помоћним глаголима, - користи индиректна питања кроз већи број примера и вежби, - уочи разлике између британског и америчког енглеског, - развије позитиван однос према историјском и културном наслеђу једне земље	- редовно и континуирано оцењивање, посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима - иницијално и завршно тестирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садражаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за учење, - естетска компетенција - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

7. New worlds	8	- активно учествују у наставном процесу, - слушају, - понављају, - реагују на захтеве, - постављају питања, - одговарају на питања користећи поређење прилога, - слушају и читају једноставније текстове, - износе мишљење	- води и усмерава интеракцијски однос у учионици, - излаже градиво кроз питања, захтеве, - објашњава нове речи и изразе, - пушта компакт диск	- комуникациона - дијалошка - демонстративна - конкретизација - поредбена - дескриптивна - допуњавање - систематизовање	- разуме текст на основу познатих речи и изводи закључке о могућем значењу непознатих на основу контекста , - уводи и увежба нове речи, -употребљава инфинитив ради скраћивања реченице, - развије поштовање према другим језицима и културама , - развије поштовање према знаменитим људима, - изрази мишљење уз аргументацију коришћењем познатих језичких елемената	- редовно и континуирано оцењивање, посматрање и вредновање рада и активности на часу, - прилагођавање захтева индивидуалним могућностима ученика, - усмено испитивање, - диктати, - реферати, - писмене провере, - писмени задаци, - тестови са диференцираним задацима - иницијално и завршно тестирање усклађено са стандардима, - чешће петнаестоминутне провере, - пружање повратне информације и праћење напредовања у односу на претходни период, - вођење педагошке документације, - подела наставних садражаја на модуле и вредновање у оквиру њих, - навикавање ученика на објективну и критичку оцену свог рада као и рада другог	- компетенција за учење, - естетска компетенција - вештина комуникације, - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	Australia,The first fleet Географија-Друштвене одлике Аустралије
8. Summer`s coming	8	- описују одређени услов у прошлости користећи трећи кондиционал, - повезују реченице користећи односне заменице, - дају примере из личног искуства, - препознају службу речи у реченици			- разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења; - тражи и саопшти мишљење, слагање/неслагање и даје кратка образложења; - опише догађаје са летњег распуста, - правилно користи придеве у реченицама, - опише правила неког спорта.			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Полазећи од датих исхода, комуникативних функција и препоручених језичких активности, наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи су дефинисани за крај разреда и усмеравају наставника да их операционализује на нивоу једне или више наставних јединица имајући у виду ниво

постигнућа ученика. Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од исхода преко комуникативне функције као области до препоручених језичких активности и садржаја у комуникативним функцијама које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– наставник треба да буде сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
– битно је значење језичке поруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
– с циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала,настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавањапроблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
– наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом,а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.

Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.
Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).
Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологијуи сл.).
Игре примерене узрасту
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).
Решавање „проблем-ситуација” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
Превођење” исказа у гест и геста у исказ.
Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом,повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.
Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала
С обзиром на то да се исходи остварују преко активности језичке комуникације, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем. Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина. Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.
Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем.

Циљ учења:

Циљ учења Страног језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Кључни појмови

Језик, култура, интеркултурност, комуникативни приступ и функционална употреба језика

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ЛИКОВНА КУЛТУРА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/ Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
1. КОМПОЗИЦИЈА - Примена принципа компоновања - Простор и пропорције (ергономија, перспектива). 2. НАСЛЕЂЕ - Културна баштина (значај, заштита и промоција наслеђа). - Најзначајнија уметничка остварења и уметници, локалитети и споменици на територији Србије и у свету. 3. КОМУНИКАЦИЈА - Декодирање слике (теме, мотиви, поруке, метафора, алегорија, пиктограми...). - Пројекти (цртеж, слика, скулптура, дигитална фотографија, филм, анимација, игрице, стрип, графити, мурали, инсталације, шминка и боди арт, одевне комбинације и детаљи...).	7 7 20	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - уочава препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме, - истражује и анализира постојеће радове на задату тему - препознаје корелацију са другим предметима, - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми, - схвата да није ограничен у креативности и да има подршку у експериментисању, - користи адекватан прибор за израду рада на задату тему - код цртачких техника, користи цртање графитном оловком разних	- презентује задату тему јасно и конкретно. - истиче циљ часа - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом. - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја. - мотивише ученике. -дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад - вербална (монолошка, дијалошка) - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; – користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; – реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима, – дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; – прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације; – тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику; – разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље.	– однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...). – однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...). – однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...). – разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације) – повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...). – оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан	- ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. - способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. - ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. - уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности,	Енергетска ефикасност, Биологија, 8. разред. Климатске промене, Биологија, 8. разред. Биљни и животињски свет, Географија, 8. разред. Од идеје до реализације; Рад са софтверима, Техничко и информатичко образовање, 8. разред. Интернет, Техничко и информатичко образовање, 8. разред.

		мекоћа, користи туш и перо, дрвене боје, фломастере, пастел, цртање четкицом. - код сликарских техника користи темперу, водене боје (акварел), пастел, туш у боји. - код вајарских техника користи глину, глинамол и пластелин.	- саветује их искуством при коришћењу одабране технике при извођењу радова, - подстиче ученике да на часовима користе специфичност предмета ликовне културе, да имају неограничену креативну слободу изражавања и размишљања, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона, фото апарата, камера) при изради радова на одређену тему			је у односу на своје претходне радове...). – организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...). – вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...). – употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму). - самопроцена радова је вербална и писана.	- ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета, - знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. Централни појам указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Кључни појмови који чине конструкцију програма надограђују се у сваком разреду другим појмовима према избору наставника, а у складу са предзнањима и сазнајним способностима ученика. У првој колони табеле дати су исходи који се достижу до краја школске године. Достижни су за сваког ученика, у мањој или већој мери. У другој колони табеле налазе се називи тема, а у трећој предложени садржаји. Редослед тема није обавезујући, а садржаји различитих тема могу да се повежу и другачије организују. Наставник планира наставне јединице на основу компетенција, циља наставе и учења, исхода и кључних појмова. Приликом планирања наставних јединица наставник не размишља о садржајима које ће обрадити, већ о задацима и активностима ученика који омогућавају развијање компетенција. Наставник прво бира исказ предметне компетенције. На пример, исказ специфичне предметне компетенције средњег нивоа: Ученик проналази и развија своје идеје истражујући природно и вештачко окружење, свет маште и осећања (посматрајући, анализирајући и сакупљајући потребне информације) за стваралачки рад омогућава планирање разноврсних задатака и активности. Један од задатака може да буде да ученици на основу облика из природе осмисле употребни предмет приказујући до четири фазе транс формације. Наставна јединица би носила назив Трансформација облика или Трансформација. Да би проблемски задатак могао да се реши, потребно је осмислити на који начин ће ученици истра живати облике из природе. Могуће је да путем мобилних уређаја сваки ученик самостално или у пару претражује интернет на часу (наставник даје смернице за претраживање и ограничава време), да ученици пронађу фотографије облика из природе у уџбеницима, да наставник донесе на час одговарајуће књиге, да ученици истражују податке у школској библиотеци, да се претходно припреме за час тако што ће код куће претраживати интернет и одабрати неколико занимљивих облика... Овај проблемски задатак циља исход: користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад и омогућава развијање компетенција за рад са подацима и информацијама и за решавање проблема. Имајући у виду недовољан фонд часова, потребно је планирати задатке и активности који циљају више исхода. На пример, ако наставник не би тражио од ученика да цртају фазе трансформације, већ би јасно нагласио да рад може да се реализује као скица, цртеж, слика, скулптура... одабраним материјалом и техником (колаж, глина, туш и перо...) или у апликативном програму, задатак би циљао и исход: бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука. Наставник може да постави још захтева. На пример, може да тражи да ученици у раду примене одабрани принцип компоновања (да обрате пажњу на

ритам или равнотежу...). Тако би задатак циљао и исход: примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу. Ако би ученици по завршетку рада анализирали и поредили решења, задатак би циљао и исход: дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења и омогућио би развијање међупредметних компетенција за омуникацију и сарадњу... Сваки ликовни задатак може лако да се разради тако да циља више исхода и компетенција. Важно је да се осмисле захтеви који подстичу развој ученика. Уколико се ученику зада ликовна тема, материјал и техника, поступак израде и ликовни проблем (на пример, примена неког принципа компоновања), то је превише огра ничавајућих услова који приморавају ученика да се фокусира на извођење рада, уместо на развијање идеја. Исходе за крај разреда је могуће операционализовати и контекстуализовати (у складу са циљем наставне јединице/задатка). На пример, исход: разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље може да се прецизира овако: објасни на који начин би археолошки локалитет Винча могао да постане значајна туристичка дестинација. Имајући у виду да су ученици оптерећени припремама за завршни испит и избором средње школе, пожељно је испланирати наставу тако да се у другом полугодишту остави довољно времена за разговор и пројектне задатке који интересују ученике, а нису презахтевни у смислу да одузимају превише времена за истраживање и реализацију.

Циљ учења:

Циљ наставе и учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Кључни појмови:

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. Централни појам указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Кључни појмови који чине конструкцију програма надограђују се у сваком разреду другим појмовима према избору наставника, а у складу са предзнањима и сазнајним способностима ученика.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: МУЗИЧКА КУЛТУРА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/ Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
1. ЧОВЕК И МУЗИКА - Романтизам - Програмска и апсолутна музика - Соло песма - Клавирска минијатура - Националне и стилизоване игре (полка, мазурка, чардаш, казачок, сиртаки, валцер, танго...) - Музичко-сценска дела - Сметана, Дворжак, Шопен, Лист, Шуберт, Шуман, Паганини,Верди, Пучини, Росини, Чајковски, Бородин, Мусоргски,Мокрањац - Импресионизам - Равел, Дебиси - Савремено доба - Жанрови: џез, популарна музика, апстрактна музика. - Импровизација (појам) - Стравински, Прокофјев, Коњовић, Константин Бабић, Вера Миланковић **2. МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ** Дувачки инструменти **3. СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ** - Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. - Слушање световне и духовне музике романтизма, импресионизма и савременог доба.	34	- слушају, - посматрају, - закључују, - постављају питања, - одговарају на питања, - учествују у решавању задатака и групном раду, - певају песме по слуху и нотном тексту, - усвајају предвиђене садржаје, - слушају звучне примере, - свирају	- мотивише ученике, - објашњава, - описује, - води разговор, -подстиче ученике, - прати активност ученика, - организује израду задатака и групни рад, - указује на правилно извођење песме, - пева, - свира, - активира мултимедијалне садржаје	**облици** - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару **методе** - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна - практичан рад	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у романтизму, импресионизму и савременом добу; – препознаје националне игре у делима уметничке музике; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период романтизма, импресионизма и савременог доба; – разликује музичке форме романтизма, импресионизма и савременог доба; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника романтизма, импресионизма и савременог доба; – идентификује елементе музике ранијих епоха као инспирацију у музици савременог доба; – препозна врсту дувачких инструмента по изгледу и звуку;	У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: – допринос ученика за време групног рада; – израда креативних задатака на одређену тему; – рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе); – специфичне вештине.	-естетско-уметничка компетенција -општеобразовна компетенција - комуникацијска вештина - компетенција за критичко мишљење - вештина коришћења информационо комуникационих технологија - компетенција изражавања - развој способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства	Наставна јединица Националне и стилизоване игре је у корелацији са наставном јединицом из физичког васпитања Плес и народне игре Наставна јединица Дувачки инструменти је у корелацији са наставном јединицом из технике и технологије Моделовање Наставна јединица Духовна музика је у корелацији са наставном јединицом из верске наставе Литургија

- Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. - Слушање дела традиционалне народне музике. **4. ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ** - Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. - Певање песама у мешовитим тактовима (7/8, 5/8) по слуху. - Певање песама у комбинацији са плесним покретом. - Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима. - Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. - Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике романтизма, импресионизма и савременог доба. **5. МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО** - Импровизација - Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. - Креирање ритмичке пратње. - Реконструкција музичких догађаја у стилу романтизма, импресионизма и савремене музике. - Израда дувачких инструмената од доступних материјала.		- слушају, - посматрају, - закључују, - постављају питања, - одговарају на питања, - учествују у решавању задатака и групном раду, - певају песме по слуху и нотном тексту, - усвајају предвиђене садржаје, - слушају звучне примере, - свирају	- мотивише ученике, - објашњава, - описује, - води разговор, -подстиче ученике, - прати активност ученика, - организује израду задатака и групни рад, - указује на правилно извођење песме, - пева, - свира, - активира мултимедијалне садржаје	**облици** - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару **методе** - монолошка - дијалошка - илустративно-демонстративна - практичан рад	- опише начин добијања тона код дувачких инструмената; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању и реализацији школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у комуникацији и заједничком музицирању; – се понаша у складу са правилима музичког бонтона у разли-	У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: – допринос ученика за време групног рада; – израда креативних задатака на одређену тему; – рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе); – специфичне вештине.	-естетско-уметничка компетенција -општеобразовна компетенција - комуникацијска вештина - компетенција за критичко мишљење - вештина коришћења информационо комуникационих технологија - компетенција изражавања - развој способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства	Наставна јединица Слушање дела традиционалне народне музике је у корелацији са наставном јединицом из физичког васпитања Народне игре

					читим музичким приликама; – критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Природа саме музике, па и предмета музичка култура, указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Ниједна област се не може изучавати изоловано од друге и бити сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике. Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја из живота ученика. Паралелно одвијање различитих музичких активности подстиче мисаону активност, драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика, и представља одличну основу за интеграцију са другим предметима.Настава усмерена на остваривање исхода даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање (певање и свирање) ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици. Основни методски приступ се темељи на звучном утиску, по принципу од звука ка нотној слици и тумачењу. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање. Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:

– Човек и музика
– Музички инструменти
– Слушање музике
– Извођење музике
– Музичко стваралаштво

Да би постигао очекиване исходе образовног-васпитног процеса, наставник користи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијене моделе мултимедијалне наставе. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне пројектне предлоге у којим ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати вештине приступања информацијама и њиховог коришћења (књиге, интернет...), сарадничког рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања.

Циљ учења:

Циљ учења предмета Музичка култура је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Кључни појмови:

романтизам, програмска и апсолутна музика, соло песма, клавирска минијатура, музичко-сценска дела, савремено доба, музички жанрови

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ИСТОРИЈА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ - Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. - Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).	5 (3+2)	- учествују у разговору, - препознају, -објашњавају, - читају, - усвајају нова знања, - записују, - слушају, - постављају питања, - одговарају, - размењују знања и искуства, - проверавају дате одговоре, допуњују и коригују одговоре, - повезују претходна са новим сазнањима, - сумирају рад, - изводе закључке	- објашњава, - демонстрира, - чита, - подстиче ученике на рад, - задаје задатке, - поставља питања, - учествује у разговору, - записује на табли, - одговара на питања ученика, - проверава дате одговоре, - сумира рад, - изводи закључке, - прати рад ученика	- фронтални, - индивидуални - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - рад на тексту	– смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти; – уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; – пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; – анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; – поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора; – доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; – образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности; – изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском,	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, - нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	– компетенција за целоживотно учење – вештина комуникације – рад са подацима и информацијама – решавање проблема – вештина сарадње – вештина за живот у демократском друштву	
ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА - Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). - Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). - Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе; култура, наука и уметност, свакодневни живот). - Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај; економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање).	22 (14+8)								Ликовна култура VI - Уобразиља и машта у уметности Ликовна култура: апстрактна уметност, - архитектура, - вајарство, - Пикасо Герника, - Салвадор Дали

- **Истакнуте личности**: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин, Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, Влатко Мачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксе-нија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић. **ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ** - Свет у рату – узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зарађене стране, савезништва, фро-нтови, најважније операције, нови на-чини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коа-лиције. - Југославија и српски народ у рату – улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. - Последице рата – људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине; стварање ОУН. - **Истакнуте личности**: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.	19 (12+7)	- учествују у разговору, - препознају, -објашњавају, - читају, - усвајају нова знања, - записују, - слушају, - постављају питања, - одговарају, - размењују знања и искуства, - проверавају дате одговоре, допуњују и коригују одговоре, - повезују претходна са новим сазнањима, - сумирају рад, - изводе закључке	- објашњава, - демонстрира, - чита, - подстиче ученике на рад, - задаје задатке, - поставља питања, - учествује у разговору, - записује на табли, - одговара на питања ученика, - проверава дате одговоре, - сумира рад, - изводи закључке, - прати рад ученика	- фронтални, - индивидуални - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - рад на тексту	на основу датих примера; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво – идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту; – препозна, на примерима из савремене историје, важност поштовања људских права; – наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва; – пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; – илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; – образложи утицај различитих друштвено-економских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; – препозна како су културне интеракције, и сарадња различитих етничких и социјалних група утицали на политички, друштвени и привредни живот; – наведе примере утицаја спортских и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, - нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	– компетенција за целоживотно учење – вештина комуникације – рад са подацима и информацијама – решавање проблема – вештина сарадње – вештина за живот у демократском друштву	Српски језик VII - Интерпретација одломака из Дневника Ане Франк Биологија VI - Чарлс Дарвин – борба за опстанак

СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА - Свет после Другог светског рата - блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације – покрети за женска и мањинска права, антиратни и антирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура. - Југославија и српски народ после Другог светског рата – изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. - **Истакнуте личности**: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић.	12 (8+4)	- учествују у разговору, - препознају, -објашњавају, - читају, - усвајају нова знања, - записују, - слушају, - постављају питања, - одговарају, - размењују знања и искуства, - проверавају дате одговоре, допуњују и коригују одговоре, - повезују претходна са новим сазнањима, - сумирају рад, - изводе закључке	- објашњава, - демонстрира, - чита, - подстиче ученике на рад, - задаје задатке, - поставља питања, - учествује у разговору, - записује на табли, - одговара на питања ученика, - проверава дате одговоре, - сумира рад, - изводи закључке, - прати рад ученика	- фронтални, - индивидуални - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - рад на тексту	– идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликата, - објасни значење појмова геноцид и Холокауст; – изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различитог порекла и сазнајне вредности; – изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; – анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба; – истражи меморијалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, - нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за целоживотно учење – вештина комуникације – рад са подацима и информацијама – решавање проблема – вештина сарадње – вештина за живот у демократском друштву	Географија VII - Свет као целина: савремени политичко географски процеси у свету Географија VIII - Значај интеграцијских процеса у Европи и савременом свету
СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА - Свет после хладног рата – пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. - Српски народ на крају 20. и почетком 21. века – криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система,	10 (5+5)	- учествују у разговору, - препознају, -објашњавају, - читају, - усвајају нова знања, - записују, - слушају, - постављају питања, - одговарају, - размењују знања и искуства,	- објашњава, - демонстрира, - чита, - подстиче ученике на рад, - задаје задатке, - поставља питања, - учествује у разговору, - записује на табли, - одговара на питања ученика, - проверава дате одговоре, - сумира рад,	- фронтални, - индивидуални - монолошка, - дијалошка, - демонстративна, - рад на тексту				Географија VIII - Република Србија у савременим интеграцијским процесима Географија VIII- Срби у дијаспори

распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура и спорт. - **Истакнуте личности**: Роналд Реган, Михаил Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница		- проверавају дате одговоре, допуњују и коригују одговоре, - повезују претходна са новим сазнањима, - сумирају рад, - изводе закључке	- изводи закључке, - прати рад ученика		– покаже одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа; – уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима; – препозна историјску димензију политичких, културних и технолошких промена у савременом свету и Републици Србији	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, - нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за целоживотно учење – вештина комуникације – рад са подацима и информацијама – решавање проблема – вештина сарадње – вештина за живот у демократском друштву	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм је конципиран тако да су уз дефинисане исходе за крај разреда и кључне појмове, за сваку од пет тематских целина (ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ; ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА; ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ; СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА и СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА), дати и садржаји. Приступ настави заснован на процесу и исходима учења под разумева да ученици развијају не само основна знања, већ да их искористе у развоју вештина историјског мишљења и изградњи ставова и вредности. Програм наставе и учења, у том смислу, нуди садржински оквир, а наставник има могућност да изабере и неке додатне садржаје уколико сматра да су примерени средини у којој ученици живе, или да одговарају њиховим интересовањима (програм се, на пример, може допунити и садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају – археолошка нала зишта, музејске збирке). Сви садржаји су дефинисани тако да буду у функцији остваривања исхода предвиђених програмом. Настав ник има значајан простор за избор и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика.

Важна карактеристика наставе и учења усмерених на оства ривање исхода је та да су фокусирани на учење у школи. Ученик треба да учи:

– смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Историје и других предмета;
– проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема;
– дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем но вих примера; повезивањем садржаја у нове целине;
– критички: поређењем важности појединих чињеница и по датака; смишљањем аргумената;
– кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника

Циљ учења:

Циљ учења Историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи

Кључне речи:

Октобарска револуција, Версајски уговор, Друштво народа, тоталитаризам, диктатуре, комунизам, фа шизам, нацизам, социјализам, антифашизам, антисемитизам, милитаризам, Други светски рат, гето, Холокауст, геноцид, Аушвиц, Јасеновац, Организација Уједињених нација, феминизам, шовинизам, ксенофобија, репресија, пацифизам, деколонизација, људска права, националне мањине, дискриминација, демократија, тероризам, хладни рат, атомска енергија, глобализација, миграције, југословенска идеја, југословенска држава, Република Србија, транзиција, дигитална револуција, популарна култура.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ГЕОГРАФИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ - Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси. - Географски положај Србије. - Историјско-географски развој Србије. - Симболи Србије. Границе и проблеми пограничних крајева. **ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ** - Геотектонски процеси на територији Србије. - Сеизмизам Србије. - Тектонски облици рељефа. - Падински процеси и рељеф настао деловањем воде. - Рељеф настао деловањем леда, ветра и човека. - Утицаји ерозивних и акумулативних процеса на човека. - Климатски фактори и елементи. - Климатске области у Србији. - Подземне воде Србије. - Реке Србије. - Језера Србије. - Заштита вода и заштита од вода. - Земљишта Србије. - Распрострањеност биљног и животињског света.	7 (5+2) 20 (14+6)	– прате и слушају наставниково излагање; – активно учествују у разговору, дискутују; - коментаришу наведене примере и излажу своје мишљење; – решавају добијене задатке; – постављају питања; – записују у свескама.	– истиче циљ часа; – кратко излаже и објашњава нову наставну јединицу; – даје инструкције за рад у пару; – подстиче дискусију; – усмерава ученике да сами долазе до закључака; – поставља питања, коригује одговоре ученика, - одговара на питања ученика; – пише на табли.	- фронтални рад, - групни рад, - индивидуални рад - вербално-текстуална, - демонстративно-илустративна	– учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини; – анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује; – одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем; – анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије; – опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије; – класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне; – анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије; – класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије; – наводи начине коришћења вода Србије; – препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	Музичко култура V р. – Државна химна Ликовна култура IV р- Површина – простор Српски језик VIII р - Наставна обрада лирске песме „Отаџбина“ Ђуре Јакшића Биологија V р.- Како се природа упознаје Биологија V р.- Ботаника – настанак и развој биљака Биологија VI р- Геолошка доба

ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ - Кретање броја становника и њихов просторни размештај. Природно кретање. - Миграциони процеси. Структуре становништва. Демографски проблеми и популациона политика. - Прва насеља у Србији. - Село и рурални процеси. - Градови. - Урбанизација и проблеми урбаног развоја. - Београд. - Природни ресурси и привредни развој. - Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде. - Пољопривреда и географски простор. - Индустрија и географски простор. - Саобраћај и географски простор. - Туризам и трговина. - Делатности квартарног сектора.	24 (17+7)	– прате и слушају наставниково излагање; – активно учествују у разговору, дискутују; - коментаришу наведене примере и излажу своје мишљење; – решавају добијене задатке; – постављају питања; – записују у свескама.	– истиче циљ часа; – кратко излаже и објашњава нову наставну јединицу; – даје инструкције за рад у пару; – подстиче дискусију; – усмерава ученике да сами долазе до закључака; – поставља питања, коригује одговоре ученика, - одговара на питања ученика; – пише на табли.	- фронтални рад, - групни рад, - индивидуални рад - вербално-текстуална, - демонстративно-илустративна	човека и адекватно реагује у случају природних непогода; – доводи у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко-географске карактеристике простора; – објашњава популациону динамику становништва Србије: кретање броја становника, природни прираштај и миграције; – изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи; – изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике; – израђује и анализира графичке приказе структура становништва;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	Биологија VII р.- Значај планирања породице. Наталитет Биологија VII р - Наука о човеку – АНТРОПОЛОГИЈА Биологија V р- Порекло и историјски развој човека Српски језик VIIIр.- Наставна обрада одломака из романа „Сеобе“ Милоша Црњанског Биологија VIII р - Природни ресурси – одрживо коришћење
ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ - Природна баштина Србије. - Културна баштина Србије. - Светска баштина под заштитом Унескоа у Србији.	5 (3+2)	– прате и слушају наставниково излагање; – активно учествују у разговору, дискутују; - коментаришу наведене примере и излажу своје мишљење; – решавају добијене задатке; – постављају питања; – записују у свескама.	– истиче циљ часа; – кратко излаже и објашњава нову наставну јединицу; – даје инструкције за рад у пару; – подстиче дискусију; – усмерава ученике да сами долазе до закључака; – поставља питања, коригује одговоре ученика, - одговара на питања ученика; – пише на табли.	- фронтални рад, - групни рад, - индивидуални рад - вербално-текстуална, - демонстративно-илустративна	– објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи; – уз помоћ карте Србије и других извора информација анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи; – доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи;	- усмени одговор, - активност на часу, - тестови, - реферати, -нема карта, - рад на часу, - ношење атласа	- компетенција за учење, - комуникационе способности, - дигитална компетенција, - одговорно учешће у демократском друштву, - сарадња, - решавање проблема, - естетичка компетенција	Биологија VIII р. - Савремени начин живота и здравље (бука, брза храна, дувански дим…) Биологија VIII р - Култура живљења (еколошка култура) Српски језик VIII р - Наставна интерпретација текста „Стара породична кућа“ Павла Угринова
ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА - Појам и географски положај завичаја. - Природне карактеристике. - Друштвене карактеристике.	5 (3+2)							
СРБИ У СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ - Срби у Црној Гори.	7 (5+2)			-				

- Срби у БиХ – Република Српска. - Срби у Хрватској. - Срби у осталим суседним државама. - Срби у дијаспори.					– препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине; – описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти; – процењује важност очувања природне и културне баштине Србије; – објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету			Хемија VIII р – Мере за заштиту животне средине Српски језик VIII р - Наставна обрада песме „Међу својима“ Владислава Петковића Диса Историја VII р- Сеобе

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм оријентисан на процес и исходе учења наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању процеса наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, ресурсе, могућности, као и потребе ло калне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и препоручених садржаја, образовних стандарда за крај обавезног образовања, циљева и исхода образовања и васпитања, кључних компетенција за целоживотно учење, предметних и општих међу предметних компетенција, наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Наставник има слободу да сам одреди број часова за дате теме у годишњем плану.

Предметни исходи су дефинисани на нивоу разреда у складу са ревидираном Блумовом таксономијом и највећи број њих је на нивоу примене. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета. Од наставника се очекује да операционализује дате исходе у својим оперативним плановима за конкретну тему, тако да тема буде једна заокружена целина која укључује могућа међупредметна повезивања. У фази планирања и писања припреме за час наставник дефинише циљ и исходе часа.

Циљ учења:

Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.

Кључне речи:

географски положај, границе и величина територије Србије, физичко-географске одлике Србије, дру штвено-географске одлике Србије, природна и културна баштина Србије, географија завичаја, Срби у региону и дијаспори.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ФИЗИКА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ОСЦИЛАТОРНО И ТАЛАСНО КРЕТАЊЕ - Осцилаторно кретање (осциловање тела обешеног о опругу, осциловање куглице клатна). - Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). - Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. - Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање (таласна дужина, фреквенција, брзина). - Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција. *Демонстрациони огледи*: - Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова (ксилофон, различите затегнуте жице, једнаке стаклене флаше са различитим нивоима воде). - Одакле долази звук (гумено црево са два левка, канап и две пластичне чаше...). - Таласи (таласна машина или када). - Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба (дужа стаклена цев са водом) *Лабораторијска вежба* 1. Мерење периода осциловања клатна или периода осциловања тега на опрузи 2. Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна	8	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу - практична примена стечених знања - активно учешће у раду - самопроцењивање напретка - запажа, упоређу-је, примењује, повезује, - решава проблем, организује, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство	- предавање, контрола и праћење рада ученика, развијање љубави према предмету - упознати их са правилима рада - упознати их са критеријумима оцењивања по областима - упознати ученике, одредити њихово претходно искуство, снимити иницијално стање; - редовно пратити рад и залагање ученика на часу - водити рачуна о индивидуализацији и приступу ученику - подстицати код ученика развој мишљења и разумевања - менторска улога наставника – неговање позитивне климе у одељењу; - омогућава подстицајну средину за рад и учење - охрабрује, помаже и подстиче ученике; - омогућује ученицима да сами изводе закључке - подстиче ученике на учење;	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад **Вербално – текстуалне методе** - монолог, - дијалог, - објашњавање, - дискусија, - дебата, - читање, - писање **Илустративно – демонстративне** - илустрације, - графикони, - модели, - метода демонстрације **Лабораторијско – експерименталне** - лаб. вежбе, - експеримент, - практичан рад	– повезује физичке величине које описују осцилације и таласе; – описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука; – демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова;	- континуирано пратити рад сваког ученика кроз контролу његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе - уредно водити евиденцију о раду и напредовању сваког ученика - од ученика не тражити само формално знање, већ га подстицати на размишљање и логичко закључивање.	- рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција	- Физика 6. раз. (Еластична опруга, равномерно праволинијско кретање) - Физика 7. раз. (Закон одржања механичке енергије, кретање тела под утицајем силе Земљине теже) - Математика (једначине – сабирање, одузимање, множење и дељење) - Музичка култура

СВЕТЛОСНЕ ПОЈАВЕ - Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости (сенка и полусенка, помрачење Сунца и Месеца). - Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета. - Брзина светлости у различитим срединама. Индекс преламања и закон преламања светлости. Тотална рефлексија. - Преламање светлости кроз призму и сочива. - Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп. *Демонстрациони огледи:* - Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. - Преламање светлости (штапић делимично урођен у чашу с водом, но-вчић у чаши са водом и испод ње). - Преламање беле светлости при пролазу кроз призму. - Преламање светлости кроз сочиво, око и корекција вида (оптичка клупа, геометријска оптика на магнетној табли, стаклена флаша са водом као сочиво). Лупа и микроскоп. Лабораторијске вежбе 1. Провера закона одбијања светлости коришћењем равног огледала. 2. Одређивање жижне даљине сабирног сочива.	15	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу - практична примена стечених знања - активно учешће у раду - самопроцењивање напретка - запажа, упоређу-је, примењује, повезује, - решава проблем, организује, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство	- инсистира на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада - инсистира на практичној примени стечених знања - оцењивањем мотивише ученике за учење - оцењивањем процењује ниво постигнућа ученика - идентификује напредак у учењу и постигнућима ученика - подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују... - самовредновање реализације програма; - планирање новина и измена за следећу школску годину	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад **Вербално – текстуалне методе** - монолог, - дијалог, - објашњавање, - дискусија, - дебата, - читање, - писање **Илустративно – демонстративне** - илустрације, - графикони, - модели, - метода демонстрације **Лабораторијско – експерименталне** - лаб. вежбе, - експеримент, - практичан рад	– анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексије (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп; – демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида; – примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу;	- континуирано пратити рад сваког ученика кроз контролу његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе - уредно водити евиденцију о раду и напредовању сваког ученика - од ученика не тражити само формално знање, већ га подстицати на размишљање и логичко закључивање.	- рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција	- Физика 6. раз. (равномерно праволинијско кретање) - Математика (једначине у скупу рационалних бројева) - Географија (Планете Сунчевог система, помрачење Сунца и Месеца) - Биологија (лупа и микроскоп)

ЕЛЕКТРИЧНО ПОЉЕ - Наелектрисавање тела. Елементарна количина наелектрисања. - Закон о одржању количине наелектрисања. Узајмно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље (линије сила, хомогено и нехомогено поље). - Рад силе електричног поља. Напон. - Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. - Електричне појаве у атмосфери. *Демонстрациони огледи.* - Наелектрисавање чврстих изолатора и проводника. - Електрофор, електрично клатно и електроскоп. Линије сила електричног поља (перјанице, гриз у рицинусовом уљу и јаком електричном пољу). - Фарадејев кавез. - Антистатичке подлоге. - Инфлуентна машина. - Мехури сапунице у електричном пољу. - Модел громобрана.	10	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу - практична примена стечених знања - активно учешће у раду - самопроцењивање напретка - запажа, упоређује, примењује, повезује, - решава проблем, организује, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство	- инсистира на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада - инсистира на практичној примени стечених знања - оцењивањем мотивише ученике за учење - оцењивањем процењује ниво постигнућа ученика - идентификује напредак у учењу и постигнућима ученика - подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују... - самовредновање реализације програма; - планирање новина и измена за следећу школску годину	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад **Вербално – текстуалне методе** - монолог, - дијалог, - објашњавање, - дискусија, - дебата, - читање, - писање **Илустративно – демонстративне** - илустрације, - графикони, - модели, - метода демонстрације **Лабораторијско – експерименталне** - лаб. вежбе, - експеримент, - практичан рад	- демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи; – прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља	- континуирано пратити рад сваког ученика кроз контролу његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе - уредно водити евиденцију о раду и напредовању сваког ученика - од ученика не тражити само формално знање, већ га подстицати на размишљање и логичко закључивање.	- рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција	- Физика 6. раз. (векторски карактер силе) - Математика 7.р (степен и операције са степенима, једначине у скупу природних и рационалних бројева)
ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА - Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (ЕМС). - Мерење електричне струје и напона - Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. - Омов закон за део струјног кола. - Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. - Омов закон за цело струјно коло. - Везивање отпорника. - Електрична струја у течностима и гасовима. - Мере заштите од електричне струје (жива бића, објекти и електрични уређаји).	18				– објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упореди отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика; – наводи и користи различите изворе електричне струје (ЕМС) и зна да их разврста ради рециклаже; – познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента и мери јачину струје и напон, одређује вредност отпо-			- Техника и технологија (Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде, Електрична инсталација – опасност и мере заштите, Састављање електричних кола, Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром, Кућне електричне инсталације)

Демонстрациони огледи. - Демонстрациони амперметар у струјном колу. - Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром. Графитна мина (оловке) као потенциометар. - Мерење електричне отпорности омметром. Загревање проводника при протицању електричне струје. - Протицање електричне струје у воденом раствору кухињске соли. - Лимун као батерија. Пражњење у Гајслеровим цевима помоћу Теслиног трансформатора. *Лабораторијске вежбе* 1. Зависност електричне струје од напона на отпорнику (таблични и графички приказ зависности). 2. Одређивање електричне отпорности отпорника у колу помоћу амперметра и волтметра. 3. Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање еквивалентне отпорности. **МАГНЕТНО ПОЉЕ** - Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље. - Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. - Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени. *Демонстрациони огледи.* - Линије сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке. - Магнетна игла и школски компас. - Ерстедов оглед. - Електромагнет. Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.	6	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу - практична примена стечених знања - активно учешће у раду - самопроцењивање напретка - запажа, упоређује, примењује, повезује, - решава проблем, организује, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство	- инсистира на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада - инсистира на практичној примени стечених знања - оцењивањем мотивише ученике за учење - оцењивањем процењује ниво постигнућа ученика - идентификује напредак у учењу и постигнућима ученика - подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују... - самовредновање реализације програма; - планирање новина и измена за следећу школску годину	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад **Вербално – текстуалне методе** - монолог, - дијалог, - објашњавање, - дискусија, - дебата, - читање, - писање **Илустративно – демонстративне** - илустрације, - графикони, - модели, - метода демонстрације **Лабораторијско – експерименталне** - лаб. вежбе, - експеримент, - практичан рад	рности редно и паралелно везаних отпорника и резултате прикаже табеларно и графички; - описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје; - препозна основна својства наизменичне струје, - израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству - да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у свакодневном животу; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из сваке наведене области -описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромагнета и електромотора; - објасни принцип рада компаса и природу Земљиног магнетног поља; – користи компас и апликације за паметне телефона за оријентацију у природи	- континуирано пратити рад сваког ученика кроз контролу његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе - уредно водити евиденцију о раду и напредовању сваког ученика - од ученика не тражити само формално знање, већ га подстицати на размишљање и логичко закључивање.	- рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција	- Математика (операције са степенима, једначине у скупу рационалних бројева) - Хемија (Соли -добијање и физичка својства, Електролитичка дисоцијација соли и киселина) - Физика 6. раз. (Узајамно деловање тела без непосредног контакта (магнетна сила), - Математика (једначине у скупу рационалних бројева)

ЕЛЕМЕНТИ АТОМСКЕ И НУКЛЕАРНЕ ФИЗИКЕ - Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе. - Природна радиоактивност. Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово дејство на биљни и животињски свет. - Заштита од радиоактивног зрачења. - Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. - Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења. *Демонстрациони оглед.* - Детекција присуства радиоактивног зрачења (школски Гајгер-Милеров бројач)	8	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу - практична примена стечених знања - активно учешће у раду - самопроцењивање напретка - запажа, упоређује, примењује, повезује, - решава проблем, организује, - повезује знања са другим областима, - ослања се на претходно искуство	- инсистира на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада - инсистира на практичној примени стечених знања - оцењивањем мотивише ученике за учење - оцењивањем процењује ниво постигнућа ученика - идентификује напредак у учењу и постигнућима ученика - подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређују, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују... - самовредновање реализације програма; - планирање новина и измена за следећу школску годину	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад **Вербално – текстуалне методе** - монолог, - дијалог, - објашњавање, - дискусија, - дебата, - читање, - писање **Илустративно – демонстративне** - илустрације, - графикони, - модели, - метода демонстрације **Лабораторијско – експерименталне** - лаб. вежбе, - експеримент, - практичан рад	– опише радиоактивност, врсте зрачења, радиоактивне изотопе, познаје њихово дејство, примену и мере заштите; – разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене.	- континуирано пратити рад сваког ученика кроз контролу његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе - уредно водити евиденцију о раду и напредовању сваког ученика - од ученика не тражити само формално знање, већ га подстицати на размишљање и логичко закључивање.	- рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција	- Биологија (Услови живота у станишту – еколошки фактори, Екосистем , Унапређивање животне средине – значај и могућности, Екологија и заштита животне средине)
ФИЗИКА И САВРЕМЕНИ СВЕТ - Значај физике за развој других природних наука - Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанција, Гама нож…) - Физика и савремене технологије (интернет, мобилна телефонија, даљинско управљање, нанофизика....)	3							

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Полазна опредељења при дефинисању исхода и конципирању програма физике били су Образовни стандарди за крај обавезног образовања.
Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина и ставова које ученик стиче у процесу остваривања наставе у седам области предмета: Осцилаторно и таласно кретање, Светлосне појаве, Електрично поље, Електрична струја, Магнетно поље, Елементи атомске и нуклеарне физике и Физика и савремени свет.
Обнављање дела градива из седмог разреда, које се односи на Закон одржања механичке енергије, треба да послужи као увод и обезбеди континуитет.

Циљ предмета:

Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

Кључне речи:

осцилације, таласи, звук, светлост, електрично поље, магнетно поље, електрична струја, атом, атомско језгро, радиоактивност

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
СЛИЧНОСТ - Пропорционалне величине. - Талесова теорема. - Сличност троуглова. - Примене сличности **ТАЧКА, ПРАВА И РАВАН** - Однос тачке и праве, тачке и равни. - Однос правих; мимоилазне праве. - Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. - Односи две равни. - Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). - Угао између праве и равни. - Полиедар.	16 12	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; - практична примена стечених зна-ња; - активно учешће у раду; - самопроцењивање напретка; - запажа, упоређу-је, примењује, повезује; - решава проблем, - организује, пове-зује знања са дру-гим областима, - ослања се на претходно искуство	- предаје, контролише и прати рад ученика, развија љубав према предмету; - упознаје ученике са правилима рада; - упознаје ученике са критеријумима оцењивања по областима; - упознаје ученике, одређује њихово претходно искуство, снима иницијално стање; - редовно прати рад и залагање ученика на часу; - води рачуна о индивидуализаци-ји у приступу ученику; - подстиче код ученика развој мишљења и разумевања; - менторска улога наставника – неговање позитивне климе у одељењу; - омогућава подстицајну средину за рад и учење;	Облици рада: - фронтални; - индивидуални; - групни; - рад у пару. Методе рада: - илустративна; - демонстративна; - објашњење; - посматрање; - метод рада на тексту; - метода практичних радова; - метода графичких радова; - метода писаних радова; - монолошка; - дијалошка, - хеуристичка	– примени Талесову теорему у геометријским задацима и реалном контексту; – примени сличност троуглова у геометријским задацима и реалном контексту; – анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом; – представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их приликом решавања задатака; – уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту;	- усмено и писмено испитивање, - вођење ученичког портфолија, - тестови знања, - разговор, - контролне вежбе, - блиц и 15-оминутне провере; - посматрање ангажованости на часу, - домаћи радови, - писмени радови, - тематске дискусије, - иницијални тест	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- Математика 6. разред (Конструкција троугла и четвороугла, својства паралелограма), - Математика 7. разред (Конструктивна подела дужи у датој размери m : n, размера дужи, пропорционалност дужи); - Историја 5. разред (Култура Старе Грчке – филозофија, науке, књижевност, живот Старих Грка), - Географија 7. разред (Југозападна Азија – географски преглед), - Техника и технологија 6. разред (ортогонална пројекција);

ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ С ЈЕДНОМ НЕПОЗНАТОМ - Линеарна једначина. - Решавање линеарних једначина с једном непознатом. - Линеарна неједначина. - Решавање линеарних неједначина с једном непознатом. - Примена у реалним ситуацијама. **ПРИЗМА** - Призма: појам, врсте, елементи. - Мрежа праве призме. - Површина праве призме. - Запремина праве призме. **ПИРАМИДА** - Пирамида; појам, врсте, елементи. - Мрежа пирамиде. - Површина пирамиде. - Запремина пирамиде.	17 17	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; - практична примена стечених зна-ња; - активно учешће у раду; - самопроцењивање напретка; - запажа, упоређу-је, примењује, повезује; - решава проблем, - организује, пове-зује знања са дру-гим областима, - ослања се на претходно искуство	- омогућује ученици-ма да сами изводе закључке; - подстиче ученике на учење; - инсистира на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада; - инсистира на практичној примени стечених знања; - оцењивањем мотивише ученике за учење; - оцењивањем процењује ниво постигнућа ученика; - идентификује напредак у учењу и постигнућима ученика; - подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређу-ју, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују - самовредновање реализације програма; -планирање новина и измена за следећу школску годину.	Облици рада: - фронтални; - индивидуални; - групни; - рад у пару. Методе рада: - илустративна; - демонстративна; - објашњење; - посматрање; - метод рада на тексту; - метода практичних радова; - метода графичких радова; - метода писаних радова; - монолошка; - дијалошка, - хеуристичка	– реши линеарну једначину и неједначину са једном непознатом; – реши реалне проблеме користећи линеарну једначину и неједначину са једном непознатом; - влада појмовима квадар и коцка, уочава њихове моделе у реалним ситуацијама, зна њихове основне елементе и рачуна њихову површину и запремину; - влада појмом призма, рачуна њихову површину и запремину када су неопходни елементи непосредно дати у задатку; - израчунава површину и запремину призме укључујући случајеве када неопходни елементи нису непосредно дати; - примењује знања о призми у реалним ситуацијама - уочава моделе пирамида у реалним ситуацијама - влада појмом пирамида, рачуна њихову површину и запремину када су неопходни елементи непосредно дати у задатку; - израчунава површину и запремину пирамиде укључујући случајеве када неопходни елементи нису непосредно дати; - примењује знања о пирамиди у реалним ситуацијама.	- усмено и писмено испитивање, - вођење ученичког портфолија, - тестови знања, - разговор, - контролне вежбе, - блиц и 15-оминутне провере; - посматрање ангажованости на часу, - домаћи радови, - писмени радови, - тематске дискусије, - иницијални тест	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- Математика 6. р. (збир унутрашњих углова у троуглу, површина четвороугла, апсолутна вредност броја), - Физика 6. р. (Зависност пређеног пута од времена код равномерног праволинијског кретања), - Хемија 7. р. (Растворљивост супстанци и процентна концентрација раствора) - Математика 7. р. (основна својства операције кореновања у скупу R+, квадрат бинома, разлика квадрата, решавање једначина – примена растављања полинома на чиниоце), - Математика 6. р. (површина троугла и четвороугла), - Математика 7. р. (површина правилног многоугла, Питагорина теорема), - Математика 8. р. (полиедри; ортогонална пројекција, тачка, права, раван); - Физика 6. р. (израчунавање масе) - Ликовна култура сви разреди (цртање геометријских облика)

ФУНКЦИЈА - Линеарна функција $y = kx + n$. - График линеарне функције; - Нула и знак функције, - Монотоност. - Имплицитни облик задавања линеарне функције. - Цртање и читање графика линеарних функција **СИСТЕМИ ЛИНЕАРНИХ ЈЕДНАЧИНА С ДВЕ НЕПОЗНАТЕ** - Појам линеарне једначине с две непознате. - Појам система од две линеарне једначине с две непознате. - Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; - Графичка интерпретација система. - Примена у реалним ситуацијама **ВАЉАК, КУПА И ЛОПТА** - Ваљак и његови елементи. - Мрежа ваљка. Површина и запремина правог ваљка. - Купа и њени елементи. - Мрежа купе. Површина и запремина праве купе. - Појам лопте и сфере. - Пресеци лопте (сфере) и равни - Површина и запремина лопте.	12 15 16	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; - практична примена стечених зна-ња; - активно учешће у раду; - самопроцењивање напретка; - запажа, упоређу-је, примењује, повезује; - решава проблем, - организује, пове-зује знања са дру-гим областима, - ослања се на претходно искуство	- омогућује ученици-ма да сами изводе закључке; - подстиче ученике на учење; - инсистира на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада; - инсистира на практичној примени стечених знања; - оцењивањем мотивише ученике за учење; - оцењивањем процењује ниво постигнућа ученика; - идентификује напредак у учењу и постигнућима ученика; - подстиче ученике да опажају, примењују, препознају, упоређу-ју, изводе закључке, повезују знања са другим областима и другим предметима, решавају проблеме, практично примењују - самовредновање реализације програма; -планирање новина и измена за следећу школску годину.	Облици рада: - фронтални; - индивидуални; - групни; - рад у пару. Методе рада: - илустративна; - демонстративна; - објашњење; - посматрање; - метод рада на тексту; - метода практичних радова; - метода графичких радова; - метода писаних радова; - монолошка; - дијалошка, - хеуристичка	- одређује вредност линеарне функције дате табелом или формулом; - црта график линеарне функције; - уочава линеарну зависност међу величинама, зна линеарну функцију и графички интерпретира њена својства („чита“ график линеарне функције) - одређује неке од уређених парова који су решења линеарне једначине с две непознате; - решава системе линеарних једначина с две непознате; - користи системе линеарних једначина с две непознате у једноставним текстуалним задацима. - графички представља системе линеарних једначина с две непознате; - користи системе линеарних једначина решавајући сложеније текстуалне задатке. - влада појмом ваљка, купе и лопте, уочава њихове моделе у реалним ситуацијама, зна њихове основне елементе; - израчунава површину и запремину ваљка, купе и лопте када су неопходни елементи непосредно дати у задатку; - израчунава површину и запремину ваљка, купе и лопте када	- усмено и писмено испитивање, - вођење ученичког портфолија, - тестови знања, - разговор, - контролне вежбе, - блиц и 15-оминутне провере; - посматрање ангажованости на часу, - домаћи радови, - писмени радови, - тематске дискусије, - иницијални тест	- компетенција за учење - одговорно учешће у демократском друштву - естетичка компетенција - одговоран однос према околини - одговоран однос према здрављу - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	- Математика 6. р. (зависне величине и њихово графичко представљање - Правоугли координатни систем, график зависности међу величинама), - Математика 8. р. (Линеарне једначине и неједначине са једном непознатом), - Физика 6. р. (график брзине, график пређеног пута) - Физика 7. р. (график убрзања) - Математика 5. р. (Врсте углова), - Математика 8. р. (линеарне једначине са једном непознатом, график линеарне функције, цртање графика линеарне функције), - Математика 6. р. (збир унутрашњих углова троугла и четвороугла; површина троугла и четвороугла), - Математика 7. р. (многоугао и површина правилних многоуглова; Питагорина теорема, површина кружног прстена) - Физика 6. р. (зависност пређеног пута од времена код равномерно праволинијског кретања)

ПРОЈЕКТНИ ЗАДАТАК	5	- активан приступ при излагању новог градива и изради задатака на часу; - практична примена стечених зна-ња; - активно учешће у раду; - самопроцењивање напретка; - запажа, упоређу-је, примењује, повезује; - решава проблем, - организује, пове-зује знања са дру-гим областима, - ослања се на претходно искуство	- омогућује ученици-ма да сами изводе закључке; - подстиче ученике на учење; - инсистира на систематичности у раду и поштовању принципа и правила рада; - инсистира на практичној примени стечених знања; - оцењивањем мотивише ученике за учење; - оцењивањем процењује ниво постигнућа ученика; - идентификује напредак у учењу и постигнућима ученика;	Облици рада: - фронтални; - индивидуални; - групни; - рад у пару. Методе рада: - илустративна; - демонстративна; - објашњење; - посматрање; - метод рада на тексту; - метода практичних радова; - метода графичких радова; - метода писаних радова; - монолошка; - дијалошка, - хеуристичка	неопходни елементи нису непосредно дати. – учествује у избору истраживачког пројекта и начина рада, - издвајање одговарајућих податке из текста и да њихово представљање табеларно и графички; - зна да израчуна средњу вредност и медијану			- Математика 7. р. (круг), - Математика 8. р. (тачка, права, раван) - Ликовна култура сви разреди (цртање геометријских облика) - Информатика 8. р. (Табеларни прорачуни, радна свеска и радни лист, унос података, израда графикона), - Математика 8. р. (График линеарне функције), - Географија – сви разреди (Површине континената), - Математика 5. р. (Аритметичка средина)

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

При избору садржаја и писању исхода за предмет математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разно-врсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања.Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком.

Циљ учења:

Циљ учења математике је да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појмова и зависности у животу и у друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе; да допринесе развијању менталних спосо-бности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

Кључне речи:

сличност, линеарна функција, систем линеарних једначина, призма, пирамида, ваљак, купа и лопта.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА - Улога и значај појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије: језгро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, центриоле, лизозоми. - Матичне ћелије – ћелије програмиране за различите функције. - Принцип економичности грађе и функције живих бића - Улога и значај ензима. - Ендокрини систем и хуморална регулација. - Регулаторна улога хормона биљака и животиња. - Надражљивост, проводљивост, контрактилност. - Чулно-нервни систем животиња. - Рефлексни лук. Поремећаји функције ендокриног система, нервног система и чула. - Неуротрансмитери, нервни импулси, драж, надражај. - Хомеостаза – принцип повратне спреге. - Фотосинтеза. Ћелијско дисање. - Транспирација. - Температурна регулација	25	- активно учествују у раду, - пишу, бележе, - примењују стечено знање у пракси, - повезују знање са другим областима; - ослањају се на предходно искуство, - упоређују, - решавају проблеме; - поставља питања; - помаже другим ученицима у раду	- примењују адекватна дидактичко-методичка решења на часу, - учи ученике различитим техникама учења на часу, - прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика, - ефикасно управља процесом учења на часу, - користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења, - ствара подстицајну атмосферу за рад на часу	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад, - монолошко-дијалошки, - демонстративан, - самостални, - писмени и усмени рад да тексту, - практичан рад, - илустративна	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини; – одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота;	У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое исхода и начине оцењивања Памћење (навести, препознати, идентификовати...) Објективни тестови са допуњавањем кратких одговора, задаци са означавањем, задаци вишеструког избора, спаривање појмова. Разумевање (навести пример, упоредити, објаснити, препричати...) Дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци, есеји. Примена (употребити, спровести, демонстрирати...) Лабораторијске вежбе, проблемски задаци, симулације. Анализирање (систематизовати, приписати, разликовати...) Дебате, истраживачки радови, есеји, решавање проблема. Креирање (поставити хипотезу, конструисати, планирати...) Експерименти, истраживачки пројекти. Сврха оцењивања - Могућа средства оцењивања: Оцењивање наученог (сумативно) Тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Оцењивање за учење (формативно) Посматрање, контролне вежбе, дневници рада	- одговоран однос према здрављу и животној средини - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - комуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	Корелација: - Грађанско васпитање: теме - пол, род, сексуалност, разне дебате о здрављу - Хемија: неуротрансмитери, хормони, ензими, лекови и физиолошки активни продукти животиња и биљака, кружење материје у природи; - Физичко васпитање: нездрав начин живота,физичка неактивност - Техника и технологија: роботика - Физика: физичке појаве у телу, притисак, брзина - Географија: флора и фауна Србије, путеви интродукције Ове компетенције се односе на: овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи; примену стечених знања и вештина у свакодневном жи-

Човек и животна средина - Резултати стандардних лабораторијских анализа крви и урина. - Биолошки смисао адолесценције (родни и полни идентитет у контексту хормонске активности и индивидуалне генетичке варијабилности). - Заштита од полно преносивих болести - контрацепција. - Одговорност за сопствено здравље.	10	- активно учествују у раду, - пишу, бележе, - примењују стечено знање у пракси, - повезују знање са другим областима; - ослањају се на предходно искуство, - упоређују, - решавају проблеме; - постављa питања; - помаже другим ученицима у раду	- примењују адекватна дидактичко-методичка решења на часу, - учи ученике различитим техникама учења на часу, - прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика, - ефикасно управља процесом учења на часу, - користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења, - ствара подстицајну атмосферу за рад на часу	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад, - монолошко-дијалошки, - демонстративан, - самостални, - писмени и усмени рад да тексту, - практичан рад, - илустративна	– доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале еко-системе; – повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; – установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; – критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; - повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије; – истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју.	ученика, самоевалуација, вршњачко, оцењивање, практичне вежбе. За сумативно оцењивање разумевања и вештина научног истраживања ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине, а не само да се присете информација и процедура које су запамтили, да садрже захтеве за предвиђањем, планирањем, реализацијом неког истраживања и интерпретацијом задатих података. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, најчешће се користе тестови знања. У формативном вредновању наставник би требало да промовише групни дијалог, користи питања да би генерисао податке из ђачких идеја, али и да помогне развој ђачких идеја, даје ученицима повратне информације, а повратне информације добијене од ученика користи да прилагоди подучавање, охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада. Избор инструмента за формативно вредновање зависи од врсте активности која се вреднује. Када је у питању нпр. практичан рад (тимски рад, пројектна настава, теренска настава и слично) може се применити чек листа у којој су приказани нивои постигнућа ученика са показатељима испуњености, а наставник треба да означи показатељ који одговара понашању ученика. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. (јаке и слабе стране) ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која	- одговоран однос према здрављу и животној средини - решавање проблема - сарадња - естетичка компетенција - комуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	воту, превасходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног начина живота; стицање знања, вештина и формирање ставова који ће допринети екологији заштите животне средине, очувању биодиверзитета и постизању одрживог развоја
Порекло и развоврсност живота - „Календар живота“, еволуција различитих група организама кроз геолошка доба и велика изумирања. - Значај алги (цијанобактерија) и биљака за продукцију O_2 и озонског омотача, као заштита од УВ зрака, и услов за развој осталих живих бића. - Строматолити. - Излазак из воде на копно.	7							
Наслеђивање и еволуција - Улуткавање и пресвлачење инсеката. - Пубертет и адолесцеција човека. - Цветање, плодоношење и сазревање плодова биљака. - Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе. Еволуција човека	9							
Живот у екосистему - Еволуција и развој екосистема. - Концепт климакса. - Циклуси кружења основних супстаци у природи (H_2O, C, N) и њихова повезаност. - Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). - Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. - Нестанак врста и фактори угрожавања (H.I.P.P.O. концепт). - Типични екосистеми Србије. - Ретке и угрожене врсте Србије.	17							

- Интродукције и реинтродукције и инвазивне врсте. - Последице глобалних промена		- активно учествују у раду, - пишу, бележе, - примењују стечено знање у пракси, - повезују знање са другим областима; - ослањају се на предходно искуство, - упоређују, - решавају проблеме; - поставља питања; - помаже другим ученицима у раду	- примењују адекватна дидактичко-методичка решења на часу, - учи ученике различитим техникама учења на часу, - прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика, - ефикасно управља процесом учења на часу, - користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења, - ствара подстицајну атмосферу за рад на часу	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад, - монолошко-дијалошки, - демонстративан, - самостални, - писмени и усмени рад да тексту, - практичан рад, - илустративна		помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, а који су у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно требало би унапредити.		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм Биологије за осми разред је завршни део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на достиза ње исхода. Основна идеја увођења спиралног курикулума наставе биологије у основним школама је изучавање живота и животних процеса као целине, у складу са потојећим условима и окруже њем. У том смислу, све изучаване функције живота треба стави ти у реалан контекст и нагласити њихову повезаност. На тај начин ученици на крају другог циклуса образовања заокружују своје знање о целовитости организма и његовом динамичком односу са околином. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: Наслеђивање и еволуција, Јединство грађе и функције као основа живота, Порекло и разноврсност живота, Живот у екосистему и Човек и здравље. (Исходи за шесту област Посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима). Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организа цију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхо да је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем но вих примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и по датака; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим уче ницима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргу менте саговорника

Циљ учења:

Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

ћелијски метаболизам, хомеостаза, здрави стилови живота, адолесценција, „календар живота“, теорија еволуције, циклуси кружења супстанце, капацитет средине, глобалне промене, инвазивне врсте

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ХЕМИЈА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
1. Метали, оксиди и хидроксиди 2. Неметали, оксиди и киселине 3. Соли 4. Органска једињења и њихова општа својства 5. Угљоводоници 6. Органска једињења са кисеоником 7. Биолошки важна органска једињења 8. Заштита животне средине и зелена хемија	10 10 8 2 12 8 12 6	- слушају предавање наставника и дискутују кроз питања о задатој теми, - прате и бележе предавања, - изводе закључке на основу нових сазнања, - повезују градиво, - учествују у дијалозима, - постављају питања, - изводе закључке на основу практичног рада, - користе уџбеник и другу литературу, - посматрају и прикупљају податке, - формулишу објашњења, - посматрају, - растварају, - мешају супстанце, - изводе једноставније реакције,	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	- правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, и показује одговоран однос према здрављу и животној средини; - изведе експеримент према датом упутству, табеларно и графички прикаже податке, формулише објашњења и изведе закључке; - наведе заступљеност метала и неметала, неорганских и органских једињења у живој и неживој природи; - испита и опише физичка и хемијска својства метала и неметала, и повеже их са њиховом практичном применом - испита и опише хемијска својства метала и неметала; - напише формуле и именује оксиде, киселине, базе и соли - испита, опише и објасни својства оксида, неорганских киселине, база и соли, препозна на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повеже њихова својства са практичном применом; -напише и тумачи једначине хемијских реакција метала и неметала; - разликује својства неорганских и органских супстанци; -препозна физичке и хемијске промене неорганских и органских супстанци у окружењу, и представи хемијске промене хемијским једначинама; - напише формуле и именује представнике класа органских једињења; -разликује органске супстанце са аспекта чиста супстанца и смеша, величина моле-кула, структура, порекло и то повезује са њиховом улогом и применом; -испита, опише и објасни физичка и хемијска својства представника класа	- процена остварености циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћењу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење, - вештина комуникације, - предузимљивост, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција.	- Биологија (важност катјона појединих метала за живе организме) - Географија (разматрање како својства калцијум-карбоната и калцијум-хидрогенкарбоната утичу на облик кречњачког рељефа). - Математика (изведе стихиометријска израчунавања и израчуна масену процентну заступљеност супстанци, - Свет око нас, Географија Биологија (наведе загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта.) - Биологија (амбалажа, чување производа и одлагање отпада)

		- слушају предавање наставника и дискутују кроз питања о задатој теми, - прате и бележе предавања, - изводе закључке на основу нових сазнања, - повезују градиво, - учествују у дијалозима, - постављају питања, - изводе закључке на основу практичног рада, - користе уџбеник и другу литературу, - посматрају и прикупљају податке, - формулишу објашњења, - посматрају, - растварају, - мешају супстанце, - изводе једноставније реакције,	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - планира час и излаже градиво, - води дијалог са ученицима, - помаже у доношењу закључака, - контролише и помаже у њиховом практичном раду. - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом.	Облици: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад Методе: - монолошка - дијалошка - демонстративна - експериментална - практичан рад	органских једињења и повеже својства једињења са њиховом практичном применом; - објасни и хемијским једначинама представи хемијске промене карактеристичне за поједине класе органских једињења, - опише физичка својства: агрегатно стање и растворљивост масти и уља, угљених хидрата, протеина и растворљивост витамина; - опише основу структуре молекула који чине масти и уља, угљене хидрате и протеине; - објасни сапонификацију триацилглицерола и хидрогенизацију незасићених триацилглицерола, наведе производе хидролизедисахарида и полисахарида и опише услове под којима долази до денатурације протеина; - наведе заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и правилном исхраном људи; -изведе стехиометријска израчунавања и израчуна масену процентну заступљеност супстанци; - рукује супстанцама и комерцијалним производима у складу с ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада; -наведе загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и опише њихов утицај на животну средину;	- процена остварености циља часа, -процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, поседовању адекватног прибора за рад, показаном интересовању и вештини решавања задатака, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак, - план оцењивања састоји се у континуираном праћ-њу ученика кроз његов рад током школске године кроз ангажовања на часу, кроз домаће задатке, кроз писмене и усмене провере знања, кроз израду демонстрационих огледа и лабораторијских вежби	- компетенција за учење, - вештина комуникације, - предузимљивост, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција.	- Ликовна култура (сасатављање модела молекула)

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма:

Програм наставе и учења Хемије првенствено је орјентисан на процес учења и остваривање исхода.Исходи су исказани о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи хемију. Они омогућавају да се циљ наставе хемиједостигне у складу са предметним и међупредметним компетенцијама и стандардима постигнућа.Исходи представљају ученичка постигнућа и као такава су основна водиља наставнику који креира наставу и учење. Програм наставе и учења хемије је тематски конципиран. За сваку област/ тему предложени су садржаји, а ради лакшег планирања наставе предлаже се број часова по темама. Главна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода Хемије је настава усмерена на учење у школи, што значи да ученик треба да да учи: смислено, проблемски, дивергентно, критички, кооперативно.

Циљ предмета:

Циљ учења Хемије је да ученик развије систем основних хемијских појмова и вештине за правилно руковање лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, да се оспособи за примену стеченог знања и вештина за решавање проблема у свакодневном животу и наставку образовања, да развије способности апстрактивног и критичког мишљења, способности за сарадњу, тимски рад, и одговоран однос према себи, другима и животној средини.

Кључне речи:

метали, неметали,оксиди, киселине, хидроксиди,соли,угљоводоници,адиција, супституција, полимери, алкохоли, карбоксилне киселине, естри, масти и уља, угљени хидрати, протеини, загађујуће супстанце, рециклажа, зелена хемија.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
1. Животно и радно окружење - Увод у електротехнику, рачунарство и мехатронику. - Електрична инсталација – опасност и мере заштите. - Примена електричних апарата и уређаја у домаћинству, штедња енергије и енергетска ефикасност. - Професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике	6	- пажљиво прати излагање наставника и осталих ученика - користи различите изворе знања - проналази нове информације - уочава - разликује - упоређује - класификује - износи своје мишљење - уређује и презентује - закључује - процењује сопствени рад и напредак	- организатор и реализатор наставе, - презентује, - усмерава ученика, - подстиче на размишљање, - развија код ученика аналитичко, синтетичко, индуктивно, дедуктивно мишљење, - прати напредовање ученика, - наводи ученике на одговарајуће закључке, - упознаје их са техничким напретком од праисторије до данашњег доба	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна	-да процени значај електротехнике, рачунарства и мехатронике у животном и радном окружењу; - анализира опасности од неправилног коришћења електричних апарата и уређаја и познаје поступке пружања прве помоћи; - образложи важност енергетске ефикасности електричних уређаја у домаћинству; - повеже професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике са сопственим интересовањима; – упореди карактеристике електричних и хибридних саобраћајних средстава са конвенционалним; – разуме значај електричних и електронских уређаја у саобраћајним средствима;	У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др.). Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу.	- одговоран однос према околини, - естетичка	-Електрична струја Физика 8.разред
2. Саобраћај **-** Саобраћајна средства на електропогон - врсте и карактеристике. - Хибридна возила. - Електрични и електронски уређаји у саобраћајним средствима. - Основи телекомуникација	6			Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна			- одговоран однос према здрављу,	Кретање и саобраћај – Географија 5. разред

3. Техничка и дигитална писменост -Основне компоненте ИКТ уређаја. -Управљање процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ. -Основни симболи у електротехници. -Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола. -Израда и управљање електромеханичким моделом.	18	- пажљиво прати излагање наставника и осталих ученика - користи различите изворе знања - проналази нове информације - уочава - разликује - упоређује - класификује - износи своје мишљење - уређује и презентује - закључује - процењује сопствени рад и напредак	- организатор и реализатор наставе, - презентује, - усмерава ученика, - подстиче на размишљање, - развија код ученика аналитичко, синтетичко, индуктивно, дедуктивно мишљење, - прати напредовање ученика, - наводи ученике на одговарајуће закључке, - упознаје их са техничким напретком од праисторије до данашњег доба	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна	– класификује компоненте ИКТ уређаја према намени; – процени значај управљања процесима и уређајима помоћу ИКТ; – црта електричне шеме правилно користећи симболе; – користи софтвере за симулацију рада електричних кола; – састави електромеханички модел и управља њиме помоћу интерфејса;	У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Упроцесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постајење тако постаје инструмент за напредовање у учењу.	- дигитална, - рад са подацима и информацијама, - комуникативна	- Увод у информатику и рачунарство Информатика и рачунарство -5. Разред
4. Ресурси и производња - Електроенергетски систем. - Производња, трансформација и пренос електричне енергије. -Обновљиви извори електричне енергије. - Електроинсталациони материјал и прибор. - Кућне електричне инсталације. - Састављање електричних кола - Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром. - Електричне машине. - Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству. - Основни електронике. - Рециклажа електронских компоненти	20			Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна	– објасни систем производње, трансформације и преноса електричне енергије; – анализира значај коришћења обновљивих извора електричне енергије; – разликује елементе кућне електричне инсталације; – повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; – користи мултиметар; – анализира карактеристике електричних машина и повезује их са њиховом употребом; – класификује електронске компоненте на основу намене; – аргументује значај рециклаже електронских компоненти;		- естетичка, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу - компетенција за учење.	Електрична струја Физика 8.разред

КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ - Моделовање електричних машина и уређаја. - Огледи са електропанелима. - Коришћење интерфејса за управљање помоћу рачунара. - Израда једноставног школског робота сопствене конструкције или из конструкторског комплета. - Рад на пројекту: - израда производа/модела; - прављање моделом; -представљање производа/модела	**18**	- слуша - прати излагање наставника - анализира - поставља питања - сарађује, - пише - самостално црта, - помаже другим ученицима у раду - практично примењује стечена знања -размењује мишљења са другим ученицима - користи доступне изворе знања (уџбеник,филм, интернет...)	- предаје, - објашњава, - поставља питања, - мотивише ученике, - награђује, - координира наставом, - помаже ученицима у раду	Облици: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару Методе: - монолошка, - дијалошка, - демонстративна - илустративна, - практичан рад, - самосталан рад	- самостално/тимски истражује и осмишљава пројекат; - креира документацију, развије и представи бизнис план производа; - састави производ према осмишљеном решењу; - састави и управља једноставним школским роботом или мехатроничким моделом; - представи решење готовог производа/модела - процењује свој рад и рад других и предлаже унапређење реализованог пројекта.	У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Упроцесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постајење тако постаје инструмент за напредовање у учењу.	- предузетништво, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална - комуникација	- Обликовање употребних предмета, - израда модела-ликовна култура-5 разред

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма:
Предмет *Техника и технологија* намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја. Програм наставе и учења за осми разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет *Техника и технологија*. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: *Животно и радно окружење, Саобраћај, Техничка и дигитална писменост, Ресурси и производња* и *Конструкторско моделовање.*
Циљ учења:
Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.
Кључни појмови:
електротехника, електроника, мехатроника, роботика, предузимљивост, иницијатива.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
ИКТ - Радно окружење програма за табеларне прорачуне. - Унос података, форматирање ћелија. - Формуле и функције. - Сортирање и филтрирање података. - Груписање података. - Израда графикона. - Дељење табела.	12	- разговор -пригодно посматрање, слушање - коришћење доступне литературе - израда предвиђених задатака за вежбу -провера тачности у раду - размењивање стечених знања - рад на усавршавању вештина и брзине у раду	- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - похваљује - коригује - награђује - упућује - сарађује	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад -метод усменог излагања - вербални (монолошка, дијалошка) - демонстративна - илустративна - практичан рад	- уме да унесе и мења податке у табели; – разликује типове података у ћелијама табеле; – сортира и филтрира податке по задатом критеријуму; – користи формуле за израчунавање статистика; – представи визуелно податке на одговарајући начин; – примени основне функције форматирања табеле, сачува је у пдф формату и одштампа – приступи дељеном документу, коментарише и врши измене унутар дељеног документа	- разговор са ученицима - активности и ангажовања на часу -формативно оцењивање: бележење активности и постигнућа ученика на часу у свеску ученика и евиденције наставника -рад на рачунару	- решавање проблема, - сарадња - естетичка компетенција - вештина комуникације -компетенција за учење -предузимљивост и оријентација ка предузетништву -рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - одговорно учешће у демократском друштву -компетенција за целоживотно учење -комуникација -дигитална компетенција -сарадња	- информатика и рачунарство претходних разреда - математика
ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ - Заштита личних података. - Права детета у дигиталном добу - Отворени подаци**.**	2	- разговор -пригодно посматрање - разумевање стечених знања - запажање - уочавање	- планира - организује - прати - демонстрира - разговара - посматра - коригује - упућује	- фронтални -индивидуални - рад у пару - дијалошка -демонстративна -практичан рад	- разуме на које све начине делимо личне податке приликом коришћења интернета – разуме потенцијалне ризике дељења личних података путем интернета, поготову личних података деце; – разуме везу између ризика на интернету и кршења права; – уме да објасни појам „отворени подаци”.	- разговор са ученицима - активности и ангажовања на часу -формативно оцењивање: бележење активности и постигнућа ученика на часу у свеску ученика и евиденције наставника		- информатика и рачунарство претходних разреда

РАЧУНАРСТВО - Програмски језици и окружења. погодни за анализу и обраду података (Јупутер). - Унос података у једнодимензионе низове. - Једноставне анализе низова података помоћу библиотечких функција (сабирање, просек, минимум, максимум, сортирање, филтрирање). - Графичко представљање низова података. - Унос и представљање табеларно записаних података. - Анализе табеларно записаних података. - Обрада табеларно записаних података (сортирање, филтрирање...) - Груписање података и одређивање статистика за сваку групу.	10	- разговор - пригодно посматрање - разумевање стечених знања - решавање проблема - запажање - уочавање	- показује - описује - образлаже - објашњава - приказује моделе, шеме, скице, слајдове, филмове - демонстрира - води ученике кроз процес откривања приликом решавања проблема	- фронтални - индивидуални - рад у пару - дијалошка - демонстративна - практичан рад	- унесе сесију података; - изврши једноставне анализе низа података; - графички представи низове података; - унесе табеларне податке или их учита из локалних датотека и сними их; - изврши основне анализе обраде табеларних података; - изврши анализе података које укључују статистике по групама.	- разговор са ученицима - активности и ангажовања на часу -формативно оцењивање: бележење активности и постигнућа ученика на часу у свеску ученика и евиденције наставника	- компетенција за целоживотно учење - комуникација - дигитална компетенција - сарадња - решавање проблема, - рад са подацима	- информатика и рачунарство претходних разреда
ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ - Онлајн упитник (креирање, дељење, безбедност). - Онлајн упитник (прикупљање и обрадда података). - Отворени подаци. - Инфографик. - Управљање дигиталним уређајима - Фазе пројектног задатка. - Израда пројектног задатка. - Вредновање резултата пројектног задатка.	10	- разговор - сарадња - решавање проблема - коришћење доступне литературе - запажање - уочавање - излагање и демонстрација	- показује - објашњава - организује - пружа помоћ у раду - пружа подршку у решавању проблема - вреднује и прати рад ученика	- индивидуални - рад у групи - практичан рад - демонстрација	- сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; - сараднички осмисли и спроведе фазе пројектног задатка; - самовреднује своју улогу у оквиру пројектног задатка/тима; - креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; - поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; - вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.	- разговор са ученицима - активности и ангажовања на часу -формативно оцењивање: бележење активности и постигнућа ученика на часу у свеску ученика и евиденције наставника	- компетенција за целоживотно учење - комуникација - дигитална компетенција - сарадња - решавање проблема, - рад са подацима	- информатика и рачунарство претходних разреда

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Програм наставе и учења информатике и рачунарства у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатикеи рачунарства се састоји од три целине: Информациони-комуникационе технологије (ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство. Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија, тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету и у литератури се могу наћи примери добре праксе које, уз прилагођавање условима рада и поштовање ауторских права, треба користити у настави и учењу.
Циљ учења:
Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
Кључне речи:
Анализа података, табеларни прорачуни, статистика, визуелизација података, дељење табела, лични подаци, отворени подаци, инфографик

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ								
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма							
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ - Примена националне батерије за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности (телесна висина, телесна маса, трчање 4x10 , shutlle run, претклон у седу, скок у даљ из места, издржај у згибу, трбушњаци) - Вежбе за развој снаге, - Вежбе за развој покретљивости, - Вежбе за развој аеробне издржљивости, - Вежбе за развој брзине, - Вежбе за развој координације	8	- вежба, - примењује вежбе, - тестира своје способности, - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију, - слуша, - упоређује, - самостално закључује - практично примењује, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу , - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (књиге, часописе, енциклопедије, интернет) - самостално процењује савладаност елемената технике, тактику, игру, правила, - асистира	- планира, - организује, - прати, - демонстрира, - разговара, - посматра, - похваљује, - коригује, - награђује, - упућује, - сарађује,	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- упоређује резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледава сопствени моторички напредак - примењује комплексе простих и опште припремних вежби у већем обиму и интензитету у самосталном вежбању - користи научене вежбе у спорту, рекреацији, животним ситуацијама - процењује последице недовољне физичке активности - користи различите вежбе за побољшање својих физичких способности	- Оцењивање се врши бројчано, на основу остваривања оперативних задатака и минималних образовних захтева. -Праћење напретка ученика обавља се сукцесивно у току целе школске године, на основу јединствене методологије која предвиђа следеће тематске целине: - стање моторичких способности, -усвојене здравствено хигијенске навике, -достигнути ниво савладаности моторних знања, -однос према раду; - праћење и вредновање моторичких способности врши се на основу савладаности програмског садржаја којим се подстиче развој оних физичких способности за које је овај узраст критичан период због њи хове трансформације под	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - комуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција - одговорно учешће у демократском друштву	- Математика 5. р: „Мерење дужине“ - Физичко васпитање 8.р: „Мерење физичких способности: скок удаљ и претклон на клупици“ ***Вертикална корелација** - Физика 6.р: „Мерење времена“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р: „Мерење физичких способности: 4x10м, издржај, „shutlle run“

АТЛЕТИКА - техника истрајног трчања - техника спринтерског трчања, деонице до 60 метара - техника штафетног трчања, деонице 4х60м - техника високог и ниског старта - скок у вис (леђна техника) - скок у даљ („увинуће“ техника, припрема за корачну технику) - бацање кугле од 3 и 4 кг –бочна техника - бацање „вортекс-а“ у даљ - одељенско такмичење у атлетици-четворобој (трчања, бацања и скокови)	16	- хода (природно, лагано,на прстима, петама,са рукама у различитом положају ...) - трчи природно споро, лагано, брзо, корацима различите дужине и интензитета - трчи различитим техникама - у трчању врши примопредају штафетне палице - скаче у даљ из места и из залета - скаче у вис - баца куглу и вортекс у даљ - вежба, - примењује вежбе, - упоређује, - самостално закључује - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени,	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- разликује атлетске дисциплине - примењује атлетске дисциплине у складу са правилима - познаје различите врсте трчања и старта - правилно држи и баца куглу, вортекс - правилно постављa руке и ноге код различитих техника трчања - развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике - приказује научене технике кроз одељенско такмичење - примена достигнутог нивоа усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу	утицајем физичких активно-сти, - Усвојеност здравствено- хигијенских навика прати се на основу утврђивања нивоа правилног држања тела и одржавања личне и колективне хигијене. - Степен савладаности моторичких знања и умења спроводи се на основу минималних програмских захтева. -Однос према раду вреднује се на основу редовног и активног учествовања у наставном процесу, такмичењима и ван школским активностима. - При оцењивању физичких способности узима се у обзир ниво личних физичких способности сваког појединца, остварен у току школске године, према његовим индивидуалним могућностима. - За контролу физичких способности примењује се батерија тестова - телесна висина и тежину тела - трчање 4x10m - трчање shutlle run, -дубоки претклон у седу,	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Математика 5. р „Појам угла“ - Физичко васпитање 6.р: „Техника спринтерског трчања и ниски старт“, „Техника бацања кугле" - Математика 5.р „Појам угла“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р „Техника бацања кугле“, „Техника бацања вортекса“ - Физика 6. р: „Кретање у свакодневном животу“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р: „Технике трчања-истрајно и спринтерско трчање“

СПОРТСКА ГИМНАСТИКА **Тло**: - колут напред (два повезана), колут назад - мост - премет странце упором „звезда“ - два повезана премета странце упором - став на шакама, колут напред уз помоћ - став на шакама, колут напред - обнављање елемената из млађих разреда - колут напред и назад из става раскорачног до става раскорачног - колут летећи преко препреке - састав на тлу комбинован од елемената из претходних разреда	14	- хода, - трчи, - изводи скокове у месту и у кретању, - прескаче справе различите висине, - ради колутове из различитих почетних положаја , - ради издржаје, ставове , - изводи основне гимнастичке елементе - дружи се, - навија, - процењује и анализира себе и друге, - асистира, - помаже другим ученицима у раду, - вежба, - примењује вежбе, - упоређује, - самостално закључује, - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност, - стиче знања , - активно учествује у раду на часу , - разуме урађено и уме да то примени,	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- приказује научене елементе гимнастике - користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри - схвата вредност спортске гимнастике за сопствени развој - процењује сопствене могућности - поседује осећај за покрет и простор - одржава равнотежу у различитим положајима, кретањима - изводи ротације тела - показује минимум знања и умешности - развија своје моторичке способности применом вежби из гимнастике - правилно се понаша на вежбалиштима - примењује достигнути ниво усвојене технике у игри, спорту и свакодневном животу - вреднује утицај примењених вежби на организам - користи различите вежбе за побољшање својих физичких способности	- скок у даљ из места, - трбушњаке за 30s - издржај у згибу Провера се врши на почетку и крају школске године помоћу критеријума за процену физичког развоја и физичких способнсти. - Оцену **пет** добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје физичке способности и чији резултати знатно превазлазе стандарде узраста, који у спортско техничким достигнућима знатно прелазилази постављене захтеве и који има веома активан однос према физичкој култури - Оцену **врло добар** 4 добија ученик који је радом у току школске године побољшао своје физичке способности, чији резултати превазилазе стандарде узраста, који у спортско техничким достигнућима превазилази постављене захтеве и који има веома активан однос према физичкој култури. --Оцену **добар** 3 добија ученик који је радом у току	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Биологија 8. р: „Мишићни систем“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р : „Премет странце упором“, „ Вежба на греди“ - Математика 5.р: „Појам угла“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р: „Став на шакама, колут напред“, „Припремне вежбе за рондат“

Греда ниска - комбинација кратког састава избором вежби научених током основне школе, редоследом који ученик жели (наскок, различити начини ходања и трчања, поскоци, скокови, окрети, равнотеже, саскок). **Греда висока:** - наскок премахом одножно у упор јашући, окрет за 90, грчењем ногу стопала поставити иза тела и прећи у упор чучећи, чучањ одручити, усправ, комбинацију са ниске греде извести на високој - лагана трчања, ходања на прстима, ходање докорацима - скок суножним одскоком и доскок на једну ногу - саскок пруженим телом са окретом за 90 или 180 - наскоци (у упор чучећи; у упор предњи одножно; сед „амазон“) - галоп, дечји поскоци, мачји скок - окрети на једној нози за 180 - саскоци (предножно разножити, са окретом за 360) - комбинације вежби најмање две дужине греде **Прескок:** - разношка и згрчка, коњ у ширину висине 110 цм - усавршавање фазе првог и другог лета - разношка и згрчка, коњ у ширину висине 120 цм за девојчице и 12 цм за дечаке 125цм - припремне вежбе за прескоке са заножењем		- хода са обилажењем и прекорачивањем препрека - хода по греди у успону, са предножењем, заножењем, - изводи основне гимнастичке елементе - изводи равнотеже - изводи поскоке на греди - изводи окрете - изводи саскоке - процењује и анализира себе и друге, - асистира, - помаже другим ученицима у раду - вежба, - примењује вежбе, - упоређује, - самостално закључује, - исказује властити суд приликом анализе вежби - истиче своју индивидуалност, - стиче знања , - активно учествује у раду на часу , - разуме урађено и уме да то примени	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- приказује научене елементе гимнастике - користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри - схвата вредност спортске гимнастике за сопствени развој - примењује мере безбедности у вежбању у школи и ван ње - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - решева конфликте на друштвено прихватљив начин - прихвата победу и пораз - уважава различите спортове без обзира на лично интересовање - вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту - подстиче породицу на редовно вежбање - повезује значај вежбања за одређене професије - повезује врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље	школске године побољшао своје физичке способности у границама стандарда, чији су резултати у спортско техничким достигнућима у границама минималних образовних захтева, чији је однос према физичкој култури задовољавајући. - Оцену **довољан** 2 добија ученик који у току школске године није побољшао своје физичке способности, чији су спортско технички резултати испод утврђених стандарда и који не показује минимум интересовања за физичку културу. - Оцену **недовољан** 1 у принципу не би требало да добије ни један ученик. Ученик чије су физичке способностиопале, и који не испуњава очекиване стандарде као и који не показује ни минимум интересовања за одржавање својих физичких способности, а који је здрав упућује се на корективно – педагошки рад.	- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Биологија 7. р: „Скелетни систем - грађа кости“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р: „Летећи колут“, „Вежба на греди“ - Математика 5.р: „Појам угла“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р : „Прескок разношка и згрчка“

ТИМСКЕ И СПОРТСКЕ ИГРЕ ОДБОЈКА - Одбојкашки став и кретње у ставу - Техника додавања лопте прстима - Техника одигравања лопте чекићем - Доњи – школски сервис, тенис сервис - Техника смеча - Техника блока (јединични и двојни блок - Правила игре - Игра две екипе са применом правила - Систем игре 6:0, 4:2, 5:1 - Игра са задатком „Лелујави“ сервис	16	- хода, трчи, скаче са лоптом као и без ње, - прима и додаје лопту прстима и чекићем, - сервира лопту доњим и горњим сервисом, - изводи напад смечом - скаче у блок, - игра у нападу и одбрани у различитим формацијама - тестира своје способности, - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију, - слуша, - упоређује, - самостално закључује - практично примењује, - размењује знања и мишљења, - анализира, - зна своје место у екипи - зна своју улогу у тиму - помаже другим ученицима у раду	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- демонстративни приказ усвојених елемената технике - демонстративни приказ игре - користи све научене елементе технике одбојке у игри - примењује основна правила игре - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин - зна да прихвати победу и пораз - учествује на унутар одељењским такмичењима		- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Физичко и здравствено васпитање 8.р: „Школски сервис, тенис сервис „ - Математика: 5.р: „Појам угла“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р: „ Игра на мрежи (пријем сервиса, игра на трећу лопту)“ - Математика 7.р: „Централни и периферни угао“ - Физичко и здравствено васпитање 8.р: „Техника пласирања лопте - заштита игралишта-распоред играча“ - Физика 6. р. „Мерење дужине“

КОШАРКА - држање лопте, основни ставови у нападу са лоптом, заустављање у став - хватања и додавања лопте у месту и кретању - вођење лопте - пивотирање - дриблинг у месту и кретању - двокорак, скок шут, шут из места - основни став у одбрани, кретање у одбрани, чување нападача са лоптом - ситуациона игра 1:1 - сарадња два и три играча у позиционој игри и контранападу(обука кроз игру) - игра 3:3 и 4:4 (на један кош) - позициона игра 3:3 и 5:5 - игра „2:2“ по принципу „додај и утрчи“ - финте (продор, шут) - демаркирање - повезивање елемената технике у акционе целине (хватање, дриблинг, шутирање) - игра са применом правила	9	- хода, трчи,скаче без лопте и са лоптом, - баца, хвата, води, додаје лопту, - изводи дриблинг и пивотирање, - изводи двокорак, - изводи шут и скок-шут, - игра у нападу и одбрани у различитим формацијама , - размењује знања и мишљења, - анализира, - зна своје место у екипи, - зна своју улогу у тиму, - помаже другим ученицима у раду, - слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- демонстративни приказ усвојених елемената технике - користи елементе технике кошарке у игри - примењује основна правила игре - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - демонстративни приказ игре - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин - зна да прихвати победу и пораз - учествује на унутар одељењским такмичењима - повезује врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - уважава различите спортове без обзира на лично интересовање		- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Математика 5.р: „Врсте кретања-праволинијско и кружно“ - Физичко 8. р: „Вођење лопте у месту и кретању“ - Физика 6. р: „Кретање у обичном животу“ - Физичко 8. р: „Основни кошаркашки став-паралелни и дијагонални“ - Биологија 7.р: „Мишићни систем“ - Физичко 8. р: „Штафетне игре са лоптом за развијање снаге“

ФУТСАЛ - вођење и контрола лопте - примање и додавање лопте различитим деловима стопала - шутирање на гол и основе игре у нападу (откривање) - одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање) - вежбе са два и три играча - колективна игра у нападу и одбрани - игра са применом правила и суђењем	8	- хода, трчи,скаче без лопте и са лоптом - води, додаје лопту на различите начине - контролше лопту - изводи дриблинг - изводи додавање лопте различитим деловима стопала - прима лопту различитим деловима тела - шутира на гол различитим шутевима - игра у нападу и одбрани у различитим формацијама - размењује знања и мишљења, - анализира, - зна своје место у екипи - зна своју улогу у тиму - помаже другим ученицима у раду - слуша, - упоређује, - самостално закључује - практично примењује	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- изводи елементе технике, контролишу лопту у месту и у кретању - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - зна своје место у екипи и креће се по терену у складу са тим - има развијен осећај за простор, спретност, окретност, координацију - самостално комбинује елементе технике и практично их примењује у игри - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - зна да прихвати победу и пораз - учествује на унутар одељењским такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин -повезује врсте вежби , игара и спорта са њиховим утицајем на здравље - одговорно се односи према справама и реквизитима		- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Математика 5.р: „Врсте кретања- праволинијско и кружно“ - Физичко 8. р: „Вођење лопте у месту и кретању“ - Математика 7.р: „Централни и периферни угао“ - Физичко 8. р: „Кретање играча у нападу- сарадња 2-3 играча“ - Физика 6.р: „Кретање у свакодневном животу““ - Физичко 8. р: „Штафетне игре са лоптом за развој окретности“
РУКОМЕТ - технике држања, хватања и додавања лопте - додавање кратким и дугим замахом - техника вођења, додавање и хватање лопте - техника шута-из корака, скок шут, трокорак - финта - игра са применом правила (игра се на основу научених елемената технике) - примена тактике у одбрани и нападу - игра на 2 гола уз примену правила и суђење	8	- хода, трчи, по терену са лоптом и без ње, - води, хвата, додаје лопту обема рукама на различите начине, - шутира на гол различитим шутевима (скок-шут, трокорак, шут са земље, шасе шут) - користи различите „финте“ и дриблинге у игри, - изводи прецизна додавања лопте на краћем и дужем растојању,						

СТОНИ ТЕНИС - основни ставови, рад ногу, покрети руку - врсте држања рекета - форхенд и бекенд ударци без ротације - школски сервис обема странама, пријем сервиса - пимпл игра обема странама - форхенд и бекенд ударци са ротацијом - форхенд и бекенд резане лоптице - штоп ударци - гуране лоптице - ударци офанзивног карактера - форхенд ударац (контраударац) - игра сингл уз примену научених елемената - игра дубл уз примену научених елемената - основна правила - игра сингл са правилима - игра дубл са правилима - игра сингл и дубл са правилима и суђењем	13	- контролише лоптицу обема странама рекета, - примењује научене елементе технике у игри - развија кроз игру фину моторику шаке и координацију покрета - прима и враћа различите врста сервиса, удараца и контра удараца у различитим условима и ситуацијама на терену - самостално комбинује елементе технике и практично их примењује у игри - игром развија брзину реакције - кроз игру развија осећај за простор, спретност, окретност, координацију - слуша, - упоређује, - самостално закључује - практично примењује, - размењује знања и мишљења, - анализира, - помаже другим ученицима у раду	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- изводи елементе технике, контролишу лоптицу обема странама рекета - примењује и поштује правила игре у складу са етичким нормама - самостално комбинује елементе технике и практично их примењује у игри - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - зна да прихвати победу и пораз - учествује на унутар одељепским такмичењима - примерено се понаша као посматрач и као играч на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин - повезује врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - уважава различите спортове без обзира на лично интересовање		- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Физика 6. р: „Кретаање у свакодневном животу“ - Физичко 8. р: „Основни став-рад ногу, покрети руку“ - Биологија 8. р: „Скелетни систем-грађа кости“ - Физичко 8. р: „Пимпл игра обема странама-развој фине моторике шаке“ - Физичко 7. р: „Форхенд и бекенд ударци“ „Форхенд и бекенд ударци са ротацијом“ „Форхенд и бекенд резане лоптице“ - Математика 5. р: „Појам угла“ - Физичко 8. р: „Ударци офанзивног карактера, игра“ - Физика: 6. разред „Узајамно деловање тела у непосредном додиру“

ПЛЕС И РИТМИКА - народно коло „Моравац“ (4 варијанте, савладати 5.) - народно коло из краја - вежбе са вијачом - дупли провлак унапред - вежбе са обручем - вежбе са лоптом - Енглески валцер (основни кораци) - састав са вијачом - дупли провлак кружењем вијаче уназад - састав са лоптом - састав са обручем - основни кораци rock 'n' roll	6	- изводи кораке уз музичку пратњу у различитом ритму - хода у комбинацији са поскоцима - усклађује покрете појединог дела тела са целим телом - плеше уз музику -изводи појединачне елементе са вијачом, лоптом, обручем - комбинује елементе у састав - естетско обликовање покрета и кретања без реквизита и са реквизитима - слуша, анализира, - упоређује, - самостално закључује - практично примењује, - размењује знања и мишљења, - помаже другим ученицима у раду	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- зна да изведе кретања у различитом ритму, - игра народно коло, - изводи основне кораке плеса из народне традиције других култура, - изводи кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу. - користи научена кола, друштвене игре у свакодневном животу - вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту - подстиче породицу на редовно вежбање -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - уважава различите спортове без обзира на лично интересовање		- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	- Музичка култура 5. р: „Слушање народне изворне музике“ - Физичко 8. р: обучавање корака за игру „Моравац“, „Чачак“, “Дивна, Дивна“ - Музичка култура 8. р: „Упознавање и слушање музике различитих епоха и народа“ - Физичко 8.р: „ Енглески валцер“
ПОЛИГОНИ - полигон спортских игара - полигон са елементима гимнастике - полигон са препрекама	4	- подиже, носи, окреће, баца, хвата, води, котрља, реквизите на различите начине - хода, трчи, скаче, прескаче, провлачи се заобилази справе - развија тимски и такмичарски дух - помаже другим ученицима у раду - тестира своје способности, - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију			- користи научене технике из атлетике, гимнастике, спортских игара у свакодневном животу -одговорно се односи према справама и реквизитима - повезује врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље - примењује усвојене вештине у ванредним ситуацијама			- Физика: 6. разред „Узајамно деловање тела у непосредном додиру“ - Физичко 8.р: „Полигон“

ФИЗИЧКО ВЕЖБАЊЕ И СПОРТ - основна подела вежби, - функција скелетно-мишићног система - основна правила одбојке - понашање према осталим субјектима у игри (судијама, играчима супротне и своје екипе) - чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању - облици насиља у физичком васпитању и спорту - навијање, победа, пораз, решавање спорних ситуација - писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта - вежбање у функцији сналажење у ванредним ситуацијама - значај вежбања за одбрамбено-безбедносне потребе - повезаност физичког вежбања и естетике - породица и вежбање - планирање вежбања		- користи основну терминологију вежбања - објашњава сврху и значај физичког вежбања - поштује правила понашања на просторима за вежбање, као и на спортским манифестацијама - зна основна правила одбојке - примењује и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама - прихвата сопствену победу и пораз у складу са „ферплејом“ - примењује мере безбедности приликом вежбања - навија и бодри екипе на социјално прихватљив начин - користи различите изворе информација из области спорта - користи вежбање као припрему за сналажење у ванредним ситуацијама - формира правилан однос према различитостима - развија креативност у вежбању - гради правилан однос према вежбању, здрављу и раду	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- вреднује утицај примењених вежби на организам - процењује ниво сопствене дневне физичке активности - користи различите вежбе за побољшање својих физичких способности - процењује последице недовољне физичке активности - примењује мере безбедности у вежбању у школи и ван ње - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима - примењује и поштује правила игара у складу са етичким нормама - примерено се понаша као учесник или као посматрач на такмичењима - решава конфликте на друштвено прихватљив начин - користити различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекреативних активности - прихвата победу и пораз - подстиче породицу на редовно вежбање		- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	

ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ **-** утицај аеробног вежбања (ходања, трчања) на кардио-респираторни систем - здравствено-хигијенске мере пре и после вежбања, - значај употребе воћа и поврћа и градивних материја у исхрани, - подела енергетских напитака и последице њиховог прекомерног конзумирања, - прва помоћ након површинских повреда (посекотина и одеротина), - вежбање у различитим временским условима, - чување околине при вежбању, - последице конзумирања дувана и алкохола, - додаци исхрани-суплементи, - вежбање и менструални циклус, - значај заштите репродуктивних органа приликом вежбања		- вежба, примењује вежбе - тестира своје способности, - вежбањем унапређује и усавршава брзину, снагу, издржљивост, координацију, - слуша, упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - размењује знања и мишљења - формира правилан однос према физичком вежбању, здрављу и раду - развија и негује здравствено- хигијенске мере за време и после вежбања, - користи знања о врсти, подели намирница и значају које оне имају за правилан раст и развој, - препознаје штетност и последице конзумирања енергетских напитака, дувана и алкохола, - правилно реагује у случају повреде, - пружа прву помоћ, - чува животну средину током вежбања, - развија и негује здравствену културу - примењује мере заштите, чувања себе и других током вежбања	- подстиче - саветује - саопштава наставне садржаје, - демонстрира елементе технике који се обрађују, утврђују - демонстрира комбинације елемената технике и игру у целини, - организује и усмерава процес учења - подстиче логичко закључивање - упознаје ученике са методама и техникама успешног учења, - процењује квалитет и ниво усвојеног знања	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад - метод усменог излагања – вербални (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности - тренажне методе (континуирани, понављајући, интервелни метод, кружни тренинг)	- примењује усвојене моторичке вештине у ванредним ситуацијама - уважава различите спортове без обзира на лично интересовање - повезује значај вежбања за одређене професије - вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту - повезује врсту вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље - примењује здравствено- хигијенске мере пре и после вежбања, - користи здраве намирнице у исхрани, зна за штетне додатке у исхрани - коригује дневни ритам рада, исхране и одмора у складу са својим потребама, - правилно реагује и пружа основну прву помоћ приликом повреда, - чува животну средину током вежбања, - води рачуна о репродуктивним органима приликом вежбања, - препознаје последице конзумирања дувана, алкохола и енергетских напита		- одговоран однос према здрављу - решавање проблема - одговоран однос према околини - Сарадња - Естетичка компетенција - омуникација - компетенција за учење - предузимљивост и оријентација ка предеузетништву - рад са подацима и информацијама - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Основни принципи реализације наставе: јасноћа наставног процеса; оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; избор рационалних облика и метода рада; избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима; функционална повезаност делова часа; унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме. При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада. Настава физичког и здравственог васпитања усмерена је према индивидуалним разликама ученика, које се узимају као критеријум у диференцираном приступу, па самим тим неопходно је упутити ученика или групу ученика на олакшане или проширене садржаје у часовној, ваннаставној и ваншколској организацији рада. Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода. У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају ангажовање целокупног локомоторног апарата. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке. У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује: стање физичких способности, стање здравља и хигијенских навика, достигнути ниво савладаности моторичких вештина и однос према раду.
Циљ учења:
Циљ учења физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
Кључне речи:
физичко вежбање, атлетика, гимнастика, спортска игра, плес, ритмичка гимнастика, здравље, васпитање.

Б)

ИЗБОРНИ ПРОГРАМ

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ								
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**							
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
ЉУДСКА ПРАВА Заједница припадника различитих културних група **Припадност држави и нацији** - Патриотизам – осећај љубави и поноса према домовини и свим њеним припадницима. - Начини изражавања патриотизма **Обесправљивање и угрожавање слободе људи.** - Ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам. **Заједница различитих културних група** - Културна разноликост у форми мултикултуралности и интеркултуралности. Интеркултурни дијалог као средство развоја поштовања различитих култура и заједничког живота. Припадници националних мањина у Србији – заштита права и слобода припадника националних мањина. **ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** - Родна (не)равноправност - Пол и род - Биолошке разлике (анатомске и физиолошке), насупрот разликама Преношење родних образаца.	6 10	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме, - истражује и анализира, - прикупља податке, - доноси закључке, - размишља у ширем контексту, - постаје свестан своје локалне заједнице и њене улоге у животу свих њених чланова, - упознаје своју околину, - проналази решења, - презентује их самостално и као члан тима, - упознаје се са поделом задужења у овкиру једног пројекта.	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема - саветује их искуством - додстиче ученике да слободно разговарају о проблемима које имају у својој локалној заједници и школском окружењу, - координира радом ученичких тимова, - пружа подршку при одабиру теме и њеној реализацији.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– образложи везу права и одговорности на примеру; – наведе примере за групу права слобода да и заштита од; – аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика; – штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; – идентификује показатеље кршења права детета у свакодневном животу, примерима из прошлости, литературе; – сврсисходно користи кључне појмове савременог демократског друштва: демократија, грађанин, власт; – образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти на примеру;	- процена остваренсоти циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и активности на часу, - процена напредка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак.	- развој естетике, - употреба стандардних и модерних наставних помагала/прибора, - развој осећаја за економски потенцијал, - развој индивидуе - решавање проблема и аналитичко размишљање, - развој комуникације, - развитак свести о екологији, друштвеној одговорности, личној одговорности појединца, - решавање проблема самостално или као члан групе - способност покретања иницијативе, - развој активизма, - развој грађанске свести - развој моралних карактеристика, - развој припадности.	- Све ће то народ позлатити, Српски језик и књижевност, 8. разред. - Распад СФРЈ, Историја, 8. разред. - Југославија после Другог светског рата, Историја, 8. разред.

- Родна перспектива - Укључивање родне перспективе приликом доношења одлука важних за једну заједницу (образовање, здравље, породица, запошљавање, спорт...). - Родна равноправност - Родна равноправност и једнаке могућности за све ради развоја друштва. Препреке родној равноправности. Одговорност државе, организација цивилног друштва и појединца у постизању родне равноправности. Привремене позитивне мере за постизање родне равноправности (квоте уписа на факултет, субвенције за запошљавање...). - Родно засновано насиље - Родне разлике као основа неравнотеже моћи. Злоупотреба моћи насилника. Карактеристике особе која врши насиље, која је изложена насиљу или која му сведочи. Мере заштите од родно заснованог насиља. **ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ** Медији - Медији - Врсте и функције медија. - Слобода медија и њихов допринос развоју демократије. - Медији као извор информација и дезинформација. Манипулације путем медија (одлагање информације, скретање пажње, побуђивање емоција стварање осећаја кривице, неговање некултуре...). - Медијска писменост	10	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми, - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме, - истражује и анализира, - прикупља податке, - доноси закључке, - размишља у ширем контексту, - постаје свестан своје локалне заједнице и њене улоге у животу свих њених чланова, - упознаје своју околину, - проналази решења, - презентује их самостално и као члан тима, - упознаје се са поделом задужења у овкиру једног пројекта.	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми, - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом, - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућег решавања конкретног проблема - саветује их искуством - додстиче ученике да слободно разговарају о проблемима које имају у својој локалној заједници и школском окружењу, - координира радом ученичких тимова, - пружа подршку при одабиру теме и њеној реализацији.	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– разликује стварну партиципацију ученика у одељењу и школи од симболичке и декоративне; – позитивно користи интернет и мобилни телефон за учење, информисање, дружење, покретање акција; – образложи могући утицај друштвених мрежа на ставове и деловање појединца;			

- Способност разумевања, критичког и аналитичког усвајања медијских садржаја. Кодекс у медијима - Кодекс деца и медији. Кодекс новинара. Притисци на новинаре као инструмент ограничавања слободе изражавања. **ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ** - Вредности грађанског друштва - Снимање кратког филма о вредностима грађанског друштва - Избор теме и формулисање идеје - Писање сценарија. - Подела задатака. - Снимање. - Монтажа. - Презентација. - Евалуација.								

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Изборни програм Грађанско васпитање за осми разред организован је, као и претходни програми, по моделу спирале, што значи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам), али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. По свом садржају ово је најзахтевнији програм, који се ослања на исходе у програмима Грађанског васпитања за претходне разреде, на исходе из програма обавезних предмета, као и на ваншколско искуство ученика који на крају основне школе имају све сложеније социјалне релације. У програму су наведени садржаји које наставник, као и у претходним разредима, може да допуњује, проширује и мења пре ма конкретним потребама и плану сопственог рада, али увек имајући у виду исходе које треба остварити. Они су тако дати да одговарају узрасту ученика, да буду мерљиви и проверљиви, односно да наставник, пратећи активности ученика, може лако да утврди да ли их они достижу и у којој мери. Најчешће су исходи дати на нивоу примене, што значи да се знање и разумевање подразумевају, јер без тога нема примене. Такав приступ одговара концепту Грађанског васпитања од кога се очекује да код ученика развија конативну, вољну компоненту, која долази до изражаја у понашању. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета и развој међупредметних компетенција. Између исхода постоји повезаност. Достизање једног исхода доприноси достизању других исхода. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода, што се препознаје у томе да се неки исходи у истој или сличној формулацији налазе у програмима и за претходне разреде, али се очекује да постоји напредак у квалитету. На пример, исход ученик ће бити у стању да износи свој став заснован на аргументима подстиче се током више разреда, а очекује се да је квалитет аргумената све бољи. Посебност Грађанског васпитања је у томе што је оно део ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је тесно повезано са обавезним предметима, ваннаставним активностима и уопште етосом школе. Најјача веза је са предметима Историја и Српски језик и књижевност, јер имају садржаје који се односе на појаве као што су мултикултуралност, ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам, родно засновано насиље. Поред ова два предмета, веза се може направити и са Биологијом, чији програм за осми разред, у оквиру теме Човек и здравље, предвиђа да се ученици баве питањима родног и полног идентитета, наравно у контексту хормонских активности и индивидуалне генетичке варијабилности што се природно надовезује на садржај овог програма у делу Родна (не)равноправност. У процесу планирања наставе и учења наставник се, превасходно, руководи исходима које ученици треба да достигну. Приликом осмишљавања активности, како наставника тако и ученика, треба имати у виду да се свака од њих може вишеструко користити. На пример, у оквиру многих активности на различитим садржајима могућ је допринос достизању исхода који се односе на комуникацију, осетљивост за различитост, емпатију. То значи да за такве исходе нису потребни посебни садржаји, активности и часови. Њихово остваривање одвија се постепено и спонтано сатенденцијом да ученици аутентично развијају пожељне облике понашања. У оквиру прве области ученици проширују своја знања у вези са правима, са фокусом на угрожавање слободе људи. Кључни појмови ове области су ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам. С обзиром на узраст ученика и знања која су стекли у оквиру Грађанског васпитања, проучавајући историју, читајући књижевна дела и гледајући филмове, ученици могу самостално да проналазе примере тих појава и о њима критички да расправљају. Ове појаве се могу посматрати са становишта некад и сад и локално и глобално, чиме се добија целовитост увида. Рад у оквиру ове области захтева посебну пажњу наставника, јер у групи могу бити ученици који имају лично непријатно искуство по том питању, или га има неко у њиховој породици. За такве осетљиве теме погодне су радионице, и то посебно драмске, које пружају заштиту учесницима, јер се кроз играње улога слободније исказују мисли и осећања. У оквиру ове области налази се и садржај значајан за одговоран живот у демократском друштву, који се односи на живот у заједници културно различитих група, каква је свакако наша држава, а заправо и читав свет. Од ученика се очекује да

уочавају разлику између мултикултуралности и интеркултуралности, као и да се залажу за интеркултурни дијалог као најбољи начин развоја поштовања различитих култура и квалитета заједничког живота. За другу област изабран је садржај који одговара завршном разреду основне школе, иако се неки аспекти родне перспективе налазе и у програмима Грађанског васпитања за претходне разреде. Осим разликовања пола и рода, од ученика се очекује да доводе у везу питања родне перпективе са квалитетом живота свих људи у једној заједници. Родна равноправност је заправо прича о једнаким могућностима за све, а ради развоја друштва. Активности треба фокусирати на идентификацију препрека родној равноправности и на очекивања у будућности – шта за њено постизање треба да уради држава, а шта организације цивилног друштва и сами појединци. Овде се, такође, тематика може сагледати из перспективе некад и сад и локално и глобално. Ученицима су доступни бројни подаци који недвосмислено показују какво је стање када је у питању родна равноправност, код нас и у свету. Посебну пажњу захтева рад на истраживању о родно заснованом насиљу. Иако се подразумева да и мушкарац и жена могу бити жртве таквог насиља, ученици ће врло лако, на основу статистичких података, схватити да је угроженост жена значајно већа. Садржај предвиђа да се о овој теми говори са становишта неравнотеже моћи, што насилник користи да би наудио жртви. Ученици могу дискутовати и о овој теми и самостално проналазити примере из историје, свакодневног живота, књижевности, филмова, где се препознаје неравнотежа моћи и њена злоупотреба. Како у групи могу бити ученици који су жртве или сведоци таквог насиља, неопходна је пуна пажња наставника у вођењу активности. Важан очекивани исход рада у овој области јесте да ученици препознају карактеристике насилника и заштите се. Потребно је, међутим, оспособити ученике да препознају и карактеристике жртве и обра те се за помоћ адекватној особи. У оквиру треће области предвиђено је да се ученици баве питањима медија и њиховом доприносу демократизацији друштва.
Та област је повезана са многим темама у програмима Грађанског васпитања за претходне разреде. У програму за четврти разред, на пример, постоји исход који гласи: ученик ће бити у стању да препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих. У програму за шести разред дат је исход: ученик ће бити у стању да образложи могући утицај друштвених мрежа на ставове и деловање појединца. Из тог разлога може се очекивати да су ученици већ имали прилике да о питањима медија промишљају у оквиру рада на различитим садржајима, као и да имају извесну развијеност критичког мишљења о медијима, као извору информација и дезинформација. У програму се налази и садржај који се односи на механизме манипулације који се користе у медијима (нпр. ускраћивање информације, праплављивање селектованим информацијама, упрошћавање, претерано стручно информисање...). Ученици завршног разреда, уколико су од стране наставника добро припремљени, могу сасвим успешно у медијима самостално препознати неке од примера манипулације. У овој тематској целини налази се и садржај који се односи на медијску писменост, али се она развија на многим садржајима овог изборног програма, у свим разредима, и то сваки пут када се од ученика тражи да проналазе и критички разматрају податке који су дати у медијима. Као наставак бављења медијима програм предвиђа да ученици у оквиру четврте целине осмисле и реализују кратки филм на тему по избору, а која се тиче кључних вредности грађанског друштва. Најважнији моменат ове акције јесте договор ученика о томекојом темом ће се бавити и како ће јој приступити. Фокус ове акције, наравно, није на техничком квалитету произведеног филма, иако ученици осмог разреда својим мобилним телефонима свакако могу то коректно извести. Као припрему за ту акцију потребно је интегрисати пређене садржаје и достигнуте исходе, како би ученици стекли бољи увид у развој кључне, односно међупредметне компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. У ту сврху треба извршити неки вид рекапитулације о томе шта се све дешавало током њиховог изучавања Грађанског васпитања, са по-себним освртом на активности у оквиру четврте области, где су ученици спроводили акцију у корист деце, истраживали ставове и понашање ученика, симулирали рад парламента итд. То је тренутак кад се са ученицима може разговарати и о значају приступа нформацијама од јавног значаја с обзиром на то да су у спровођењу акција били у ситуацији да су им биле потребне различите информације. Такву рекапутулацију наставник може осмислити на различите начине (спонтани разговор, писање есеја, квиз, прављење изложбе на основу сачуваних продуката...), али са истим циљем – да ученици постану свесни знања која су стекли, ставова и вештина које су развили, а што је значајно за одговоран живот у демократски уређеној заједници. Осврт би требало да садржи процењивање следећих елемената компетенције за одговорано учешће у демократском друштву (знања, ставови, вештине): каква је била сарадња у групним активностима, колико смо били отворени за различитости, колико знамо о људским правима и проблемима неравноправности, како смо решавали сукобе, да ли познајемо демократске процедуре, колико смо били одговорни за сопствене поступке, колико смо исказивали емпатије, колико смо критички промишљали, колико смо били толерантни и солидарни, да ли препознајемо опасности и знамо коме да се обратимо за помоћ, да ли у дискусији показујемо вештину активног слушања, да ли износимо свој став заснован на аргументима, да ли комуницирамо на конструктиван начин, како смо прикупљали и обрађивали податке, да ли имамо став да треба штитити и поштовати људска права, да ли смо спремни да се ангажујемо у заштити нечијих права и да ли верујемо у владавину закона. За овај осврт неопходно је планирати више часова и на тај начин створити добру подлогу да ученици самостално изаберу тему филма и напишу сценарио. Било би добро да снимљени филм не остане у оквирима групе која га је радила, те треба осмислити на који начин ће он бити представљен другим ученицима осмог разреда, али и свих других, као и њиховим родитељима. Филм би, с једне стране, требало да буде финале четворогодишњег, а за неке ученике и осмогодишњег развоја компетенције за одговорно учешће у демократском друштву, а са друге, прилика да наставник и школа добију повратну информацију о свом раду у овој области и идеје о томе како га унапредити.

Циљ учења:

Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе других и спреман да активно делује у заједници.

Кључне речи:

патриотизам, ксенофобија, интеркултуралност, медији, родна равноправност и родно засновано насиље

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ВЕРСКА НАСТАВА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
I – УВОД Упознавање садржаја програма и начина рада. **II – БОГОПОЗНАЊЕ** - Процес сазнавања - Личносно познање - Познање Бога - Бог је један, али није сам **III - СИМВОЛ ВЕРЕ** - Сабори као израз јединства Цркве - Васељенски сабори - Символ вере - Богочовек Христос **IV - СВЕТОТАЈИНСКИ ЖИВОТ ЦРКВЕ** - Светотајински живот Цркве - Света Литургија – светајна Цркве - Свете Тајне крштења и миропомазања - Света Тајна исповести	1 5 6 11	- Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. - слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми. - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме. - истражује и анализира. - прикупља податке - доноси закључке., - размишља у ширем контексту, - повезује елементе из црквеног и свакодневног живота.	Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада	- фронтални - индивидуални - групни - рад у пару - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	По завршетку теме ученик ће : - моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 7. разреда основне школе; - моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања, - моћи да уочи да су знање и учење важни у његовом животу; - моћи да кроз очигледне примере и експерименте закључи да постоје различити начини сазнавања - моћи да кроз примере из личног искуства уочи да једино онај кога заволимо за нас постаје личност – непоновљиво и бескрајно важно биће, - моћи да повезује личносно познање са нашим познањем Бога; - моћи да препозна да нам Христос открива Бога као љубавну заједницу три личности;		- комуникација, - дигитална компетенција, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - компетенција за целоживотно учење, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - одговорно учешће у демократском друштву	

- Света Тајна брака - Монашка заједница - Света Тајна рукоположења - Молитвословља Цркве **V - СРПСКА ЦРКВА КРОЗ ВЕКОВЕ** - Света браћа Кирило и Методије - Свети Сава - Срби светитељи - Крсна слава и обичаји - Српска црквена баштина	13	- препричавање библијске приче о богочовечанској личности Исуса Христа. - решавање квиза на тему празника Вазнесења и Педесетнице.	- развијање код деце осећаја за припадност заједници и литургијском начину живота	Облици рада: - фронтални - индивидуални Методе рада: - демонстрациона - метод рада на тексту - метода практичних радова - монолошка - дијалошка	- моћи да препозна да култура и писменост Словена имају корен у мисионарској делатности просветитеља равноапостолних Кирила и Методија; - моћи да објасни просветитељску улогу и значај Светога Саве за српски народ; - бити подстакнут да доживи српске светитеље као учитеље хришћанских врлина;		- комуникација, - дигитална компетенција, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - компетенција за целоживотно учење, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу,	

Циљ учења:

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) јесте да пружи целовит православни погледна свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот(историјску реалност Цркве) и есхатолошки живот(будућу димензију идеалног).То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се хришћанско виђење живота и постојања света излаже у веома отво реном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне цркве) овухвата све позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све то остварује се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и делатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота(однос с Богом, са све том, с другим људима и са собом.

Задаци наставе православног катихизиса (веронауке) јесу да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу, другачијем и савршеном у односу на нас, као и отвореност и однос према другим личности ма, према људима као ближњима, а тиме се буди и развија свест о заједници са Богом и са људима и посредно се сузбија екстремни индивидуализам и егоцентризам;
- развије способност за постављање питања о целини и коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у за једници, о феномену смрти, о односу са природом која нас окружује, као и сопственој одговорности за друге, за свет као творевину Божију и за себе,
- развије тежњу ка одговорном обликовању заједничког живота са другим људима из сопственог народа и сопствене цркве или верске заједнице, као и са људима, народима, верским заједницама и културама другачијим од сопствене, ка изналажењу равнотеже између заједнице и властите личности и ка остваренју сус рета са светом, са природом, и пре и после свега, са Богом;
- изгради способност за дубље разумевање и вредновање културе и цивилизације у којој живе, историје човечанства и људског стваралаштва у науци и другим областима;
- изградисвест и уверење да свет и живот имају вечни смисао, као и способност за разумевање и преиспитивање сопственог односа према Богу, људима и природи.

Напомена: у току школске године планирана је посета храму Св. Ђорђа на Лазареву суботу, као и неколико обилазака неког од храмова, у зави сности од објективних могућности (удаљеност, време, итд).

Кључне речи:

Литургија, причешће, Свете тајне, пост, исповест, покајање

РАЗРЕД: СЕДМИ	ПРЕДМЕТ: РУСКИ ЈЕЗИК							
Теме/Садржаји програма	Број часова	Начин и поступак остваривања програма						
		Активности		Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
		ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду					

В)

ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈУ ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ, ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ И АКТИВНОСТИ

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ, ВАЈАЊЕ – СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
1. ЦРТАЊЕ - Контраст, јединство и доминанта у простору - Слободно компоновање и фантастика - Фотомонтажа - Амблем - Текстура, материјализација	12	- слуша предавање наставника и дискутује кроз питања о задатој теми - уочава и препознаје тражене специфичности и карактеристике задате теме - истражује и анализира постојеће радове на задату тему -препознаје корелацију са другим предметима - употребљава стечено знање на претходним часовима и примењује га у задатој теми - има потпуну слободу при одабиру мотив на задату тему - схвата да није ограничен креатив и да има подршку у експериментисању - користи адекватан прибор за израду рада на задату тему - код цртачких техника, користи цртање графитном оловком разних мекоћа, користи туш и перо, дрвене боје, фломастере, пастел, цртање четкицом.	- презентује задату тему јасно и конкретно, - истиче циљ часа, - подсећа ученике на знање стечено на претходним часовима и њихову примену на задатој теми - користи термине са којима су ученици упознати и упознаје их са новом терминологијом - сугерише идеје које би ученици могли да искористе као полазну тачку при изради радова, не ограничавајући их притом ни на властити избог идеја, - мотивише ученике, - дискутује и сугерише начине могућечег решавања конкретног проблема, - саветује их искуством при коришћењу одабране технике при извођењу радова - подстиче ученике да на часовима користе специфичност предмета ликовне културе, - да имају неограничену креативну сло-	- фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски рад -вербална (монолошка, дијалошка), - демонстративна, - илустративна, - практичан рад, - игровне активности	– бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; – користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; – реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима; – дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; – прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и	– однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...). – однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима). – однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...). – разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...). – ровезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...). – оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...). – организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о просто-	Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности.	Коришћење претходно савладаних програма за обраду текста, података, табела, графика, Техничко и информатичко образовање, 8. разред. Припрема презентације у различитим областима, Техничко и информатичко образовање, 8. разред. Биолошка и културна еволуција човека, Биологија, 8. разред.
2. СЛИКАЊЕ - Енформел - Ритмичко хармонијска комопзиција чисте боје и форме - Систем низања тачака боје и облика и волумена према одређеној шеми - Визуелна метафорика (Површинско обликовање) - Слободно компоновање и фантастика	12							
3. ВАЈАЊЕ - Визуелна метафорика (амблем, тродимензионално обликовање) - Контраст, јединство и доминанта у простору	10							

		- код сликарских техник користи темпе-ру, водене боје (акварел), пастел, туш у боји - од вајарских техника користи глину, глинамол и пластелин.	боду изражавања и размишљања, - дозвољава употребу савремених медија (рачунара, телефона, фото апарата, камера) при изради радова на одређену тему.		визуелне информације; – тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику; – разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље.	ру, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...). – вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...). – употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/ подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму). Самопроцена радова је вербална и писана.	Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Слободне наставне активности школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада. Оне могу бити из природних или друштвених наука, уметности и културе, технике, као и других области у складу са интересовањима ученика, просторним и људским ресурсима. Школа је у обавези да ученицима понуди листу од три слободне наставне активности, а ученик обавезно бира једну од њих и похађа током целе школске године. Слободне наставне активности реализују се по програму који припрема школа или по програмима који су претходно донети као изборни (нпр. свакодневни живот у прошлости, цртање, сликање, вајање, чувари природе и сл.). Сврха ових активности је оснаживање ученика да препознају своја интересовања и способности које су важне за професионални развој и доношење одлука за наставак школовања и зато ученици могу сваке године бирати различите слободне наставне активности. Наставу треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених технологија.наставу тако да се у другом полугодишту остави довољно времена за разговор и пројектне задатке који интересују ученике, а нису презахтевни у смислу да одузимају превише времена за истраживање и реализацију.

Циљ учења:

Циљ наставе и учења цртања, сликања и вајања је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Кључне речи:

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. Централни појам указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Кључни појмови који чине конструкцију програма надограђују се у сваком разреду другим појмовима према избору наставника, а у складу са предзнањима и сазнајним способностима ученика.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ШАХ – СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
УВОД - упознавање са циљевима и задацима програма и начином рада **СРЕДИШЊИЦА** **Привремене и трајне предности. Концепти и примери** - начин реализације трајних предности, начин реализације привремених предности, фактор времена **Тактика у игри и њен значај** - реализација предности у средишњици путем комбинаторних мотива, утврђивање кроз примере из праксе **Комбинаторна игра кроз практичне примере. Напад на краља** - напад на заосталог краља у центру, отварање линија, уништавање одбране, утврђивање кроз примере из праксе; великани шаха: Адолф Андерсен; његов допринос жртвеном стилу игре. Андерсенове партије: "бесмртна", "вечито зелена"; напад на рокадни положај краља (жртва на пољу H7, итд.); утврђивање кроз примере из праксе и активно решавање задатака; напад пешацима при супротносмерним рокадама; утврђивање кроз примере из праксе и активно решавање задатака	3 3 6 3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака	- ученик зна привремене и трајне предности у игри, - упознат је са тактикама у игри, - зна значај тактика, - зна да примени научене тактике, - упознат је са концептом блокаде, - уме да разликује повољне и неповољне измене фигура	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак,	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

Позиционa игра са примерима из праксе - концепт блокаде; повољна и неповољна измена фигура; **Одигравање партија** - турнир ученика **ЗАВРШНИЦА** **Начин реализације предности или спасавања из тешке ситуације у завршници путем комбинаторних мотив** - комбинације у завршницама лаких фигура; комбинације у завршницама лаке фигуре са топом; комбинације у пешачким завршницама. **Примери са једним пешаком на табли** - дама против пешака; посебан случај: пешак на ивичној или ловчевој линији; топ против пешака; "одбацивање раменом" противничког краља; скакач против пешака; посебан случај: ивични пешак **ТЕОРИЈА ОТВАРАЊА** - Равнотежа у отварању. Основне теоријске варијанте и њихова примена у пракси. Отворене игре. Шпанска партија. Варијанта измене (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); отворена шпанка (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); практична игра у тематским варијантама; класични наставци: Чигоринова и Брајерова варијанта (идеје за обе стране, основне теоријске варијанте, поучна партија); практична игра у тематским варијантама.	2 2 3 3 5	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака	- ученик је упознат са комбинацијама у завршници лаких фигура, - упознат је са комбинацијама у завршници лаке фигуре са топом, - упознат је са комбинацијама у пешачким завршницама, - упознат је са разним примерима са једним пешаком на таблим, - ученик познаје теорије отварања, - упознат је са чиниоцима који нарушавају равнотежу у отварању	- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак,	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

ПРЕЛАЗАК ИЗ ОТВАРАЊА И СРЕДИШЊИЦУ - Нарушавање равнотеже у отварању: фактор времена у отварању; значај темпа; игра на иницијативу; гамбитна игра; утврђивање кроз примере из праксе; великани шаха: Пол Морфи; његов значај за борбу за иницијативу у отварању; Морфијеве минијатуре (око 20 потеза, класични примери) у којима једна страна брзо захвата иницијативу и стиче одлучујућу предност. **ОДИГРАВАЊЕ ПАРТИЈА** - Турнир ученика, Симултанка предметног наставника против ученика	4 3	- слушају, - размишљају, - присећају се, - посматрају, - описују, -дефинишу, -закључују, -успостављају везе, - дају одговоре, -постављају питања, - играју шах	- утврђује степен стеченог знања, - поставља питања, - усмерава партију, - помаже ученику да организује своју игру, - процењује рад ученика, - подстиче, - уобличава стечена знања, - одговара на питања, - закључује.	- фронтални, - индивидуални, - у пару, -индивидуализовани, - комбиновани, - монолошка, - дијалошка, - илустративно-демонстративна, - решавање задатака		- процена остварености циља часа, - процена ангажовања ученика које се огледа у одговорном односу према часу, показаном интересовању и вештини играња шаха, - процена напретка у односу на претходни период уз препоруку за даљи напредак	- компетенција за целоживотно учење - комуникација, - решавање проблема, - сарадња,	- српски језик и књижевност, - математика, - историја

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Садржаји који се проучавају у оквиру овог предмета део су опште шаховске културе, која афирмише ову древну игру као друштвено прихватљив модел за сагледавање животних законитости кроз симболику шаховског надметања двеју супротстављених страна. Тринаести светски првак и можда и највећи шампион свих времена Гари Каспаров говорио је о томе да су "креативност, имагинација и интуиција незаменљиви, баш као и чврст карактер, али победа долази само кроз борбу." На тај начин прегнуће и вољни моменат избијају у први план, пружајући ослонац младој особи која се налази у деликатној животној фази, у којој се од ње очекује да одговори захтевима које пред њега/њу поставља школски систем. Проучавање шаха требало би да подстакне напредак логичког мишљења и способности генерализације, а посебно је драгоцена поука легендарног светског шампиона Емануела Ласкера, доктора филозофских наука, који је наглашавао да путем шаха треба "подучавати о независном размишљању и просуђивању". Већ поменуто јачање карактера ствара неопходне предуслове за преузимање одговорности приликом доношења тешких одлука пред које нас стављају ситуације које настају током шаховске игре, али и околности које доноси сам живот. Гради се и однос према грешкама путем њиховог разумевања и прихватања као неизбежних пратилаца настојања да се нешто постигне, али и развија навика да се учи и на сопственим и на туђим грешкама, и улаже свестан напор да се оне не понављају.

Теоријска настава из шаха пружа скуп фундаменталних знања која представљају надградњу оних која су стечена током прве четири године учења шаха. Како је већ оформљена база основних знања, стичу се предуслови за њихову непосреднију примену у практичним условима. Стога, кад год је то могуће, предметни наставник у улози модератора треба да издвоји довољно времена за практичну наставу у виду решавања примера на демонстрационој табли и кроз тестове, али и кроз проигравање у паровима. На крају сваког полугодишта предвиђа се одржавање шаховског турнира за ученике, који ће бити у прилици да том приликом заједно са својим вршњацима непосредно тестирају примењивост стечених знања. Прелазак у више разреде подразумева и узраст у којем се може, уз повишен опрез и сензибилност предметног наставника, радити и на грађењу толеранције на фрустрацију (која је неминован пратилац било којег облика одмеравања снага, макар и у пажљиво контролисаним условима), као једног од основа емоционалне интелигенције.

Циљ учења:

Циљ наставе шаха јесте да ученици овладају основним и напредним законитостима и принципима шаховске игре ради формирања њихових радних способности, савесности, истрајности, упорности, уредности, радозналости, креативности, оригиналности и спремности на сарадњу уз уважавање туђег мишљења и начела лепог понашања, да се код ученика изгради култура рада, да се рад обавља у одређено време у предвиђеном радном простору, као и да се развија свесна потреба да се започети посао доврши до краја.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ЛИТЕРАРНО – НОВИНАРСКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Формирање редакције - Едукација чланова новинарске секције - Рад и истраживање на терену - Ученичко стваралаштво - Учешће на конкурсима и такмичењима - Школски лист	2 5 5 9 3 12	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- развија културу писаног изражавања, негује таленат и креативност; - уочи и усвоји карактеристике новинарског стила; - упозна одлике различитих облика новинарског изражавања (вести, извештаја, репортаже, интервјуа) и овлада техником њиховог писања;		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма
Програм се остварује реализацијом следећих садржаја: формирање редакције (2 часа), едукација чланова Новинарске секције (5 часова), рад и истраживање на терену (5 часова), ученичко стваралаштво (9 часова), учешће на конкурсима и такмичењима (3 часа), припрема и израда школског листа (12 часова). Укупан број часова за реализацију је 36. Све области се прожимају са редовном наставом. Програм рада заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује
Циљ учења:
- Мотивисати ученике да креативно и правилно пишу развијајући културу писаног изражавања, негујући свој таленат и креативност. - Упознавање са новинарским стилом и овладање техником писања вести, извештаја, репортаже, интервјуа. Учешће у осмишљавању концепције листа(избором тема, рубрика, трагањем за значајним и занимљивим информацијама;осмишљавањем и писањем прилога за школске новине, анализаом и одабиром прилога за нови број). Ученик усваја нове појмове и негује новинарску етику кроз промовисање својих и туђих достигнућа негујући слобиду мишљења и изражавања.
Кључне речи:
Писано изражавање, новинарски стил, школски лист, вест, извештај, репортажа, интервју

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ДРАМСКО – РЕЦИТАТОРСКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
Проучавање драмских текстова Појмови из позоришне уметности Драмске вежбе (имитација) Драмске вежбе (импровизација – сцене из књижевних дела и из свакодневног живота) Драмске вежбе (пантомома и мимика) Писање сценских дела (драматиза-ција) *Драмске технике у настави књижевности* – луткарска представа, позориште сенки, интервју, исповест јунака *Свети Сава – наша слава* (избор пригодних текстова за прославу Савиндана; рад на тексту;	2 1 1 3 2 2 4 1	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	- упозна основне појмова из позоришне уметности; - упозна занимања која постоје у позоришту; - упозна чиниоце изражајног казивања (увежбавањем изражајног, доживљајног и интерпретатикног казивања, слушањем добрих примера, снимањем и анализом сопственог говора, критичким процењивањем, увежбавањем правилне атрикулације и акцентуације); - ближе упозна одлике књижевних родова кроз драматизацију текстова (вођењем рачуна о елементима глуме и раду на сцени); - научи да ради на тексту (кроз одабир и анализу драмског текста/ песме, анализу ликовима, аргументовање, самостално закључивање, истраживање); - овлада различитим техникама читања (пробе читања – изражајно, доживљајно, интерпретативно, читање са оловком у руци); - размењује знања и мишљење;		- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

Чиниоци изражајног казивања Такмичење у рецитовању Такмичењ у лепом говору Прослава Дана школе Учешће на фестивалу Школска сцена Посета позоришту	4 2 4 9 1				- оспособи се за извођење драмског задатка (извођење на сцени, израда костима, реквизита и сценогрфије, одабир музике, осмишљавање и увежбавање кореографије, осмишљавање и израда плаката); -воснажи се у јавном наступу; - јача машту, креативност и емоционално се развија.			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Све области се прожимају са редовном наставом. Програм рада заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује.

Циљ учења:

Упознавање ученика са основним појмовима из позоришне уметности, упознавање и увежбавање изражајног казивања, ближе упознавање са књижевним родовима и могућностима њихове драматизације. Ученик треба да овлада различитим техникама читања како би се оспособио за јавни наступ на сцени. Код ученика треба развијати машту, креативност и емоционалност.

Кључне речи:

Позориште, изражајно рецитовање, драматизација, технике читања

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК – ДОДАТНА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Обнављање наставних садржаја из претходних разреда - Продубљивање садржаја из граматике и правописа - Језичке недоумице - Приказ прочитане књиге ван школског програма - Анализа текстова - Изражајно казивање - Драматизација текста - Коришћење речника у настави - Избор текстова из дечјих часописа - Избор текстова за школски лист - Припрема за такмичење рецитатора - Припрема за такмичење из књижевности - Припрема за такмичење из језика	36	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - практично примењује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - исказује властити суд, - самостално тумачи, - истиче своју индивидуалност, - негује говорну и писану културу, - функционално повезује садржаје, - стиче знања, - активно учествује у раду на часу, - разуме урађено и уме да то примени, - користи доступне изворе знања (уџбенике, књиге, енциклопедије, речници, филмови...), - самостално процењује резултате свога рада , - презентује свој рад	- планира и организује час, - стручно води час, - одржава дисциплину на часу, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - проверава остваренost циљева, - евидентира рад ученика залагање и напредовање, - похваљује ученике, -разуме и поштује ученике, - мотивише, - учи ученике како се учи, - даје упутства и објашњава, - процењује знања, вештине, ставове и понашање, - подстиче, - разговара, - посматра, - саветује	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	Ученик је у стању да: - доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке сложеније текстове; - користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. - пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираног књижевног дела са другим делима. - аргументовано износи свој суд о тексту. - користи препоручену основну и секундарну литературу; - има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. - уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор - исказује љубав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и	- праћење ученичких постигнућа кроз усмене, писмене и практичне радове - диктат - читање и рецитовање - наставни листићи - тумачење књижевних дела - говорне вежбе - реферати и кореферати - праћење напредовања и евидентирање кроз педагошлку документацију - израда пројектних задатака, спремност на кооперативност	- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

					културе других народа; - разликује дијалекте српског језика; - има шира знања о гласовима, врстама, подврстама и облицима речи и реченица српског језика и зна да примени та знања у говору и писању; - има богат речник; - примењује основне говорничке вештине; - саставља аргументативни текст; - користи препоручену литературу у писању рада на задату тему; - доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Планирани садржаји прожимају се са редовном наставом уз увођење садржаја за који ученици имају додатно интересовање. Додатна настава реализује се у виду једног часа седмично, укупно 36 часова на годишњем нивоу. Додатном наставом обухваћени су ученици који напредују у стицању знања на редовној настави, па их је потребно проширити и продубити.

Циљ учења:

Развијање љубави према језику и књижевности, читању и изражајном казивању. Повезивање наставе језика, књижевности, правописа и језичке културе. Вредновање литературе уз повезивање са граматичким садржајима. Развијање и унапређивање општепредметних компентенције, посебно естетичке и компентенције за учење.

Кључне речи:

Књижевност, језик, правопис, језичка култура

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК – ДОПУНСКА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Обнављање наставних садржаја из претходних разреда - Читање и разумевање прочитаног - Утврђивање и понављање обрађених садржаја из граматике и правописа - Вежбања из граматике - Обнављање и утврђивање књижевних појмова - Језичка култура - Усмено изражавање - Писано изражавање	36	- слуша, - упоређује, - самостално закључује, - истражује, - чита, - разговора, - размењује знања и мишљења, - анализира, - тумачи уз помоћ наставника, - истиче своју индивидуалност, - развија говорну културу, - повезује садржаје, - стиче знања - активно учествује у раду, - служи се уџбеником - понавља	- организује час, - стручно води час, - користи постојећа наставна средства, - подстиче комуникацију, - понавља, - додатно појашњава, - похваљује ученике - разуме и поштује ученика, - мотивише, - даје упутства и објашњава, - процењује напредовање ученика , - подстиче, - разговара, - посматра, прати, помаже у раду,	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - групни, - рад у пару, - тимски, Методе рада: - текстуална, - дијалошка, - монолошка, - метода усменог излагања, - метода писаних радова, -демонстративна, - метода практичних радова, - метода писаних радова, - интерактивне методе, - решавање проблема.	Ученик треба да: - разговетно и течно чита; - разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма; - уме кратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту; - познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом; - прави разлику између усмене и ауторске књижевности - разуме шта је језик - поштује свој језик и поштује друге језике - разликује појмове књижевног и народног језика; - препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву - примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовима, облицима речи и реченицама;	- формативно и сумативно праћење кроз усмене и писмене провере, - диктат, - читање и рецитовање, - домаћи задаци - наставни листићи, - тумачење књижевних дела, - говорне вежбе, - праћење напредовања ученика кроз педагошку документацију	- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка предузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

					- разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту, - саставља једноставан говорени или писани текст; - користи оба писма, дајући предност ћирилици; - примењује правописну норму у једноставним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа.			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Настава се реализује као додатна подршка редовној настави како би ученици достигли основни ниво знања из предмета. Допунском наставом обухватају се и ученици који желе да поправе оцене или нису најбоље савладали одређену област. Остварује се кроз најмање 36 часова у току школске године, једном седмично где ученици понављају, обнављају, утврђују и увежбавају градиво

Циљ учења:

Развијање позитивног односа према раду кроз усвајање садржаја који нису остварени на редовној настави. Развијање љубави према језику и мотивисање ученика за правилан говор и писање.

Кључне речи:

Читање, разумевање, граматика, књижевност, правопис, језичка култура

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК – ПРИПРЕМНА НАСТАВА ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Иницијално тестирање - Отклањање слабости уочених иницијалним тестирањем - Обнављамо градиво претходних разреда (акценат ставити на уочене слабе стране): КЊИЖЕВНОСТ ГРАМАТИКА ПРАВОПИС ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА - Тестирање (праћење ефеката рада) - Рад на задацима из збирке: (основни, средњи и напредни ниво) - Вештина читања и разумевање прочитаног - Писано изражавање - Граматика, лексика, народни и књижевни језик Књижевност - Рад на тестовима из претходних година - Пробно тестирање	1 2 6 2 15 6 4	- упоређује - самостално закључује - практично примењује - истражује - чита - разговора - размењује знања и мишљења - анализира - самостално тумачи - негује говорну и писану културу - функционално повезује садржаје - стиче знања - активно учествује у раду на часу - разуме урађено и уме да то примени - користи доступне изворе знања - самостално процењује - тачност одговора - објашњава како је дошао до решења	- планира и организује час - стручно води час - одржава дисциплину на часу - користи постојећа наставна средства - подстиче комуникацију у функцији учења - проверава оствареност циљева - даје ученику повратну информацију о напредовању - прилагођава рад индивидуалним могућностима ученика - проверава оствареност циљева - похваљује напредак ученика - мотивише - даје упутства и објашњава	Облици рада: - фронтални - индивидуални - групни - рад у пару Методе рада: - текстуална - дијалошка - монолошка - метода усменог излагања - метода писаних радова -демонстративна - интерактивне методе - хеуристички приступ	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – чита са разумевањем књижевно-уметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања; – тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; – критички промишља о стварности на основу прочитаних дела; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда; – издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске карактеристике текста у склопу интерпретације; – уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање; – повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом; – одреди временски оквир у којем је писац стварао; – разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; – препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину, поштујући особености сопственог народа; и других народа; – учествује у избору књижевних дела и начина њихове обраде и представљања – објасни настанак и развој српског књижевног језика;	- иницијално тестирање - праћење напретка по областима у односу на претходни период (тестом и вођењем документације о напредовању) - рад на тестовима из претходних година	- компетенције за учење, - одговорно учешће у демократском друштву, - естетичка компетенција, - одговоран однос према околини, - одговоран однос према здрављу, - предузимљивост и орјентација ка пре-дузетништву, - рад са подацима и информацијама, - решавање проблема, - сарадња, - дигитална компетенција	

					– разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа; – сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; – именује дијалекте српског језика; – разуме постојеће језичке прилике у Србији; – издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; – користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом; – доследно примени правописну норму; – примени основна правила о распореду акцената; – уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила; – пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; – уочи разлику између речи и лексеме; – препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију; – разуме значење застарелих речи и неологизама; – користи речник, енциклопедију и лексикон; – уочи манипулацију у пропагандним текстовима; – напише приказ, расправу и краћи есеј; – разликује делове текста и књиге – укључујући индекс, појмовник, библиографију – и уме да их користи; – повезује информације и идеје изнесене у тексту, уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту			

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Припремна настава за завршни испит реализује се по решењу, најчешће 36 часова на годишњем нивоу. Пожељно је реализовати часове једном недељно, али може и другом динамиком. Важно је почети на време (септембар/октобар), одржати континуитет, додатно интензивирати припрему уочи испита. Планирани садржаји прожимају се са редовном наставом. Припремном наставом обухваћени су сви ученици. Оквирне програмске садржаје наставник прилагођава потребама и динамици напредовања ученика.

Циљ учења:

Обнављање, систематизација и утврђивање знања и вештина из српског језика и књижевности стечених током другог циклуса основношколског образовања, њихово међусобно повезивање и примена на конкретним задацима.

Кључне речи:

Вештина читања и разумевање прочитаног; Писано изражавање; Граматика, лексика, народни и књижевни језик; Књижевност

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – ДОДАТНА НАСТАВА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Сличност и примена сличности - Тачка, права и раван, диедар - Ортогонална пројекција - Призма, површина и запремина - Пирамида, површина и запремина - Ваљак, површина и запремина - Купа, површина и запремина - Функција и график функције - Систем једначина са две непознате - Сложене фигуре	3 3 2 3 4 4 4 4 4 3	- рачуна - примењује - уочава - примењује раније стечена знања - закључује - решава проблем, - повезује знања са другим областима - понавља	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- решава сложеније задатке и примењује их у пракси, - развија систематичност и поступност у раду, - уме да правилно користи геметријски прибор и конструише сложеније захтеве, - повезује стечено знање са другим предметима и користи их у свакодневном животу	- домаћи задаци - активност на часу	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	
Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма								
Планирани садржаји прожимају се са редовном наставом уз увођење садржаја за који ученици имају додатно интересовање. Додатна настава реализује се у виду једног часа седмично, укупно 36 часова на годишњем нивоу. Додатном наставом обухваћени су ученици који напредују у стицању знања на редовној настави, па их је потребно проширити и продубити.								
Циљ учења:								
Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање матема-тичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.								
Кључне речи:								
Талес, диедар, ортогонална пројекција, призма, пирамида, ваљак, купа, лопта, функција, систем једначина								

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – ДОПУНСКА НАСТАВА							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Сличност и примена сличности - Тачка, права и раван, диедар - Ортогонална пројекција - Призма, површина и запремина - Пирамида, површина и запремина - Ваљак, површина и запремина - Купа, површина и запремина - Функција и график функције - Систем једначина са две непознате - Лопта, површина и запремина	36	- рачуна - примењује - уочава - примењује раније стечена знања - закључује - решава проблем, - повезује знања са другим областима - понавља	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- решава сложеније задатке и примењује их у пракси, - развија систематичност и поступност у раду, - уме да правилно користи геметријски прибор и конструише сложеније захтеве, - повезује стечено знање са другим предметима и користи их у свакодневном животу	- домаћи задаци - активност на часу	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	
Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма								
Настава се реализује као додатна подршка редовној настави како би ученици достигли основни ниво знања из предмета. Допунском наставом обухватају се и ученици који желе да поправе оцене или нису најбоље савладали одређену област. Остварује се кроз најмање 36 часова у току школске године, једном седмично где ученици понављају, обнављају, утврђују и увежбавају градиво								
Циљ учења:								
Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.								
Кључне речи:								
Талес, диедар, ортогонална пројекција, призма, пирамида, ваљак, купа, лопта, функција, систем једначина								

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – МАТЕМАТИЧКА СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Историјат математичких ознака - Танграм, улога и својства танграма у математици - Математика и информатика кроз занимљиве математичке игре - Шах и улога шаха у математици - Арабљанска математика - Израда математичких паноа у учионицама - Решавање занимљивих логичких математичких задатака - Настанак и развој геометрије - Повезаност математике и физике кроз научнике - Ератостеново сито - Златни пресек у математици - Решавање задатака са магичним квадратом - Све о нули - Израда математичког квиза знања - Талесово мерење висине пирамиде	2 2 2 2 2 4 2 2 2 1 1 2 1 3 2	- активан приступ при излагању наученог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка - запажа, упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	- решава сложеније задатке и примењује их у пракси, - развија систематичност и поступност у раду - уме да примењује ИКТ технологије у раду, - повезује стечено знање са другим предметима и користи их у свакодневном животу	- домаћи задаци - активност на часу У процесу вредновања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање)	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

При избору садржаја и писању исхода за предмет Математика узета је у обзир чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука. Такође, у обзир је узета и чињеница да сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности стицања континуираних знања. Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је оно за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Остваривањем исхода, ученици усвајају основне математичке концепте, овладавају основним математичким процесима и вештинама, оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање и међупредметних компетенција као што су комуникација, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња и компетенција за целоживотно учење.

Циљ учења:

Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА – ПРИПРЕМНА НАСТАВА							
Теме/Садржаји програма	**Број часова**	**Начин и поступак остваривања програма**						
		Активности		**Облици и методе рада**	**Исходи**	**Процена и провера постигнућа**	**Опште предметне компетенције**	**Корелација и специфичне предметне компетенције**
		ученика у образовно васпитном раду	**наставника у образовно васпитном раду**					
- Иницијално тестирање - Обнављамо градиво претходних разреда Дељивост бројева (правила дељивости, НЗД и НЗС, прости и сложено бројеви); Угао (комплементни, суплементни, укакрсни, упоредни) Разломци (рачунске операције - сабирање, одузимање, множење и дељење, децимални запис разломка и рачунске операције са децималним бројевима) Осна симетрија (осносиметрич не фигуре) Скуп целих бројева (бројевни изрази) Скуп рационалних бројева (бројевни изрази) Троугао и четвороугао (збир унутрашњих углова, обим и површина) Скуп реалних бројева (квадрат и корен рационалног броја) Питагорина теорема (примена на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једнакостраничан троугао, ромб, трапез) Цели рационални алгебарски изрази (степен и операције са степенима, полиноми и операције са полиномима, растављање на чиниоце)	1 14	- активан приступ при излагању наученог градива и изради задатака на часу, - практична примена стечених знања, - активно учешће у раду, - самопроцењивање напретка - запажа, упоређује, - примењује, - повезује, - организује, - решава проблем, - повезује знања са другим областима, - решава домаће задатке	- презентација наставних садржаја, - усмеравање активности ученика, - подстицање ученика на размишљање, увиђање, повезивање и примену садржаја, - корелира наставне садржаје са другим наставним предметима (физика, хемија, географија, техника и технологија), - похваљује ученике за добро одрађене, активности и задатке, - мотивише ученике за рад, - процењује нивое постигнућа ученика	Облици рада: - фронтални, - индивидуални, - рад у пару Методе рада: - дијалошка, - монолошка, - илустративна, - демонстративна, - самостални рад, - метод рада на тексту, - метода практичног рада, - хеуристичка	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - примени правила дељивости у простијим задацима, - одреди НЗС и НЗД два и више бројева, - одреди комплементни исуплементни угао, - одреди унакрсни угао, - израчуна бројевни израз са разломцима, - нацрта осносиметричну фигуру, - израчуна бројевни израз у скупу целих бројева, - одреди унутрашње и спољашње углове троугла и четвороугла, - израчуна квадрат и квадратни корен рационалног броја, - примени Питагорину теорему на троугао и четвороугао, - одреди обим и површину круга и површину његових делова, - уме да уцрта тачке у Декартов правоугли координатни систем, - уме да прочита координате тачке у Декартовом координатном систему, - уме да степенује рационалан број; - одреди збир, разлику и производ полинома, - уме да растави полином на чиниоце	- домаћи задаци - активност на часу - иницијално тестирање, - израда тестова	- компетенција за учење - естетска компетенција - вештина комуникације - предузимљивост и оријентација ка предузетништву - рад са подацима и информацијама - решавање проблема - сарадња - дигитална компетенција	

Круг (обим и површина, дужина кружног лука, површина кружног исечка и кружног прстена) Зависне величине и њихово графичко представљање (правоугли координатни систем, директна и обрнута пропорција) - Рад на задацима из збирке: (основни, средњи и напредни ниво) - Рад на тестовима из претходних година - Пробно тестирање	15 5 1							

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Припремна настава за завршни испит реализује се по решењу, најчешће 36 часова на годишњем нивоу. Пожељно је реализовати часове једном недељно, али може и другом динамиком. Важно је почети на време (септембар/октобар), одржати континуитет, додатно интензивирати припрему уочи испита. Планирани садржаји прожимају се са редовном наставом. Припремном наставом обухваћени су сви ученици. Оквирне програмске садржаје наставник прилагођава потребама и динамици напредовања ученика.

Циљ учења:

Обнављање, систематизација и утврђивање знања и вештина из математике стечених током другог циклуса основношколског образовања, њихово међусобно повезивање и примена на конкретним задацима.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ДОДАТНА НАСТАВА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
1. Посматрање биљне и животињске ћелије под микроскопом 2. Матичне ћелије 3. Посматрање нервне ћелије под трајним микроскопским препаратом 4. Хормони 5. Павловљеви рефлекси 6. Ауксини у вршном делу биљке 7. Оптичке варке 8. Историјат истраживања фотосинтезе 9. Како психоактивне супстанце делују на тело 10. Употреба анаболичких стероида -за или против 11. Заблуде и истине о контрацепцији 12. Истраживање декларације производа 13. Календар живота 14. Присуство биотски макроструктура на Марсу 15. Разлози изумирања диносауруса 16. Развој научне мисли о биолошкој еволуцији 17. Све што је слатко није увек и лепо	36	- активно учествују у раду, пишу,бележе, - примењују стечено знање у пракси, - повезују знање са другим областима, - ослањају се на предходно искуство, - упоређују, - решавају проблеме	- примењују адекватна дидактичко-методичка решења на часу, - учи ученике различитим техникама учења на часу, - прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика, - ефикасно управља процесом учења на часу, - користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења, - ствара подстицајну атмосферу за рад на часу	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад, - монолошко-дијалошки, - демонстративан, - самостални писмени и усмени рад на тексту, - практичан рад, - илустративна	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини; – одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота; – доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале екосистеме; – повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; – установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; – критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; - повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије;	У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое исхода и начине оцењивања, Ниво исхода Одговарајући начин оцењивања Памћење (навести, препознати, идентификовати...) Објективни тестови са допуњавањем кратких одговора, задаци са означавањем, задаци вишеструког избора, спаривање појмова. Разумевање (навести пример, упоредити, објаснити, препричати...) Дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци, есеји. Примена (употребити, спровести, демонстрирати...) Лабораторијске вежбе, проблемски задаци, симулације. Анализирање (систематизовати, приписати, разликовати... Дебате, истраживачки радови, есеји, студије случаја, решавање проблема. Евалуирање (проценити, критиковати, проверити...)	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција - предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	

18. Трагедија генија 19. Да ли је истинито све што пише у медијима 20. Кафа и енергетски напитци - да или не					– истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју,	Дневници рада ученика, студије случаја, критички прикази, проблемски задаци. Креирање (поставити хипотезу, конструисати, планирати...) Експерименти, истраживачки пројекти. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно требало би унапредити.		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм Биологије за осми разред је завршни део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на достизање исхода. Основна идеја увођења спиралног курикулума наставе биологије у основним школама је изучавање живота и животних процеса као целине, у складу са потојећим условима и окружењем. У том смислу, све изучаване функције живота треба ставити у реалан контекст и нагласити њихову повезаност. На тај начин ученици на крају другог циклуса образовања заокружују своје знање о целовитости организма и његовом динамичком односу са околином. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: Наслеђивање и еволуција, Јединство грађе и функције као основа живота, Порекло и разноврсност живота, Живот у екосистему и Човек и здравље. (Исходи за шесту област Посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима.) Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника

Циљ учења:

Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

ћелијски метаболизам, хомеостаза, здрави стилови живота, адолесценција, „календар живота“, теорија еволуције, циклуси кружења супстанце, капацитет средине, глобалне промене, инвазивне врсте.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ДОПУНСКА НАСТАВА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
1. Јединство грађе и функције као основа живота 2. Човек и животна средина 3. Порекло и разноврсност живота 4. Наслеђивање и еволуција 5. Живот у екосистему	36	- активно учествују у раду, пишу,бележе, - примењују стечено знање у пракси, - повезују знање са другим областима, - ослањају се на предходно искуство, - упоређују, - решавају проблеме	- примењују адекватна дидактичко-методичка решења на часу, - учи ученике различитим техникама учења на часу, - прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика, - ефикасно управља процесом учења на часу, - користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења, - ствара подстицајну атмосферу за рад на часу	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад, - монолошко-дијалошки, - демонстративан, - самостални писмени и усмени рад на тексту, - практичан рад, - илустративна	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регуларторне механизме у одржавању хомеостазе – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини; – одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота; – доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале екосистеме;	У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое исхода и начине оцењивања, Ниво исхода Одговарајући начин оцењивања Памћење (навести, препознати, идентификовати...) Објективни тестови са допуњавањем кратких одговора, задаци са означавањем, задаци вишеструког избора, спаривање појмова. Разумевање (навести пример, упоредити, објаснити, препричати...) Дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци, есеји. Примена (употребити, спровести, демонстрирати...) Лабораторијске вежбе, проблемски задаци, симулације. Анализирање (систематизовати, приписати, разликовати... Дебате, истраживачки радови, есеји, студије случаја, решавање проблема. Евалуирање (проценити, критиковати, проверити...) Дневници рада ученика, студије случаја, критички прикази, проблемски задаци. Креирање (поставити хипотезу, конструисати, планирати...) Експерименти, истраживачки пројекти као и оцењивање са његовом сврхом: Сврха оцењивања Могућа средства оцењивања Оцењивање наученог (сумативно) Тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји. Оцењивање за учење (формативно) Посматрање, контролне вежбе, дневници рада ученика, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе. За сумативно оцењивање разумевања и вештина научног истраживања ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција - предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	

					– повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; – установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; – критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; - повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије; – истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју.	стечена знања и ве-штине, а не само да се присете информација и процедура које су запамтили, да садрже захтеве за предвиђањем, планирањем, реализацијом неког истраживања и интерпретацијом задатих података. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, најчешће се користе тестови знања. На интернету, коришћењем кључних речи outcome assessment (testing, forms, descriptiv/numerical), могу се наћи различити инструменти за оцењивање и праћење. У формативном вредновању наставник би требало да промовише групни дијалог, користи питања да би генерисао податке из ђачких идеја, али и да помогне развој ђачких идеја, даје ученицима повратне информације, а повратне информације добијене од ученика користи да прилагоди подучавање, охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада. Избор инструмента за формативно вредновање зависи од врсте активности која се вреднује. Када је у питању нпр. практичан рад (тимски рад, пројектна настава, теренска настава и слично) може се применити чек листа у којој су приказани нивои постигнућа ученика са показатељима испуњености, а наставник треба да означи показатељ који одговара понашању ученика. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења потрфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематско праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији и поузданији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, а који су у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба		

						планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика и процес наставе и учења, себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно требало би унапредити.		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм Биологије за осми разред је завршни део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на достизање исхода. Основна идеја увођења спиралног курикулума наставе биологије у основним школама је изучавање живота и животних процеса као целине, у складу са потојећим условима и окружењем. У том смислу, све изучаване функције живота треба ставити у реалан контекст и нагласити њихову повезаност. На тај начин ученици на крају другог циклуса образовања заокружују своје знање о целовитости организма и његовом динамичком односу са околином. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: Наслеђивање и еволуција, Јединство грађе и функције као основа живота, Порекло и разноврсност живота, Живот у екосистему и Човек и здравље. (Исходи за шесту област Посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима.) Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника

Циљ учења:

Циљ учења Биологије ја да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

ћелијски метаболизам, хомеостаза, здрави стилови живота, адолесценција, „календар живота“, теорија еволуције, циклуси кружења супстанце, капацитет средине, глобалне промене, инвазивне врсте

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: БИОЛОГИЈА – ПРИПРЕМНА НАСТАВА								
		Начин и поступак остваривања програма							
		Активности							
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
1. Јединство грађе и функције као основа живота 2. Човек и животна средина 3. Порекло и разноврсност живота 4. Наслеђивање и еволуција 5.Живот у екосистему 6.Решавање тестова из збирки и предходних завршних испита	10 5 5 5 5 6	- активно учествују у раду, пишу,бележе, - примењују стечено знање у пракси, - повезују знање са другим областима, - ослањају се на предходно искуство, - упоређују, - решавају проблеме	- примењују адекватна дидактичко-методичка решења на часу, - учи ученике различитим техникама учења на часу, - прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама ученика, - ефикасно управља процесом учења на часу, - користи поступке вредновања који су у функцији даљег учења, - ствара подстицајну атмосферу за рад на часу	- фронтални, - индивидуални, - рад у пару, - групни рад, - монолошко-дијалошки, - демонстративан, - самостални писмени и усмени рад на тексту, - практичан рад, - илустративна	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини; – одговорно се односи према свом здра-вљу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота; – доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале екосистеме; – повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем приро-дне селекције; – установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; – критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ре-сурсе на Земљи; - повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије;	У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое исхода и начине оцењивања, Ниво исхода Одговарајући начин оцењивања Памћење (навести, препознати, идентификовати...) Објективни тестови са допуњавањем кратких одговора, задаци са означавањем, задаци вишеструког избора, спаривање појмова. Разумевање (навести пример, упоредити, објаснити, препричати...) Дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци, есеји. Примена (употребити, спровести, демонстрирати...) Лабораторијске вежбе, проблемски задаци, симулације. Анализирање (систематизовати, приписати, разликовати... Дебате, истраживачки радови, есеји, студије случаја, решавање проблема. Евалуирање	- компетенције за целоживотно учење, - комуникација, - рад са подацима и информацијама, - дигитална компетенција - решавање проблема - сарадња - одговоран однос према околини - естетичка компетенција - предузимљивост у орјентацији ка предузетништву	

18. Трагедија генија 19. Да ли је истинито све што пише у медијима 20. Кафа и енергетски напитци - да или не					– истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју,	(проценити, критиковати, проверити...) Дневници рада ученика, студије случаја, критички прикази, проблемски задаци. Креирање (поставити хипотезу, конструисати, планирати...) Експерименти, истраживачки пројекти. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно требало би унапредити.		

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

Програм Биологије за осми разред је завршни део спиралног програма Биологије за основну школу и оријентисан је на достизање исхода. Основна идеја увођења спиралног курикулума наставе биологије у основним школама је изучавање живота и животних процеса као целине, у складу са потојећим условима и окружењем. У том смислу, све изучаване функције живота треба ставити у реалан контекст и нагласити њихову повезаност. На тај начин ученици на крају другог циклуса образовања заокружују своје знање о целовитости организма и његовом динамичком односу са околином. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи биологију и друге предмете. Исходи се односе на пет области предмета: Наслеђивање и еволуција, Јединство грађе и функције као основа живота, Порекло и разноврсност живота, Живот у екосистему и Човек и здравље. (Исходи за шесту област Посматрање, мерење и експеримент у биологији су распоређени у претходних пет, сходно планираним активностима.) Достизање исхода води развоју предметних, свих кључних и општих међупредметних компетенција и остваривању образовних стандарда. Исходи не прописују структуру, садржаје и организацију наставе, као ни критеријуме и начин вредновања ученичких постигнућа. За израду исхода коришћена је Блумова таксономија. Исходи су формулисани на нивоу примене као минимуму. Важна карактеристика наставе усмерене на остваривање исхода је да је настава усмерена на учење у школи. Ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из биологије и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника

Циљ учења:

Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем

Кључне речи:

разноврсност живих бића,грађа зивих бића,животне функције,прилагођеност на услове живота,варијабилност у оквиру врсте,наследне особине,правила наслеђивања,селекција,“дрво живота“,брига о живим бићима и животној средини,екологија,ћелијски метаболизам, хомеостаза, здрави стилови живота, адолесценција, „календар живота“, теорија и докази еволуције, циклуси кружења супстанце, капацитет средине, глобалне промене, инвазивне врсте.

РАЗРЕД: ОСМИ	ПРЕДМЕТ: ХОР – СЕКЦИЈА							
		Начин и поступак остваривања програма						
		Активности						
Теме/Садржаји програма	Број часова	ученика у образовно васпитном раду	наставника у образовно васпитном раду	Облици и методе рада	Исходи	Процена и провера постигнућа	Опште предметне компетенције	Корелација и специфичне предметне компетенције
- Канони - Мелодије за распевавање - Државна химна - Химна Светом Сави - Школаска химна - Композиције по потреби културних манифестација које се организују у школи: Дечија недеља, Новогодишњи програм и сл.	36	- слушају, - посматрају, - закључују, - постављају питања, - одговарају на питања, - учествују у решавању задатака и групном раду, - певају песме по слуху и нотном тексту, - усвајају предвиђене садржаје, - слушају звучне примере	- мотивише ученике, - објашњава, - описује, - води разговор, - подстиче ученике, - прати активност ученика, - организује израду задатака и групни рад, - указује на правилно извођење песме, - пева, - свира, - активира мултимедијалне садржаје	- индивидуални, - групни, - у пару - монолошка, - дијалошка, - метода практичних радова - демонстративна	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва – комуницира у групи – учествује у креирању и реализацији школских приредби, догађаја и пројеката – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у комуникацији и заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама;	– допринос ученика за време групног рада; – израда креативних задатака на одређену тему; - специфичне вештине.	- за сарадњу - естетичка	

О С Т А Л И П Р О Г Р А М И

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ ЗА ШКОЛСКУ 2021/22. ГОДИНУ

Културне активности су васпитно-образовна делатност, која у школи или изван ње организују ученици и наставници и које служе за свестрнији развитак ученика. Са наставом чине јединствену целину. Приликом креирања програма културних активности, ангажовањем ученика подстиче се тимски рад, креира стваралачка атмосфера, колективизам и другарство.

У наредном периоду, културне активности биће реализоване кроз приредбе, посете културним установама,манифестацијама поводом историјских догађаја и личности.

Програм културних активности биће реализован у сарадњи са наставницима српског језика, страних језика, историје, географије, страних језика, ликовне и музичке културе, физичког васпитања и верске наставе.

Активности које ћемо реализовати у наредном периоду су:

- Посета школској и градској библиотеци;
- Живот и дело Вука Караџића;
- Учешће у новогодишњој приредби;
- Наши народни обичаји (народне песме и игре из мог краја, овако се некад јело, наше ношње, овако су се играли наши преци ...);
- Садржаји повезани са ликом и делом Светог Саве;
- Мислимо, радимо, причамо, певамо на енглеском језику;
- Узвратимо им љубав –нашим мајкама, бакама...;
- У сусрет пролећу;
- Музички тобоган
- Школа нама - ми њој (приредба поводом Дана школе),
- Прослава 200 година од подизања 2. српског устанка;
- Посета музеју у Такову;
- Посета културним установама и манифестацијама (Сајам књига);
- Прослава годишњице Колубарске битке – Бољковци;
- Корпа шарених јаја;
- Школска сцена,
- Дружење са писцима за децу (промоција књига, часописа);
- Гостовање позоришта за децу;
- Приредба за крај.

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКИХ АКТИВНОСТИ

Ради правилног раста и развоја, практиковања здравог начина живота, развијања свести о важности сопственог здравља, потреби да се негују и усавршавају физичке способности, школа ће кроз програм школског спотра, којим су обухваћени сви ученици бити у могућности да све ово и реализује.

Школа и локална заједница нису у материјалној и физичкој могућности да реализују овај по закону обавезан облик школског спорта и спортских активности у облику који је дат у Члану 40. Закона о основном образовање и васпитању. Сходно могућностима у матичној школи као и у издвојеним одељењима оранизоваће се такмичења свих ученика у спортским дисциплинама које су прилагођене узрасту и могућностима ученика.

ПЛАН АКТИВНОСТИ

ОКТОБАР

Планирано је да се поводом Дечје недеље тј. прве недеље у октобру организује низ спортских такмичења :

1. турнир у фудбалу за ученике и ученице од првог до осмог разреда
2. турнир у рукомету за ученике од петог до осмог разреда
3. турнир у стоном тенису за ученике од петог до осмог разреда
4. турнир у игри „између две или четири ватре“ за ученике од првог до четвртог разреда

ДЕЦЕМБАР

Последње недеље децембра у плану је турнир у стоном тенису (у синглу и дублу) за ученике од петог до осмог разреда и турнир у бадминтону за ученике млађих разреда.

АПРИЛ

Поводом Дана школе који је претпоследње недеље у априлу у зависности од временских услова организоваће се одељењско такмичење у фудбалу, кошарци, рукомету, стоном тенису.

Реализацију свих ових такмичења, као и организовање, суђење и све остало спровешће наставници физичког васпитања.

Поред горе поменутих такмичења ученици наше школе учествоваће у току године на:

1. такмичењима у организацији ОСИУРУС-а (стони тенис, фудбал, рукомет, кошарка, одбојка, атлетика), која су предвиђена за ученике од петог до осмог разреда,
2. на јесењем кросу (за ученике од првог до осмог разреда) у организацији Црвеног крста,
3. на пролећном кросу (сви ученици од првог до осмог разреда), у организацији РТС-а,
4. на турниру поводом Светог Саве у фудбалу, рукомету и одбојци, који организује општина Горњи Милановац а реализује установа за школски спорт, који је предвиђен за такмичење ученика од петог до осмог разреда.

Како календар такмичења ученика основних школа у организацији ОСИУРУС-а још увек није стигао прецизне информације о времену тј. датуму када ће поменута спортска такмичења бити организоване нема.

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ УЧЕНИКА У ШКОЛИ

Школа у сарадњи са надлежним установама брине о социјалној заштити, посебно ученика из осетљивих друштвених група, на основу програма социјалне узаштите.

Уколико је потребно, школа организује прикупљање средстава за ове сврхе кроз акције школског спорта, волонтирања и других добротворних акција.

Програм социјалне заштите ученика биће реализован у сарадњи са Центром за социјални рад у Горњем Милановцу, Црвеним крстом и надлежним службама СО Горњи Милановац.

Програм социјалне заштите ученика одвијаће се кроз активности као што су:

- Прикупљање основних података о социо-економској структури породице ученика;
- Упућивање родитеља на начине остваривања права (бесплатна месечна карта за треће дете, дечији додатак..);
- Кроз хуманитарне акције у оквиру школе вршиће се прикупљање новца и пакета за ученике којима је помоћ потребна;
- Пружање помоћи ученицима са проблемима у понашању кроз радионице Тима за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања;
- Едукација о болестима зависности и њиховим узрочницима: наркотици, алкохол, дуван, интернет;

Током школске године редовно ће се пратити социјално-економска ситуација сваког ученика и у случају потребе ситуација пријавити стручном сараднику, који ће обавестити Центар за социјални рад или неку другу надлежну службу.

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Циљеви програма

- Стицање знања, формирање ставова и понашања ученика у вези са здрављем и здравим начином живота и развојем хуманизације односа међу људима;
- Унапређивање хигијенских и радних услова у школи и елиминисање утицаја који штетно делују на здравље и
- Остваривање активног односа и узајамне сарадње школе, породице и заједнице, заштити и унапређивању здравља ученика.

План ће реализовати наставници кроз свакодневне школске и ваннаставне активности у оквиру Здравственог васпитања, а здравствени радници биће ангажовани за реализацију одређених делова плана. Реализацију овог плана ће пратити Комисија за праћење здравственог васпитања и унапређивања хигијенских услова и здравственог стања ученика.

Садржај плана представљају следеће теме:

- Заштита и унапређивање животне средине;
- Исхрана;
- Култура живљења и људске потребе;
- Болести зависности;
- Здравље и здрави стилови живота;
- Психоемотивни развој;
- Лична хигијена;
- Орално здравље;
- Хигијена спорта;
- Правилна исхрана;
- Проблеми понашања младих и социјални притисак вршњака;
- Пубертет - рана адолесценција:
- Телесни развој;
- Психосексуални развој ;
- Социјални развој;
- Когнитивни развој;
- Емоционално сазревање;
- Развој идентитета, морала;
- Исхрана (проблеми исхране - дијете);
- Физичка активност;
- Ризична понашања по здравље младих;
- Полно сазревање и репродуктивно здравље;
- Последице неправилне исхране;
- Поремећаји раста и развоја услед надовољне физичке активности;
- Болести зависности (злоупотреба психоактивних суспстанци, „компјутерска“ зависност, хазардске игре);
- Превенција злоупотребе психоактивних суспстанци;
- Препознавање и супростављање факторима ризика одговорним за нарушавање здравља младих.

ПРОГРАМ РАДА БИБЛИОТЕКЕ ОШ“ТАКОВСКИ УСТАНАК“ У ТАКОВУ

Школска библиотека је неопходан и саставни део образовно-васпитног процеса који доприноси његовом развоју, унапређивању учења, стручног усавршавања и јавне, културне делатности школе. Библиотечком грађом и информацијама, библиотека у школи допуњује сва образовно-васпитна подручја различитим изворима сазнања. Применом одређених метода и облика рада укључује се у наставни процес, помаже у учењу, у стварању трајних навика и способности за коришћење различитих извора информација и систематски врши оспособљавање ученика за самосталан рад, па је њена делатност саставни део Годишњег плана рада школе.

У раду школске библиотеке издвајају се три главне функције:
- образовно-васпитна
- библиотечко-инфармациона
- културно-забавна и јавна делатност.

Ове функције одређују рад и задатке библиотеке у школи.

Образовно-васпитна функција обезбеђује услове за остваривање циљева и задатака савремене школе. Кроз ову делатност врши се систематско и организовано упознавање ученика са свим врстама библиотечко-информационе грађе и њихово оспособљавање за самостално коришћење различитих извора информација, уз континуиран рад на стварању навике коришћења школске библиотеке и библиотеке уопште. Ова делатност се у школи одвија у два правца: у односу на ученике и у односу на наставнике, стручне сараднике и организацију наставе.

<u>Образовно-васпитна функција у односу на ученике</u> пружа услове за самосталан рад ученика, упознаје ученике са начинима коришћења библиотечке грађе и информација и облицима њихове презентације, омогућава ученицима да користе библиотечке ресурсе у складу са својим могућностима, знањем и интересовањима, упознаје ученике са могућношћу коришћења различитих метода и средстава итд.
<u>Образовно-васпитна функција у односу на наставнике, стручне сараднике и организацију наставе</u>, односи се на развијање концепта савремене организације наставе уз примену различитих метода, облика и средстава рада, планирано коришћење ресурса библиотеке у процесу припреме наставе, коришћење библиотечких ресурса и после редовне наставе, организације допунске наставе и различитих облика додатног рада, усавршавање наставника, информационо-документациона делатност.

Библиотечко-информациона функција суштински одређује специфичан и комплексан рад библиотеке у школи. Из назива ове фунције се види да се она одвија у два правца: једна делатност је стручна, библиотечка и основна, док је друга информациона.

<u>Основна делатност</u> библиотеке је да набавља библиотечки материјал, стручно га обрађује и даје на коришћење ученицима, наставницима и стручним сарадницима. Стручни библиотечки послови обухватају: набавку библиотечке грађе, инвентарисање, обраду, класификацију, каталогизацију, заштиту, евиденцију и статистику, ревизију фондова, израду планова и програма рада.
<u>Информциона делатност</u> је та која дефинише школске библиотеке као савремене библиотечко-информационе ресурсе. Она обухвата: коришћење различитих медија и нових технологија, систематско информисање о приновљеним књигама и другим врстама библиотечке грађе, израду помоћних библиографија и библиографских података у вези са наставним предметима, а у циљу ширења знања ученика и стручног усавршавања наставника, презентовање фондова и различитих извора информација и њихову популаризацију.

Културно-забавна и јавна делатност школске библиотеке остварује „отварање“ школе према друштвеној средини. Културне и јавне активности су: учешће у планирању културне и јавне дела-

тности школе, посебно планирање културне и јавне делатности школске библиотеке, организовање различитих активности и садржаја: прослава дана школе, трибине, такмичења, размена гостовања, сусрети, фестивали,промоције, изложбе и сл.

Рад и успешно извршавање свих функција школске библиотеке зависи од улагања у њен развој – фондове, простор, опрему, кадар.

ПРОГРАМ РАДА ПОДМЛАТКА И ОМЛАДИНЕ ЦРВЕНОГ КРСТА ОШ ”ТАКОВСКИ УСТАНАК“ У ТАКОВУ ЗА ШКОЛСКУ 2021/22. ГОДИНУ

У протеклој школској години, имали смо успешну сарадњу са Црвеним крстом из Горњег Милановца. Кроз учешће ученика и радника наше школе планирамо да и у школској 2021/2022. години тако наставимо.

Све планиране активности васпитног су карактера и оне код младих треба да развијају исправне ставове према здрављу, друговима, драгим особама, хендикепираним и сиромашним лицима. Ту спадају повремене крупније здравствено–васпитне и социјалне активности и свакодневно испољавање спремности да се помогне онима којима је помоћ потребна.

Активности које ћемо изводити у овој школској години су:

- Прикупљање чланарине Црвеног крста;
- Спровођење акције ”Безбедност деце у саобраћају”;
- Организоваће се “Трка за срећније детињство”;
- Обележиће се Светски дан детета;
- Спровешће се акција прикупљања пакетића за помоћ сиромашнима;
- Продајом честитки за Нову годину и Божић прикупиће се новац намењен Фонду за болесно дете;
- Узећемо учешће у реализацији наградног конкурса “Крв живот значи”;
- Ученици првог разреда добиће пригодне поклоне.

У сарадњи и договору са Црвеним крстом Горњи Милановац, у току године организоваће се и додатне акције за којима се укаже потреба и на тај начин, заједно са другим школама, МУП-ом и локалном заједницом имамо у плану да реализујемо што већи број активности хуманитарног карактера.

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Сарадња породице и школе доприноси активирању и оспособљавању родитеља за педагошку делатност, омогућава увид у оно шта школа ради, колико јој је и како могуће помоћи. Школа са друге стране пружа родитељима увид у њене резултате, постигнућа ученика, реформе које се врше у школи и указује на нужност решавања свих образовно-васпитних проблема у складу са циљевима и задацима школе. Укључивање родитеља у живот и рад школе одвија се успостављањем ближе и тешње сарадње одељенског старешине и родитеља, посебно кад је реч о ученицима са проблемима, јер се на тај начин омогућава благовремено сагледавање узрока таквог стања.

Зато је неопходно развијати присну, садржајно богату и плански усмерену сарадњу породице и школе како би успешно утицали на васпитање младих и развијање свестрано образованих,стваралачких и слободних личности.

Програм сарадње школе са породицом остварује се кроз следеће облике:

1) **Писана комуникација** - Огласна табла за родитеље; Школски лист; Извештаји о дечијем напредовању; Сајт школе.

2) **Непосредна комуникација** – Посете родитеља школи; Сусрети приликом доласка деце у школу; Телефонски позиви; Индивидуални разговори; Родитељски састанци; Отворена врата; Учешће родитеља у тимовима, активима и органима школе; Учешће у пројектима школе.

3) **Непосредно учешће родитеља** –Помоћ у акцијама; Израда наставних материјала и средстава; Волонтери у културним , спортским и др. Манифестацијама; Учешће у изради индивидуалних образовних планова.

4) **Активности за родитеље** – Социјалне активности (прославе,годишњице..); Коришћење школске библиотеке; Образовне активности (радионице, трибине за родитеље);

У току школске 2021/2022. године сарадња са родитељима – едукација (образовање родитеља) ће се организовати на родитељским састанцима кроз пригодна предавања са следећим темама:

1. Како да научите ваше дете да цени себе
2. Кодекс понашања ученика, родитеља и наставника
3. Утицај породице на психосоцијални развој детета
4. Средства масовне комуникације и њихов утицај на здравље

Путу успешне и ефикасне сарадње доприноси постојање издвојеног и прикладно опремљеног простора за пријем и сусрете са родитељима али и формирање тима за сарадњу са родитељима. То су уједно и задаци којима ће наша школа посветити пажњу у наредном периоду.

ПРОГРАМ САРАДЊЕ ШКОЛЕ СА ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ ЗА ШКОЛСКУ 2021/22.

Основна школа „ Таковски устанак“ у Таково је школске 2021/22. године планирала низ активности у циљу што успешније сарадње са локалном заједницом. План сарадње је саставни део Годишњег плана рада за школску 2021/22. годину.

Наша школа је одувек имала добру сарадњу са Месном заједницом, родитељима, Општинском управом, Установом за физичку културу, Културним центром, Библиотеком, основним и средњим школама на територији Моравичког округа. Значајна је сарадња и са Музејом рудничко-таковског краја, Туристичком организацијом Горњег Милановца, касарном „Војвода Путник“, Здравственим центром Горњи Милановац, представницима МУП-а, саобраћајном полицијом, Центром за социјални рад, Црвеним крстом, привредним организацијама...

Сарадња се одвија кроз бројне активности ученика, родитеља и запослених у школи, зависно од тога које су активности у питању. Организују се трибине, предавања за ученике, запослене и родитеље. Организују се посете у циљу упознавања ученика са активностима појединих организација, сарађује се са центром за социјални рад како би што успешније решили проблеме уколико се појаве у раду са ученицима или у циљу решавања деликатних социјалних и породичних ситуација.

И за ову школску годину су у сарадњи са МУП-ом планирана предавања за ученике. За ученике првог разреда предавања ће бити на тему правилног понашања и учествовања у саобраћају, а за старије разреде теме су сузбијање и превенција насиља и болести зависности.

Наша школа сваке године учествује са такмичарском представом на фестивалу Школска сцена у организацији Културног центра Горњи Милановац и постиже значајне резултате. Учесници смо Општинског кроса који се сваке године одржава у организацији Црвеног крста. Ученици наше школе и сви запослени подржавају све хуманитарне акције које се огранизују.

У априлу месецу смо учесници акције Очистимо општину где запослени и ученици учествују у чишћењу околине.

Наша школа је учествовала на више конкурса у оквиру Малих грантова, у организацији Министарства просвете, науке и технолошког развоја и на другим конкурсима и више пута смо добијали финансијска средства која су доста допринела побољшању услова за одвијање наставе и боравак ученика и запослених у школи.

У школи се планира време за Дан отворених врата када се приказују успеси ученика у наставним и ваннаставним активностима, организују изложбе ученика свега онога што ураде у радионицама које се организују из различитих предмета, на часовима грађанског васпитања, у оквиру ваннаставних активности.

У школи се организују и различита предавања за мештане из области које су намењене пољопривредницима као и систематски лекарски прегледи за мештане...

Сарадња наше школе са друштвеном средином је важан сегмент који употпуњује успешан дугогодишњи образовно-васпитни рад.

ПРОГРАМ ПОДРШКЕ УЧЕНИЦИМА У ПРИЛАГОЂАВАЊУ НА ШКОЛСКИ ЖИВОТ

Тим за подршку у учењу окупљен је у циљу помоћи ученицима да на што једноставнији начин савладају градиво као и да превазиђу одређене потешкоће са којима се срећу током боравка у школи,као и ван ње. Чланови тима су укључени у директан рад са децом кроз наставу као и кроз ваннаставне активности. Ученици на самом почетку школске године морају бити упознати са постојањем, као и са начином функционисања тима. У том циљу, у оквиру школе и уз сарадњу са разредним старешинама и професорима разредне наставе, чланови тима ће презентовати свој програм рада.

У току целе школске године чланови тима ће пратити напредовање ученика у усвајању градива и пружати подршку оним ученицима који константно постижу незадовољавајуће резултате. Такође ће се радити и на подстицању ученика који углавним постижу добре резултате.

Ученицима првог разреда биће неопходна помоћ у адаптацији на школске услове у чему ће им чланови тима, у сарадњи са родитељима и учитељима у сваком тренутку помагати.

Кроз презентацију предметне наставе ученицима трећег, а поготово четвртог разреда биће умањен стрес од преласка са предметне на разредну наставу. Ученицима који остају у продуженом боравку такође ће бити пружена подршка у усвајању градива кроз рад са учитељем.

Чланови тима ће се такође активно ангажовати у помоћи ученицима петог разреда да се привикну на предметну наставу и стекну више самопоуздања у даљем раду.

Један од подједнако важних аспеката пружања подршке биће и ангажовање у припреми ученика осмог разреда за полагање завршног испита, који представља једну врсту прекретнице у њиховом школовању.

Чланови овог тима такође ће се бавити решавањем проблема адолесцената, као и проблема ученика који живе у тешким условима.

ПРОГРАМ ПРИПРЕМНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ РАДА СА ДЕЦОМ ЗА ШКОЛСКУ 2021/22. ГОДИНУ

Програм припреме деце за школу састоји се од области у које су сврстани васпитно образовни садржаји и активности путем којих се остварују општа и посебна припрема детета за школу. Области које ће се спроводити током школске године су:

- развој говора
- припрема за почетно читање и писање
- развој математичких појмова
- упознавање природе и друштвене средине
- физичко васпитање
- ликовно васпитање
- музичко васпитање

РАЗВОЈ ГОВОРА

- неговање говорне културе

Циљ: правилан изговор свих гласова, фонемска перцепција, интонациона изражајност говора

- богаћење дечјег речника и неговање граматички правилног говора

Циљ: познавање значења речи и граматички вербално изражавање, формирање речи које означавају множину, деминутив, аугментатив

- вербално изражавање и комуникација

Циљ: оспособљавање за коришћење језика у дијалошком и монолошком облику комуникације, култура говорне комуникације, познавање правила употребе језика

- монолошки говор и причање

Циљ: способност препричавања приче, филма, способност причање по сећању

-упознавање са дечијом књижевношћу

Циљ: способност слушања и разумевања способност да се разликује главни јунак, стицање елементарних знања о позоришту

- говорне игре

Циљ: познавање језичких игара, способност проналажења оригиналних решења, смисао за хумор

ПРИПРЕМА ЗА ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

- почетно читање

Циљ: вештина читања развијена до нивоа одређеног могућностима и интересовањима сваког појединог детета

- почетно писање

Циљ: сразмерно развијена фина моторика без прекидања и подизање оловке са папира, представе о облику , боји, величини и положају.

РАЗВОЈ МАТЕМАТИЧКИХ ПОЈМОВА

- положај

Циљ: способност сагледавања простора у односу на сопствено тело и однос предмета у простору

-кретање кроз простор

Циљ: способност уочавања правца кретања кроз простор, способност предвиђања куда ће пасти бачени предмет

- поређење и процењивање

Циљ: способност поређења предмета по величини, основни појмови о мерењу вредности

- области линије, тачке

Циљ: елементарна оријентација у простору, обележавање простора линијама

- облици
Циљ: уочавање и разликовање одређених геометријских предмета
- образовање скупова
Циљ: способност уочавања и формирања скупова
- бројање и скупови
Циљ: способност бројања елемената скупа
- временско сазнање
Циљ: способност да се уочава брзина протицања времена на основу ритмичких структура, уочавање временског следа догађаја

УПОЗНАВАЊЕ ПРИРОДНЕ И ДРУШТВЕНЕ СРЕДИНЕ

Живи свет
- Циљ: разликовање живог од неживог
Свет животиња
Циљ: познавање карактеристичних облика понашања животиња, кретања, комуницирања међу животињама
Биљни свет
Циљ: препознавање изгледа и назива основних делова биљака, услова за раст и развој биљака
Човек као припадник живог света
Циљ: познавање основних карактеристика изгледа и грађе човековог тела
Човек као друштвено биће
Циљ: шире, сређеније и зрелије социјално искуство од онога у породици
Рад људи
Циљ: оспособљавање да се самостално брину о себи, руковање техничким уређајима
Заштита животне средине
Циљ: сазнања о начинима на које човек утиче на животну средину и њиховим последицама, на који начин се човек ослобађа од одпадака, о начинима загађивања воде, земљишта и ваздуха.
Материјални свет
Циљ: откривање разлика између природних појава, откривање и разликовање разних врста материјала
Саобраћајно васпитање
Циљ: знање своје кућне адресе, где је играње безбедно, познавање улоге семафора

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Физички развој
Циљ: развој психо-физичких способности, развој равнотеже, развијеност свих мишићних група, јачање дисајне мускулатуре, правилан развој нервног система
Развој опажања
Циљ: стицање богатог чулног искуства, захваљујући коришћењу свих чула.
Јачање здравља и одржавање хигијене
Циљ: развој здравствене културе ради очувања и јачања телесног и менталног здравља

ЛИКОВНО ВАСПИТАЊЕ

Цртање
Циљ: способност да се линијом и облицима изразе пропорције, величина и текстура.
Сликање
Циљ: осетљивост за боје, њихове нијансе и интензитет
Естетско доживљавање и процењивање
Циљ: донекле формирани елементарни критеријуми за естетско доживљавање уметничких дела.

МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Слушање музике
Циљ: елементарно познавање музике као културног феномена, интересовање за музику
Свирање
Циљ: оспособљавање за коришћење инструмената Орфовог инструментарија
Певање
Циљ: развој гласовних могућности деце кроз развој осећаја за правилно извођење различитих ритмичких структура
Плесне активности
Циљ: ритмичка прецизност, координација и култура покрета, њихов склад и лакоћа, народне и орске игре, као и плесови доступни деци.

ПРОГРАМ ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Програм за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања ОШ „Таковски устанак“ у Такову је саставни део Годишњег плана рада ове установе.

Постоји више врста насиља и то:

- насиље које се дешава међу децом;
- насиље које дете трпи од одрасле особе запослене у школи (наставно и ненаставно особље);
- насиље коме је дете изложено од стране одрасле особе која није запослена у школи.

Насиље се јавља у различитим формама и то као:

- физичко (ударање, шутирање, гурање, гађање...)
- психолошко (омаловажавање, етикетирање, игнорисање, вређање...)
- социјално (искључивање из групе на основу различитости)
- сексуално (укључивање деце у сексуалну активност коју она не схватају и за коју нису развојно дорасла)
- електронско (злоупотреба информационих технологија – интернет, телефони и др.)

Због веће ефикасности, тим за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања ће редовно спроводити активности ради лакшег препознавања насиља и то путем:

- разних анкета;
- формирања тима ученика који уочавају елементе насиља код својих вршњака;
- запажања разредних старешина и других запослених у овој установи.

Такође, приступа се и конкретним активностима на превенцији насиља и то:

- свака учионица ће имати примерак подсетника о врстама насиља
- биће израђене плаката за стварање позитивне атмосфере у школи
- правила понашања ученика и њихове дужности биће истакнута на видном месту у школи.

ПРИНЦИПИ, ЗАДАЦИ И ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА ЗАШТИТЕ ДЕЦЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Програм заштите деце од насиља, злостављања и занемаривања има као општи циљ унапређење квалитетаживота ученика у школи, применом ***МЕРА ПРЕВЕНЦИЈЕ,*** ради стварања безбедне средине и ***МЕРА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ*** у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање деце.

Специфични циљеви Програма за заштиту деце од насиља злостављања и занемаривања у превенцији су:

- стварање и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања;
- информисање свих укључених у рад установео процедурама и поступцима за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања

- унапређење способности свих ученика у школском животу (наставног и ваннаставног особља, ученика, родитеља, локалне заједнице) за уочавање, препознавање и решавање проблема насиља;
- сарадња са родитељима путем Савета родитеља, родитељских састанака, индивидуалних и групних разговора;
- сарадња са службама ван школе које посредно и непосредно могу помоћина превазилажењу проблема насиља у школи.

Поред ових специфичних циљева, **Програм за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања** у ОШ „Таковски устанак“ у Такову, осврће се на подизање нивоа свести свих учесника школског живота о посебној пажњи и опхођењу према *деци са посебним потребама* у складу са Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (члан 6, члан 18 и члан 19).

Специфични циљеви Програма за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања у интервенцији су:

- спровођење поступака и процедура реаговања у ситуацијама насиља;
- успостављање ефикасне заштите деце у случајевима насиља;
- евидентирање и отклањање последица насиља код деце, саветодавни рад са децом-ученицима који трпе насиље, који врше насиље и који су посматрачи.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита и унапређење животне средине има за циљ стицање знања о друштвеним, природним, привредним и техничким појавама и токовима који преображавају, обогаћују или угрожавају животну средину.

Васпитни задаци су:

- развијање позитивног односа према природи и природом и радом створеним вредностима,
- оплемењивање уже и шире средине,
- стицање знања о биолошким, физичким, хемијским, историјским, географским, производно – техничким обележјима природе и насељене средине,
- стицање одговарајућих знања и формирање правилног односа према уређивању школе, насеља, култивисању расада и неговању паркова,
- развијање потреба и могућности личног ангажовања у заштити животне средине,
- стицање знања у вези са изворима и последицама угрожавања животне средине,
- стицање знања и развијање потреба о учешћу у примарној селекцији отпада,
- стицање знања о стању загађења животне средине на основу биоиндикатора.

Активности:

- уређење школског дворишта и одржавање спомен – обележја,
- обележавање светски значајних датума за очување животне средине (Дан планете Земље, Дан вода, Дан борбе против дуванског дима…..),
- учешће у локалним акцијама заштите и уређења животне средине,
- учешће у примарној селекцији отпада,
- прављење ученичких изложби на тему загађења и заштите животне средине

У реализацију овог програма, поред одељенских старешина, предметних наставника, руководилаца секција, стручних сарадника ,укључени су и спољни сарадници из општинске организације Црвеног крста.